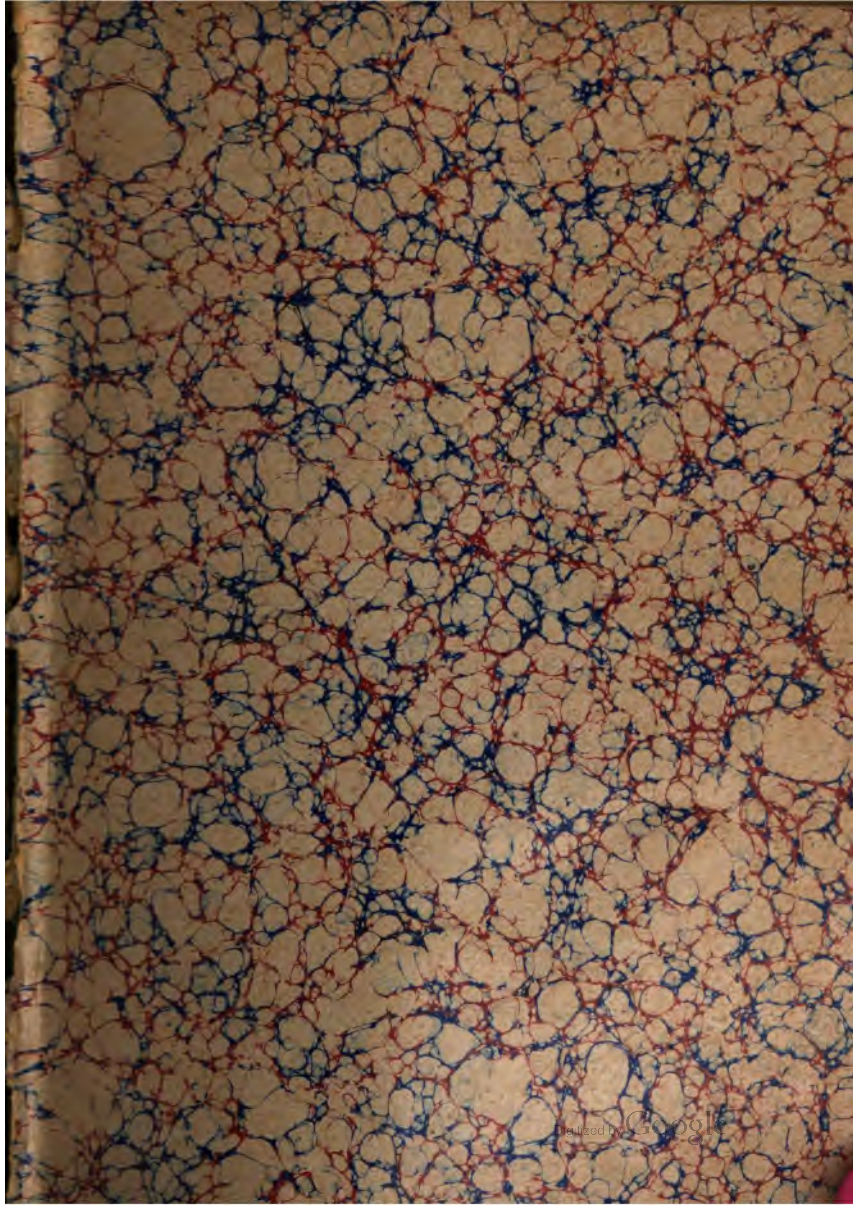

Náhrobek J. P. Koubka
v Blatné.

Nákladem K. Bellmanna v Praze.

JANA PRAVOSLAVA KOUBKA

SEBRANÉ SPISY

veršem i prozou.

K vydání spořádal

František Lad. Vorlíček.

DÍL I.

V PRAZE.

Nákladem Karla Bellmanna.

1857.

Tisk a papír Karla Bellmanna.

Předmluva.

Odevzdávaje čtenářstvu „Sebrané spisy“ Jana Pravoslava Koubka uznávám za slušné připomenouti, jak se do rukou mých dostaly.

Byltě Koubek můj krajan, milovaný učitel, laskavý příznivec i přítel. Již od r. 1847 býval jsem v Praze jeho častým navštěvovatelem, v Blatné, společném rodišti našem, o prázninách téměř denním hostem. V takových návštěvách čítával mně každou novou báseň, kterou buď právě pracoval neb ukončil. Nejedenkráte doléhal jsem naň se svými přátely, aby k vydání veškerých spisů svých přistoupil: načež on vždy odpovídal, že tak učiní, jak mile bude zdravější, a více času k spořádání nových a k opravení starších prací svých nabude.

S ohledem na psaní a ještě více na vydávání držel se přísně vlastních slov svých:

Kdo stále užitku jen hledí vlastního,
Ten nedobude sobě věnce věštího,
Nezavzní lyra vděčně v ruce zisku chtivé,
Jež tělu náleží, co samým chlebem žive.
Kdo nedbaje své vlasti, nedbaje svých bratří,
Na Musu jako rybář na udici patří,
Tenť jaktěživ posvěcen nebyl na básníka
I bude poznamenán jménem sobětníka,
A zůstane ve spolku druhův sobě rovných
Nehoden lásky srdcí vlasti své milovných!

Lepší to zdraví však nepřicházelo, ale mizelo pod mnohými nátisky vůčihledě. Stávalť se co den trudomyslnější, až pak těžce onemocněv dne 28. prosince 1854 čilý svůj život v rodišti svém skončil. Zemřelť nedlouho po sňatku svém v náruči stařičkých rodičů a truchlící manželky.

Chtěje v prvním okamžení aspoň částku dluhu svého drahému mistru splatiti, jal jsem se spisovati jeho životopis, obrátiv se o mnohá dáta ke ctihodnému otci nebožtíkovu písemně. Při tom žádal jsem paní zemřelého, aby vedla péči o veškery papíry manželovy, by nic důležitého na zmar nepřišlo. Že pak jsem spůsob písma jakož i mnohé rukopisy znal, nabídnul jsem se též nepotřebné od platných odloučiti, tyto přepsati a pokud možná i sestaviti. Tak se také stalo.

Netajím toho, že jsem s počátku u veliké

mnohdy byl nesnázi, nevěda hned co kam a jak vložiti; leč při dalším přepisování, když různé zlomky k sobě řaditi se počaly, mizela znenáhla starost má: i mohl jsem se tím směleji ve vydání veškeré pozůstalosti uvázati. Myšlénka, že slova víry, jakou zvěčnělý v žáky své skládal, stanou se takto tělem, dodávala mi hlavně odvahy; ona mi byla v dobách nesnází polární hvězdou.

Než věda předobře, že pouhá vůle moje všady nevystačí, i maje radu a poučení nebožtíkovo v živé paměti, nešetřil jsem práce, i ucházel jsem se v potřebách u mužův kritických, v básnictví a v literatuře na slovo vzatých o pomoc a přispění, čehož mně tito ochotně a věru obětovně poskytli. Vzdejmež jim za to vřelé díky!

Takové přípravy ovšem žádaly více času, nežli jsem se s prvu sám nadíti mohl. Tisku nechtěl jsem dříve počíti, dokud všecko sebráno a spořádáno, dokud úplný přehled všeho sestaven nebude, by přenáhlením hrubší omylové do sbírky se nevtrousili.

Jak dalece toto počínání moje požehnáno bylo, rozhodniž soudný čtenář. Nakloní-li se váha na stranu mou prospěšně, to připočtěno budiž učiteli mému, jenž mne v živobytí svém vždy k opatrnosti a rozmyslu naváděl: bude-li však opak toho nalezen, padniž na vrub mé nedostatečnosti. —

Vydání, pokud možná úplné, bude rozvrženo na čtvero dílů. K poslednímu přidá se životopis básníka. Z prozy podáme jen články takové, které časové platnosti posud neztratily, a pak ze kterých řečnický talent Koubkův velmi skvěle a pružně vysvítá.

Básně příležité postavili jsme z dobrých příčin do předu; vyznačujíť ony jasně snahy i povolání básníkovo. Pohřeší-li zde kdo některou již v tom neb onom časopise tištěnou báseň, shledá se s ní zajisté na jiném příhodném místě.

Lyricko-epická báseň „Hroby básníků slovanských“ psána byla ve dvou od sebe rozdílných dobách; pročež vidělo mi se za dobré, vydati ji ve dvou odděleních. Část první pracoval básník r. 1845 a 1846. Z toho tedy stanoviště nechť na ni čtenář hledí. Část druhá však vzala původ až na některá místa r. 1852 hned po smrti Kollara a Čelakovského. Verše na Chmelenského nalezli jsme mezi jinými papíry; pročež i na příhodné místo vloženy jsou.

„Tryznu za duši básníkovu“ vydal Koubek tiskem r. 1850 po smrti Lenauově; „ze slovanské přímé hostinnosti“ mějž ona místo podlé „Hrobů básníků slovanských.“

Co se pak týče poznamenání ku konci přidaných musím pověditi, že ona k básním příležitým vyšla vesměs (kromě posledního) z péra

básníkova; poznamenání k prvnímu oddělení „Hrobů“ musil jsem sám sepsati. V rukopisu žádných nebylo. Zběhlejšímu ve slovanské literatuře čtenáři nepověděl jsem jimi ovšem nic nového, leč jist jsem že některá v časech našich, kde ještě oboje odvětví polské i ruské literatury více z ochoty nežli z péče o chléb u nás se pěstují, větší části vhod přijdou. V oddělení druhém podána jsou poznamenání naskrze tak, jak je byl básník sám napsal; nevidělot se mi za potřebné o věcech tam stojících šířeji se zmiňovati.

Mluvíce konečně o celé sbírce spisů Koubkových jsme toho přesvědčení, že by ji básník, kdyby mu delší lhůta života byla popřána, v jiné spůsobě i v jiném pořádku byl veřejnosti podal, nežli zde přichází; nebot měl předně v obyčeji nejen rukopisy ale i básně jednou již tištěné čas od času čísti, pilovati i doplňovati novými verši, za druhé byl by mnohé rozpředené práce, z nichž nám jen zlomky podati možno, dle původního plánu ukončil.

My však vytkli jsme si za svatou povinnost podati vše tak jak jsme co nalezli; toliko v té případnosti, kde básník myšlénku v rýmy již oděnou na papír zběžně takorka jen zachytil, další zaokrouhlení na příznivnější dobu si zůstaviv, odvážili jsme se jak toho potřeba žádala některý

výraz dodati: na doplnění některé částky básně neb docela provedení hlavní idey v tom neb onom zlomku v duchu tvůrcově nedalo se ovšem nijak pomysliti; neboť

Kdo z nás panošů a pánů
Do toho víru se spustí?

V Praze na den sv. bratří Cyrilla a Methodia, apoštolův slovanských l. P. 1857.

Vydavatel.

BÁSNĚ.

Die Poesie in allen ihren Zungen
ist dem Geweihten eine Sprache nur.
Friedrich Rückert.

Básně příležité.

I.

Ozvěna Česká.

(Tištěno v almanachu „Frühlings-Album 1854", vydaném ku slavnosti nejvyššího zasnoubení Jeho c. k. apošt. Veličenství císaře **Františka Josefa I.**, s Její královskou Výsostí nejjasnější vévodkyní **Ellžbětou**, dne 24. dubna 1854.)

Jak když mine zima trvanlivá,
I když na zemi se uhostí
Vesna, všechněm tvorům přívětivá
Pěstounka i luk i polností,
Tak ta nevěsta nás potěšila,
Kteráž císaři se zasnoubila.

Od hor Krkonošských do Moravy,
Od Dunaje po všech končinách,
Kdež teď pod stejnými omlad' právy
Národ oslavený v dějinách:
Hrady, města, vesnické pak stánky
Nové naplnily radovánky!

Sláva, i zas sláva! ozývá se,
Kdežto slovanský je slyšet hlas,
Neb se nad námi skví v nové kráse
Se dvou jasných sluncí jarní čas,
Jenžto v rolnících tu víru městí,
Že nám Bůh dá úrodu a štěstí!

Hleďme na královskou naši Prahu,
Jak se ona celá raduje,
Že teď k manželskému kráčí blahu
Král, Jejž národ věrný miluje,
Slavná Praha, hlava české vlasti,
Krále jarého se těší slasti.

Dlouho tedy mocný Bůh ať chrání
Františka i dobrou Alžbětu,
Aby jejich šťastné panování
Pomáhalo vlasti k rozkvětu,
Aby řeč i věrnost české země
Po nás zachovalo naše plémě!

II.

Díkučinění

Jeho Majestátnosti, Nejjasnějšímu Pánu, Pánu, **Ferdinandovi I.**, císaři rakouskému, králi uherskému a českému a t. d. a t. d., za darování Pražanům v pražském chrámu Páně tejnském postavené sochy sv. bratří Cyrilla a Methodia, apoštolův slovanských, r. 1847.

I.

Meč a Evangelium.

Abychom, kdyžby přišli Macedonští a nalezli vás nehotové, nestyděli se my v té příčině.
Pavel ke Korynts. k. 9. v. 4.

Est antiquius facere agrum, quam colere.
L. Jun. Moderatus Columella.

Jak ku hvězdám bratrů Heleniných
Lodník radostný svůj řídí zrak,
Po vodách když plyna nehostinných
Spatří jasný v noci temné znak
Blíženců těch božsky dobročinných,
Kteří, prorážejíc tmu i mrak,
Svojí outrpnou i vlídnou tváří
Jak dvě lampy v tmavém chrámě září:

Takto i my z dálky polotmavé,
Clonou věkův na půl zastřené,
Na to světlo zříme pronikavé,
Na ty hvězdy věčně sbratřené,
Které v jasnosti své plápolavé
Národ slovanského plemene
Oblažily září svého světla,
Kdyžto Rasticova sláva květla.

Na severu již i na západu
Sasíkův i Frankův meč i lesť
Zakládaly této víry vládu,
Jejímž heslem mír a láska jest;
Nájemník již slovanskému stádu
Na vybranou dával smrt neb křest;
Leč to krví nepokřtěné plémě
Krví bránilo své vlastní země.

Dlouhých válek řada vystoupila,
Z oné strany kříž, z té Svatovit:
Tato hesla na se ozbrojila
Vrahy železné a mírný lid,
Jehož práce nivy zúrodnila,
Že je blažil dostatek i klid,
Ouly slovanských včel na severu
Byly vnadou trubců tisíceru.

Na věžích když Velehradu skvoucích
Kříže zdvihaly svá temena,
Když hlas zvonů, do církve lid zvoucích,
Vůkol roznášela ozvěna,
Ve Volinských[1] chrámích bohatnoucích
Oběť bohům byla snášena:
Tam duch Páně vstoupil do Azbuky,
Zde se zbrojných mistrů štítil ruky.

Tak jen ducha všemohoucí síla
Jest a věčně bude vítězem;
Jí jsou podrobena mocná díla,
Byť se ohradila železem:
Moudrost svatých bratrů zvítězila
Blahodárným písma nálezem;
Více nežli mečů na tisíce
Mírná pořídila cyrillice!

Protož vděčností nám srdce plane,
Milostí pak téměř synovskou
Plápolá k vám, bratři Soluňané!
A tu péči žehná královskou,
Jež pro vaše skutky požehnané
Na zem uvedla vás moravskou,
Kdyžto od vás Kadmův vyšší ceny
Zjeveny jsou naše svaté čteny.

Vám se láska vašich učenníků
Za tu vaši lásku dostala;
Sláva velkomocných panovníků
Z vaší slávy lesku nabrala,
Ač jste prosti slávy mučenníků;
Vám tu slávu Sláva odňala:
Mírný Slovan s jemnějšími mravy
Uchránil vás této trpké slávy!

S vámi jiných mužů stíny jiné
Před mojím se zrakem živě pnou;
Na čele jich statný Boris slyne
S bojarskou při boku družinou;
Před mou myslí Svatopluk se šine
S Kocelem i s otcem Privinou;
Vidím Moravanů připojence:
Naše staročeské prvokřtěnce.

Zvony znějí v slavném Velehradě,
Víru oslavujíc křesťanskou,
Když obhájce Slávy na západě
Method vodou značí Jordanskou;
Sbory sviaščenníkov při obřadě
Liturgii pějí slovanskou:
„Gospody pomiłuj!“ rozléhá se,
Služba Boží skví se v nové kráse.

II.

Proroctví Methodiovo.

A Pavel řekl: Věříš-li králi prorokům? Vím že věříš.
Skutk. Apošt. k. 26. v. 25—27.

Odpověděl (Bořivoji) svatý Strachota: Kdyby ty modl nechal a pokřtil se, ty i tvoji potomci knížata a králi byliby slavnější a dostojnější nade všecka knížata a krále jazyka slovanského.
Staročeský Passional aneb život mučedlníkóv.

Když pak obřady se dokonaly,
Bořivoje líbal blahozvěst;
Jeho zraky věštčím ohněm plály,
Jazyk jeho tajnou zjevil věsť
Z oné temné pozdních věků dáli,
Kde se příštích dějů skrývá tresť,
Všedním duchům nevyzpytatelná,
Zrakům proročím jen viditelná:

„Vlčím krokem lesť se Arnulfova
Do těch končin vkrádá blažených;
Za ní čeleď pádí Arpadova
Na komoních neunavených;
A ta Morava, jak sirá vdova
Na hrobě svých synů skácených,
Zalká na sutinách hradů dávných,
Na svalinách chrámů pravoslavných!

„Ale v lůně oddálených věků,
(Pravil Method Bohem uchvácen),
Vidím skvoucí řadu moudrých reků,
Které rozsáhlý tvůj zplodí kmen;
Oni vrahů svých se oprou zteku,
Ano vrah ten bude přemožen
Mečem z rádla slovanského skutým,
Od pravice české napřáhnutým.

„Na základě českém jarou silou
Tvůj rod obec skřísí slovanskou,
A tu posvátnou, mně věčně milou,
Za svou přijme mou choť moravskou;
Obě sestry, láskou spjaté čilou,
Přízní oblažené sousedskou,
Jak dvě družné lípy v jednom sadě,
Oblaží sad Slávy na západě!

„Nastojte! — tam dále oko moje
Hrozných zjevů strašný vidí shon;
Nepřátelů nových líté roje
Králů českých otřásají trón! — —
Po této však bouři duhy dvoje
Mračný vyjasňují nebe sklon,
Duch můj nad tím znakem plesající
Olívy strom vidí zrůstající.

„Vidím nový sad, jenž dál se šíří,
    Dunaj, proudů král, jej prorývá;
Tiché Labe ku severu míří,
    Visla bujná dál se odrývá;
V Tatrách, věrných Slávě, zlato žíří,
    V Alpech stříbra kov se ukrývá;
Sad ten, z Epidauru do Dacie,
Od Labe břeh zajme Dalmacie!

„Na prostoře této rozložité
    Různí rodem, různí hovorem,
Národové v shodě pospolité
    Pod orlím se spojí praporem;
I tak jako včely ostražité
    Před hrabivých trubců odporem,
Pod jednou se matkou spolu brání,
Tak zde národ národu též chrání.

„V oulu jedna matka vede správu;
    Zde pak jeden otec, jeden pán,
Na dědičném buda opřen právu,
    Od všech synů stejně milován,
Všem i stejný zisk i stejnou slávu
    Dáti podílem jest odhodlán;
Ctí Ho Slovan s synem Teutonovým,
Ctí Ho Vlach i s lidem Arpadovým!

„Pod olívou onou rozsochatou
Národy se tyto sebraly,
Obec stanovíce článkovitou,
Jednomu se vládci poddaly;
Ale národnost a víru svatou
Z mezí poddanosti vyňaly;
Nebo příroda ta svého práva
Nikdy svévolně si nezadává.

„Rovnou ať trysk času drahou chvátá,
Ať se na bezdraží vyšine;
České národnosti pevnost svatá
Outokem dnů pozdních nezhyne.
Hleďte vlasti! — láska k vlasti zňatá
Syny Slávy k vám též přivine;
Nebudouce pak jich veliteli
Budete svých bratří učiteli!

„S velkým potkáte se povoláním
V říši vévodíce duchovní,
O němžto můj bratr před skonáním
U velebném věštil nadšení,
Když mne posledním své ruky dáním
Ku dalšímu vzýval snažení.
Já jsem dostál té své povinnosti;
Učiňte vy slovům mým též dosti.“

III.

Díkučinění.

Vždycky a všudy přijímáme to se vším děkováním.
Skutk. Apoš. k. 24. v. 3.
Si homines tacerent, saxa loquerentur.

Věštbu tuto kníže v srdci choval;
 Na důvod pak mysli skroušené
Bořivoj chrám Týnský vybudoval,
 Kde do schránky vložil svěcené
Pergamén, jenž osud prorokoval
 Českomoravského plemene,
Aby pravnukové nejpozdější
Dbali o vlasť, matku nejvěrnější.

Ale běda! v proudě pozdních časů
 Synové jen vlasti zvolení
Výstražnému srozuměli hlasu,
 Chápajíc té věšťby značení,
Která věstila i křesť, i spásu,
 I radostné Čechů zkříšení,
Jaké téměř slaví vlastovice,
Když se probuzují na letnice.

Že pak zmlklo proroctví to psané
Pod pečetí ducha poroby,
V církvi Bořivojem odkázané
Nové vítají nás ozdoby:
Českým dlátem skvěle vytesané
Proroků k nám mluví podoby;
A tak kámen, řečník minulosti,
Vytýká nám oukol v budoucnosti.

Protož k vám se nadějný zrak vznáší,
Slovanští vy blahozvěstové!
A ty vaše sochy v církvi naší,
Fernandovy lásky darové,
Nad mnohé jsou dary Čechům dražší,
Vzájemné jsau lásky svazkové,
Kteří Slovanů rod věrný stále
Vinou k srdci Ferdinanda krále.

Ty, na jehož hlavě posvěcené
Tolik velebných se korun skví;
Národy pak, řečmi rozdělené,
Ve Tvém spojeny jsou mocnárství;
Jehož vzácná půle ve zkušené
Věrnosti Tvých Sloveninů tkví,
Ferdinande: „Mnogaja-že lěta
Zachovej Tě Gospod všeho světa!“

Za Tvoje pak dary nových darů
    Nebe štědré Tobě uděluj,
A Tvůj zděděný trůn od Cesarů
    Dědičnou též láskou ochraňuj;
Věrnost národů Tvých proti zmaru
    Řádů občanských buď strážník Tvůj:
Bez stráže jest střežena Tvá vláda,
Důvěru když v Tobě národ skládá!

Světlo ducha do všech vniklé stavů
    Množ-se v oboru Tvých národů;
Víra čestných šiřitelkou mravů,
    Buď i zkázou vtipných podvodů;
Vlasť se slávě raduj vlastislavů
    Svého pamětlivých původu,
Pamětlivých původu též práva,
Které králům Bůh a trůn jich dává.

Tvého v naší vlasti náměstníka,
    Císařského štěpu ratolest,
Čechův miláčka i milovníka,
    Nebe po našich rač stezkách vést,
Aby dále skutkem prostředníka
    Hájil naši národnost a čest;
Povodní jak Čechův uchvácených
Hájil před jícnem vod rozjařených.

Arcipastýřovi církve naší,
    Církve české, těžce zkoušené,
Která našim předkům byla dražší
    Nad život a statky zděděné,
Přej Bůh stále v této době blažší
    Mysli, duchem lásky nadšené,
Která svatou upevňuje víru
Na základě svornosti a míru!

V službě svého krále, svojí vlasti
    Slavně sestárlému Nestoru,
Jenžto hledí celosti i části
    Na velkém svých péčí prostoru,
Přej Bůh blažených dnů stálé slasti,
    Pro naši i stráž i podporu,
Aby slušným prosbám za podstatu
Blažilo vlasť jméno Kolovratů.

Budiž tedy mohútna i silna
    Naší říše velká spojenost!
Jedna vůle pevná, nerozdílná,
    Uvzájemni článků rozdílnost.
Toho dosáhniž pak snaha pilná,
    Chránící všech částí národnost;
Neb kdo jednomu by škodil dílu,
Všeho celku oslabil by sílu.

IV.

Prosba.

Kterého pak z vás otce prosilby syn za chléb: zda-li kámen dá jemu? Aneb za rybu: zda-li místo ryby dá jemu hada? Aneb prosil-liby za vejce; i zda-li podá jemu štíra?
Lukáš v k. 11. v. 11—12.

Že pak v tomto chrámě starodávném
Vůlí královou jest uchystán,
V chrámě Karlových škol veleslavném
Svatým podobám ten svatý stan,
Soudím, v královè že činu mravném
Nám jest náuky té obsah dán:
Bychom, slovanského pomníc rodu,
Do cizího nezabředli brodu!

Soudím, že ten dar i mistry vzývá
Jinochů nám planě květoucích,
V roli národní že věda živá
Jest jen zárodem žní žádoucích;
Pařiště a sklenník neplodívá
Stohy snopů zrním kynoucích;
Mudrců pak vrstva nenárodní
Ladem ležící lid nezúrodní.

Jazyk mateřský, ten daný Bohem
Ráz i výraz matky Přírody,
Nejhojnějším hojnosti je rohem,
Duchovní jest dárcem ourody;
On jest Cyrillem i Pra-Svarohem [2]
Nad chtivými světla národy!
Cizí řeč je římskou lampou v hrobě,
Která svítí mrtvým jen a sobě.

Od milosti k řeči přirozené,
Kterou matka mluví zmilená,
Svatá láska k vlasti drahocenné
Není dál svým rodem vzdálena,
Nežli v jednom lůně ze semene
Jednoho dvě dítka zplozená;
To pak víte, že bez lásky k vlasti
Základ vyšších cností nelze klásti!

Protož toužebný se pohled vznáší
K vám, vy řeči naší zvěstové!
A ty vaše sochy v církvi naší,
Fernandovy přízně svědkové,
Snad jsou národnosti bohdá blažší
V zemi české svatí věštcové;
Snad jsou rukojemstvím darů nových
Z blahodárných rukou Fernandových!

Věnec z olívových ratolestí
Ovíjí se kolem skrání Tvých,
Nebo v míru zakládáš Ty štěstí,
Králi míru-dárce! synů Svých;
Kéž se do tohoto věnce vměstí
Několik též lístkův lípových
Z posvátného Slovanů Tvých stromu,
Pnoucího se kolem Tvého domu!

Hle! jak dítě k otci laskavému,
Tak se národ k Tobě utíká,
Bysi králi, ku prospěchu Svému,
Prospěchu dbal toho jazyka,
Jenž ve hrozných dobách rodu Tvému
Vítězství jest získal všeliká;
Když pak sochy již Tě pozabudou,
Ještě Čechové Tě žehnat budou.

A Tvé jméno v řadě vyvolenců
Korunovaných se zaskvěje,
Kteří lavřínových prosti věnců
Čtvrtých Karlů třeli šlépěje;
Vnukové pak českých pravlastenců,
Vyplněná vlasti naděje,
Zdvihnou Tobě pomník nehynoucí
Z kovu lásky upřímné a vroucí!

III.

Výjev citů

po uzdravení-se Jeho c. k. Výsosti, Nejjasnějšího Arciknížete Františka Karla.

(V dubnu 1848.)

Jako matka pro syna běduje svého,
Když se mořem vrací z kraje dalekého,
Když divoká bouře, ze všech zuříc stran,
Strach a zkázu z tisícerých sype bran

Na loď ztříštěnou, sem tam se zmítající,
Na niž matka s břehu hledíc zoufající
O pomoc i zem i nebe zaklíná, —
A však sám jen Bůh jest pomoc jediná:

Takto tesknilo jest věrné Čechů plémě,
Když po končinách všech naší krásné země
Letěla na orlích křídlech smutná věsť,
Že nemocí drahý Kníže sklíčen jest!

Tisícero srdcí bylo zarmouceno,
Tisícero hlasů lásky projeveno,
A hle, slitovalť se na nebesích Pán,
A syn našich králů nám je zachován!

V hradu císařském, kde nad manželem bděla
Drahá choť v postavě strážného anděla,
Kde se kryl hluboký tajný žel a stesk,
Zňal se útěchy blažící svit a blesk!

A hned každé srdce nové blaho cítí,
Útěchy paprsek ze všech očí svítí,
Plesalť radostí náš milovaný Král,
Že mu Bůh milého bratra nazpět dal!

Tu se tisícero vznáší v nebe díků
Z vděčných srdcí k Hospodinu slitovníku,
A po těžké, dolehlivé žalosti
Světí veškera vlasť svátek radosti:

„Zdráv buď, drahý Kníže! v rodu svého lůnu,
Slovanům jsa štítem, nadějí jsa trůnu,
Láskou národův oblažen synovských
Svědkem buď a tvůrcem činů královských!“

IV.

Kvítí na hroby:

I.

Její Excellencí vysoce urozené Paní, Paní **Rósy hraběnky Kolovratovy-Libšteinské**, rozené hraběnky Kinské ze Vchynic a z Tetova, zesnulé v Pánu dne 16. března 1842.

II.

Jeho knížecí Milosti vysoce urozeného Pána, Pana **Augusta Longina knížete z Lobkovic**, vojvody roudnického, oknížéného hraběte ze Sternsteinu atd., zesnulého v Pánu dne 17. března 1842.

I.

Desine Paule meum lacrimis urgere sepulchrum.

Jako slunce nebes báň když zlatí
Jedna hvězda po druhé se tratí,
Aby jiným světům svítila,
K vyšším citům vesmír vábila:
Tak vy jasné hvězdy naší vlasti
Pádíte k pramenům rajské slasti,
A ty věnce našich nadějí
Kvítím umrlčím se odějí! —
Mnoho blaha odňaly nám hroby,
Zkvapna smutné přichvátaly doby;

Teď zíráme okem slzícím
Za andělem smrti vraždícím.
Tobě českých paní perlo skvoucí
Kanou na hrob naše slzy vroucí;
Tyť jsi byla strážným andělem
Nad tvým strážícím nás manželem!
Protož tebe Čechů slzy slaví,
Proto plynou slzy manžela;
Pohled zhůru ale ten Mu praví:
Neplačiž! hlas lásky anděla
K blažšímu ji zvolal živobytí,
Kde s ní nebude již rozejití;
Tam po boku Antonie[3] svojí
Choť tvá s tebou se též někdy spojí!

II.

Popel jsem a popel budu.
Staročitné heslo ve znaku knížat z Lobkovic.

Všecku bolest vylej srdce rozželené
Dutinami lyry smutkem ověnčené,
Ozvete se úpěnliví zvukové,
Pronikněte nářkem ticho hrobové!

Sotva pohřební pochodně doplanuly,
Sotva kvílících trub hlasy umlknuly,
A již zase nová kořist žádána,
Nová rána českým srdcím zadána.

Od Dunaje k Vltavě a k Dněstru dále
Přiletěl jest zvěstný havran nenadále,
Smutnou hláše Slávy synům novinu,
Jaké ztráty dotkly Čechův otčinu.

„Klesla v hrobku větev s kmene Popelova,
Nad ní pláče sirý rod a zbožná vdova,
Pro tu ztrátu hořekoval dobrý král,
Dobréhoť Mu — přisám Bůh! — hrob rádce vzal!“

Protož kde Vltava i kde Labe plyne,
Tam kde Visloka i prudký Sán se vine,
Tu kde Dunaj vlaží hrady stolečné,
Plynou pro Augusta slzy společné.

Dobrý kníže! sladce spi ve vlasti lůnu,
Duch tvůj vznášeje se kolem světla trůnu
S Rudolfem a Karlem[4] v spolku bratrském,
Sviť nám trojím tmu plašícím paprskem!

V.

K rozeninám

Jeho Osvícenosti, vysoce urozeného Pána,

Pana Maximiliana knížete z Fürstenberga,

1843.

Z naddunajské krásné země,
Z lůna milé otčiny,
Přišels mezi české plémě
V povltavské končiny.

A hle, sotva že jsi pobyl
V naší vlasti krátký čas,
Již jsi mnoho srdcí dobyl,
Jemný mrav Tvůj získal nás!

Českých předkův činy slavné,
Jejich řeč a jejich mrav,
Jejich cnosti starodávné,
I nynějška zdárný stav,

Vábí Tvého ducha mile,
Zvou Tvé srdce k soucitu,
A tak, kníže ušlechtilé,
S námi spěješ k prosvitu.

A když někdy z oka Tvého
Zemská spadne záslona,
Spoj se s duchem děda Svého[5]
Zdárný synu Egona!

VI.

Výjev citů měšťanů blatenských

po uzdravení a navrácení-se z Mořských Benátek do Blatné

Vysoce urozeného svobodného Pána Ferdinanda Hildprandta z Ottenhausů a na Ottenhausích, ve spolku vysoce urozené rodiny dne 21. května 1843.

Vítáme Vás sypouc kvítky
V cestu Vaši z ciziny,
Blaze vkročte mezi dítky
V lůně milé otčiny.

Nemoc, jenž Tě otče dlouhou
Trýzní bolně svírala,
Ta i naše srdce touhou
A bolestmi stíhala.

Opuštěný nevesele
  Tvůj na nás pohlížel hrad,
Naň jsme, dítky osiřelé,
  Smutně zhledly častokrát.

V Tvojich předků starém znaku
  Statný rytíř smutně zřel,
Jakby u žalostném zraku
  Tajně skrytou slzu měl.

A na hradě v noci tmavé
  Kvílil pánu věrný pes,
Až ty nářky pronikavé
  Opětoval háj i les.

Na vodách pak Uslaviných
  Něžná labuť úpěla,
A na ňádrech labutiných
  Vodní lilje slzela.

Jarních posel radovánek,
  Čáp se dlouho skrýval nám,
Osiřelť i jeho stánek,
  Pak bez družky přilít' sám.

Vy jste přišli — a hle! v nové
    Všecko plyne radostí,
Lepší nastanou již dnové,
    Méně bude žalosti.

Zdrávi buďte mezi svými,
    Vzdáleni jsouc Adrie.
Mezi srdci upřímnými
    Ráj se Vám zas rozvije!

VII.

Vysoce učenému Pánu

Josefu Jungmannovi,

mému druhdy laskavému učiteli.

(1836.)

I.

Tenkrát když se jasná hvězda skvěla
Na obloze mého života,
A mé nebe hustá mrákota
Tmavým rouchem ještě nepotřela,

Abych svého štěstí užil zcela,
Uvedla mne bohů dobrota
K Tobě, a Tvá čilá ochota,
Mistře! vlídným okem na mne zřela!

O jak radostí se duše chvěla,
Když Tvých řečí věhlas, krásota,
Slovem z pravdy útrob v srdci zněla!

Tu jen jednu tužbu duše měla,
    Jen tu: Aby všecka mladota
Z celé vlasti Tebe slýchat spěla!

II.

Aby spěla k Tobě z vlasti celé
    Slýchat pravoslavných hovorů,
    Aby s věděním i pokoru
Šlechetně kradla od učitele;

Aby dráhou cnosti spěla bděle,
    Jdouci ze škol v světa prostoru;
    Aby bezpraví a příkoru
A hřích všechen potírala směle.

Aby silná na duši a v těle
    Strážila svou českou oboru:
Domu svého uhájila skvěle.

Slovanské duše nejsou z ocele,
    České srdce není z mramoru:
Slyšáno Tě, Mistře! — díky vřelé!

VIII.

Otcova smrt.

(Dne 14. listopadu 1847.)

Quis desiderio sit modus
Tam cari capitis?
Horatius.

Otec odebral se k otcům,
Ke blahému životu,
Zanechav svým sirým dítkám
Bolnou v srdcích tesknotu.

Běda, na obloze české
Jasné slunce zašlo nám!
Nejvyššího ztratil kněze
Obnovené Slávy chrám!

Jeho slova, jeho činy
V českých srdcích nezhynou,
Ku potomkům nejpozdnějším
V proudu věkův doplynou.

Svornost byla heslem cností,
    Ku kterým nás nabádal,
Blaho vlasti na svornosti
    Českých mužů zakládal.

Nuže budiž učiněno
    Jeho kšaftu za dosti:
Drahé Jungmannovo jméno
    Buď nám heslem svornosti!

Buď nám heslem lásky k vlasti,
    Která život duchovní
V dřímajících budí duších
    Ku vyššímu puzení.

Takto slunce k zrůstu pudí
    Shnilý zárod semene:
Takto anděl Páně zbudí
    K slávě tělo pohřbené.

IX.

Na Kollara.

(1829.)

Sláva nesmrtelných zvuků, jimiž lyra
Zvěčnělého Vlacha Lauru zbožnila,
I mne k naslechnutí mocně vábila
Zpěvů těch, jež podivem jsou všehomíra.

Aj, tu divná slasť se v prsou rozprostírá,
Když vidím, jak jeho duše spanilá
Hbitým křídlem nové lety zvolila
K nebi tam, kdež obrazy své pro svět sbírá.

Petrarko! Vlach na tě chlubným okem zírá;
Století se v minulosti pohřbila,
Ale plným zvukem stále zní tvá lyra! —

By však Laura tvoje na nebi se skvoucí
Více osamotnělá již nebyla,
Dal jí Slovan Mínu, přítelkyni vroucí.

X.

Ku jmeninám

Jana Svatopluka Presla, doktora v lékarství, c. k. řádn. professora přírodopisu na vysokých školách pražských,

ke dni 27. prosince 1847.

Spartam, quam nactus es,
alterius orna!

Ona láska, která víže
Syny k otci dobrému,
Tato spojila nás blíže
K oučelu dnes blahému!

Budiž naší drahé vlasti
Mnohá léta zachován,
A požívej díkův slasti
Věda, že jsi milován.

Že ode všech synů zdárných,
V nichžto české duše vrou,
Milován jsi bez slov marných,
Nízkou spjatých pokorou.

Svůj ke svému! tak to velí
Zjevný zákon přírody,
Láska ku vlasti se dělí
S druhem o své výhody.

A kdo cnostně nenávidí
Odštěpencův nevěrnost,
I jest vzorem věrných lidí,
V kterých žive duch i cnost:

Ten si dobyl cti a chvály
Z čistých zdrojů čerpané,
Ten ve pozdních časů dáli
Heslem úcty ostane!

Kéž by Tebou sláva květla
Karlových škol dál i dál,
Aby šiřitel jsa světla,
Láskou k pravdě déle plál!

Sladké vědy medem čistým
Svoje vděčné žáky poj,
S vědomím to, Mistře, jistým
Že's neživil trubců roj.

Pečuj dále jako Marta
O vlastenské potřeby,
Dokáže Ti naše Sparta,
Že nejsme darmochlebi!

Ó by Tebou sláva květla
Celé české otčiny,
Ó by Hygeja Ti vpletla
Věnce v pozdní šediny!—

XI.

Poslání Jaroslavovi Kamenickému.

(Z pobřeží Wisłoky 1832.)

Jest wiek, co ogniem niestłumionym płonie,
I snów i dzikich marzeń nieprzestaje tworzyć,
Inny, co dzielność w męzkim składa czynie,
Lecz kdy jeden i drugi na marzeniach minie,
Z czegoż ach! gdy nam przyjdzie późnéj chwili dożyć,
Upléść koronę na zsiwiałe skronie!?

Ludwik N.

Když pomním na Tebe, druhu můj nad všecky milejší!
Tuť se chopí duše mé hneďky radost i žalost.
Ó hluboko všeliké city hned mé srdce proniknou,
Když k minulosti blahé má zapolítne pamět,
Tam do časů, když nám jinochům, byvším v květu mládí,
V spolku druhů dobrých dlíti popřáno bylo,
V spolku druhů soucitných, prostomilých, lepomravných,
Jichž bylo přátelství, jichž bylo heslo i vlasť!

Vlasť, ach vlasť, ta dala k přátelství prvně pohnutku —
Vždyť soustrast lidská oužeji srdce pojí!
Než všemohoucí obraznost boly léčila hořké,
My čekali s tužbou na změny nesplněné.
Ach, co nemá v moci obraznost, ta tvorkyně slastí!
Ta všude lhářka milá, ježto vede v pravici
Štětku divotvornou, smočenou v barvách čaroděj-
ných,
Jíž všemohoucně umí líčiti malby svoje,
A sklo drží v levici zvěčující. Přeblažený ten,
Jímž kdo hledí na svůj svět si mile změněný!
Ten hojnost blaženosti vidí, zem ráje mu kouzlí,
V nichž on bloudívá pod stromovím košatým,
V chládku libém, láskou ukonejšen v poklidu vábném.
Ach nevytrhněte ho z té ztracenosti milé,
V níž dosaváde neví, žeť láska, její vnady ladné,
Jež jej opoutaly teď, přízraku jen plodové,
Bublině mydlinové, visecí na stéblu podobní,
Ježto slabounký dech děcka malého ničí!
A však jen ho zanechte, probůh! v bludu tomto mi-
lostném,
Povděčen on nebude, když probudíte jeho
Ze sna sladkého, v němž zem se do srdce nebesky
Usmívá, že člověk rozplynulý na milost
Hnedby celý vesmír objímal a druh druha líbal!
Takto druhdy i můj zdál se mi svět změněný!
Rychlejší zdával se mi Vltavy proud jarobujné,
Leč ještě v těle mém rychleji srdce bilo!

Zdála se mi spanilá zelenost, co trávy odívá,
Být zelenější, ba slunce mi plálo jinak.
Po stráních bloudě klikatých, písní melodických
Slýchal jsem zdálí ohlas uchem zvědavým.
Dál na březích jezera při šumném rákosu vlání
Často Rusalky se mnou vedly při luně hovor. —

Ach, kam jste mne zavedly, plaché klamy obrazo-
rodné?
Proč minulost šťastnou zpět si do mysli volám?
Ó časové zmizelí, před mnou se tu rozvinující,
Jak koberec na luzích, když se šatí jara kroj!
Ach, do jakých končin jste zalétly, chvíle nevěrné?
Již mi nevrátíte zpět sny milosti blahé?
Víc neuzřím tu hromádku drahou přátel pravoslav-
ných?
Pozbaven otčiny své, leč ne citů pro milost
Přátelskou vroucích, ani paměti, věrně kreslící
Každého druha tvář i zmilenou povahu! —

Můj Edvarde[6] milý! dvakrát mně milý druhu —
byvší!
Hlasně volám za tebou do hrobu tvého bytu!
Slyš hoře mé a přijmi tu mou věšť, již ti posílám
Od pořičí kalné Wysłoky, stíne dobrý!
Jsa blízek mohyly tvé, již Czerwona chová Ruś,
Kraj, jenž vlasť mi novou, tobě dal odpoči-
nek! —

Snad nám též dá odpočinek — snad bujně dorostá
Strom, (ta na něm ruský smutně slavík si pěje)
Strom, jenž nám na skrýši tichou dada šestero deštěk
Náš v zemi hostinské laskavě přijme popel!
Padni co padni — jenom za milost budu Bělboha žádat,
Jestliže souzeno jest v dálině té zahynout,
By v hrobu sousedním při Tvém boku mé tlely kosti,
Vedlé Tvých popelů lůžko majíce měké. — —

Což že zapomněl jsem, Pilnáčku[7] spanilodušný?
Ty krásná v krásném duše bydlivši těle!
Jenž jsi za Eduardem první poletěl v kraje jasna,
Kdež ducha svého nyní Krásy pojíš vzorami!
Zdaliž i tam bratři se vidíte, vidíce kocháte?
Jsouce druhův vědomi zdažli čekáte na nás?

Tehdy jenom Ty — jenom Ty po těch ztrátách jsi mi zůstal
Přátelské terčem, Jarslave, lásky mojí!
Líbezný druhu můj! — Setrvejme a pevně se držme,
Pevně se držme a vlasť jak vždy milujme milou!
Nám již zhasla milost — a druhy skoupé hroby polkly,
Leč času duch z hrobu ven Slávii hlasně volá!

Buď že všecky děje světa i všecka zkušenosti
Zásoba jest bludná věštba vedoucí v omyl,

Neb že jinak na dráze, jakou člověčenstvu nechybná
  Předznačení ruka jest na věky vyměřila:
Čas se blíží, v němžto Slovan svou rozvine dělnost
  Duševní v takové míře, jakou vložila
Příroda míru jeho vlastem, šiřic meze slávské
  Od Labe až k hradbám Asie ledovatým,
Od Névy pramenů až tam do pěn Adrie šumných,[8]
  Prostranství veliké v okresu země malé!
Tehdáž snad slušnou nebudou zdržovat mzdu Našincům —
  A vděčný potomek kvítko na hrob Ti sadí!

XII.

Jaroslavu Kamenickému, Jos. Jungmannovi a Jaroslavu Langerovi,

přátelům dobrým, milým.

(V Haliči na začátku 1833.)

Dnes do propasti časů minulých pohřbí se jeden rok.
Hej zatatranského spěšně, Hrihori,[9] nalej!
Já budu nad Dněstrem blaho píti Čechů krajanů svých,
Hlásati pochvalu jich, kroutě si vousy mokré. —
Jest první koflík pro Jaroslava prostolibého,
Ten, jenž národní národu písně pěje. —
Vrchovatě mně nalej! Zdráv buď, můj Josefoviči!
Věhlasem otcovským dědici zásobený,
Ty mne chudého k štědrosti vzýváš jsa boháčem,
Jenž hodlá dlužné ouroky vlasti platit. —
Pod jménem kopřiv co resédy umíš vychovávat,
Ó Kopřiváriuse, zdráv buď a dobře se měj!
Proč se tak usmíváš potutelně, Rusínko milostná?
Pojď na slovíčko tu dál, černobrivaja[10] děvo!
Dnes nám doplyne rok — připrav čaje nápoj horoucí;
Až se přiblíží půlnoci čas čekaný,

Vluď se do mého bytu, vždyť nám třeba vítati hosta
Léta nového, aby příznivě k nám se mělo.
Tu sklenicí hlubokou budeme blaho píti panenské.
Zdrávo budiž české děvče! volám hlasitě;
Mysl se rozveselí, já pak ti povídati začnu,
Jak švarné moje vlasť dívčiny v lůně chová;
Ty znovu rozhněvaná sladkou ztrestáš mě hubinkou,
Ó závistnice mých nad Vltavou krajanek!
I mně tisícero výčítek naděláš mravokárných,
A rtoma vroucíma výmluvně ústa zavřeš;
Lháře pronikneš okem pravdoskumným, kdyby ráčil
Svých dobrodružství kroutiti chytře děje.
Však ty slzíš?.. Odpusť, já všecko ti dal — mimo srdce,
Srdce celé věčně — věčně zadáno druhům!!

XIII.

Paní Antonii Čelakovské,

rozené Reiss-ové.

1845.

Odcházíš nám přítelkyně drahá
Z lůna milované rodiny,
Bolest ve srdci se našem zmáhá,
Že opouštíš meze otčiny.
Leč tu bolest mírní krásná víra
Že ode svých ke svým přistaneš,
A že bratrům slovanského míra
V celém světě milou zůstaneš.
A že vždy a všudy láska Tobě
Dobrých srdcí bude za podíl,
Jen když věrna setrváš Ty sobě
V proudu blažených i smutných chvil,
A když jako nyní v naší vlasti
Tak i v každé dálné končině
Budeš zapuzovat svárů strasti
Naší lásky smiřitelkyně.

XIV.

Ušlechtilé Polce,

velm. paní Vikt. J....ské ve Lvově.

(Do památníku.)

1837.

**Tvojich vděkův a Tvojich zpěvů sladkost
Citlivé srdce milostně porývá,
Jak kdy se slavík o vesně ozývá;
Uslyšíc Tebe rozohní se Mladost,
A němý Smutek hovoru nabývá,
I dovádivá zamyslí se Radost.**

XV.

Óda

na otevření olomoucko-pražské cís. král. státní železné dráhy

dne 20. srpna 1845.

Nových divů svět se rozprostírá
Před zrakem radostně planoucím,
A budoucnost krásná všehomíra
Duchům zjevuje se žasnoucím,
A nabývá nových sil ta víra
V srdci lidu blaha žádoucím:
Že po nových brázdách Matky-země
Dál ku předu chvátá lidské plémě!

Věru, bohové se novým sňatkem
Se stoletím našim spojili,
Aby zloboh nepřevrátil zpátkem,
Světla dárcové co stvořili,
I nastojte! po železu hladkém
Stroje letem blesku pádily,
Aby podrobenou k službě parou
Rozkypřily kůru země starou.

Na té půdě bohdá uhlazené
    Bude zráti ducha osení,
Vědy v ouzkých jizbách zahrazené,
    Vábné dary krásných umění,
Jako símě ptactvem roznešené
    Pouště na oásy promění,
A řemesla prosta monopolu
O užitek podělí se spolu.

V naší vlasti, knížata kde plodnou
    Druhdy brázdívali roli svou,
Práce i mzda s rolníkem se shodnou,
    Města a vsi zdárně pokvětou,
Koleje pak mocí hromosvodnou
    Lichvu skoupých sejpek pohnětou,
A krutého hrozná trýzeň hladu
Najde těchu z chlebodárných skladů.

Dítky vyšlé z lůna jedné matky,
    Krví pobratřené národy,
Kteréž jak korábu pozůstatky
    Bouř rozmetla mořem neshody,
Zanedbané obnoví zas sňatky,
    Poslechnouce hlasu přírody,
Jenž milostně svého k svému čítá,
I cizince jako bratra vítá.

Vnuci mužů těch, co na se třeli
V dlouhých válkách ostrým železem,
Kovaný tuk země rozprostřeli
Dlouhotáhlým, valným řetězem,
Jenž budoucně obejme svět celý,
Svět, co v míru bude vítězem,
A jen nepřítelem bude války,
I nejdalší své ukrátí dálky.

Kolem této oslavené hory,
Kdežto na tisíce Míšňanů
Kleslo Žižkovými pod prapory
Před branami statných Pražanů,
Teď se vine dálné od prostory
Mnoholičných spona občanů,
A ty stíny našich zbrojných dědů
Žasnou, že bez války jdeme k předu!

Ovšem — boje nastaly nám jiné,
Ale vyšší, ale světější,
V kterých bratrská krev nepoplyne
A meč nezvítězí ostřejší.
V říši duchů neustále činné,
Můž jen zvítězit duch činnější,
Jenž odín jsa tělem národnosti
V novém čase v nové skví se cnosti.

Jak k panenským prsoum přitulí se
    Růže ve sto listů rozvitá,
Jak demantů velekrása rdí se
    Po zlatém jsouc rouně rozlita:
Takto na Evropy ňadrech skví se
    Česká země a z hor prokmitá.
Není divu, že té vlasti cena
Nám tisíckrát byla záviděna.

Veliké má vlasť ta povolání —
    A my velkou máme povinnost:
Bychom k předu spěli bez ustání
    I předsudků svrhli ničemnost.
Kdo zůstane zpátky — ku pokání
    Nebude snad míti času dost;
Parních strojů hvizd k činnosti pudí,
Kéž ospalce všecky ze sna zbudí!

XVI.

Blatná dne 13. září 1834."

Věje vítr od západní strany,
Teplý větřík to přes holé lány!
Zda se zapálilo v horských lesích?
Či dvě slunce planou na nebesích;
Že tak horko, větříku, povíváš,
Nivy podzimní teplem odíváš? —

Nezapálilo se v horských lesích,
Neplanou dvě slunce na nebesích;
Žhář oheň tvé rodné město zajal,
A mne do své zhoubné služby najal!
Vrhnul se na moje ústa dmoucí,
A z plamenů uvil věnec žhoucí,
Po královsku město jím okroužil,
Srdce zvonů žalostí roztoužil!
Jeden z nich zalkal pohřebním hlasem,
Naň se mrštil vrah dračím ocasem,

Jím jej kolem do kola ovinul —
Zvon se v stříbrných slzách rozplynul!
Za ním jeho bratři kvílili,
A pak hranu si odzvonili.

Nad Uslavou tichou labuť pěje,
Duše z labutina hrdla spěje;
Věští pěvkyně na svůj hrob zírá,
Pěje a pěje, pějíc umírá!
Pěje a pěje, pějíc umírá! — —

Kde tvůj dům stál — černé spáleniště!
Kde tvé stodoly — pouhé smetiště!
Kde tvoje pole — holé strniště!
Kde tvé sejpky — hnusné popeliště!
Viděl jsem tvou dobrou rodnou matku,
Stála nad popelem svého statku,
Nezoufala sobě, neplakala,
Na tě myslíc zkamenělá stála;
Chumel dýmu kolem ní se vinul,
Leč před dechem mým jak se rozplynul,
Políbil jsem ji ve chmurné čelo,
Pak zmiznuv — nevím co se tam dělo.
Ještě v dáli zaslech' jsem tvé jméno,
Z úst materských bolem vyraženo. —

Vítej roditelský souvěrníku,
Vítej, větře, žhárský společníku!

A pak tamo vrať se nad Uslavu,
Nesa jim tam blahověstnou zprávu:
„Zazelenají se vaše pole,
Naplní se perny ve stodole,
Dům pod střechou usměje se rudou,
Zvony lid do chrámu volat budou,
Slavíc pěkné města odrození
Ráno i večer u hlasném znění.
Leč, ach! co poví syn osiřelý,
Rodičům-li k hrobu zvony zněly?!“

XVII.

Na Jarmila.

1830.

Příteli, proč nevěříš učení moudrého Bramínstva?
Ježto i Pythagoras Indem učen zas učil.
Jáť myšlénce o pouti duší teď víru přidávám,
Neb toho důkazy mám, důkazy důležité.
Já i věřím, že bohům i samým se začasto zalíbí
Pouť taková, a oni v člověku byt zvolují.
Příteli můj, ty's sám mé víry článku druhého
Příčina ouhlavní, Jarmile prostomilý!
Zdaž-li necítíš přítomnost v sobě častěji Zevsa?
Ku břehu ploucího přes moře, s ukradenou
Europou, držecí se rohů boha tobě dobrého,
Jenž si stan vyvolil v tobě synu zdařeném?

XVIII.

Na Lochotínské sady.

1843.

Roztomilí sadové! zelenejte a dále se dařte,
Ať v stínu vnadném najde si poklid a chlad,
Kdožkoli otcne se v lůně vašem vábném, okotěšném,
Kýž Lochotín a Plzeň z mysli nesejde jemu!

XIX.

Na Musy.

1829.

Vás děvy Parnaské, spanilé vás Zevsoplozenky!
Má lyra ať vzývá, zvučněji nastruněná,
Zvučněji nastruněná, aby slušně provázela píseň
Ve hlubinách mého srdce juného zňatou.
Vzhlédněte na mne okem vlídným, o vy sestry mi-
lostné,
Ježto život blažený v spolku milém vedete.
Jestliže na vrcholu svěceném Helikona bydlíte
Neb vás Castalie stříbro baví pramene?
Neb snad poškvrněná netěší vás barbarem Hellas?
Kdežkoli obcujete, slyšte mne sestry milé!
Slyšte mne sestry milé, a na oltář již kladu oběť
Prosby mojí vroucí, přijměte laskavě ji.
Dejte rozum zdárný duši mé, o vy božstva věhlasná,
A k tomu, což třeba jest, srdce mi dejte dobré
Srdce mi dejte dobré, vší cnosti a krásy milovné,
By chtělo rádo slyšat, moudře rozum co velí.

Rozžžete útroby mé láskou ku pravdě nebeské,
Bych vždy zdárněj moh' znáti plozenku boží.
Pravda jenom jest krásná, ta jen veliké snahy hodna,
Věřte Heraklesové hodna že odvahy jest.
O kýž jest mi nebešťanku spanilou tu popřáno
Vždy znáť více a víc! Však si jenom to přeji,
Co zrak můj dovede přeslabounký snésti, rozum co
Chápati může. Jinak byl bych otrok dvořecí
Zpupnosti mně nepovědomé. Vždyť Pravdy nežádám
V kráse uzříti plné, jakž bych ušel pokutě,
Jenž smělce stíhá v svatyních se k Pravdě derouci?
Blesky její zahladí červa drzího zraky.
Tak jako vládce Peron má Pravda i blesky smrtící;
Podnapilý pýchou vždy Phaetone se chraň
Žádati co zkázou ti hrozí! Já však ve tichosti
Jen se její záři vždy chci podál blažiti.
Nesnažím se, abych skoumáním přírody seznal
Zákony, v předmětu svém oukoly mám jinaké.
Nesmírných slunci běhy vyměřiti s Koprníkem,
Má to není žádost. Srdce jiný zvolilo
Oučel, a prosbu volí si jinou. O slyšte ji Musy!
Však nejdřív mne uslyš Klio a Melpomene!
Vám jsem posvětil v outlé již srdce mladosti,
Jenž v jinocha věku teď vám neunavně bije.
I když mou šediny přikrejí hlavu, příznivy buďte,
Nebť co stříbrovlasí kmet budu jen z cela váš.
Vždycky co jen spanilá vyučí mne dobrého a co vždy
Krásného Pravda, vše chci to obětovať

V chrámu vašem tu nejen se zalíbí sedmeru sester
Ostatních zpěv můj, kdyžto vy přispějete,
Mně k pomoci hle i sám nakloní velitel se Apollo,
Kdyžto popřejete věštci novému libý
Zpěv, když žádoucí zmilené duši dátc věhlasnost,
A zvuky dáte libé posvěcené lyře mé.
Státi před oltářem chci vaším mezi věštci poslední,
Nikdy nežádaje mou na hlavu z lauru věnec.
Tak, jak včelka jenom svému slouží medem oulu,
Jenž jí v lednu krutém skrejši a ochranu dá,
Tak sloužit budu Vám, spanilé ó Zevsoplozenky,
Tak jen Tobě budu sloužiti Vlasti drahá!

XX.

Náhrobní nápis.

1852.

Slze dobře zasloužené
Na tvůj posvátný hrob kanou,
Leč hlas víry drahocenné
Z dálky volá: Na shledanou!
Na shledanou! — Hle, ta víra
Bolest mírní, slze stírá;
Na shledanou, ta dvě sladká slova
Květoucí sad tvoří ze hřbitova.

HROBY

básníků slovanských.

Báseň lyricko–epická ve dvou odděleních.

Non multa sed multum,
sapientibus pauca.

Předzpěv
Drn. Josefu Čejkovi,
příteli svému.[1]

Stopnie prawd:
Są prawdy które mędrzec wszystkim ludziom mówi,
Są takie które szepce swemu narodowi;
Są takie które zwierza przyjaciołom domu;
Są takie których odkryć niemoże nikomu.
Poezye A. Mickiewicza. Tom. VIII. Zdania i uwagi. Z dzieł Jakuba Bema, Anioła Ślązaka (Angelus Silesius) i Saint Martina.

Jsou tajnosti, jež básník světu hlásá všemu,
Jsou také, které šepce národu jen svému,
Jsou také, kterých přátelům jen svěří domu,
Jsou také, kterých nemůž zjewit pranikomu.
A. M.

Na důkaz své lásky nezachvělé
Kvítko podávám Ti osiřelé,
Které na přítele Tvého hrobě
O půlnoční utrhnul jsem době.

Přijmi, druhu věrný, s myslí vděčnou
Tuto nezabudku trudolééčnou,

Ona Tvému srdci připomene
Mnohou radost uplynulých dní,
Když v mladosti láskou ověnčené,
Když ve přízni s Hynkem drahocenné
V májovém jsi zkvétal výsluní;
Kdyžto někdy po té jarní vláze,
Kterou z očí láska vylila
Aby teskným srdcím bylo snáze,
Dvojí duha vám se jevila
Nadějí, těch mnohobarevných,
A vyhlídky na svět velekrásné
Kouzlily vám ve snách malebných
Stálé lásky Eldorado šťastné!

Já jsem také druhdy šťastný byl,
Já též o stálosti lásky snil,
Ale co mně milým, drahým slulo,
Všecko v říši bájek uplynulo,
A jen relikvie blahé lásky:
Rusá kadeř, z vlasův jehlice,
Ouzký proužek červenavé pásky,
Částka blankytové tkanice,
Uschlý modrák, v polích zrostlý dálných,
Pohnětená růže bez lupínku
Vábí někdy pohled očí kalných,
Představujíc lásky upomínku.

Přátelé? — ach, těch by bylo dosti,
Kdybych k nim měl více důvěrnosti,
Kdybych slova skrytá pod záminku
Za výraz měl ryzí upřímnosti,
Kdybych nesoudil jí po účinku!

Časně poznal jsem já ošemetnou
Nestálého světa povahu.
Jak Syreny píseň lichometnou
Onen Laertevič světobludný
Za nebeskou měl jen výstrahu,
Aby vír ho neuchvátil svůdný:
Takto přátelství, to slovo krásné
S jeho kolébavkou přeblahou,
Chtěl bych sobě míti výstrahou,
Kdyby nebylo Tvé přízně spasné,
Jež mne novou sílí odvahou,
Jak Tyrtaea píseň v bitvy zteku
Sílila jest srdce ranných reků,
Aby oslabenou třeba silou
Život za vlast nasadili milou.

Přijmi tedy nazpět tuto píseň,
Která z lásky k Tvému příteli
Směle hrobní otevřela tíseň,
Aby naše zraky uzřely

Stín či obraz druha odňatého,
Jehož uzřít nebylo mi přáno
Dřív, než za dnů Máje květnatého
Jeho jméno bylo vymazáno
Z knihy života — jen začatého!

* * *

Ale dříve, než dle rady Tvé
Líkův uchopím se satyrických,
Přijmi, druhu, podlé přízně své
Floru těchto rýmů elegických.
Mnohé kvítko vzácné tak i prosté,
Které v liliové nevině
Na posvátném poli z jara roste,
Není šperkem hrobu jedině,
Ovšem takto tymian, tak růže,
Jako pelyněk se hodit může
Do latinské někdy kuchyně;
Ale mysl zbožná, lidskost čistá,
Hrobů němých tichá velebnost,
Lidského pak srdce víra jistá
Ve záhrobní ducha budoucnost,
Co tak potřebná je básníkovi
Jako zemi slunce jasná svíce,
Jako potřebny jsou sokolovi
Perutě a bystré zřítelnice,
Brání hrobův mečem archandělským
Proti satyrám — snad nepřátelským.

Látka elegie od satyry
Ač je rodem svým tak vzdálena,
Jak dvě struny, služky jedné lyry,
Jak jednoho těla ramena,
Jako pravé oko od levého,
Jako výsluní dne májového
Od vlažičky vzdáleno je raní,
Jako pláč od smíchu panenského,
Jak lest od věrnosti sličných paní;
Přece básník, jenž by z toulu rýmův
Na hrob metal šípy lehkých šprýmův,
Neobstál by před tím svatým citem,
Jehož podlá jenom nezná chatra,
Která bezbranného tupí bratra,
I když rakve víko jest mu štítem:
Sama hrobův němá výmluvnost
Kárala by tuto urputnost,
Svatou silou pokory své tiché
Tlumíc šprýmy nemístné a liché.

Vězte, často v duchu básníkovu
Tají mysl jedna dvojí zjev,
Dotkne-li se pěvec struny z kovu
Nebo struny z beránkových střev:
Podlé této suďte srdce jeho,
Podlé oné suďte jeho hlavu;
Ale když se zvyku kejklířského,
Když se vzdálil soběckého mravu,

Kdyžto ani v smíchu ani v pláči
Dvojice té krásné nerozdvojil,
V níž se hluboký cit s umem spojil:
Tehdáž básník podobá se hráči,
Jenž ne k vůli odvětě a zisku,
Ale na domluvu hostí svých,
K zelenému zased' ke stolisku,
V dobách mnohé práce zhoštěných,
Ne snad, aby štěstí v kartách zkusil,
Ale hrá, že prosen hráti musil,
Nejsa bedliv svého prospěchu,
Ani šťastných barev úsměchu,
Ale v ochotné své hostinnosti
Zisku nedbaje baví své hosti,
A v jich zábavě má útěchu.
Zda se hráč ten zásluh nedočinil,
Kdyžto maje v ruce zbraň i zbroj
Proti hostům svým se neprovinil,
Dbaje o svornost a o pokoj?

Budu-li já tímto dvorným hráčem,
Neb svých výhod pilným pomahačem,
Oboje to sobě připište;
Neb jste na mne dvorně natírali,
Abych spolu hrál, když vy jste hráli;
A když hraju — již se utište.
Srdce mé alespoň sílí víra,
Že kdo nucen hrá, neb prosen zpívá,

Více štěstí ve hře, v zpěvu mívá,
Než kdo mezi zpěváky se vdírá,
Nejsa vykřičen a vyvolán, —
V domu Apollina sprostý Pán!
Šťastný jestli v zpěvném zápasu,
Ušeď chvále sudích Midasů,
Ušel na světě i v říši stínův
Tupým střelám Apollinův,
Kteří se svou marnou nadějí
Po planém se bobku shánějí,
Jako druhdy jejich prapraděd,
Chtěje milostkám svým vyhovět,
Za Nymfou se honil Penejickou,
I na místo stíhané té děvy
Objal svojí rukou násilnickou
Vílu, ježto svrhla krásu lidskou,
I hned stála dřevem mezi dřevy.

Tebe tedy žádám za rozsudek,
Za Tvůj rozsudek a radu Tvou,
A podávám tuto kytku svou
Z růží náhrobních a nezabudek.
Rozsuď po pravdě svým duchem jasným,
Zdali výbor těchto sprostých květů
Výborem byl zahradníka šťastným,
Zda se dle Tvé mysli hodí světu?
Má-li pro peluňky satyrické,
Má-li pro pálčivé kopřivy

Našich duchů sad víc obživy,
Než pro bledé květy fantastické,
Než pro lotos z říše pra-mystické,
Který korunu svou květoucí
Ke hladině pod ním plynoucí
Sklání před paprskem slunce žhavým,
Jakby milencem byl ostýchavým,
Který pod lunou jen bledolící,
Když se zrada uhostila v lůžku,
S toužebností čeká milující
Na svou bázlivou leč věrnou družku,
I před ní své srdce otvírá
Tajemstvími lásky naplněné,
Až se slunce z moře probuzené
S okem zrádným na svět ubírá,
Pak ukončí lásky mysterie,
Které temným závojem noc kryje.

Buda poslušen Tvé věrné rady,
Dokonám já známou Tobě cestu,
Která ze hřbitova ze zahrady
Cypressové zavedla mne k městu,
Kdežto mezi hlukem vad a bludů,
Mezi neukojných vášní křikem,
Jenžto rozmáhá se beze studu,
Nelze nebyti než satyrikem;
Těžko jest na dráze Demokritské
Nedosáhnout palmy mučennické;

Těžko přebývati v nájmu stálém
Pravdy, kde lež domácí jest paní,
Nebyti pak vyhnán s Juvenalem
Tamo někam do písčitých strání,
Kdežto pod vedrem a pod úpalem
Jeden svět se ke druhému sklání.

Tedy jak se nyní se tklivostí
Pláč můj ozval na hrobišti těl,
Takto v nemocnici chorých duchů,
Takto na klinice chorých cností
Bez urážky schvalní jemných sluchů
Smíchem zjevený se ozve žel!

Kéž bych vládna vyšší ducha silou
Vlád' též tajným srdcí lidských klíčem;
Kéž bych svojich hříchů čeleď milou
Dříve vyléčil svou prací čilou,
Než vad cizích budu ranhojičem;
Kéž bych takto duchům nedůtklivým
Stal se lékařem, neb lékárníkem,
Jak Ty býváš tělům neduživým
Moudrým hojičem a pomocníkem!

Přece ale pochybnost mne hněte,
Zdali po Satyry ostrém noži
Chorý špitálnímu ujde loži,
Zdali stálé zdraví jemu zkvěte,

Kdyžto básník na outsaty cizí
Z ruky posměvačů věnce sklízí,
A svým vtipem na sebe síť plete,
Jako moucha, kdyžto pavučinu,
Která malbu hyzdí zaprášenou,
Chtěla svojí proraziti hlavou,
Často nese svojí zkázy vinu,
Cítíc, že má nohu zapletenou,
A že bude pavoukovi stravou?

Nuže zapru tedy sebe sám,
Buda slušným, buda spravedlivým:
Napřed sám své bludy v posměch dám
Na oběru steskům nedůtklivým;
Umėstím pak svoje věštčí druhy
U blažené elysejské luhy,
Sám se svatým skokem Kurciovým
Do Tartaru hlubokého vrhnu;
Ač i hrdost mnohých druhů strhnu
Dolů k spolusoudcům Minosovým,
Přece nejméně svých vad a bludů —
Cizích jen se dotkna — šetřit budu.
Rozhodne pak duchův appellací
Odhodlaná k hromonosným bleskům,
Zdali jsem měl dosti resignací;
Pak i také pováží cech psací,
Hotov k syčení a ku potleskům,
Zda měl právo ku svým na mne steskům!

N. N.[2]

Přijmi tuto píseň na památku
Outlé lásky obou druhů svých.
Jenom zpěvu dar mi ze všech statků
Setrval vždy věrný v divém zmatku
Sklonností a časův měňavých.

Píseň moje arci nezná štěstí
Idyllicky vychované lásky,
Která růže bez trnů jen pěstí,
Zrostlé ve májovém sadě mladém,
Která plané sije sedmikrásky
Po záhonech ležících nám ladem,
Kdežto neouroda českých polí
V novém roku novým hrozí hladem.

Zpěv můj vyhnanec jak zabloudilý,
Když mu bratra zabil vítěz-vrah,
Nad věštčími druhy hlasně kvílí,
Které složil osud na marách!

Pod křídloma Fenixů těch vyšších
Zpěv můj odvážný se ukrývá,
A ve chvilkách Bohu někdy bližších
V tajemné se noci ozývá,
Neb na lípě někdy hřbitovní
S kulichy o příští době sní.

Snad se nezhoršíte na básníka,
Že jsa bedliv věcí posledních
Z lásky k vám se změnil v pomocníka
Zpěváků bez štoly pohřebních?
Či snad chcete, aby naše píseň
S perutě své střásla hrobní plíseň,
By snad dle povahy sokola,
Jenžto mrtvoly prý nedotkne se,
Kroužila se kolem do kola
Ve světáckých lovců hlučném plese,
Kteří prázdni mysli elegické
Bludem spjati bludy honí lidské,
Ale ozbrojeni hrotem vtipu
Jízlivých a ironických šípů,
Naostřených v dílně satyrické,
Vám by mohli těžké zadat rány,
Že by musily být lékovány,
A vy v nemoci své terčem novým
Byli byste šípům básníkovým!
Totě jeden ze zpěváckých hříchů,
Že pouštíme volnou uzdu smíchu,

Kdyžto cizí vada, cizí blud
Žebře o lítost a dlužný stud! —

Velký jest, kdo zapříti se umí,
A svůj posměch nad svým bratrem stlumí,
Kdyžto z toulů vtipem naplněných
Sarkasmu šíp na svůj výhost čumí,
Aby prudký střelce svého sluha
Do ňader se zaryl obnažených
Poddaného směšným bludům druha;
Větší jest, kdo nepřítele svého
Posměchům, snad slušným, propadlého
Za terč svojim nevystrčil vtipům:
Největší jest ten, kdo protivníka
Jako svého přítele a pokrevníka
Brání proti posměvačů šípům.
Dobročinný jest, kdo nebožtíku,
Který v světě nežil bez zásluhy,
Vděčným slovem dávné splácí dluhy
Bez naděje k příjmu slušných díků.

Nuže na hrobech můj zavzni zpěv,
Na hrobech, kde místa k smíchu není;
A zde cnosti mrtvých bratří zjev,
A jen k výstraze a k poučení
Nastiň jejich blud a provinění!

Tak jest. Popřeje-li ale Bůh
V službě vlasti volnějšího času,
K dalším zpěvům pozdvihneme hlasu,
Bychom lépe splatili svůj dluh
Velkým malomocných vnuků předkům,
Tvůrcům české oslavy a svědkům.
Jejich duchy z hrobů vyvolané
Ať se v písni zjeví odhodlané
Jako hodovníkům Bankův*) duch.
Ať si sednou s vámi u besedy,
Slzami ať naplní vám hledy,
Pronikajíc hluchých hostí sluch.
Mnoho hluchých jest a zimomřivých,
Málo synů blaha vlasti chtivých.
Méně andělů co z povolání
Hlásali by prachům z mrtvých vstání!

Já se tedy kouzelníkem smělým
Stanu na hřbitově české slávy,
A ponocným o půl noci bdělým,
Dávné stíny z dávné zbudím návy,
Aby svojim vnukům nedospělým
Potřebné již netajili zprávy,
K čemu velcí tito otcové
Velkých činů byli tvůrcové,
Kdyžto našim časům na násadu
Malátných a nemotorných činů
V pustém staročeské slávy hradu

*) viz „Macbeth" jednání III. výjev 5.

Nezdařilých zanechali synů,
Jejichž ouzkým srdcem plným chladu
Ani před branami rozložený
Nový nepohne již Hanibal,
Jenž přes hory české vyřícený
Lépe nežli Punín zisku dbal,
A v Kampanské Lutomírců pláni
V mrzké zahálce a liknování,
Uchvácených výhod neprospal.

Bůh mi svědkem, že jsme otrlejší,
Že jsme mnohem více ospalejší,
Nežli štěbetavé vlastovice,
Které v zimě na noclehu dlíce,
Vesele zas zbuzují se ze sna,
Když je k práci vzývá nová Vesna.
Zimních zanechavše příkrovů
Ke svému se berou domovu.
A když nezvaného hostě-vrabce
Svévolnost ta panská zlenošilá
V bytu vlastovek se rozhostila,
Nebo nezbedného ruka chlapce
Jich lepenku skrovnou rozbořila:
Vlastovičky svedou pro vlasť boj
Až ustoupit musí vrabčat roj,
A vítězná paní vlastovička
Do vlastního sedne obydlíčka.

* * *

Tedy zříceniny, tedy hroby
Bude v příští slaviti zpěv můj.
S náhrobků těch pominulé doby,
Kolem kterých břečtan nevadnoucí
Našich dějin věnec ovil svůj,
Sejmu sobě vzor i látku skvoucí.
Těžký oukol pro slabý hlas můj!
Musa svědkem minulosti svědků
Zahřeje nás v mrazu nynějším
Dá-li Bůh ke cnostem platnějším
Na výsluní dějův našich předků.
Bdělí synové pak matky-vlasti
Budouc přesvědčeni že mně sláva
Není obojetná otčiny,
Ba že její strast je dílem strasti,
Která moje blaho podkopává,
Nebudou mít tolik příčiny
Půhonného užívati práva
Proti zprávnějšímu dlužníkovi,
Který podlé povolání svého
Méně písmem, víc živými slovy,
Více daní činu ukrytého
Ve své kapistranské povinnosti
Dotud stále o to pečoval,
Aby poklad české národnosti
Nám se na ourocích zachoval.
A že nebyla ta péče marná
Budoucnost vám zjeví blahodárná;

Neb tu víru naše srdce chová,
Z našeho že někdy popelu
Vzejde plémě, v němižto naše slova
Najdou falanx vyznavatelů!
Byť i třeba papír s pergamenem
Nikdy nebyl zasnouben s mým jménem,
Byť i nikdy kontrfekt mé tváři
Od veselých druhů zamluvený
Nevyskyt' se mezi kalendáři
Na ulici za sklem vyvěšený,
Byť i třeba u besedy hlučné
Naše s vlastí zasnoubené jméno,
Chvalné žárlivosti nepříručné,
Hned po svatbě bylo zamlčeno,
Byť i nebylo víc poloučeno
S jménem mužů, kteří s přímou duší
V ouřadě svém zisku neoddaném,
Písaři jsou věrní při záduší
Od praotců našich odkázaném:
Přece bude svědčit o mně věst.
Příštího pak výbor plemene
Také o mně někdy zpomene,
Že jsem miloval i vlasť i čest!
I že plamenných slov jiskra malá
Byla částí ohně svatého,
Na němž jasná pochodeň se zňala
Vyšších směrů rodu slávského!
A ten nález o nás prohlášený

Bude stvrzen pečetí těch lechů,
Jimžto naším ohněm ozářený
Kruh se zaskvěl slávy Staročechů
Ve své nové kráse národní,
Jak když duha lidem pro útěchu
Nad velkou se skvěla povodní.

Vítej slovo živé, okřídlené,
Ty jsi jarým orlem bujných sil,
Co se s orlíčaty k slunci žene,
By je vyšším letem rozjařil!
Slovo v němé knize zabedněné
Jesti ovšem orel, jenžto střelou
Usmrcen byl za odvahu smělou,
Která vnady dodávala k letu
Od svých křídel zrazenému kmetu,
Jenž teď na ukázku vycpaný,
Do inventáře pak zapsaný,
V neznámém snad vězí kabinetu.
Nuže zhůru k slunci orlem jarým,
Smrti zanechám si ke dnům starým!

Vítej slovo živé, okřídlené,
Tyť jsi zpěvolibým slavíkem,
Jenž svá písklata svým peřím hřeje,
Jenžto mezi kavčím povykem
Ze své outlé duše omlazené
Svojim slavičatům k srdci pěje.

Slovo v němé knize zabedněné
Jest jen vyučeným básníkem,
Jenžto slavíčí zpěv opsat chtěje
Nadarmo se zbrojí slovníkem,
I jen ďarmo výrazů v něm hledá
Pro zpěv, ký se slovy popsat nedá!

Nežli tedy věkem zimomřivým
Na své bujné hlavě zešedivím,
Slavíkem chci zůstat, mistrem zpěvným.
Básník ať se slovem, rýmem cvičí,
Slavíčích-li zvuků nevylíčí;
Já jen mistrem dále budu zjevným
Pro tu slavíčí svou rodinu,
Pro tu mladou českou družinu!

Mladna u mládeže spolku milém,
Mládeže té vlasti zrůstající,
Zmýliti se nedám v duchu čilém
Od drůbeže na mne kvokající,
Ani od vrabčíků štěbetavých,
Ani od výrů ni od havranů,
Kteří na mne z pelechů svých tmavých
Ráčili by metat svoji hanu.
Když mne Musa, jsouci povědoma
Mého bytu, jednou navštívila,
Ale nenajdouc mne, běda! doma,
Od dveří mých zas se uchýlila,

Tenkrát povinnost mne ujařmila
V panském paláci a v škole městské;
Abych na tom českém na přílohu,
Slouže drahé vlasti, slouže Bohu,
Rozesíval plodné zrno české.
Teď když Musa v době oprázněné
Přes nízký práh ke mně vstoupí hostem,
A mé srdce Bohem naplněné
Vilije své city nenucené
V nehledaném verši, v rýmě prostém:
Věřte, hana soudců oprávněných,
Umělého hana přítele,
Jako ohlas pochval projevených
Bez ohledů slušně podezřelých,
Svého neminou se oučele!

Nuže nám Ty zůstaň přítelem;
By pak naše přízeň neochladla,
Zůstaň věrným pravdy ctitelem,
A ji stále hlásej bez ohledu,
Byť i hořkla jako hořec jedu,
Byť i v našem srdci sladla
Jako známá českého slast medu.
Pravda málo kdy je bez žihadla,
Proč by naše láska k ní uchřadla?
Zřitelnice jenom krátkozraká
Křivě hledí na tu upřímnost,

Která tobě poví bez obalu:
„Bratře jako umělec jsi „Raka,“
Nebo srdce tvé je bez zápalu,
Bez konceptu jestiť péro tvoje,
Ale dobrých činů nejsi prost,
A co člověk jsi mně milý dost,
Milujme se dále bez rozbroje!“

PRVNÍ ODDĚLENÍ.

I.

Josef Dunin-Borkowski, Dominik Magnuszewski, Jan a Piotr Kochanowski, Ignacy Krasicki;

II.

Alexander Bestužev, Michail Lermontov;

III.

Karel Hynek Mácha.

Hřbitov o dušičkách.

Letyt woron
Z čužích storon
Žalibno kráče;
Ach ne odna maty,
Ne odin batěnko
Za synočkom pláče!
Červenoruská píseň.

Dalekáť cesta má!
Marné volání!!

Nezdárné již dítko listopadu
Jasný den se chýlil ku západu;
Zbožných poutníků se valný dav
K městu ze svatého pole valil;
Tamto našich otců svatý mrav
Mnohé oči slzemi jest zkalil,
Které vroucím citem podnícené,
Jako v dobrou půdu dobré símě,
Vykanuly tiše na hroby,
Ježto svoje klesající týmě
Ozdobené krásou nových věnců
V nový oblouk napínat se zdály,
By nad lůžkem smrti zasvěcenců,
Kdežto za duše jich svíce plály,
Nám klekátko vyšší urovnaly.

V této chvíli oči pozemšťanů
Zemské mázdry na půl zbavené
Do vyššího vznášely se stanu,
Jako zraky věšťcův nadšené;
Volný duch hbitější perutí
K nebeskému pnul se klenutí,
A ve srdci toho světa prostém
Ozvala se jak zpěv labutí
Naděje, co vábí ku výsostem,
K nimžto život pozemský je mostem.

V této době stál jsem nad hrobkami,
A uchvácen všecek myšlénkami,
Kterých žádná nevylíčí slova,
Vrátil jsem se na svět ze hřbitova.
Moji duši na půl potěšenou,
Na půl ke smrti až zarmoucenou
Divné obklíčily důtazy,
A obraznost příštím zanícenou
Rozohnily smrti obrazy.

Jakož tvářnost světa neznámého
Tkvěla v duchu plavce odvážného,
V kouzelném prostřena kosmorámě,
Dřív než koráb po nejistém běhu
Přistal k jeho dalekému břehu,
Dřív než vítězného kříže rámě

Pod svou vládu zajalo ty země,
Kteréž na prostranství nezměřeném
V počtu zanímaly nezlíčeném
Nevídaných tvorů nové plémě:
Tak se duch můj v blahé víře topil,
Když se ve svém nebetyčném letu
K onomu vypínal blahosvětu,
Jehož žádný Kolomb neodklopil,
K němuž ale každé srdce lidské,
Když je na korábu živobytí
Stíhá bouř a prudké vlnobití,
Hledá rohů jehly magnetické.

Ty myšlénko o nesmrtelnosti,
O životě v onom světě věčném,
Hluboko pronikáš do vnitřností
Důvodů všech, kterékoli hostí
Blahá naděje v svém lůně vděčném.
Křídlem této soudné naděje
Ať již duch můj tamo dospěje
Na tu výši, horu na posvátnou,
Kde se mudrc opře myslí statnou
Světu, když se naň svět usměje,
Jako na jinocha-panice
Prodajná se směje svůdnice;
Kde nepadne cnostný na kolena,
By se liché skláněl marnosti,
Byť mu v službě světské světa cena

Byla černobohem udělena
Za oběžný peníz necnosti;
Kde i rozkoš, kde i sláva světská,
Co s hrdostí často bezečelnou
Chce se zváti slávou nesmrtelnou,
Vyhlíží jen jako cetka dětská,
Kterou chůva vručila za hračku
Svévolnému chovanci a plačku.

Marná jest ta slávy lačná píle,
Směšná hrdých červů klopota,
Když ve hmotném toho světa díle
Smrti oukap tajně klokotá,
Zdali dnešní neb zejtřejší chvíle
To rejdiště zemské stroskotá;
„Mene Mene Thekel"[3] za výstrahu
Měj tu lhůtu pro svou marnou snahu!
Kdo v tom světě jalovým chce činem
Býti nesmrtného jména synem,
Hlouposti je soudruh nerozdělný.
Chtěj neb nechtěj, milý synu světa,
Přece musíš býti nesmrtelný,
Ovšem tamo v onom světě jiném,
Až po vládě těla bude veta. — —

Jak se hejna plachých čejk a kání
Kváčíc nad jezerem snášejí,

Když se bouře z černých mraků s klání,
Větrové pak od severních strání
Vlny k tuhé válce srážejí;
I jak po té bouři po přestálé
Lodník z nejistoty ouzkostlivé
Řídí vetchý člunek dál a dále,
Až bezpečen vejde nenadále
Ku břehům té stráně žádostivé,
Kde choť jeho s dítkem jeho žive:
Takto myšlének mých bouře divá
Člunem naděje mé zmítala,
Až pak víra mého srdce živá
S nadějí se v portu vítala,
I ve tmách mi svítil bílý den.
V tomto rozjímání pohroužen,
Jako rybolovka ponořená
Do dna rybnatého jezera,
Spatřil jsem se náhle okroužena
Podzimního mrakem večera,
A již na obloze mlhavé
Na půl mrakem zahalená hustým
Nachýlila tváře zvědavé
Bledá luna ku dolinám pustým.
Já pak sám a sám jsem pozůstal
Osiřelý na hřbitově host,
Kde velebná tichost panovala,
Hrdá na svou němou výmluvnost,
Jižto jenom větřík přerýval,

Jenž z lehounka květy províval,
Které láska věrná, neskonalá
Z ruky vděčné mrtvým darovala.

Touto samotností blaze zňatá
Moje duše mírem oplývala,
Jako děva poutem lásky spjatá,
Když se slib a věrnost rušit jala,
Po zpovědi svaté při pokání
Novým mírem zase oplývá,
Když ji strážný Slibu anděl chrání,
A nevěrné mysli odrývá.

Velikých ty učitelko cností,
Vzývám tebe, svatá samotnosti!
Ve tvém zahalen tu závoji,
V hustém závoji a neproniklém
Vzdoroval bych v tichém odboji,
V spolku srdce s hrdou hlavou spiklém,
Veškerého světa rozbroji,
Jenžto hrozných nepravostí hřmotem
Nad ohlasem cnosti vyniká,
Jako havraní křik nad klokotem
Ukrytého v houšti křovníka.

Třikrát šťastný, kdo se vyrval hluku
Luzy vzdělané a zhloupa zpupné;

Kdo se v samotě skryl nedostupné,
Kde neslýchá městských zvonů zvuku,
Vzdálen spolku sobců lícoměrných,
Vlastnímu jen zisku stále věrných,
Kdežto není svědkem planých půtek
Trubců včelou veskou krmených,
Kde jen srdce platí, a kde skutek
Převýší dav vtipů smyšlených
V mozku zahalečů rozených.

Blažený, kdo v stráni poustevnické
Ušel nehodě té rozkolnické,
Která u světáků hlučném davu
Hrdou odcizuje srdci hlavu.

Já jsem všeho toho světa syt,
Jeho bláznovství i moudrosti,
Jeho lakomství i štědrosti,
Jeho zármutku i radovánek,
Jeho lačnosti i hodovánek;
Nyní sám a sám chci býti skryt
Tam kde stálý mír svůj rozpjal stánek,
Tam kde nezkalený plyne klid
Tokem jasným, do něhož se zhlíží
Luhu májového roucho svíží,
Kdesi v nedostihlém údolí,
Kdežto slavík o svobodě jsoucí

V tiché jarní noci šveholí
Po venkovsku ze své hrudi vroucí.
Šťastný výtěžkem kdo svého pluhu
Kojí skrovnou svého těla touhu.

Jak oučastník nádherného kvasu, —
Který za sklenici tokajčiny,
I za šťávu cizí rakoviny
Nesmí svého pozdvihnouti hlasu
Proti kastě hrdých hodovníkův,
Když se zjevné pravdě, když se právu —
Smělým hlasem pravdy protivníkův
Děje křivda dle soběckých mravů, —
Milerád by od těch skvostných hodů
Rychlým tryskem utek' na svobodu
Přes práh nízký pod svou nízkou střechu,
Kdežby sobě zjednal klid a těchu: —

Jako přivlečený ke tabuli
Strašně hostinného Kaliguly
Onen otec, jenžto syna svého
Ztratil mžikem vraha vševládného, —
Jak ten otec vínem napojený,
Hodovnickým věncem ozdobený,
Drahocennou nakropený mastí,
Po komnatě toužil uzamčené,
Aby po hostině zlořečené
Dvojí bolest nad svou vylil strastí,

Přeukrutnou bolest otcovskou,
Ovšem trpčí bolest otrockou,
Kteráž pod závojem veselosti
Rvala srdce žalostnému hosti,
Aby hody téměř Tantalovy,
Aby dary proklel Caesarovy
V nedostupné zrádcům ukrytosti:
Tak mé srdce mukou světa spjaté
Hledá skrýše v samotnosti svaté,
Takto po přítulku tajném slídí,
Jako holubice štvaná supem
Nad sebou když svého vraha vidí,
Jemužto má mrzkým býti lupem.

Sen.

I.

Trzeba, chcąc czucie rozszérzyć,
Duchy tworzyć a w nie wierzyć.
K. Brodziński.

Já zjevím vám, co se mi ondy ve snách dělo:
Snad ve snách — nebo sen když opanuje tělo,
Můž' svobodný duch šírou zajmout končinu,
A pásmo dlouhých let svít v jednu hodinu.
Byron.

Kdyžto v noci pozdní dlouhotáhlé
Žádoucí se na mne sklonil sen,
Ejhle, otevřené hroby náhle
Před mým zrakem vyvrhly svůj plen;
Duchy vtělené mých věrných druhů
Do jednoho řadili se kruhu,
S nimi vznášely se nad hroby
Mladých mužů vážné podoby,
Které matka Sláva porodila,
By je na začátku slavné mety,
Když do věnců vplítali jí květy,
Našim nadějím smrt vychvátila.

Oni z dálných přicházeli vlastí,
Blízkým jsouce duchem spojeni,
Obětí pak byvše různých strastí,
Stejnou láskou byli kojeni.

V jejich čele jako anděl strážný
Děva plná vnady kráčela,
Ona pohled půvabný a vážný
Z daleka již na mne skláněla.
Poznal jsem ji; — hrdé její čelo,
Její oči jasně planoucí,
Vlasy po plecech jí kanoucí,
Celé majestátu plné tělo
Velebný jak druhdy výraz mělo,
I ta ústa, která tisíckráte
Zlíbal jsem, když v blaženější chvíli
Moje srdce, svatým citem znaté,
Jako orel z chlumů nadtatranských
Ku vyššímu vznášelo se cíli,
A mně po rovinách naddněstřanských
Růže lásky v rajském sadě květly,
Než je, běda! náhle vichry zhnětly.

Tato ústa děvy básníkovy
Ozvala se ke mně těmi slovy:
„Já přicházím z říše stínů k tobě,
Bysi zvěděl, že i na věčnosti
Dlím u jasných duchů společnosti,

Kteří, byvše vlasti ku ozdobě,
Sotva že se v květy rozvinuli,
Ve šlechetné snaze zahynuli. —"

„Hle zde vidíš v tomto chorovodu
Upřímného druhdy pobratřence,
Syna mého lechického rodu
A milostných písní oblíbence,
Jenž tě věrnou přízní chránil stále,
Když domyslův klamných plachý roj
Pravoslavné protivil se chvále,
A tě s bratry vyzval na souboj!"

Při těch slovech vstoupil volným krokem
Přede mne muž zrostu vážného.
Jeho ducha plamen černým okem
Míhal se a séršel skvělým tokem
Mně do zraku vyjasněného;
Podlé toho zrostu, podlé pění
Poznal jsem jej v prvním okamžení:
Pod vranými vlasy hrdé čelo,
Pod navátou od myšlének vráskou,
Žilou pronikající se skvělo,
Jakby modrou zdobilo se páskou
K nosu orlímu se táhnoucí,
Nade ústy hustých vousů pruhy
Dělily se v poloviční kruhy
K bradě zarostlé se vinoucí,

Jež dostojna starořecké brady
Tváři dodávala mužné vnady.

Můj Dunine[4], ty slovanská duše
V těle hellenském! — tak zvolal jsem
Dolehlivým schvácen úžasem;
Časně do chladného země klínu
Ustlala ti lůžko smrti kuše,
Když jsi pro druhy a pro otčinu
Mohútného ducha zápasem
Proti předsudkům ku válce vstal,
Které krevné bratry ode bratrů
Jako cizí rozdělily chatru,
Jižto vítr světem rozmetal! —
On mne líbal, mou pak tiskna ruku:
„Předsudky ty — pravil — dá Bůh, zhynou!“
Po těch slovech zmizel v stínů hluku —
Já pak uzřel podobu hned jinou.

Tato sotva že se objevila,
Bratrsky mé čelo políbila,
A své řeči lahodností plynnou
„Kochajmy się!“[5] vlídně promluvila.
Tedy také Magnuszewski[6] tebe
Otčině tvé nedopřálo nebe?
Zkřiknul jsem, tím zjovem ustrašen. —
Já, syn země, kdyžto ve své strasti
Myslívám u věrné lásce k vlasti

Na vás, přátelé vy drahocenní,
I na vaše myslím utrpení,
I na ten dav krutých neřestí,
Jimiž stíhalo vás neštěstí!
Praslovanskou přijat hostinností
Požíval jsem chleba z vašich rolí,
Soleného vaší vlastní solí,
Chtěje býti svědkem velkých cností,
Které slávě Lechův stálou jsoucnost
Svatě zaručily na budoucnost. —

Zmizel stín ten v dáli omlžené,
Leč mé oko za ním slídící
Spatřilo též stíny odďálené
Vůkol mojich druhů stojící.
Vážný věštec „z Lesa Černého,“[7]
Pěvců polských starosta a kníže,
Stál zde na čele těch zpěvných reků
Po boku synovce věrného,[8]
Jenžto píseň o vítězství kříže
Nad baštami druhdy Salemskými
Sigmundovu vytlumočil věku,
První odvážník, jenž zpěvy svými
Ve slovanské řeči plné vděku,
Zvuky okouzlený Tassovými,
Na nezvyklé osmělil se rýmy. —

Na prestole bližší mému oku
Stály po pravém i levém boku
Duchy jiných Lechů zpěvem slavných,
Kteří nad lůžkem své otčiny
Byli svědky v dobách ne tak dávných
Poslední své Matky hodiny,
Nebo nad mohylou její lkali,
Kdyžto poprvé ji v rakvi nové
Zrádní pochovali osudové
A nevěrné dítky zahrabaly.

Jako na zemi tak v duchů říši
V davu věrných synů věštec vyšší
V dlouhotáhlém skvěl se taláře
Berlovládný sluha Oltáře,[9]
Jenžto válku druhdy zpíval mnišší,
Jenžto solí attického šprýmu
Solil záživný chléb vtipných rýmů,
Jím pak vojvody a kastelány
I ostatní častoval jest pány,
Kteří mezi sebe roztrhali
Zemi polskou na velmožné klány,
A své vlasti zasadili rány
Ranami, jež právům lidu dali.

Mne se radostný cit uchopil,
Když jsem v muži tom zrak potopil,

Po jehožto tváři, ozdobené
Z lehka navátým jen ruměncem,
Úsměchy a žerty ohlazené
Swářily se se svým milencem:
Zdali v říši duchův, zutých z těla,
Na vady a bludy zapomněné
Smí se mrštit ostrých vtipů střela
Z kuše satyrieky zaměřené?

Dosti těžký zdál se mně ten svár;
Ale když jsem na tvář pěvce hleděl,
Abych konec toho sváru zvěděl,
Sklopil on své oči na talár,
Tak jako když Heřin skvělý pták
Na své nohy hrdý sklopí zrak,
Infule pak vážné svatá zář
Hned se o mou obrážela tvář!

II.

Казалось — плѣнникъ безнадѣжный
Къ унылой жизни привыкалъ
Тоску неволи, жаръ мятѣжный
Въ душѣ глубоко онъ скрывалъ.

I zdálo se, že vězeň beznadějný
Již služebnému navyk' životu,
Ont v srdci záměr skrýval světodějný,
Jímž služebnosti léčil tesknotu.
Puškin.

Zmizel stín a podivení nové
Zrakům vyskytlo se uděšeným.
Hor kavkazských chlumy lazurové
S Elborusem věčně zasněženým
Přede mnou se táhly dlouhou stěnou
Mezi zem a nebe rozprostřenou;
Na podhoří hradba pralesů
Pod vánim se větrů ukláněla,
Rozdrážděných hejna Čerkesů
Na praporce orlí dorážela.

Pod těmito znaky vyšel v jev
Chrabrý vojín jiskrnatých zraků

K odporu vždy hotov bez rozpaku;
On jak novočasný Promethev
Ke kavkazské přikovaný skále
Ve vyhnanství hledal smrti stále,
Až ji našel, vězeň **Bestužev**,
Jemuž **Marlinského** slavné jméno,
Které věkem věků bude ctěno,
Bratři jeho dali za přezděv.
Ňádra jeho na půl obnažená
Stužkou červenou potáhla krev
Olovem čečenským vycezená.
Stužka tato zdobila mu ňádra
Krásněji než tkanice a řády,
Které okrásila štědrost vlády
Diamantem nejdražšího jádra,
Perlami též ceny nejvzácnější,
Za odměnu služby nejvěrnější. —
A když jsem chtěl promluviti k němu,
Stín ten zmizel v druhých stínů temu,
Kteří nade břehy Tereku
Valnou zanímali paseku.

. . . . .

Nad tou řekou z jedné strany stály
Reků donských bílé stanice,
Na druhé pak za horami v dáli
Kmitala se aulův směsice;
Z jedné strany kříž do beder skály

Zaražený zdvihal svoje čelo,
„Pomiłuj ny!“ heslo odtud znělo, —
Z druhé pod ochranou měsíce
Volání „Allah!“ do oblak hřmělo.

Jak křesťanských duchy bojovníků,
Kteří v Katalonském poli klesli
Dříve nežli do nebe se vznesli,
S duchy svojich hunských protivníků
Neukojný obnovili boj:
Tak se ve snů čarodějné říši,
Na zemi a v povětrné výši
Bojujících duchů hemžil roj.

Mezi těmi duchy oko moje
Zhledlo bohatýra podobu,
Jenžto odnesen byl ze souboje
Od slzících bratří do hrobu,
Když mu jinošských let Vesna květla,
Mládež jeho zpěvem nadšená
Kolem skrání jeho věnec płetla;
Když mu lásky touha płamenná
Svatým Zničem [11] v mladém srdci pálala,
S hrdou nadějí vlasť zmilená
Když na svého syna pozírala,
Na příštího nahraditele
Velké ztráty, — temností když časnou
Zakryl osud hvězdu velejasnou

Na obloze věštců zatmělé,
Když to záhy vykopaný rov
Schránku přijal ducha Puškinova,
Pro něhož vlasť úpěla jak vdova
Pro milého v hrobě manžela,
I mladistvý úpěl Lermontov,
Fenix odrozený z popela,
Svého mistra, svého učitele,
Svého nejdražšího pěstitele,
Vyvolenec, jenž se vznášel zhůru
Do kouzelné vlasti ideálů,
By dosáhnul ve básnickém kůru
Nevadnoucí palmy slávy skvělé,
Aby pro slovanskou pro Walhalu
Skřítkem byl a strážným zpěvu larem,
Ažto v příštích časů proudu jarém
Stavitel se najde mysli bdělé,
A položí z lásky k rodu svému
Základ k Pantheonu slovanskému.

A hle v tom nadějném rozjímání
Lermontov[12], jinošských pěvců kníže,
Věnec laurový kolkolem skrání,
Ze zástupu druhů kráčel blíže;
Když to pak se ke mně přiblížil,
Týmě své jsem před ním unížil,
Sladkou cítě v srdci útěchu.
On mne s tváří plnou úsměchu

A přátelským vítal pozdravením —
Potom zmizel před mým krátkým zřením.

A však jako Richardovi králi Viz „Král Richard III" jednání V.
Stínové se ve snách vyskytali
Synovců od něho zabitých,
A mučíce pohrůžkami vraha
Zbavili jej pokíidu a blaha
Ve prsou pancířem pokrytých:
Tak prý Lermontův stín pro výstrahu
Zjevuje se ve snách svému vrahu,
A před Boží trůn jej k soudu zve,
Složit oučty z pomstvy krvavé! —

III.

Ah! si c'est vous, ombres chéries,
Loin de la foule et loin du bruit,
Revenez ainsi, chaque nuit,
Vous mêler à mes rêveries!

Nuže, jste-li vy to stíny drahé
Z oné dálky bez hluku a luzy,
Opakujte co noc svoji chůzi,
Byste naplnily mé sny blahé!

Lamartine.

Ob wirklich es geschehen,
Ob ich's im Traum gesehen,
Es bleibt doch immer wahr.
Dem Dichter ist es eigen,
Daß ihm sich Dinge zeigen,
Die nicht ein Jeder sieht.

K. E. Ebert.

Jako mračna, když u větrů vání
Na nebi se splaší zkaleném,
A blankytná obloha se sklání
Nad májovým v milé vlasti dnem:
Takto se mi sklíčenému snem
Nové objevilo podívání
V krajinách mně známých nad Labem.
Ač na konci mého obzoru
Mnohý z lesů českých vyšlý mrak
Zatemňoval nebe prostoru,

Kormoutě můj radostnější zrak:
Přec se zvolna vyjasnil můj sen,
Na dědičnou stranu přenesen.
Náhle jsem se octnul na hřbitovu
Přemnohými kříži posetém,
Stanul pak jsem u nízkého rovu,
Jenž pod zvadlým pnul se osetem,
Nade čelem hrobu tráva svíží
Kolem do kola se zelenala,
Jakby nade smrti pevnou mříží
Vězni země věnec uplítala.
Bez pomníku, bez svatého kříže,
Bez nápisu ostavený hrob
Nepodával zprávy, koho víže
Věrným spánkem jeho nízký strop;
Ale ona děva z dálných břehů,
Ta bratrských duchů průvodnice,
Předstihla mne v obraznosti běhu
Jako mírunosná holubice,
Jakby na paprsku luníně
Láskou okřídlená bohyně,
S nadvětrné výše jedním rázem
K ctitelům svým dolů slétla na zem.

Kolem děvy věští vyvolenci,
Dle krve i ducha pobratřenci,
Jako hvězdy kolem měsíce
U lesknoucím třpytili se věnci,

Zrakům mým se různě jevíce;
Brzy jak bludičky nad hlubinou
Světlem toulavým když v noci husté
Chodce vábí na bezcestí pusté,
Před okem pak oklamance hynou,
By se na jiném zas místě zňaly;
Brzy se mi duchové ti zdáli
Podobami z limbu příchozími,
Aby svými zjevy výstražnými
Obrátili naše krátké zření
Z této časně marné nízkosti,
Od všedního prachu lopocení
Tamo do nadhvězdné výsosti
V nesmrtelných duchů prostoru,
Nespoutaných těžkým jařmem těla.
Jako ona věštka z Endoru,
Kdyžto svojí čarodějskou mocí
Vyvolala nazpět Samuela
Ku životu z věčného sna noci:
Tak zázračným ona děva prutem
Udeřila na sklepení hrobu,
Že hned přerazila jeho skobu,
Že tím rázem na dně odemknutém
Rakev svého pozbavena víka
Zhůru vymrštila nebožtíka.
On před svými bratry z příma stanul:
Bledost pokrývala jeho líce,
Z očí rozežžených jak dvě svíce

Oheň podrážděných vášní planul
Zemským na půl ještě plamenem,
A již na půl světlem jasných duchů,
Kteří u životě zvěčněném
Zemských vášní zbavili se ruchu.
Vstana bratřím svým, již kolem stáli,
Podával a tisknul věrnou ruku,
Oni pak s ním v řeči rozmlouvali,
Jejímuž já nerozuměl zvuku.

Pravila pak děva kouzelnice:
„Nuže, zde jest onen dobrý duch,
Jehož jasnohledná zřetelnice
Světlem věštích duchů osloněná
Dále sáhala jest za hranice,
Které starých soustav chránil kruh,
Jako čínské carstvo chrání stěna
Nájezdem a stářím pobořená.[13]

„Jemu víru odejmouti chtěli,
Kterou básník v sebe pokládal,
Mistrové se směšným hněvem chvěli,
Sám že za vyučenou si dal;
Naň i pokrytcové zanevřeli,
Že pokrytstvím jejich pohrdal;
Tupivá lež svojím hadím bodem
Do jeho se jména vdírala,

Zjevná závist příbuzná jí rodem
Na něj poskvrnu svou metala:
Přec mu tolik zbylo ducha síly,
Že neustal ve své těžké píli, —
Přec mu tolik zbylo k lidu lásky,
Že své živobytí dal do sázky,
Aby cizí jmění u požáru
Pomoh' vyrvat náhlícímu zmaru.
I jak proti hanám pevně stál,
Tak zhoubnému ohni vzdoroval,
Poslední byl na svém hrozném stání
A bližního chránil bez ustání.
Tolik mu však zbylo hrdosti,
Tolik staročeské ráznosti,
Že se nedočkáno toho dne,
Aby hloupé chvály dychtiv byl;
Raděj u plachosti svobodné
Chtěl být terčem hněvu beze sil.

„Na básníkův cestě nebezpečné
Nebažil zpěv jeho po věnci,
O který se zpěvu milenci
Ucházeli z ruky Musy vděčné.
Jemu starodávná Parnassidka
Toulavou i plachou byla Vílou,
Která jako mstivá Eumenidka
Porvala jej čarodějnou silou,

Unášejíc ho přes hory, skály,
Přes hluboká bahna, přes močály
Na neznámou druhům výšinu;
Ale z této povýšené dáli
Vyhlídky se krásné otvíraly
V navštívenou Májem končinu.

„Nuž o Máji započal své pění,
Ale z dolin krásně omájených
Vyveď virtuosa v zločinění,
Aby postavil jej na lešení
Před diváků houfem uděšených.
Rek ten nepojal své lásky dámu
Podlé zvyku v Hymenově chrámu,
Ale vyveden jsa na popravu
Za svou vinu položil svou hlavu
Směle pod katovu pod sekeru,
Číhající pomstě za oběru.

„Ty ji nyní znáš tu vinu celou,
Vinu básníka i osudu;
Víš teď, jak se pěvec s myslí smělou
Do skeptických zabral přeludů,
Víš to, že on s duší v lásce vřelou
Ve své lásce nebyl bez bludu...
Však že báseň skončil beze sňatku,
Že měl ženskou věrnost za pohádku —

Toho nepředhazuj jinochovi,
Toho nepřipisuj hrobníkovi,
Který ve svých vášní plachém zmatku
Sám hrob kopal míru srdce svého,
Až pak, stana sotva na začátku
Svého povolání důstojného,
Rychlým pádem do hrobu byl skácen,
Nadějím pak vlasti navždy ztracen.

„Nikoli to co on učinil,
Ovšem co moh' činit v budoucnosti,
Toť jest slušný podnět ku litosti,
Že jej hrobem osud zastínil: —
To jest slušná chvála zemřelého,
Že své druhy povýšil svou snahou,
Že byl ducha, citu hlubokého,
A vlasť miloval co matku drahou.
Miloval ji k poslednímu mžiku,
Když mladosti jeho bujný květ
Nadějí všech ztrácel romantiku,
A pod váním smrti vaď a bleď,
Až pak zvadnuv kles' do země klínu,
Aby znova vykvěť v říši stínů.

„V této obci duchů pospolité
Tvého krajana jsem poznala,
Když má duše na peruti hbité
Z okovů se zemských vyrvala.

Tyť jej také poznáš v této vlasti,
Až se někdy vymkneš zemské strasti,
A jsa tvorů svobodnějších členem
Tam se octneš v Máji nekonečeném.

„Snad již pod sekerou naostřenou
Dosti záhy strom družebný padne,
Jenž ti podá schránku připravenou
Ze šesti desk v lůnu země chladné;
Snad již slavík ukryt v jeho chvoji
Svůdnou dokonává píseň svoji,
Co nás v noci okouzlila vnadné.
Pod zábleskem luny bledě jasné
Mizí tato noc, a slunce jiné,
Před nímž slunce vaší země hasne,
Po nebesích bezoblačných plyne
Prostírajíc pravdy světlo spasné
Nade tvory, kteří branou hrobu
Ze sna, ze tmy, ze lži vyvedeni
Odmrštili s tělem těla mdlobu,
A do vlasti lepší přeneseni,
Perutí pak ducha okřídleni,
Z prachu vyšvihli se letem rázným,
Davše výhost vášním zeměplazným.

„Žádná vděčné lásky upomínka
Pro milého nesvědčila Hynka,

Nedočkalť se myrty družebné
Z ruky děvy věrně milující,
Aní od rodiny toužebné
Oplakán jest nebyl v hrobě spící.

„Ach, co za sladkou jest za odměnu,
Od své choti věrně žalostnící
Umíraje býti oslzenu!
Slzy ty jsou perly nejvzácnější
V koruně života zemského.
Ač že rozchod bývá bolestnější,
Kdyžto odchází svůj od svého:
Přece jedna slza choti tklivé
Za všecky ty slzy přetvářlivé,
Které z mnohých očí vyplynou
Nad tvou praposlední hodinou —
Náhradu ti podá vrchovatou;
I má v světě cenu jedinou,
Jako relikvie cenu svatou,
Které nemá perla nejskvostnější,
Jižto ve hlubině nejtajnější
Indický ukrýval oceán.
Slza ta jest zřejmým důkazem,
I na věčnost věnným odkazem:
Že jsi na světě byl milován
Aspoň od jedinké duše věrné
Bez oupravy a lsti licoměrné.

„Ale jak když poutník v cizí straně
Od svojinců vzdálen umírá,
Jak Trappista v osiřelém staně
Ze světa se v rakev ubírá,
Nejsa poznán od řehole svojí
Neznámou se budoucností kojí:
Tak dle srdce i dle ducha svého
Jinoch básník od svých nepoznán
Losu očekával smrtelného,
Sobě samému jsa odevzdán,
Až i smrt nad lásku laskavější
Jej přenesla v život vzájemnější.

„Jako na Karlově slavném mostě
Ověnčený druhdy básník-kmet,
Když jej osud na žebrotu sveď,
U cizího v naší zemi hostě
Darmo o milostný žebral zhled:[14]
Tak nad tímto hrobem opuštěným
Musa věští s okem zakaleným
Nepoznána, nevidína stála,
I pro úctu mánům drahocenným
Za náhrobek prositi se zdála,
Čekajíc naň z ruky šlechetníka,
Ne tak pro památku nebožtíka,
Jehož jméno bude uctěno,
Dokud láska potrvá i díka,

Ovšem aby bylo zbuzeno
Úctou pro mrtvého pro básníka
Mladých věštců nové plemeno,
Kteří chovajíce víru pevnou
V ňádrech vlastním bolem stíhaných,
Hlásali by vlasti bolest zjevnou
Ve svých písních Bohem nadaných,
Nás pak vedli ku občanské cnosti,
Jež by sprostila nás otrlosti,
Která vnuky statných druhdy reků,
Vnuky vítězného plemene,
Proměnila v nátoku dvou věků
V ospalce z vysoka učené,
Neb v prosťáky, kteří neznajíce
Ani velkosti svých vlastních dědů
Ze železa mají mozkovice,
Srdce mají z kamene a z ledu, —
Kteří Času-Ducha nedbajíce,
Jímžto veškerý svět pádí k předu,
Neproniknou svojím tupým okem
Do tvořících duchů otčiny,
Ježto nové strojí dějiny,
Co ve proudě časův přehlubokém
Starou křivdu novým pohřbí tokem!

„Jako trup, když sejde na upíra,
Ze své mohyly se na svět vdírá

Do ospalců tmavé ložnice,
A je z hlubokého bouří spaní:
Takto píseň, dějův poslice
Ta plamenným slovem okřídlená
Ať se nad rodáků spánkem sklání,
Ať se do utuhlých srdcí vkrádá,
Ať je ku národní lásce bádá!
Jako láskou rozpálená žena
Od milence svého povržená
Domluvou i pláčem žárlivým
Pohybuje srdcem citlivým
Svého zmileného nevěrníka,
Až k ní v jeho srdci touha vzniká:
Takto český rozhorlený zpěv
Nevěrníkům bezcitným se zjev,
I jsa spolu rytířem a mnichem
Hlasně ozývej se v srdci lichém,
Na nevděčnost k vlasti churavém!
Jak se v chrámu Páně poskvrněném
Ozývá kněz řečník slovem rázným
Proti pošetilcům bohaprázným,
Pobožné pak žehná Božím jménem:
Takto věštec vlastí pohybuj,
Tak si práva k srdci osobuj,
Nevděčnou pak strunu sejma s lyry
Z beránkových utočenou třev,
Ocelovou strunou větší míry
Na varitě provoď vyšší zpěv,

Jenž by stvořil nové bohatýry,
Jenž by lásku roznítil i hněv,
Svatou lásku ke cnosti a světlu,
Lásku ke svobodě, světla dceři,
Hněv a válku proti chlapské zběři,
Která mrskající líbá metlu.

„Čas jest, aby Blánický ten sen,
Jenžto od osudu nejistého
Zkřisitele očekává svého,
S našich zraků byl již zapuzen,
By na vlastní spíraje se síly
Žádný nespoléhal na příhodu,
Aby každý ve šlechetné píli
Životem byl oddán svému rodu.
Nemáť život tolik ceny v sobě,
Bys jej nedbou o vlasť prodlužoval;
Sladší spánek musí míti v hrobě
Kdo se pro bratry víc napracoval.
Jemu, byť i o něm zapomněli
Osiřelí vlasti pastorkové,
Uznalejší vsadí potomkové
Nevadnoucí na hrob immortelly.“ —

V tom již ranní znělo kuropění; —
Já pak z divného sna vytržen,

Pln útěchy, pln jsa uděšení
V zamlžený procitnul jsem den.
Leč mé srdce silně tlukoucí,
Leč po tváři slzy kanoucí,
I horkého studený pot čela, —
Všecko dávalo mi znamení,
Co má duše ve snách přetrpěla,
Co jsem zkusil ve svém vidění!

Epilog.

Pánu, panu

Josefu Klecanskému.[15]

Ty, jenž nešťastníkům uchváceným
Dravým proudem Labe zbujnělého,
Byl jsi s knížetem nám drahocenným,
Z rodu našich králů dědičného,
Strážcem i podpůrcem připojeným,
Přijmi díky srdce upřímného,
Že jsi, — ne snad proudu nepaměti
Vyrval, — ne snad básníkovo jméno,
Ježto v českých srdcích uchráněno, —
Ovšem, že jsi schránku osiřelou,
Kde jest jeho tělu práchnivěti,
Uznalostí pro zásluhy bdělou
Na budoucí hledě pokolení
Vyrval z tiché tůně zapomnění! —

Jak sikulských vládař ostrovanů
Přítelsky se vědám propůjčil,
I své jméno chválou ověnčil, —
Dřív než otcem vlasti od občanů
Pro svou lásku k obci nazván byl, —
Když zrak jeho skoumavý a hbitý
Našel pod chrastím a trním skrytý
Syrakusského hrob měšťana,
Jenžto nedostihlou vědou svojí
Téměř sám i sám se opřel boji
Hrubě výbojného Římana;[16]
Jak se onen Quaestor proslavený
Hrobem Archimeda zavděčil,
Když naň pomník skvěle obnovený
Vítězného Říma nepříteli,
Na něhož rodáci zapomněli,
Znova postaviti poručil:
Takto vroucí díky Musiny,
Tak vřelejší díky otčiny
Jsou Tvým krásným podílem a věnem,
Že jsi na hrobě na opuštěném
Úctou k rodákovi vyjevenou,
Který k vlasti, k Muse nelíčenou
Plál milostí v srdci zasvěceném,
Uctil Slovan pěvce slovanského.
Ty jsa hoden věnce občanského,
Úctou básníkovi prokázanou
Poctil jsi též plémě nástupníků,

Kteří perutí svou odhodlanou
V řádě zpěvolibých zápasníků
Na vyšším snad stupni Krásy stanou,
Jehož dostihnouti nebožtíku
Nebylo již v podole tom přáno,
Snad pro jeho mládí nezkušené,
Neb že náhle bylo rozerváno
Pásmo života již natržené. —

Ctěte věštce Bohem nadšeného;
Onť neméně v říši duchů platí,
Nežli mudřec, jenž se myslí tratí
V hloubi oceánu hvězdnatého.
Jeho svobodný zrak tamo pne se,
Kam se nikdy filosofů hledy
Směle neodváží na výzvědy,
Ani smělý tubus nedonese.

Hle, tak básník zvěstným okem vniká,
Klíč kde smyslů lidských neodmyká
Brány duchův z těla vyzutých,
Pouty pozemskými neskutých!

Ctěte věštce Bohem nadaného,
Jenžto od srdce ke srdci pěl;
Ctěte zápasníka mladistvého,
Který básníkem se státi chtěl,

A že sám jen sebou jím se stane
Vám dokázal v básni odkázané.

Ctětež toho, kdo měl úctu vroucí
Ku výjevům ducha básnivého,
I kdo pomník lásky nehynoucí
Vložil na hrob pěvce nadějného!

Nuže živ buď zdárný synu vlasti
Pro blaho své i svých krajanův,
Zasloužené požívaje slasti
Zdaru milých těš se občanův;
A když z pozemské té nížiny
Pozdvihneš se jasným duchem zhůru
Do blažené tamo otčiny,
V hrobě zanechaje těla stvůru,
Budiž ujištěn, že v této době
Mnohá slza pro Tě poplyne,
Že i Tebe na Tvém vlhkém hrobě
Důkaz české lásky nemine,
A že mezi činy šlechetnými,
Jimiž oblažil jsi bratry živé,
I ten důvod citlivosti tklivé,
Kterou projevil jsi nad mrtvými,
Na posledním nebude skryt místě,
Ale u vděčnosti pamětlivé
Od Slovanů bude slaven jistě.

Jako útulný květ nezabudky
Rukou udělený milenčinou
Nad pěknější skví se nad květinou:
Tak i nad skvělejší Tvoje skutky,
Které v naší vlasti jasně slynou,
Ten Tvůj důkaz srdce citlivého
V této naší nesrdečné době
Nad důkazy umu hlubokého
Od potomků mladších bude Tobě
Výše pokládán pro vzácnost svou;
Osvětlí pak všecku slávu Tvou,
Jako vysvětlivky knihy dávné
Mysl vysvětlují klassickou,
Jako arabesky okobavné
Malbu osvětlují mistrovskou!

Epilog i Apologie.

(Přátelům i Zoilům.)

Es schiert kein Teufel sich um deine Zähren,
Hast Herz und Kopf, um selber dich zu wehren,
Brich weiter deine Bahn!

Julius Mosen.

Keine Druckser hier zu leiden
Sei ein ewiges Mandat!
Nur die Lumpe sind bescheiden,
Brave freuen sich der That.

Göthe.

Kteří, čtouce tyto skrovné řádky,
Pohaníte snad mé provinění,
Že jsem nepustil vás bez ohrádky
Proti dobré vůle osočení,
Že jsem o sebe se ozval hlasně,
Vězte: ohrada ta k ohrazení
Slouží mnohých reků celé básně!
Vězte, že ten, kdo vám dosti práva
Ku posudku svého srdce dává,
Musí míti právo proti haně
Od soudců být slyšán při obraně.

A že ducha svého zpověď skrytou
Vám jsem odkryl z české přímosti,
Budiž důvodem mé vážnosti
Pro rodinu vaši pospolitou;
Budiž důkazem mé důvěry,
Kterou skládám ve své současníky,
Že jsem pro své tajné záměry
Vyvolil vás za své zpovědníky.
A kdo sprostým vřeskům žalob křivých
Obranou se opře svědomitou,
Odkrývaje druhům pravdu skrytou,
Smí se nadít soudů spravedlivých.

Já vás tedy za své soudce zvolil,
Byť i třeba za mou pokoru
Křivý nález zásluhy mé ztrolil.
Vašemu se svěřím dozoru
Jako lodník, jenž na lodi vaší
Pod ochranou lvího praporu,
K vašim břehům vaše zboží snáší.

Jakýž div, že plyna k tomu portu
Dal jsem nahlídnout si do pas-portu?
Vy vidouce ve své šťastné dáli
Jak se mnohé musím chránit skály,
Abych vaší lodi neuškodil,
Nestřílejte na mne z hrubých děl,
Abychom se v tůni nemeškali,

Abych do mělčiny nezabrodil,
Abych s vaším zbožím k břehu spěl!
Že mám vůli, snad že mám i sílu,
Abych množil naše skrovné zboží,
Na jméno chci přisahnouti Boží,
S nímžto přistoupil jsem k svému dílu,
I že vzájemnějším duchem svojím
Nelpím jenom na své české hroudě,
Že se celý s naším celkem pojím,
Jako s Dunajem se potok spájí,
A se proudem stává v jeho proudě,
Jehož návalu hráz neuhájí.

Vám svou kukli Wallenrodskou snímám,
Ukazuje slovanské své líce,
Abyste mne znali pochopíce,
Že já bdím, když věříte že dřímám.

Bdímť já jako ostražitý had
Skrytý u mezníku do metlice;
Bdímť já jako mírná holubice,
Matka nedospělých holoubat,
Kterou oukladnice jestřábice
Bystrým stíhá zrakem odevšad.
Jen vy na svém vlastním stanovišti
Pro vlasť napněte své síly všecky
Pečujíce o to nesoběcky,
Aby na tom českém zbořeništi

Travou nezarostla štíhlá stezka,
Kterou kráčeti smí Musa česká,
Ježto z chrámu slávy vyvržená,
Jako onen slavný velikán
V dálný zavezený oceán,
Od svých vlastních dítek opuštěná
Nešla ovšem po dědičném panství
Na Helenin ostrov do vyhnanství,
Ale probůh ve své staré vlasti
Stoulila se do přítulku strasti,
Jako houba, jako lanejž skrytý
Do prsti neb mechu přitulí se,
Tak že čuch jen chytrého psa hbitý
S pozorností u nich zastaví se.

Nuže o své zboží stále dbejte,
Které dáno vám jest od osudu,
Knihy pro vlasť dále vydávejte,
Já pak dále pro vlasť mluvit budu.
Člověk není živ jen samým chlebem, —
Řekl zlému duchu Boží Syn; —
Tak duch samým papírem živ není,
Sladší manna jest mu dána nebem,
To jest slovo živé, dobrý čin,
Kterých uchrání čas od setlení,
Které nikdy červotočinou
Ani lačným molem nezhynou.[17]

I to budiž s dobrým pomyšlením
Na rozvahu soudnou položeno,
Že nemůže před svým narozením
Žádné dítě nijak býti křtěno,
Ani heberejsky obřezáno,
Ani do vazadla kritického
Nemůž' býti nijak uvázáno,
Dokud dle výhostu praktického
Nezhostí se lůna matky své,
A se hostem na svět nepozve!
Nedorůdče ale písničkáře,
Byť jej třeba strejcové a tety
Obsýpali chválou pro zálety, [18]
Sotva přečká dva, tři kalendáře.
I což o té chvále důvodné
Příští doba někdy rozhodne?
Snad jen někdy knihař citlivější,
Škodou napomenut důtklivější,
Řekne: Dítě, škoda pro tě práce,
Neb ti nepomohla ani láce
K přislíbené nesmrtelnosti
A ku věčné slávě — na tři léta!
Nu, když je po tobě na vždy veta,
Odpočívej dále v tichosti! — —

Vy mne neznáte, leč já vás znám,
Vaše péro vaším zrádcem bylo,

Kéž by víc jen o vás prozradilo;
Já pak na svou čest se zakládám,
Ač mé péro dosud přiložilo, [19]
Že tím pérem své cti nezadám.

Mnozí sotva z lavic školních vstali,
A hle, svět již pérem mistrovali;
Já sám sebe dříve mistroval,
Než na mistra Čas mne pasoval;
Sprostý bludař, chtěl jsem svojí snahou
Dříve svět a lidské srdce znáti
Než bych světu o světě měl psáti;
Radím, byste nešli mojí drahou,
Račíte-li o budoucnost blahou
I o ten svůj chudý komfort dbáti.
Dráha ta jest plna příkrých hor,
Výše strmících než naše Sněžka,
Skály staví se tam na odpor,
Po nich zdlouha kráčí se a ztěžka.
A když na chlum hory nejvyšší
Smělý poutník sobě pospíší,
Tam mu mnohý potutelný Běs,
Mnohá Víla, plna svůdné vnady,
Vije klubko plné lsti a zrady,
Uzlu gordického příští směs
Vychytralým vtipem zamotanou,
Jížto násilnému nelze meči
Jednou macedonskou přetít ranou.

Vítěz rukou nezmožený brannou
V Dalilině zamotá se léči.
Nebo změnné poznat srdce lidské,
Poznat svého druha smýšlení,
Nejtěžší jest v světě umění,
Hodno příkré snahy zápasnické,
Hodno skvělé slávy olympické,
Ono důstojno jest pozoru
Ve všech jazycích všech autorů,
Kteří ze své psací komnaty
Nebojí se na svět pohlédnouti,
Leč chtí vývojem své podstaty
Na své labyrintské v světě pouti
Podstatu svých bratrů vyvinouti,
Aby tito z cizí zkušenosti
Brali kořist věhlasu a cnosti."

Šťastný, kdo se bez té příkré pouti
Obešel, a může usednouti
Ve svém tichém údolí a sprostém,
Kdežto neštěstí a zkušenost —
Trpká zkušenost — jen bývá hostem,
Který mnohdy zruší pokojnost,
Když do jizby tiché náhle vpadne
Jako překvapení mimořádné
Mezi blahých duchů posádku,
A je z denních vyrve pořádků,
Kterými zvyk všední stále vládne!

Šťastný, kdo svou zvědochtivou pílí
Nebyl vyhnán z dědičné své chyše
Na chlum oné nebezpečné výše,
Kde se slaboch odporem i sílí,
I se vysílením v mdlobu chýlí!
Není radno v horách hledat skrýše,
V prudké bouři pod košatou lípou,
Kde se mrštné blesky nejvíc sypou,
Kdežto drtící hrom rázy svými
Zuří mezi stromy vysokými;
Lépe jest se skrýti v háji nízkém
U rodiště otcovského blízkém;
Lépe na mechu jest usednouti,
Deštěm májovým snad promoknouti,
Nežli se svou smělou odvahou
Stát se příkladem či výstrahou.

A však nauku též v mysli noste,
Že pod mechem měkkým zhedvábnělým
Jenom houba, jenom lanýž roste,
Pastorkem jsa rostlin zakrnělým,
Arci za jednu noc, jednu dobu,
Aby ve druhé se octnul v hrobu;
Lípa ale má-li býti stromem,
Jenž by válčil v pozdní budoucnosti
S vichrem zuřivým a rázným hromem,
Temenem svým strmíc do výsosti,
Nemá k zrůstu sedm nocí dosti,

Za to ale síla trvanlivá,
Za to jest i skvělá budoucnost
Lípy dorostlé mzda spravedlivá,
Za to sladké manny zásobnost
Zove k lípám pilných snahu včelek,
Aby, dělíce se o výdělek,
V Lipnu zásobily ouly svoje
A včel mladých vyváděly roje.

K této budoucnosti na půl skryté, —
Která hřiby drtíc na atomy
Lípy vychovává rozložité,
Proti nímžto darmo válčí hromy,
Až i z této války pánovité
Naše lípy vyjdou bez pohromy, —
K této budoucnosti spravedlivé
Já se odvolávám na své činy,
Ona nad mým hrobem záz'neb dříve
Vnukům českým svědectví dá živé,
Kdo byl vinen a kdo prost byl viny?

Jenom sprosťák v ducha svého mdlobě,
Jenom zištný sobec žive sobě
A té chvíli, kterou svoji zove.
Co se stane, když se octne v hrobě,
I co řeknou o něm potomkové, —
Tím on rozum netrmácí sobě.
Jinak básník sobě počíná,

Jenžto z přítomnosti ponížité
Do budoucna zraky vypíná
Na dějiště vnuků rozložité.
Jemu láska ke své drahé vlasti,
Jemu láska k všemu člověčenství
Vlila do srdce to účastenství,
Co se těší všehomíra slasti,
Co v obecné podíl mívá strasti.
Ba i slávy chtíč i sama sláva,
Kterou souvěk básníkovi vzdává,
Ohnivou jej rozpaluje snahou,
Aby vznešenější kráčel drahou,
Aby u potomstva jeho jméno
Jako nyní rovně bylo ctěno. —
Přejte jemu té slabosti lidské,
Přejte jemu slávy poetické,
Kterou u života krátké záři
Sobě získal v potu svojí tváři!
Slična jest ta jeho slávy chtivost,
Ona žádného snad nezhoršila,
A snad mnohých srdcí neduživost,
Mnohých duchů nemoc vyléčila.
Básník aristokratem jest pravým,
Jenžto ozbrojený víry štítem
Vítězem se stane v boji lítém
Proti nedověrcům posmívavým,
Kteří vyšším citům nepřístupni,
Dělníci jsou prodajní a kupní,

A že mravné síly nemají,
V sílu parních strojů doufají.

Nikoli já v přítomné té době
Od tleskačů prodajných a kupných,
Od sprosťáků hrubostí svou zpupných
Uznalosti nevymáhám sobě:
Celá mého ducha píle vroucná
Obrací své zraky do budoucna,
Až se tělem touha ona stane,
Která ve slovanských ňádrech plane.

V tuto příští, lepší pro nás dobu
Vyšší básník v síle svého mládí
Zpomene snad na zpěváka „Hrobů,"
Snad mi kvítko lásky na hrob vsadí.
A ti páni kapitáni zdejší,
Kteří budou svážet v dobách blažších
Naše zboží na korábech našich,
Zboží národnosti oběžnější
Do přístavu Slávy bezpečnější,
Snad si na lodníka, na strážníka,
Nebezpečné plavby oučastníka
Také někdy vděčně zpomenou,
Snad za duši bratra nebožtíka
Pomodlí se myslí skroušenou
Modlitbu v čas bouře složenou.

DRUHÉ ODDĚLENÍ.

I.

Jan Kollar;

II.

František Ladislav Čelakovský,
Josef Krasoslav Chmelenský.

Tryzna za duši básníkovu.

Zjevení básníků.

I.

Sláva náleží jen duchům tvůrčím,
Neumřete, bývše sami sebou!
Kazimír Delavigne 12. Messénienne.

Právě tolik nešlechetnosti z toho pochází,
když se přeceníme, jako když se nedoceníme.
J. Jungmann. Slovesn. II. a III. vyd.

Dcera Slávy za ruku mě jala
A vedla mě dále po prostoře,
Kteráž před náma se rozkládala
Jako tiché křišťálové moře.
„Nyní uvedu tě,“ pravila,
„Do blažených hájů, rajských luhů,
Kdežto nová přízeň spojila
Duchy smrtí uchvácených druhů
Bohem věštím blaze nadšených,
Kteréžto vlasť česká porodila,
Tato matka reků zkušených
Zpěvného i válečného díla,
V časech nynějších i vzdálených.

„Kdyby tato matka jedné části
Té své slávy trpce zasloužené
Postoupiti mohla mnohé vlasti
Od chlubičů vlastních vykřičené,
Jí by taková část ještě zbyla,
Že by mnohou slávu zahanbila.

„Někteří ti naši oslavenci,
Ve svém dávnějším neb svěžím věnci,
Ve své povědomé tobě tváři,
(Která ovšem u nebeské záři
Oči pozemšťanův uráží,)
Nám jak za živa se ukáží;
Řečí mateřskou tě přivítají,
Ježto jako prška šumící
V listech lípy z háje strmící,
Jimiž jarní větérkové hrají,
Jemnějšímu lahodí tak uchu,
Že ji nebešťané nazývají
Duchaplnou řečí věštích duchů.“

Jedva skončila má průvodkyně,
I hned vstoupili jsme do svatyně
Laurem ověnčených zasvěcenců,
Kteří Dceru Slávy uvítali,
Jakoby jí věrnost zasnoubenců
V mládí outlém byli přisahali.

Kdyžto uviděl nás v říši duchů
Dcery Slávy věštec vyvolený,
Takto k Dceřinu i k mému sluchu
Jeho hlas se schýlil povýšený:

„Nyní odloživ své zemské břímě
Duch můj ve vlasti té požehnané,
Kdežto věčné Pravdy světlo plane,
Na svobodě ztyčil svoje týmě
Lidským křehkostem již nepoddané.
Bělmo hrubé, ježto kryje zraky
Synův pozemské té nížiny,
Spadlo s očí mých, jak husté mraky
Spadlé deštěm s nebes výšiny.
Tak mi nyní volně, tak mi blaze,
Jako jeřábu, jenž od severu
Po nadmořské povětrní dráze
Dosáhna již cíle svého směru
K břehům egyptským se přižene,
Kdežto po té předaleké pouti
Dáno jest mu blaze oddechnouti
V bezpečnosti ovšem blažené,
By se opět v síle zmlazené
Bujnou perutí moh' vyšvihnouti
Zhůru nad velebně hrdý štít
Vzdorujících věkům pyramid,
Odkud z lůna Mizrajmského[1] stanu
Dálný výhled za Rudé tam moře

Ke sinajské otvírá se hoře,
Ba i dále, až tam do Kanánu! —

„Dokud mezi vámi moji dnové
V radosti a smutku míjeli,
Dával jsem vám, Slávy potomkové,
Mnohé pravoslavné naučení,
Jakého vám třeba přičinění,
Abyste ke svému bohdá cíli
Dle své povinnosti dorazili.

„Tento účel vašich pokolení
V oné prastaré i době nové
Milostivých nebes osudové,
Jižto lidskosti se ujali,
V knihu života vám vepsali,
V tuto knihu, ve kteréž se městí
Matky Slávy zřejmí zákonové,
O něž opírá se všecko štěstí
Všeho kmene a všech ratolestí.

„Tento zákon lásky vzájemné
Všechněch plemen, všeho pranárodu
Není ustanoven na podvodu
Sybillinské knihy tajemné.
Onať byla věštkyní i radou
Vrahů přikájených od vlčice,

Jakby ostrým mečem nebo zradou
Sousedy a bratry podmaníce
Měli pomknout za italské meze
Tvrdou vládu hrdé republiky,
Ježto držela jest na řetěze
Cizáky i svoje Latiníky.

„Cizího jak svého šetřit práva,
V míru na své části přestávati,
K celosti se věrně přiznávati:
Totě onen zákon, kterýž Sláva
Mluvou lásky bude vykládati
Vnukům svým, až u budoucí době
Přestanou již cizinci být sobě;
Ovšem, ohlas téhož zákonníku
Zahřmí v uších cizích jazyčníků,
Kteří barbarův vám spílali,
Proto že vás dosud neznali.
Zákonník ten ve své podstatnosti
Není stromkem včera zasazeným,
Leč, co lípa strmíc do výsosti,
Kořenem svým v půdě zakotveným
V nejhlubší se ujav minulosti
Slovanů byl právem přirozeným.

„Tehdáž příval světoborců cizích
Nepodrýval ještě mravů ryzích,

Které v časích domácnější zprávy
Šlechtily jsou tiché syny Slávy,
Dokud na svých polích, plouhem svým,
V míru chleba sobě dobývali,
Dokud v obět bohům laskavým
Z prvotin svých rolí podávali,
Dokud nezměnili rádlo svoje
V ostré meče, v mrštné sudlice,
Aby otčiny své bránice
Hrozných vrahů zaháněli roje.

„Takto podlé zprávy zákonité
Pod ochranou matky vládnoucí
Připravují včely pracovité
Douškou mateří med páchnoucí;
Takto Božího část nadělení
Lidem poskytují k oslazení
Mnohé trpkosti a protivy;
Takto jemných plástů hebkou látku
Chystajíce k osvětlení svátku
Boha, dárce sladké obživy,
Od bohův i lidí milované
Hledí včelky práce vykázané,
Dokud dravých trubců mrzký roj
Nevrhne jich v trpký spor a boj.

„Jakýž tedy div, že v Zatatransku,
V našem včelníku a prarodišti,

Slovan, smělým slovem po slovansku
Ozval jsem se, stoje na rumišti
Velkosti a slávy stroskotané
Této praotčiny milované?
Smělým slovem, rozníceným zpěvem
Vaše hlásal, vaše pěl jsem cnosti,
Lál jsem vaší slepé nesvornosti,
Spravedlivým rozpálen jsa hněvem
Zlořečil jsem bázlivé lenosti,
Kteráž, jak to nízké plémě račí,
Nejdouc ku předu, již nazpět kráčí,
Těmito pak zpátečnými kroky
Bezděky do úzké vbředne stoky,
V nížto přítok vody pramenité
Zbahní jako v louži bahnovité.

„Člověk tolik platí, kolik dělá.
„Když se tedy shnilost člověčí
„Cnosti bojí, proč je k hříchům smělá?“
Ze rmutu a kalu vaší doby
Do minulých povyváznuv časů
Svého věštího jsem pozdvih’ hlasu
Nad rumištěm dávným, nade hroby
Záštím hrubých věků zasutými,
By se svými stali mezi svými,
Aby silným hlasem zbuzená
Věků dávných mocná ozvěna

Tupým sluchům pozdních pravnuků
Hlásala tu spasnou nauku:
Jaké předkův bludy, jaké cnosti
Vedly k záhubě neb k velikosti.

„Jako Stanislav,[3] jenž nebožtíka
Modlitbami zkřísil nábožnými,
Že i rakev pozbyla hned víka
Před diváky věrou nadšenými,
Petrovín pak, vstana z svého hrobu,
Na otázku vydal svědectví,
Do kterých až mezí, v kterou dobu
Postoupil jest církvi dědictví:
Tak jsem o dědictví Slávy-Matky
Důmyslem a zpěvem pečoval,
Tak jsem její svaté prapamátky
Z lůna němých hrobů zbuzoval.
Jsa kněz věrný Boha věštího,
Zrakem ovšem méně skoumavým,
Ale okem více laskavým
Do minulých pračasů jsem hleděl,
Ano do času i příštího,
Abych zvěděl, abych opověděl
Osud plemene též pozdního.
Nyní před zrakem mým vyjasnělým
Budoucnost ta mého národu,
Jemužto jsem sloužil srdcem celým,

Jeví se jak velké popluží,
Kteréž hojnou chystá úrodu,
Když mu hospodářů přičinlivých
Silné rádlo pilně poslúží,
Když i milost nebes dobrotivých
Na národní vaši roli blahou,
Plodonosnou bude dštíti vlahou.

„Čím dál moje zřítelnice sahá
Do budoucích věků vzdálenosti,
Tím se větší radost v srdci zmáhá
Nade zdarem naší budoucnosti,
Kdyžto Matky-Slávy pravnukové,
Ať se odpor jakkoli chce příčí,
Zotaví se opět v síle nové,
Schýlené své čelo opět vztyčí.
Ale budiž moudře zatajeno
Obšírné všech věcí předvídání
Jaké synům Slávy povolání
Na zemské je kouli obhájeno:
„Vy, co jiní dokázali, znáte,
„Než buď skryto přede jinými,
„Čím vy v knize lidstva býti máte.“ [4]

„Budiž neustálou vaší snahou,
Budoucího snahou plemene,
Byste v síle neunavené
Ku předu vždy kráčeli tou drahou,

Kteroužto vám bratři vykázali,
Ti co o částku i celost dbali.
Jako poutník, jenžto koná cestu
Z velké dáli ke svatému městu,
Kdežto Jesu Krista umučení
V hrobě došlo svého oslavení,
V duchu Golgathu i Sinai vidí:
Takto všecka ducha mého čilost
Zrak svůj jasný do budoucna řídí.
Až se hrubých časů stará hnilost
Do hlubokých hrobů na vždy sklidí,
Když to podlé smlouvy starobylé,
Na základě novém obnovené,
Bratrství zas láskou oživené, —
Štěstí junácké-li pokyne, —
Všecky dítky jedné matky milé
Milostnější páskou ovine.

„Svrzte s sebe vzájemné ty svazky,
Zahraďte jen, možno-li je vám,
Ústí slovanské té naší lásky,
Kterouž do srdcí Bůh vproudil nám:
I hned po sirotcích bude veta,
Ničím nebudete v řadě světa,
Ten váš český potok osamělý,
Jenžto leda k selance se hodí,
K epickosti splavné nedospělý
Ani lehkých neunese lodí,

Jenom hochům v létě za koupačku
Opatrně zkrácenou i úzkou,
V zimě bude sloužit za klouzačku,
Ovšem více drsnatou než kluzkou;
V malosti jen majíce svou těchu,
V rozdrobení vidouce svou slávu,
Budete svým bratřím za ohavu,
Jsouce vrahům svým jen ku posměchu!

„Pamatujte, že ta vaše země
Hradbou jest a hrází nejpřednější
Pěstounky té vaší nejvěrnější,
Ježto vaše zrodila jest plémě.
Bděte na té stráži bez ustání,
Byste pro svou zpozdilost a nedbu
Slušnou neuvrhli na se kletbu,
Že jste nebděli až do svitání! —
„Buďte opatrni jako hadi,
„Jsouce sprostni jako holubice,“ [5]
Často pořídí mrav jemný více,
Nežli zpoura, co se rve neb vadí;
„Často tichá pastuchova chyžka
„Více pro vlasť může dělati,
„Nežli tábor, z něhož válčil Žižka!“ [6]

„Tento výlev rady ostražité
Prvé z mého srdce vyplynul,

Než se duch můj na peruti hbité
Do otčiny Pravdy vyvinul;
Nyní, občanem jsa této vlasti,
Kde mne žádný blud nemůže másti,
Nemohu já rady spasnější
Na srdce vám, milí bratři! klásti
Nade radu onu dávnější.

„Doufám, že vás škola novočasná —
Cizí zkušenosti trpčejší —
Poučila v době včerejší,
Jak ta slova mohou býti spasná
Přijimačům věrné výstrahy,
Kteří, od duchovní síly více
Prospěchu se moudře nadějíce
Nežli od násilné odvahy,
Všeobecné hledí oblahy.

„Nech ať odpůrcové zoufaliví
Nad tou radou ku pokoji zvoucí
Oči vytřeští a hlavu zkřiví,
Vysoptíce na mne hanu žhoucí
Ze sopky své reptavosti vroucí,
Ať mi namítnou, že nebeštinou
Nebo snad že páchne umrlčinou
Každé slovo zpozdilé té rady,
Bez vší obrany a bez ohrady,

Bez záseků českých, bez táboru
Mstitele a vůdce Trocnovského,
Jenžto z lidu stvořil rolnického
Reky, hrnoucí se ku praporu
Proti hroznému všech vrahů zdoru;
Ať ten průjev míruchtivé cnosti
Nazvou plodem směšné bojácnosti,
Co tak hloupě jako krtek slepý
Před svým vrahem ve své skrýši dřepí:
Kdo se o vlasť, o národ svůj bojí,
Výše ve své lásce k vlasti stojí,
Nežli šílenec co z odvážnosti,
Otrok nevázané vášnivosti,
Jako zvíře ve svém hněvu slepé
Bez rozvahy vůkol sebe tepe.

„Proti hrubé síle hrubá síla
Vzájemným se zdvihne odporem,
Obě krvavého služky díla
Pod svým na se vrazí praporem;
A když nejistou tu sázku ztratí,
Často životem ji národ splatí!
Od náhody slepé svého štěstí
Jenom blázen zpurně vymáhá,
Jinou dráhu vlasti blahu klestí
Statných mužů moudrá rozvaha.

„Časy mění se a stále plynou
V moře všehltavé minulosti;
Odvážlivost, byvši dobročinnou
Družkou rozvahy a srdnatosti,
Nenapravitelnou často vinou
Snadno stát se může dobou jinou.
Udatnost, jež prvé věnce skvělé
Z rukou vlasti slušně sklízela,
Nesila by jindy na svém čele,
Kdyžto doba slušná zmizela,
Zaslouženou potupu a kletbu
Za nevčasnou účinků svých setbu.
„Nyní války nastaly nám jiné,
„Ale vyšší, ale světější,
„V nichžto bratrská krev nepoplyne,
„Meč pak nezvítězí ostřejší:
„V říši duchů, neustále činné,
„Můž' jen zvítězit duch bystřejší,
„Jenž, jsa odín tělem národnosti,
„V novém čase v nové skví se cnosti!“

„Silou šlechetné své odvahy
Zbaviti se nízké povahy,
Která v zhoubě blaha druhých lidí
Svou jen výhodu a kořist vidí,
Jak ta zhladovělá vlčice,
Bezbranného vražednice tvoru,

Má jen svoji kořist na pozoru
V nátlaku[8] své dravé štvanice; —
Skutky dokazovat čestnými,
Nejen slovy marně chlubnými,
Že si v krásné libujete snaze,
Aby druzí s vámi došli světla,
Aby vám i druhým bylo blaze,
Aby pole vaší národnosti, —
Kdežto blahá naděje vám kvetla,
Kde však časy ve své zuřivosti
Nasili vám koukole již dosti,
Kde i sveřepec a kapradí,
Vlčí mák a cizí chamradí,
A pak něco bezu pro pocení
Zhusta rozkládat se začalo,
Dadouc slabým duchům posilnění,
Že již měli stud a zarmoucení
Až se živu býti stýskalo,
Když se naše bedlivější zření
S touto polopouští setkalo; —
By to pole, jež se plahočinou
Svých též hospodářů stalo vinou,
Hlubším rádlem pilně rozkypřené
Omladí již bylo dobročinnou,
Aby místo sněti vyhubené
Záživnější stravy podalo; —
By též v mysli bujně zotavené
Víc se plodné síly ujalo,

Více síly plodistvé, víc lásky,
Aby vůkol velmožův a lidu
Strážný anděl obecného klidu —
Důvěra — své ovinula pásky:

„Totě úkol slávy občanské,
Hoden práce bez ustání pilné;
Hoden lásky po bratrsku sdílné,
Pravověrné lásky křesťanské;
Zdetě žeň svých žádostivá ženců;
Zdetě svátek obžinkových věnců;
Zdetě salon tónu dobrého;
Zdetě reků moudrých turnajiště,
Kam na rozkaz vládce hrozného
Nejde gladiator na bojiště,
Ale rytíř, jehož heslem jest:
„Napřed Bůh a vlasť a král a čest!“
Zde jest valný prostor činů slavných,
Vůkol něho hory lesnaté:
Stvořte koráby z těch lesů dávných,
By to moře bouří rozváté
Vás co pastorků své matky vlasti
Neschvátilo do své do propasti;
By ty hory, vůkol strmící,
Nad vámi se nepočaly třásti,
A ty kmeny s nich se řítící
Zpozdilců všech bez vší mravní síly
Hrozným povalem svým nezdrtily!

„Nejhorší jest chyba toho věku,
„Že, ač cítí osten bolestí,
„Nemoc tají, smích si činí z léku;“[9]
Netajte svých sobě neřestí,
Ale s myslí odhodlanou, statnou,
Přetvářnosti nechajíce směšné,
Na svou mravní chorobu malátnou
Všickni pomoci se chopte spěšné!

„Nezoufejte — jestli prvním líkem
Nebude hned pomožíno vám,
Druhý, třetí lék snad pomocníkem
Bude proti vašim chorobám;
Ze všech léků nejoučinlivější
Jestiť víra ve vítězství cnosti;
Byť i zprvu prapor nepravostí
Nade všecku cnost byl vítěznější.

„Nezoufejtež sami nad sebou!
Mnohé neřesti a mnohé strasti,
Co se vás i vaší dotkly vlasti,
Byly nezbytnou snad potřebou,
Která z bludu nebo z otrlosti
Probudit vás měla k dělné cnosti,
Neb snad vašim vnukům pro výstrahu
Na tu příkrou uvedla vás dráhu.
Zlato v ohni čistí se a tříbí,
By se tváří pousmálo světlou:

Tak i národ, jenž se Bohu líbí,
Někdy bývá stíhán Boží metlou.

„Ctěte Boha, dárce dobra všeho,
Světa tvůrce, světa hospodáře,
Leč i soudce skutku nepravého,
Jenžto bez blesku a hromu káře
Zločin, a jej v tichém soukromí
Tresce metlou zlého svědomí!
Svatozorným zrakům Hospodina
Nejskrytější neskryje se vina,
Byť i v moři byla potopena,
Byť i kuklou byla poklopena
Přetvary, té úpravné i hladké,
Kteráž jako jedu plná zmije
Jed svůj v nízkém srdci zrádně kryje,
Svatochem se jevíc v řeči sladké.

„Mějte v uctivosti svaté čtení,
Ježto o Synu vám svědčí Božím.
Nejdražší to vašich otců jmění
Vám též nejvzácnějším budiž zbožím;
Neboť vězte, komu knihy svaté
Božské moudrosti jsou zjevením,
Vtipem mudráků se nepomate
Ani neznabohův blouzením;
Aniž do zoufalství neupadne,
Komu sladká víra srdcem vládne,

Ze tam s hůry Otec milující,
Nikoli však osud zevlující
Na své dítky, ježto jsou si bratři,
Lásky plným okem stále patří,
Byť i přísně patřil z oblakův
Zrakem nad komety hroznějším
Na kejkle a šejdy světákův,
Krmených jen chlebem vezdejším.

„Ale víra sama nepomůže,
Z ní-li plodistvá cnost nevykvítá,
Jako z keře svého vzniklá růže
Ve sto listův krásně rozevitá.
Ano všecka moudrost neprospěje,
(Možná-li ji nazvat moudrostí?)
Jestli, bez lásky a bez naděje,
Svých i cizích prsou nezahřeje
Plodonosnou blahodějností!

„Často prostá snaha pastuchova
Více pro vlasť může dělati,
Nežli všecka moudrost Platonova,
Nežli láska k vlasti Katonova,
Kteráž neuměla ostati
Na své nebezpečné postati,
Kdyžto César ozbrojenou pěstí
Ke svým orlům přikoval své štěstí,

Ježto nad zradou se pomstilo,
Když jej v březnu lichém zradilo.

„Člověk tolik platí, kolik dělá,
„Když se tedy hnilost člověčí
„Cnosti bojí, proč je k hříchům smělá?“[10]
Toť si, drazí bratři, pamatujte,
Protož ve štěstí i v nehodě
Na žulové skále cnosti stůjte,
Slepé nevěřice náhodě,
Která bez účelu, bez zřetele,
Neví nikoli zda pšenici,
Zdali sveřepec a koukol mele
Na své povětrné mlejnici.

„Hleďte, by se moudrost bezskutečná
Do šlechetných činů obláčela,
By se láska k vlasti všespolečná
V němých knihách stále nevláčela,
Jako kajícnost ta zahálečná,
Co se po fakýrsku světem vláčí,
Dokud promrhaný život stačí:
„Bůh, když běhu světa cíle značil,
„Nepromĕnil duše na služky,
„Ale právo dcer jim dáti ráčil!“[11]

„Když se pravá moudrost s cností pojí,
Když pak zisku chtíč jich nerozdvojí,

Tehdáž pravá láska k vlasti drahé
K budoucnosti povede nás blahé,
Z mraků temných okem radostnějším
Shlédne slunce na to osení,
Ba i Bůh se stane milostnějším
Hajitelem všeho snažení!"

Domluvil, a hned mi podal ruku,
Kterou když má ústa líbat chtěla,
Zmizel náhle u velebném shluku
Vyproštěných duchů z vazby těla,
Kteříž jako Fata Morgana
S břehů mořských často vídaná
Před zrakem mým kouzelně se snuli,
Dokud z podob svých se nevyzuli.

II.

Černá země tělo kryje;
Duše však se zhůru vznesla,
Nám a vlasti věčně žije.
Vlastimila Rajská.

Ve sboru tom valném, pro Bůh živý!
(Div i úžas hned mne uchopil,
Až se zvolna zrak můj ouzkostlivý
V toku slzí vroucích potopil,)
Pěvce „Růže Stolisté“ jsem spatřil.
Nastojte! již duch ten účinlivý
S druhem svým se na věčnosti sbratřil,
Spojen páskou lásky nerozdílné,
Jak když věrný bratr k bratru přilne.

Obě tyto hvězdy Dioskurů,
Jakož svítily nám v živobytí,
Tak nám ze záhrobní vlasti svítí,
Pronikajíc skrze hustou chmuru,
Co se nade námi rozložila
Na všech stranách naší oblohy,

Jako by ji na nás přikouzlila
Z nadlesní tam kdesi zálohy
Hrozná kletba spiklých kouzelníků,
Jižto znají svádět krupobití,
Aby na poli i na trávníku,
Kamkoli se pohuba ta sřítí,
Podrtila obilí a kvítí!

Ještě včera s námi obcoval —
Radosti a smutku podíl změnný
Přítel s přátely jest sděloval,
Věhlasem a vtipem ozbrojený
Dobré mysli pěvec žertoval
Lehkým žertem Marcialovým,
K epigrammu hbitě hotovým,
Kterýž, jestli koho náhle ranil
Žíhadlem svým, jemně bodajícím,
Bodnutého před otokem chránil
Medem do rány hned vplývajícím.

Včera ještě za pohody jasné
Pestré Flory dítky čarokrásné
Opěval nám v sadě májovém,
Nyní, pro Bůh! — kdy mu jaký kvítek
Ruka vděčná vsadí nad příbytek
V lůně pohroužený hrobovém? —

Zastihnuv mne zrakem vyjasnělým
Ladislav se těmi ozval slovy:
„Dones otcovské mé políbení
Těm mým dítkám dvakrát osiřelým,
Ježto u společném zarmoucení
Časně nade dvěma pláčou rovy;
Nad matčiným, nad otcovým rovem
Slova má svým opakuj jim slovem:

„Ať si víc než statku, nežli věna,
Svého poctivého chrání jména,
Ježto drahé převyšuje kovy,
Téhož jména, jež ty dítky drahé
Proto ode mne jsou zdědily,
Aby po mých cestách chodily,
Věrně sloužíce své vlasti blahé,
Každý podlé síly, podlé moci,
V nehodě i v štěstí, ve dne, v noci.

„Vlasti přátelům a druhům mým
Buď mé přízně poslem laskavým,
Moje opětuj jim pozdravení,
Ježto ze srdce já přátelského
Při posledním ondy rozloučení
Poslal jsem jim z lůžka smrtelného.

„Ducha mého odkaz: písně moje,
Dědictvím jsou mého národu,

Jenžto za dcery je přijal svoje
Čistě slovanského původu;
Jsou to dítky z poctivého lůžka,
Jehož cizí chlipnost nezprznila;
Jsou to dítky, jichžto cizí služka
Nezáživným mlékem nekojila.
Moje lyra, náhle opuštěná,
O samotě táže se a kvílí,
Brzo-li as bude probuzena
Zpěvných náhradníků hrou a pílí,
Co by krásu, co by milost čilou
Písní velebili ušlechtilou?
Já pak v nebi splesám radostí,
Kdyžto plný ducha, plný víry
Zpěvák svoje prsty uhostí
Na strunách mé ostavené lyry:
Když jak slavík hrdla hlasitého,
Skrytý v růžích květu stolistého,
Zpěvem blaho lásky vzývajícím
Blaha přidá srdcím plesajícím;
Kdyžto plným zvukem zahlaholí,
Jak ta bolest sladkotrpce bolí
V srdci bez naděje milujícím,
Neb když slovem směle hřímajícím
Cnosti zastaňe se oklamané,
Neb se ujme vlasti milované!

„Zde se písně v hymny proměnily
Hlučným chorálem se valící,
Jakby větry prudce vějící
Vody mořské do dna rozpěnily.
Ani vaše oko nevidělo,
Ani vaše ucho neslyšelo,
Jakých misterií blahé zjevy,
Jaké svaté obřady a zpěvy
Tato říše duchů v sobě skrývá,
Kdežto Serafů sbor nebes Pánu
Žalmy svatě hřímající zpívá,
Jak když vulkán z lůna oceánu
Náhle vypuklý se odezývá
Hromem svým, jenž Boží moudrost hlásá,
Jako slavičího zpěvu krása! —

„Nyní ovšem nesvěřuji tobě
Vyšších zjevení a vzkázání,
Snad ti ve budoucí svěřím době
Z vlasti duchů blažší poslání.
S Bohem jdi, a dokud budeš živ
Buď té dávné rady pamětliv,
Kterouž přízeň má ti posloužila,
Když tě sobců láje okroužila:
Kdyžto v hloubi smutku potopená
Duše tvá se prudce roztoužila,
Jako láska smrtí rozvedená,
Ba jak děva v lásce podvedená.

„Nedbej hany ani hloupé chvály,
Do budoucna napínej svůj zrak
K oné za hrobem se pnoucí dáli,
Kde i slávy lesk, i hany mrak
Před porotou časů vzdálenějších
Soudců dočkají se nestrannějších.
Nespoléhej na své srdce mladé,
To před stářím tebe neuchrání,
Kdežto sněžný závoj zvolna klade
Nemilostná šedina kol skrání;
Darmo list svůj křestní v tajné skrýši
Před sebou sám budeš ukrývati,
Léta tvá do tváří tvých se vpíší,
Na čele se budou vyrývati
Runským písmem, vráska vedlé vrásky,
Znakem kvapícího konce lásky.

„Láska stálou básníka buď druží,
Dokud trnů nepozbude branných
Jemné proutí kralujících růží
V sboru květin láskou vychovaných.
Těžko lodníkovi bez kompasu
Moře bohopusté přeplovati,
Tíž je poutníkovi na Parnasu
Bez lásky se věnců dochovati.
Však ni věčně mladá fantasie,
Která staví lásky chrám i boří,

Která, smělejší než alchymie,
Z kapky rosy diamanty tvoří,
Která trochou naděje hned tyje,
Když se holý rozum hladem moří, —
Vlasů tvých, až blažší léta minou,
Novou neozdobí havraninou.

„Tehdáž čas je dbáti o své jméno,
Aby nezrušené umrlčinou
Drahé vlasti bylo zůstaveno;
Čas je, čelo věncem ovinouti
Z listnatého laurového proutí.
Kvapí čas! a kdo teď pevně stáli
Jako na podlaze z věčné skály,
Snad, než jediný mžik pomine,
Noha do hrobu se pošine.
Hrob svým jícnem hltavosti zvyklým
Polkna kořist slepě polapenou
Poklopí ji krovem neproniklým,
Zasypaným prstí navršenou.
Slzy vroucí tokem na hrob plynou,
Ale hrobních závor nepošinou.

„Odpusť, že svou radu, již ti opět dávám,
Trojím epigrammem dokonávám,
Jsoucím dosti krotké povahy,
Pro svou látku smutné úvahy.

„Ale prvé, než se dále zvednu,
Poslyš radu jenom ještě jednu,
Ne tak radu, jako snad žalobu,
Pod níž srdce mé tak úpělo,
Že by moje zemské tělo v hrobu
Poklidu a míru nemělo,
Kdybych zamlčet měl ještě nyní,
Co i v nebesích mně smutek činí:

„Nesvornosti, pro Bůh! chraňte se,
Jako vředoviny, jako moru,
Přátely a bratry staňte se,
Vlasti škodných nechajíce sporů.
K záhubě své sami dokvapíte,
Jestli sami sebou nezmoudříte.
Čili Bůh má býti prostředníkem,
Jenž svou ruku přísně kárající
Jako otec syna milující
Nade zpupným zdvihne odporníkem?
Mne však přece naděje má sílí,
Že ta svorná moudrých mužů snaha
Mezi mylnými se neomýlí,
Jaká ke svornosti vede dráha?“

Dokončil, a pln jsa úsměchu,
Libého a prostosrdečného,
Jenžto do srdce mi povděčného
Blahodějnou vproudil útěchu,

Opustil nás v řadě dlouhotáhlé,
Přidruživ se k pěvci Slávy Dcery;
Aniž moje oči vyslídily,
Kam svůj vysoký let zařídili,
Společnými spjati jsouce směry.
Ještě v daleku tam přehlubokém
Jevili se oba před mým okem,
Jak slavíci, když letíce spolu
Ke svému tam hnízdu hledí dolů
Smutným okem na svá mláďata,
Necitlivým lovcem odňatá.

Za nima se dvojím táhli bokem
Nesčíslných duchů davy valné,
Jakby ke hvězdě se brali dálné,
Která tam na štítu nebeském
Větším plápolala praleskem,
Nežli Siriova hvězdice,
Nežli Orion i Dennice.

Když pak jako stín za vlastním stínem
Tito duchové se míhali,
V davu oči moje poznaly
Hlasatele „Růže pod Tetínem",
Růže, jejížto vděk panenský
Sloužiti nám bude za útěchu,
Dokud v srdci zpěvolibých Čechů
Nepohyne jméno Chmelenský!

Jako na podzim, když jasný den
Nad poli se skvěje zoranými,
Pavučiny všudy létajíce
Nitkami jak naschvál setkanými
Družebně se vinou do předen,
V jemném věterku se tetelíce:
Takto duchové se stěhujíce
Před zrakem mým v povětří se chvěli,
Takto z vlasti nebešťanů nižších
Zhůru do onoho nebe spěli,
Kde jest vyšší sídlo duchů vyšších:
Jako ptactvo z končin severnějších
Do teplic se béře lahodnějších,
Kde se leden kvítím ozdobuje,
Tam, kde husté háje laurové
Ve své zelenosti vždy nové
Libou vůni vůkol vylévají,
Jižto větřík ochočelý duje
Dále do blízkého do zábájí;
Tam kde štíhlá palma v hrdé kráse
K slunci vroucnějšímu vypíná se;
Tam, kde v řece jemně plynoucí
Lotos korunu svou květoucí
Sklání před paprskem slunce žhavým,
Jakby milencem byl ostýchavým,
Jenžto bledou lunu, svoji družku,
Když se zrada uhostila v lůžku,
S touhou očekává radostnou,

Před jejížto tváří milostnou
Květité své lůno otvírá,
Nevyprahlou mannou zásobené,
Až se slunce opět probuzené
S zrádným okem na svět ubírá,
Zakončí pak lásky mysterie,
Které tajným závojem noc kryje. . .

Epilog.

Dokud rady vyhledávati budeme v mysli své
a den ode dne svírati se v srdci svém
Žalm 13. v. 13.

Jedna rána po druhé nás stíhá,
Jedna hvězda za druhou se ztrácí,
Sotva jedno srdce dokrvácí,
Na jiné již nová střela číhá
Ukrutného smrti anděla,
By nám duši, jedva pookřálou,
Bolestí a tužbou nenadálou
Do samého vnitřku projela!
Tato žalost celé naší vlasti,
Jejížto má bolest jen je částí,
Dvojí ranou moje srdce stírá!
Velká žalost nad velikou strastí,
Která dlužných slov nám odepírá,
Malomluvná bývá nejraději,
Kdyžto naděje se za nadějí
Do hlubokých hrobů odebírá.

Jako onen malíř ostýchavý
Zakryl závojem tvář krále-otce,
Jemuž bolesti šíp pronikavý
Srdce outlé prohnal přehluboce,
Kdyžto hrozným bohům za oběru
Musil vydat na smrt svoji dceru:
Takto naše Musa ostražitá,
Rouškou smuteční teď polokrytá,
V době zármutku tak podstatného
Více znakův ducha neposkýtá
K obrazu nám pěvce zmileného,
Teprvé jen včera pohřbeného;
K tomuť obrazu je třeba mnoha
Vzácných barev štětky přeumělé,
Třebať přízně věštího je boha,
Dárce zdravé mysli, v zdravém těle,
Má-li díka býti básnířovi,
Jenž by chtěl se rouhat malířovi!

Těžko, aby pěvcova hned cena
Naším zpěvem byla oslavena
Podlé zásluhy a podlé práva;
Nesnadno je z cizích věnců skvělých,
Které vděčná uvila jest sláva,
Sbírat listy laurů osiřelých
Ke svým věncům stejné slávy chtivým;
Nech ať domáhá se toho díla
Mladá, smutkem neskrušená síla,

Srdcem ozbrojená odvážlivým.
Já chci věncem jenom cipřišovým
Kvílící svou lyru ovinouti,
Pak jej nad hrobem chci básníkovým
Do mladičké trávy přivinouti;
Ať si zelený ten věnec zhyne
Pod nehodou listopadní doby,
Jméno dobrých pěvců nepomine,
Byť i hrob jich zůstal bez ozdoby!

Ejhle, tato víra svatosvatá,
S láskou k vlasti nerozdvojně spjatá
Básníka vždy povznáší a sílí,
Aby k vysokému pnul se cíli,
Jejžto dobrý Bůh mu uložil,
Aby věštec v rozníceném zpěvu,
Velebě cnost jako krásnou děvu,
Slávu její krásy rozmnožil.
Toť hle! učenosti závistivé
Slušného jest hněvu příčinou,
Že jí ve štěpnici zimomřivé
Květy Pravdy v oné kráse živé
Po písčitých cestách nekynou,
Jako v básníkových sadech krásných,
Kdežto nad každinkou pěšinou
Kvítí Pravdy, v šatě barev jasných,
S družnou spolčuje se květinou,

Kteráž jako vnadná Odaliska,
Pod výsluním teplejšího pásu,
Vábí hosti z daleka i z blízka,
Aby chtěli Pravdě, chtíce Krásu!

Ač nám básnická ta svatá víra
Kojí srdce želem trnoucí,
Že se slavným věštcům naše lyra
V době zavděčí snad budoucí,
Přec ta nová rána srdce svírá
Pod břemenem smutku chřadnoucí,
Že se jazyku slov nedostává,
Bychom tobě, mladý nebožtíku!
Aspoň částku zasloužených díků
Mohli zapraviti podlé práva.
Ba tentýže lačný červ, jenž tebe
Odňal přátelům tvým, druhu milý!
Srdce moje zžírá, krev mi střebe,
Já pak tuším, že se v brzké chvíli
Do hrobu má bujná hlava schýlí! —

Tryzna

za duši básníkovu.[1]

Báseň na smrt Mikuláše Lenau-a.

Dru. Josefu Čejkovi, Dru. Karlu Vedvářkovi a Václavu Nebeskému,

přátelům svým a vroucím ctitelům Lenauovým.

Das dürre Blatt leg' ich dazu,
Des Todes milde Kunde,
Daß jedes Leiden findet Ruh,
Und Heilung jede Wunde.
Lenau.

Již se tedy z úzké svojí skrýše
Onen ujařmený vyrval duch,
Do něhožto z nadpozemské výše
V blažší době věští vstoupil bůh,
Aby v tom svém novém chrámě skvoucím
Tazatelům ozýval se vroucím,
Aby v oné době před zábleskem
Poskytnuté nebem svobody

Nových divů ověnčil se leskem,
By dal nové světu důvody,
Že ta blahá víra v božství lidské
Není bludiště jen idyllické,
Ani marné cnosti vnadidlo,
Ani pýchy lidské mamidlo,
Leč že základem je náboženství,
Jehožto jest knězem nejvyšším
Věštec u posvátném důstojenství,
Sousedem jsa bohům nejbližším!

Milostně v tom bytu vyvoleném
Bůh ten zpěvolibý zázračil,
Jedva u prostranství přeplněném
Putujícím chrám již vystačil;
Oni z vlastí blízkých, z končin dálných
K sídlu boha v davech spěli valných
Pod praporcem, pod nímž válčí víra
Duchů všech a srdcí všehomíra,
Jimžto k člověčenstvu láska čistá,
Bez rozdílu jazyků a mravů,
Bez mezníků prostory a místa,
Bez rozkolu rozkolnických stavů,
Odvahu jest vdechla nejstatnější,
By své nedbajíce výhody
Slovem moudrým, snahou nejbdělejší,
Bujné rozsívali zárody
Nebeského daru svobody

Na všech stranách, ve všech prostorách,
Byť se jim i světla opřel vrah,
Tady Černoboh, tam Ariman,
Vládce tmy a mrzký noci man!

Znáte zpěvy věštce velebného,
Jenž se této víře světla kořil,
Jenžto ze mramoru germanského
Na základě jejím stavěl, tvořil
Chrám i oltář boha srdce svého?

Píseň jeho arci nešveholí,
Jako mladý křovník v husté chrasti,
Jenžto zpívá o slasti a strasti,
Když jej radost blaží, žalost bolí,
Jsouci veškerenstva bez účasti?
Pěvec tento, sejma struny s lyry
Z beránkových utočené střev,
Zvukem kovaných strun, delší míry,
Na varitě provázel svůj zpěv,
Aby věští zbudil bohatýry,
Aby lásku roznítil a hněv,
Svatou lásku ke cnosti a světlu,
Lásku ke svobodě, světla dceři,
Hněv a válku proti chlapské zběři,
Která mrskající líbá metlu.

Znáte pěvce, jenžto Trocnovského
Válku vítěznou pěl hrdiny,
A tou jiskrou ducha plamenného
Srdce zahřál naší družiny?
Vy též znáte hlas ten povýšený,
Co se zoufajících ujal Lechů,
Kdyžto bílý orel zkrvavený
Skryl se tulák pod kohoutí střechu?[2]

Ejhle, téhož pěvce svatá píle
V písni projevená ohnivé,
V nejbujnější pozdvižená síle,
Sloužila své víře pravdivé,
Jako posvěcenec chrámu Páně,
Jako rytíř dámě zvolené —
Slovem svým a mečem cti jí chráně, —
Jako na dědičném na popluží,
Od róboty vzdálen nucené,
Rolník rodině své milé slúží.

Mnohý básník své mzdy pracovnické
V době nedočkal se jesenní,
Aniž sklizně svého osení;
Málo který v slávě poetické
Bez koruny skonal mučennické;
Mnohý ztráven svého srdce žárem
Jako Fénix sobě sám byl zmarem,
A jsa odňat smrti-andělem,

Věští oheň se svým popelem
Bez kšaftu dal drahé vlasti darem,
Dal svým ctitelům je údělem,
Jakým právě strastná Dejanira
Svého obdařila bohatýra,
Aby v její lásce věrně stál:
On však Centaurovým ohněm splál!
Na kavkazské přikovaný skále
Kořisti své pykal Promethev,
Když mu svatý jestřáb zobák stále
Vtínal do rostoucích znova třev,
Že vzal oheň zpupný svatokrádce
Z dílny tajné boha hromovládce.

Či ten oheň nebeského rodu,
Jenžto v Lenauově srdci plál,
Ač mu udělen byl u porodu,
Černoboha pomstu na se vzal,
Že tu mysl, plnou tvorčí síly,
V prostřed bujarého života,
V nejsvětlejší jasného dne chvíli
Šílenosti jala mrákota?
Čili svodná Víla Poesie
Ducha věštího tmou ovila,
By své lásky tajné mysterie
Zrádným činem sokům ukryla?
A však dítky milosti té vřelé
Nám se na bíledni zjevují,

A ve chrámě slávy nezachvělé
Larové ti drazí bytují.

Přejte dítkám slávy nesmrtelné,
Kterouž draze otec zakoupil,
Neb jej z ironie potutelné,
Dřív než ze života vystoupil,
Kletbou šílenosti necitelné
O život již osud oloupil!

Či snad životem to může slouti,
Když se s nejvyššího sřítíc chlumu
Nemůž nijak mysl pozvednouti
Z hloubi necitu a nerozumu?
Čili životem to zváti chcete,
Když ta dušice tmou zasutá
Muří nohou motá se a plete,
Upířice v těle přikutá?

Tak, když Perun ranou svého hromu
Z pevných vyvrátí dub základů,
Omráčenou duši, dlící v stromu
Šílený ďas pojme Dryadu!
A když božskou zdrcený dub střelou
Svaté úcty v lidu nabývá,
K vyšší věru úctě s myslí vřelou
Bratra neštěstí nás vyzývá.

Neštěstí ach! hrozné, nevýslovné,
Ježto nemá strasti sobě rovné,
Dlíti v světě mrtev za živa,
Spojená dvou pólův protiva!

A když na Letnice Milostivé,
Čili dříve v ranější té době,
Když se Vesna v první skvěla zdobě,
Vlastovice budíc zimomřivé,
Čisté zřídlo jasné pohody,
Skvělé slunce vzešlo svobody,
Přivítané u svém náhlém zjevu
Sborem plesajících všudy zpěvů:
Pěvec, který příští věstil spásu,
Který v době mnohem časnější
Na peruti písně světější
Zhůru k nebeskému letěl pasu,
Odkud všeho světla pramen plyne,
Z něhož svobody se blaho vine, —
Ejhle, za dnů šťastných téhož času
Lenau[3] svého nepozdvihl hlasu.
A když ovšem celé národy
Darům těšily se svobody,
Jeho duch již utkvěl pod porobou,
Jeho tělo pod vazbou a skobou.

A když po smrti jej, po té dvojí,
Z oné smutné skrýše nešťastníků,

Ku věčnému vnesli ku pokoji
Rovnoprávně svorných osadníků,
Které sladký spánek vespol kojí
Pod pomníkem jako bez pomníku:
Přátelé hle! jeho nejvěrnější, —
Co se o život dřív jeho báli
V době druhdy jeho nejšťastnější,
Když se ve slávě skvěl nejjasnější,
Nad soupeři na blízku i v dáli, —
Nyní druhu svému pouti přáli,
Ježto vede zhůru do Kanán,
Když je úkol zemský dokonán!

Do té obce duchů pospolité
Boží přenesla jej útrpnost,
A že anděl-strážce v sluji skryté
Opustil jej, opuštěný host,
Smrti-anděl, na peruti hbité
Duši doprovodil na věčnost!

Takto housenka, když z motaniny
Motýlem se vznese na planiny,
V zlatých lístkách štíhlé slunečnice,
Ježto k slunci svoje zdvihá líce,
Nebeskou se rosou napájí,
Věterkové s květem laškujíce
Zvolna odrozence houpají;

Motýl pak se na svém zlatém trůně
Blažící tou kojí myšlénkou,
Že již vyhřeď' ze své hrobní tůně,
I že darmo nebyl housenkou.

Epilog.

Ze slovanské přímé hostinnosti
Za pěvcovu duši šlechetnou
Naše Musa Tryznu vystrojila,
U stolu pak svého milé hosti,
Hospodyní jsouci ochotnou,
Besedníky české uhostila.
Ku přípitku tedy nábožnému
Ať se po třikráte ozve „sláva!“
Sláva budiž pěvci germanskému,
Jenžto hájil svobody a práva
V době trudné, když hlas svobody
Svému hlasateli šlechetníku
Věru nedopřál té výhody,
Jako pozdějšímu hlasovníku.

Sláva jemu, jenž si svojí slávy
U nelehkém dobyl zápase,
V službě svaté národů všech zprávy
Na příkřejším onom parnase,

Kde ve slávě věru není láce,
Leč kde sláva velké žádá práce.
Nuže, čistou krví české révy
Slušně oslavme ty žalozpěvy
U pohřební této hostiny! —
Kdož jsi druhem české družiny,
Kdo máš srdce vřelé, světlou hlavu,
Kdo ctíš slovo moudré, statné činy,
Na věštcovu tedy čest a slávu
Vychyl plný koflík mělničiny!

Lenau šlechtic byl a šlechetník,
Svobody a práva zástupník.
Věru šlechtic byl on v duchů říši;
I jak zeman šestnácti vnuk předků
Čítá šestnáct dávné slávy svědků,
Pochovaných v pergamenu skrýši:
Takto Lenau v příštích časů hluku
Má též diplom urozenství svého,
Ale podstatnější, ale vyšší,
U nejdalších pojištěný vnuků,
Zbudou-li se chtíče soběckého,
Jestli vášni nepodlehnou nižší,
Jestli muži srdce železného
Po železných drahách chvátajíce
Ziskem nebudou se řídit více
Nežli citem srdce šlechetného,
Nežli slovem věštce nadaného.

Ale jako v zemi zaslíbené
Proti dravým proudům Moslemínů
Godofred svou zatknul korouhev:
Tak čas mstitel víry zneuctěné,
Takto mstitel slávy zapomněné,
Věštcům novou získá Palestýnu,
Kde jich sláva znova vyjde v jev. —

Vítej víro v možnost lidské cnosti!
Pod znakem té víry spasitelné,
Vítej věštcům krásná budoucnosti
S rukojemstvím slávy nesmrtelné!
K novým zpěvům ve všech jazycích
Strojtež věští mužové své lyry,
A zpěv božský z prsou věřících
Pravověrné zbudí bohatýry. —

Poznamenání.

Básně příležitostné.

---

1 **Na stránce 5. Volin, staroslavné město Slovanů pomořských, zbořené od Dánův v 12. století.**

2 **Na str. 16. Svaroh, Pra-Svaroh, staroslovanský bůh světla. Důležitý článek napsal o něm J. P. Šafařík v Musejníku r. 1844 str. 483.**

3 **Na str. 21. Spanilomyslná hraběnka Antonie Josefina Ernestina Kolovratova-Krakovská, zemřela dne 16. ledna 1837 ve Vídni.**

4 **Na str. 22. Rudolf kníže Kinský † 1836, stár 36 let. Karel hrabě Clam-Martinic † 1840, stár 48 let. August Longin kníže z Lobkovic, zemřel na začátku 46 roku svého stáří. Všickni tito slovútní potomkové slavných staropanských rodů českých zemřeli tedy v nejpěknějších téměř letech mužného věku.**

5 **Na str. 24. Karel Egon kníže z Fürstenberga, praděd J. O. knížete Maxmiliana, nejvyšší purkrabí pražský, vysoce učený a velice zasloužilý se slavným Bornem spoluzakladatel a první přednosta král. české společnosti nauk. Jeho v sále této společnosti postavená socha**

mramorová následující má nápis: Carolo Egon, Principi a Fürstenberg, primo praesidi suo, societas scientiarum bohemica. MDCCLXXXVI (zemř. v Praze 1787).

6 Na stránce 38. Edvard Rézler (Počehradský), Pražan z rodičů německých, zemřel v 22. roku svého stáří, jinoch pln vyššího vnitřního života a rázného vlasteneckého ducha. Již v mládí směřoval jeho duch k přesným vědám, neboť veršomania, která právě tehdáž každého mladíka se chytala, nikdy jeho vnitřnosti nezkormoutila, ale pouhé čisté vědění bylo živlem a pokrmem jeho ducha. Jsa dospělejší k vlastenecké přilnul historii, nejvíce však obrátil zřetel svůj na velikánskou slavistiky poušť. Mohl se státi ne-li jedním ze stavitelů, aspoň jistě jedním z nejpracovitějších pomocníků při stavbě chrámu historie slovanské. — Umřel na Rusi Červené ve Lvově, maje pevné předsevzetí všecka slovanská pokolení navštívit, jako onen slavný Polák Zoryan Chodakowski, který též před uskutečněním téhož záměru na svých všeslovanských cestách mezi ruskými pobratřenci skonal, byv od jich vlády ve svém účelu hojně podporován. — Rézler zůstavil po sobě mnoho vzácných, drahých staročeských kněh a řídkých rukopisů, mezi nimi své vlastní dílo „Kritický životopis Jana Žižky z Trocnova."

7 Na str. 39. Jan Pilnáček, Královéhradčan, ve Vídni zemřelý, v krasovědě, v básnictví, v jazykozpytu velice zběhlý jinoch, slynul duchovní i tělesnou krásou. Viz v Musejníku (1828 sv. 4) jeho trefný i nestranný posudek Klicperovy tragedie „Soběslav."

8 Na stránce 40. Devatero těchto veršů: „Buď že všecky děje“ a t. d. — „do pěn Adrie šumných“ obsahuje výrazná slova výtečného ministra osvěty veřejné ve království polském, spolu proslaveného řečníka Stanislava hraběte Potockého, z jadrné prozy ve verše uvedená, vyňatá z jeho (jestliže se nemýlím) „Mówy na śmierć Grzegorza Piramowicza.“

9 Na str. 41. Hrihori, značí u Rusínů našeho českého Řehoře.

10 Na str. 41. Černobrivaja, černobrvá, s černými brvami; obyčejné to epitheton krasavic ruských.

11 Na str. 49. Dne 13. září 1834 vypukl v Blatné, rodišti Koubkově požár, jenž téměř celé město popelem položil. Básník, jediné rodičů svých dítě, prodléval tehdáž ve Lvově v Haliči.

Hroby básníků slovanských.

První oddělení.

1 Na stránce 51. Dr. Josef Čejka stál s básníkem „Hrobů" již za mladických let v poměru úzkého přátelství. Známost jejich vzala počátek v Plzni r. 1826, když Koubek u zvěčnělého professora Vojtěcha Sedláčka, a přítel jeho v témž ústavu lycealním bydleli.

2 Na str. 71. Vzdor všemu pátrání našemu, komu by zpěv tento byl věnován, nemohli jsme se toho ani poptávkami ani vlastním domyslem dopíditi. V papírech pozůstalých nenalezli jsme žádného listu ani poznamenání, kterým bychom nabyli světla k odhalení tohoto tajemství. Při ostatních dedikacích byli jsme v ohledu tom šťastnější.

3 Na str. 88. מְנֵא sčetl, תְּקֵל odvážil, פְּרֵס rozdělil jest.

Slova chaldejská.

„Mene, Thekel, Peres," jsou temná blízkou záhubu věštící slova, jaká byla rukou ducha v paláci krále babylonského Nabonida čili Belsazera na stěnu ohnivým písmem napsána, když tento prostopášný král posvátné nádoby vzaté z chrámu Jeruzalemského při hlučných hodech svých poskvrnil, načež v příští noci zavražděn a říše jeho babylonská (r. 539 př. Kr.) od vítězných Peršanův stroskotána byla.

Výklad biblický viz u Daniele, 5. k. 25. v.

4 Na stránce 97. Josef hrabě Dunin-Borkowski, narozen v Dědušicích Velkých na Pokútí v Bukovině dne 22. března 1809 z otce Františka a matky Františky z domu Dědušických, náležel k nejznamenitějším doby novější básníkům polským. Vzdělání svého nabyl za let pacholetských v rodinném domě, později dán byl do Varšavy na lyceum, jemuž tenkráte slovútný lexikograf Bohumil Linde v čele stál. Zde též navštěvoval mladistvý Borkowski slavné básníky národní Niemcewicze a Kaz. Brodzińského. Roku 1822 byl však přinucen do vlasti své se navrátit, kdež ve Lvově gymnasialní studia ukončil. Stav literární v Haliči poskytoval tehdáž smutné divadlo, neboť veškera téměř intelligence spisovatelská obrátila se buď do Varšavy buď do Vilna, mládež pak v kraji pozůstalá rozpadávala se na dva odporující sobě tábory: přívržence totiž klassiků i pseudoklassiků, a ohnivé školy romantické zastavatele. V jinošských létech stojící D. B. poznal sice že stará škola již zpuchřela, a že nemá žádné budoucnosti, ale nesouhlasil výhradně s oněmi, již Byrona za vzor v básnictví si obravše, zapomínali při tom na celou skvělou minulost básnictví domácího, na němž se třeba bylo vzpírati. K tomu cíli studoval Bork. pilně starší básníky: Krasického, Kochanovského a jejich vrstevníky, pokroky školy nové při tom však s očí nepouštěje.

Roku 1827 odebral se s bratrem svým do Černovic, a poslouchal zde po dvě leta filosofii. Události Řecka celou Evropu tehdáž naplňující přivedly též několikero rodin řeckých do Černovic; Bork. spřáteliv se s nimi nabyl takto první známosti jazyka novořeckého. I turecky počal zde se učiti.

Na to uchýlil se roku 1829 do Vídně, kde po celý rok úplné studium staro- i novořeckého jazyka jakož i

slovanštiny se oddal. Seznámil se zde s učenci na slovo vzatými, se slavným orientalistou Hammer-Purgstallem a proslulým slavistou Kopitarem, přede vším ale s Řeky, jichžto přispěním literaturu starou i novou důkladně poznal.

Takto vědomostmi obohacen zatoužil po městě, kde byl prvních vědomostí v národním směru nabyl, leč známé události r. 1830 nedovolily mu na delší čas tu se pozdržeti, a tak po návratu svém z Varšavy rozbil stálý téměř byt svůj ve Lvově. Zde pak zabral se do přísných o literatuře řecké studií, na jichžto základě s prospěchem se zavděčoval rodákům svým a vlasti.

Toho času když byl Borkowski ve Lvově vědecká studia k pozdějším svým pracím konal, octnul se tu i Koubek. Slovanština byla ono kouzlo, jež oba pobratřence ouzkými svazky k sobě spojilo. O ostatních poměrech přátelských mezi nima netřeba nám se široce zmiňovati, mluvíť o nich básník sám dosti zřejmě.

Že upřímné přátelství mezi oběma básníky ani tehdáž neutuchlo, když byl Koubek do vlasti své se navrátil, toho nejjasnějším svědectvím jsou listy Bork., které jsme v pozůstalosti Koubkově nalezli, a na které časem svým odvolati se neopomineme.

Ustavičnými pracemi jmenovitě vědecky literárními, z nichž ovšem menší část tiskem byla uveřejněna, seslabil Borkowski tělesné své síly. Právě když hlavní své dílo „Greczyzna w Polsce“ z četných výpisův a poznamenání svých k uveřejnění chystal, zastihla jej smrt přečasná; zemřelť dne 18. června 1843 ve věku nejkrásnějším.

Veškery spisy Dunina-Borkowského vydává právě nyní poprvé tiskem kněhkupec Kajetan Jabłoński ve Lvově a dělají I. díl biblioteky polské mající název

„Dzieła znakomitych pisarzów krajowych.“ Obsahujíť básně původní (hymny, písně, sonetty a j.); následování v duchu řeckém, tureckém, arabském a čínském; překlady z řeckého, německého, francouského a z tureckého; kolomyjky a písně huculské. Dále báseň „Opisanie ziemi Mołdawskiéj i Multańskiéj przez Mirona Kostyna“ (rukopis z r. 1684); překlad Dumasova dramatu „Teressa“ a původní „Mowa kwiatów“ (květomluva) s příhodnými k tomu písněmi pod jmenem „Kosz z kwiatami.“ Ostatek bude proza a sice jmenované již dílo „Řečtina v Polsce“ a „Děje literatury novořecké,“ díla dle uznání Augusta Bielowského nejen Polákům nýbrž i Slovanům vůbec důležitá.

U nás Čechův znám jest Josef Dunin-Borkowski z básně „Písně slovanské,“ kterou Koubek r. 1852 v překladě uveřejnil, a kterou Ludevít Štúr dílu svému „O národních písních a pověstech plemen slovanských“ v původním znění předeslal.

5 Na stránce 97. „Kochajmy się!“ (Milujme se!) jest vůbec užívaný přípitek mezi Poláky, jejž hospodář domu před hostinou pronese.

6 Na str. 97. Magnuszewski Dominik, rodilý Varšavan, znám byl v literatuře již r. 1830, když studia universitní ukončil, co jinoch naděje plný.

Po dotčené episodě dějin polských odebral se Magn. z rodinného města svého k příbuzným do známého nám již Pokútí.

Zde hlavně povzbuzením neunaveného badatele dějin polských, spolu též pilného sběratele národních zpěvů, Kazimira Wład. Wojcického, pohroužil se Magnusz. do studií historických, dělal rozvrhy k pracím, které mu

měly nesmrtelnost hlavně v dramatickém básnění pojistiti. Slabé však tělo jeho nemohlo snésti bujné v zašlé doby zalétajícího ducha; i Magn. podlehl smrti v mužném věku. Při žalozpěvu na smrt milovaného soudruha Dunina-Borkowského, při tomto posledním rozčilení básnickém, opustil jarý duch jeho tělesnou schranu. (Viz o něm: „Powieść o życiu poety" od Jos. Dzierzkowského v časopise: Biblioteka naukowego zakładu imienia Ossolińskich, roku 1847.)

Magnuszewski zůstavil po sobě mnohé velké a krásné práce, nejvíce dramy,želbohu mnohé z nich neukončené. Jemu však náleží zásluha, že básní svou „Pan Morawski, konfederat Barski" r. 1831 vydanou, dráhu novou v básnictví polském otevřel, dráhu, na které oslavovaný nyní Wincenty Pol četných laurův si dobývá.

Nr stránce 98. Kochanowski Jan, nejslavnější básník polský tak řečené zlaté, Sigmundovské epochy.

Vědecké vzdělání zjednal si Kochanowski nejprvé v Němcích a ve Francii, kdež sedm let studiemi o filosofii, starožitných i nových jazycích ztrávil. Smrt matčina přiměla ho na to k navrácení se domů; jak mile však dědičné záležitosti tu byl uspořádal, odebral se do Italie, nejdéle v Římě a v Padově se zdržuje. S Kochanovským dlel tu též krajan jeho, později slavný vojevůdce a kancléř královský, Jan Zamojski. Po svém návratu do Polska povolán byl Kochanowski ke dvoru krále Sigmunda Augusta posledního po meči z rodu Jagieły; než znechutil se mu brzy hlučný život při dvoře, toužilť stále po tichém soukromém živobytí; ano též úsilí přátel biskupův, by do kněžského stavu (v Polště tehdáž nejvznešenějšího) vstoupil, zůstalo bez úspěchu. Odřekl všecko a opustiv dvůr královský, pospíchal do otcovské dědiny

své Černo-Lesí. Tam se usadiv psal nejlepší svá díla; později pojal též manželku, která mu milované dítko, dceru Urszulu porodila. Konečně přec podařilo se Zamojskému pohnouti soudruha mladistvých let, že přijal úřad vojského*) sandomirského, úřad to, který mu nejméně v pracích básnických překážel.

Písma Kochanowského jsou polovice původní, polovice překlady. K těmto náleží: Žalmy Davidovy v rýmech, jež Mickiewicz nade vše cokoli krásného, vznešeného v oné době povstalo, v popředí staví; třetí kniha Illiady; básně Anakreontovy, Horácovy a j. —

Původní práce Koch. mají často podkladek historický, tak Praporzec, Zgoda, Broda (žertovná báseň vyličující spor brady s vousy). Výše těchto stojí Písně, Frašky, Výprava poslův (první polské drama) a Treny.

V písních a Trenách leží největší síla básnická Koch.; neboť kromě prvotní přednosti polského rytmu, který jmenovitě v žalmách nás překvapuje, pozorovati tu již více individualního charakteru básníkova.

Ovšem že v mnohých písních naskytují se ještě tvary a myšlénky Horácovy; neboť, jako všickni tehdáž básníci evropští, na půdě starobylé poesie jsa odchován, oddýchal jejím též nadšením. Mimo to vyniká v písních prostota, něžný cit, zbožnost a ušlechtilost mysli, jako vůbec ve všech ostatních spisech. Treny, čili žalozpěvy nad ztrátou jediné dcery, dle všeobecného úsudku jsou nejvýbornější básně Kochanowského; jakožto nejopravdovější duše jeho výlev. Zde již není nic dluženého, on nekvílí k

*) Wojski (tribunus) býval druhdy v čas války čili všeobecné hotovosti strážcem a zastavatelem žen a dětí šlechtických; v čas pokoje obmezoval se úřad jeho toliko na vdovy a sirotky.

vůli posluchačům, všecko se odbývá mezi ním a Bohem: a jen míhající se mu v obraznosti postava milovaného dítěte vyvodí z duše jeho nejhlubší žaly.

Poláci nemají Rukopisu Kralodvorského, tím spůsobem jest Kochanowský v literatuře jejich takořka tvůrcem domácí poesie; on první přemohl obtíže básnění v nevybroušeném ještě jazyce.

Žalmy již za živobytí K. byly v kostelích polských zpívány, jakož i podnes ve veliké jsou u pobožného lidu vážnosti.

Co zatím Polska nejvýbornějšího v té době věštce obdivovala, slynul on v učeném světě za hranicemi co básník latinský. Po latině opěval vítězství Štěpána Batora, ano i na spůsob básníkův římských milostné pěl elegie. Tyto ovšem psány byly v prvním jeho mládí, a nejedna ukazuje, že původ vzala pod jasným podnebím krásné Italie.

Kochanowski Jan zemřel 1584 v Lublíně, raněn byv mrtvicí, v 54 roce věku svého.

8 Na stránce 98. Kochanowski Piotr, proslavil se co básník o něco později, za panování Sigmunda z domu Vasů. Byl rytířem maltezským a ztrávil několik let na Maltě, zúčastniv se tu v některých bitvách na moři; později pak přejal úřad sekretáře u krále Sigmunda samého. Nejvíce se zdržoval v Italii, kteroužto zemi vždy vychvaloval, nikdy však na ujmu vlasti své. Z písem po něm pozůstalých známy jsou věrné překlady dvou arciděl italské poesie „La Gerusalemme liberata“ od Tassa, a „Orlando furioso“ od Ariosta. Překlad prvního spisu jmenovitě rozšířil mu v národě slávu dlouhotrvalou. Vyšelť poprvé tiskem v Krakově r. 1618, t. j. něco více dvaceti let po smrti Tassově.

9 Na stránce 99. Krasicki Ignacy, jeden z nejpřednějších a spolu nejpopulárnějších básníkův polských za časů krále Stanislava Augusta Poniatovského. Narodil se roku 1737 v Dubiecku v Haliči z domu hrabat Krasických. Nabyv první známosti literní ve Lvově, ustanoven byl ke stavu duchovnímu, a k tomu cíli poslán od rodičův do Říma na vysoké učení. Tu když byl bystrého ducha všelikými vědomostmi obohatil, povolali jej příbuzní nazpět do vlasti, kdež se brzy stal ve Lvově kanovníkem. Prodlévaje pak za povoláním svým nějaký čas v sídelním městě Varšavé, získal si dovtipem a učeností přízeň všech vysokých hodnostářův u dvora. Král Stanislav August, snaže se tehdáž Polsko vytrhnouti, jak se vůbec za to mělo, ze stavu duševní nečinnosti, shromažďoval kolem sebe celý učený svět, v němž cizozemci ovšem neposlední místo zajímali; shledav ale v Krasickém muže o osvětu jmenovitě národní úsilně pečujícího, vymohl mu v brzku stolici biskupství varmiňského, jakožto nejvýnosnější v Polště, s titulem knížecím.

Obšírná báseň „Válka mniší" (Monachomachia) jest nejostřejší ze všech četných satyr, které byly z péra Kras. vyplynuly; v ní odhaluje panující tehdáž vady klášterův v Polště, ač církve samé v nejmenším se nedotýká. Mimo to pokusil se Kr. též ve vážnějším odboru básnictví, a obral si k tomu konci Vojnu Chotimskou; v básni té však byl méně šťastný, ač mnohé obrazy dosti vesele na nás se usmívají.

V básních těchto užil Kr. oblíbeného rozměru italských stancí. — Básník ten stojí v čele bajkopiscův polských; rovněž tak byl tvůrcem nového druhu listův veršem i prosou: jsouť to nejvíce satyry plné rozmaru a veselosti; taktéž o romány šťastně se pokusil.

Všickni současní, již poznali blíže Krasického, vychvalují vysoko jeho příjemnost ve společnosti. Avšak při všem bystrém vtipu a lehkosti u vyjádření se v různých jazycích byl prostý a veselý v obcování, přitom účinný a štědrý až bez opatrnosti. Stav duchovní nebyl zajisté jeho pravým povoláním, než při tom ovšem nedal pohoršení v soukromém svém živobytí; při vší své světskosti nejedenkráte vyslovuje se proti náhledům filosofů školy francouské.

Zásluhy Krasického o literaturu polskou jsou veliké: on jediný spůsobil po dlouhém jalovém a nechutném živoření rozhodnou epochu v literatuře; on povznesl klesající osvětu v Polště. Ku každému mluvící duch spisův jeho probudil hlavně zesnulé již v národě hnutí literární.

Zemřel, stav se po rozdělení Polska r. 1773 poddaným pruským, r. 1801 v Berlíně, později r. 1829 přeneseny jsou ostatky jeho do Hnězdna.

10 Na stránce 102. Bestužev (Marlinský) Alexander nar. 1795. Literární jeho činnost počíná rokem 1822. Toho času vydal s přítelem svým Rylejevým první ruský almanach, kterýžto krok v brzku více následovníkův vzbudil. Roku 1824 zapleteni byli oba přátelé ve příběhy petrohradské ode dne 14. prosince, následkem čehož odsouzen byl Rylejev k smrti, a Bestužev, jenž v carské gardě sloužil, vypovězen na Sibíř. Později byv přeložen dostal se do Kavkazu co sprostý vojín. Zde nabyl více volnějšího času k spisování, a vystoupil brzy po svém přeložení pode jménem Marlinský co novellista na veřejnost. Nejvýtečnějšími a nejjadrnějšími plody ducha jeho nazvati slušno povídky pomořské, zvláště ale román „Amalat-Bek“; pak líčení mravů a obyčejův lidu sibiřského, drobnůstky a nástiny ze zemí východních. —

Marlinským psána byla prosa s takovou obratností, živostí a krásou, jakéž myšlénkám svým ve verše oděným Puškín dodávati uměl. Bojovně padl v horách Kavkazských r. 1837.

Čečenci, obyvatelé Čečny v Kavkaze, kmen Rusům nepřátelský, ač již částečně podmaněný; spádná řeka Terek do kaspického moře se vlévající dělá na severu hranice jejich.

Stanice, slovou příbytky obyvatelův ruských slovanského plemene, kdežto divoký lid kavkazský chatrče své auly zove.

11 Na stránce 103. Svatý Znič, znamená oheň věčný, jaký v chrámech starých Slovanů stále byl chován. (Zamek Swentoroga [Wileński], gdzie był niegdyś utrzymywany Znicz, to jest ogień wieczny. Mickiewicz.) Jinak byl Znič bůh slovanský zvláště ctěn v Novgorodě, ano tak jako Perun sám v Kyjevě, skrze něho se i hojení dělo. (Krok. II. 384.)

12 Na str. 104. Michail Lermontov padl v souboji neúplně 30 let stár r. 1841 na Kavkaze, kamž vypovězen byl r. 1838 z rozkazu cara Mikuláše. —

Pocházeje z knížecího rodu, byl co jinoch poslán do Petrohradu, kde jako téměř všickni moderní aristokrati ruští do carské gardy byl přijat. Tehdáž právě okouzloval Puškín zpěvy svými celou Rusii, duch jeho nabyl největší síly, plody básnické nejvyššího stupně dokonalosti. Avšak dne 27. ledna 1837 udál se známý nešťastný souboj, ve kterémžto Rusku rukou oukladníka největší básník národní byl odňat. Celý Petrohrad prolévaI slzy, veliké množství lidu hrnulo se k domu, kde Puškín umíral, zlořečíc jeho vrahu, jenž záhy byl prchl.

Car vida veliké rozjitření myslí, uznal za dobré dalšímu sbíhání se lidu přítrž učiniti: ač Puškína za živa sobě vážil, musil mrtvému odepříti veřejný pohřeb, ku kterému již veliké přípravy se konaly. V mrazivé noci odvezeno bylo mrtvé tělo básníka tajně do kostela, v rychlosti četl zde pop pohřební obřady, a hned na to pohyboval se skrovný průvod s mrtvolou v saních do gubernie Pskovské na panství Puškínovo do kláštera.

Výstřel z pistole, který prsa Puškínova prohnal, probudil duši mladistvého Lermontova. Tento napsal na smrt mistra svého energickou ódu, v nížto spolu nízké pletichy, které souboj ten předcházely, neohroženě projevil; v plném ohni mladickém sténal prosebně: „Care můj, k nohoum tvým vrhám se a úpím: pomsti, pomsti básníka!“ Tuto neopatrnost však pykal nový básník v brzku ve vyhnanství na Kavkaze; než báseň jeho kolovala v nesčíslných opisech po všech krajinách širošíré Rusie.

V Kavkaze vážil básnický duch Lermontova z čistého zřídla jaré přírody, zde vnímal nejkrásnější obrazy a podával je udivenému světu, jenž v něm „nahraditele“ Puškína spatřoval. Lermontovy básně lyrické jsou nedostižené co do svěžesti, jasnosti a elegance u vyjádření. V básních epických pojal s neobyčejnou bystrostí ducha zvláštnosti národu ruského a dodával jim výraznosti, jakou jen u nejpřednějších věštců národních nalezáme. Mimo lyrické a epické básně sepsal Lerm. též čtyraktové drama ve verších „Maskarada“ a roman prosou: „Hrdina našeho věku“; první zajímá ve vydání Petrohradském od r. 1842 celý třetí díl jeho spisův. Vydání to, jež po ruce máme, jest však velmi neúplné, ano i později uveřejněný díl čtvrtý co dodatkový nepodal všecko.

O příčině souboje, v němž Lermontov padl, panují

mezi samými Rusy rozmanité varianty: někteří mají za to, že sám soupeře svého vyzval, jiní tvrdí právě opak toho, konečně kolují pověsti a to pravdě nejpodobnější, udávající že román „Hrdina našeho věku“, v němž Lermontov rodinu p. Martynova s velikou věrností vylíčil, hlavně k vyzvání neblahému podnět zavdal. —

Německý překlad Lermontova, ve kterém mnohé v originalu netištěné básně a místa z básní se nalezají, vydal r. 1852 výborný básník německý a znátel ruské literatury Friedrich Bodenstedt, který též nejúplnější charakteristiku Lermontova ku konci podal. V překladě českém známe některé drobné básně; z větších epických uveřejněn jest toliko „Mciri“ v musejníku od r. 1853.

13 Na stránce 109. Nebylo by zde na svém místě planou prozou všecko to o Máchovi vysvětlovati, co o něm v básni samé poeticky jest pověděno. Méně známého těch věcí čtenáře musíme odkázati na obšírný jeho životopis, který druhému od roku 1845 (!) posud nedotištěnému vydání „Máje“ jest předeslán.

Karel Hynek Mácha narodil se v Praze dne 16. listopadu 1810, zemřel v Litoměřicích r. 1836 dne 5. listopadu, následkem velkého namáhání při požáru. V rejstříku Jungmannově „Historie literatury české“ udán jest mylně rok umrtí 1838.

14 Na str. 115. Šimon Lomnický z Budče, korunovaný básník český od císaře Rudolfa II., stal se po katastrofě dějin českých od r. 1620 žebrákem.

Kdo byl viděl na umělecké výstavě v Praze r. 1854 obraz od Jaroslava Čermáka důmyslně malovaný, představující Lomnického co žebráka na pražském kamenném mostě, tomu zajisté připadne, že asi tak našemu básníku obraz na žebrotu sešlého laureata na mysli tanul.

15 Na strance 120. Nevyhaslať posud upomínka v srdcích lidu pražského od velké povodně r. 1845 (28. března) na tehdejšího zemézprávce českého, Nejjasnějšího arciknížete Štěpana, který tenkráte neohrožené na lodi rozvlněné Vltavy tam pomoc přinášel, kde jí nejvíce bylo potřebí. — S podobnou však horlivostí počínal si při též příležitosti v Litoměřicích tamější c. k. krajský hejtman p. Josef Klecanský. Týž dovědév se r. 1845, že na hřbitově litoměřickém básník K. H. Mácha bez pomníku odpočívá, vedl o to i hned v ten spůsob péči, aby na hrob přečasně zemřelého pěvce vkusný kámen s nápisem byl postaven.

Neúplných pět let po oné době popřáno bylo Klecanskému rozmnožovati kruh svých šlechetných činův; v důstojnosti c. k. ministerního rady a přednosty zemské komisse pro vyvazení gruntů v Čechách zemřel dne 9. února 1850 v 62 roce věku svého. Světlý důkaz lásky a vážnosti, které vůbec požíval, jest krásný a významný pomník na volšanském hřbitově v Praze od přátel a ctitelův jemu postavený.

Úplnější rozvedení zásluh a ocenění činnosti Klecanského co c. k. krajského hejtmana v Litoměřicích viz článek: „Zur Biographie Klecanský's.“ Bohemia 1850 Nr. 28.

16 Na str. 121. Archimedes, zajisté jeden z nejslavnějších mužův starého věku, nar. 287 př. Kr. v Syrakusách v Sicilsku. Vzdělav se v Alexandrii, hlavním tehdáž sídle věd, obohatil počtářství, měřictví a strojnictví důležitými vynálezy. Když rodinné město jeho v druhé válce punické, spojivši se v Kartaginou, výtečným Římanů vůdcem M. Klaudiem Marcellem obléháno bylo, hlavně on vynalezenými stroji veškeré pokusy nepřátel v nivec

obracel, tak že tito teprv po dvou letech města dobyli, při čemž učenec proti výslovnému rozkazu římského vojevůdce hrubým žoldnéřem nepřátelským byl zavražděn. Marcellus dal jej čestně pochovati i zříditi mu náhrobek, na němž vypodobněny byly cylindr a koule, jichžto poměry v živobytí hlavně jej zajímaly. Pomník přišel časem v zapomenutí; úplně zanedbaný, porouchaný a chrastím zarostlý odkryl a obnoviti dal slavný M. Tullius Cicero, když r. 75 př. Kr. v 31 roce stáří svého prvního stupně magistratury t. j. quaestorství v Sicilsku zastával.

17 Na stránce 128. Člověk není živ jen samým chlebem. — Viz Evangelium sv. Matouše k. 4. v. 4. Ani lačným molem nezhynou. Viz opět Evangelium sv. Matouše k. 6. v. 19 a 20.

18 Na str. 129. Zálety, z polštiny vzaté slovo značící tolik co výtečnosti, výbornosti.

19 Na str. 130. Přiložiti, přílohem ležeti, brach liegen. U rolníků našich vůbec užívané slovo.

Druhé oddělení.

1 Egypt slove v písmě svatém hebrejský: Mizraim, syrsky zove se Mezaen, arabsky Mesr, kopticky Chämi, turecky El-Kabit.

2 Viz Kollárovu Slávy dceru ve třech zpěvích, druhé vydání, v Budíně r. 1824, znělka 87.

3 Dle staropolské legendy svatý Stanislav Szczepanowski, biskup Krakovský zkřísil z mrtvých Piotrowina, šlechtice polského již delší čas pohřbeného, aby týž zeman dosvědčil, mnoholi ze svého statku církvi Krakovské za živa darem postoupil. Sv. Stanislav biskup kvetl r. 1058 za času Boleslava Smělého, vítězoslavného krále polského, od něhožto při službách Božích, poněvadž byl veřejně tupil a káral prostopášnost jeho, násilně usmrcen byl, začež Boleslav od Řehoře VII. klatbou dostižen z Polska utekl a jako mnich v klášteře Ožechu v Korutanech prý umřel.

4 Viz Slávy Dceru, II. vyd. zn. 80.

5 Aj! já posílám vás jako ovce mezi vlky; protož buďte opatrni jako hadové a sprostni jako holubice. Mat. k. 10. v. 16.

6 Viz Sl. Dc. II. vyd. zn. 76.

7 Čtenář laskavý nám promine, že jsme zde na tak příhodném místě tyto své verše z „Ody na otevření pražské železné dráhy“ slavnému Janovi Kollarovi do úst vložili. Kollar dokázal svým učitelstvím, svým spisovatelstvím, ba celým svým živobytím, že dle veškeré povahy svého ducha a srdce úplně souhlasil s celou podstatou této jednoduché myšlénky v těchto osmi verších krátce projevené. Zdali ostatní slova od nás Kollarovi do úst vložená s povahou a s myslí jeho dobře souhlasí, úsudek o tom dělá první, úsudek pak o duchu a formě celé této básně dělá druhou stránku kritiky. Zdali toto naše zrcadlo dobře ukazuje tvářnost ducha Kollarova, totě první, z jakého křemene jeho sklo ulito, z jakého dříví jeho rámec, snad pozlátkem nebo zlatem napuštěný, shotoven

jest, totě druhá otázka, z čehož již poněkud vysvítá, jak za příčinou téhož dvojího požadavku, velmi nesnadné jest správné a dohodné rozřešení básnické takovýchto někdy dosti prozaických úkolů, jejichžto didaktika, básnickému nadšení málo příznivá, z téhož svého skromného roucha didaktického nikoli svlečena, ale ovšem tímto svým vlastním rouchem, ale již po básnicku shotoveným a ozdobeným, oděna zůstati musí. Hic rhodus, hic salta! Nejšpatnějším skoro předmětem básnictví (praví výborný G. T. Fechner, professor fisiky v Lipště a spolu znamenitý básník německý) jest básník sám ve svém společenském živobytí a jednání i tehdáž, když se ve přírodě prochází a třeba nejkrásnější kvítí si sbírá a splítá ve své slasti a strasti (Sonne und Wonne). Poesie potřebuje a žádá si rázných obrazů i osob, plných viditelné živosti a původnosti, básníkův život nedá se však vypátrati na básníku, ale ovšem o básníku samém, onť vyhlíží zevnitřně jako lenivý zahaleč (ein fauler Müssiggänger) ve fraku a ve vestě jako druzí měšťáci. Každý harfeník má více básnickosti do sebe a na sobě, poněvadž živost jeho svérazu a povolání zřejměji se zevně projevuje. Ale vnitřek básníkův, tato živá příroda ve přírodě, kdežto všecko se prýští a proudí, citem klokotá a kypí, dá se ovšem velmi dobře po básnicku vytvořit a představit.

8 Mluví se dobře po česku: Natírati na nepřítele, natlačovati na zvěř. Nátlak, natlačování znamená v užším smyslu nahánění zvěři do kresu (honci říkají: do krásy) a do kola od střelců vůkol otočeného, což se německy jmenuje Kreisjagd.

9 Viz Sl. Dc. II. vyd. zn. 83.

10 Viz opět Sl. Dc. zn. 87.

11 Viz Sl. Dc. zn. 85. — Co se týče některých, zde uvedených trojveršů, jimiž Kollar výtečnou osnovu svých znělek v druhém vydání Slávy Dcery r. 1824 tak důrazně a důvtipně dotkávati a právě vždycky epigrammatickým uzlem zavazovati uměl — tyto citáty veršů Kollarových, zajisté nevhodné, nemístné a nepříruční v každé jiné básni, v nížto by jejich původce mluvící uveden nebyl, nejsou Kollarovi proto do úst kladeny, aby nám snad byly klubkem, z něhož bychom vyvíjeli tenké nitky svých vlastních myšlének a citů — ovšem užili jsme jich z té příčiny, z jaké k. p. filolog užívá vzácných a oslavených výroků autorů klassických a t. d. Ba ještě více pro tu příčinu jsme tato závažná slova onoho Kollara, jenžto mezi námi ve světě bludů a vad přebýval, Kollarovi v říši světla a pravdy dlícímu, kde, jak on praví, „nemůže ho žádný blud již másti,“ do úst vložili, abychom ukázali, že mnohá pravda, kteroužto on za živobytí svého, jakožto blouditi mohoucí tvor, za pravdu jest uznával, i nyní v říši světla a pravdy ve vlasti duchů, blouditi nemohoucích, nezrušenou zůstává pravdou,

Kteráž jest co cedry na Libanu;
Ti, jež na ni dují, větrové,
Jen víc šíří její vonnou mannu.

K básni na Lenau-a.

1 Staroslavné hody pohřební ke cti a slávě duší přátel zemřelých, jmenovaly se, jak známo, u všech Slovanů tryznou, neb dle slušnějšího pravopisu téhož slova

triznou. Čím vzácnější byl nebožtík, tím déle trvala trizna, tím byla skvostnější, ovšem po smrti panovníkův někdy se několikrát opakovala.

2 Viz báseň Lenauovu „Zwei Polen“, od nás zčeštěnou pod názvem „Dva Slované.“

3 Mikoláš Lenau (vlastně baron Niembsch von Strehlenau). zajisté jeden z nejušlechtilejších a největších básníků německých novočasných, narodil se r. 1802 dne 13. srpna v Čatádě nedaleko Temešvaru, † dne 22. srpna r. 1850 blízko Vídně v opatrovně šílenců v nejsmutnějším stavu nevyhojitelné šílenosti a duchaprázné otrlosti, kteroužto právě celých dlouhých osm let byl sklíčen k nesmírné žalosti přátel a ctitelů svých. Lenau zajisté se proslavil původností a genialností myšlének velebných, všude se jevících v ušlechtilé a velkolepé formě, jejížto povahou jest statná, důrazná síla a hbitá obratnost v řeči a v technice básnické, kterážto nezná nijakých obtížností a překážek v určitém označení a v náležitém vyslovení všech myšlének a citů, ježto mistrovský věštec svými často nemnohými, ale jadrnými a jasnými slovy, dle svého plastického a někdy téměř lapidárního slohu, vlastně vysloviti chtěl. Jeho nesmrtelná díla: Faust, Savonarola, Albingensové, jakož i drobnější básně — mezi nimiž obšírnější báseň „Jan Žižka, obrazy z války husitské“ — jsou zřejmým důkazem toho, co jsme nyní tak krátce o velikém věštci pověděli.

Opravy.

Stránka:	řádek:			
7	11	má státi:		věštím, jakož i jinde věštec a t. d.
28	7	„	„	nepostřela
38	11	„	„	v jara
38	22	„	„	vést
53	4	„	„	octne
67	8	„	„	mstivých Apollinův
121	2	„	„	Přátelsky
161	6	„	„	pahuba
164	7	„	„	mysterií

Jiné nepatrnější omyly v tisku račiž laskavý čtenář sám opraviti.

Obsah.

Hroby básníků slovanských.

První oddělení.

Druhé oddělení.

JANA PRAVOSLAVA KOUBKA

SEBRANÉ SPISY

veršem i prozou.

K vydání spořádal

František Lad. Vorlíček.

DÍL II.

V PRAZE.

Nákladem Karla Bellmanna.

1857.

Tisk a papír Karla Bellmanna.

Zříceniny Zvíkovské.

Zříceniny Zvíkovské.[1]

Elegie věnovaná J. Jasnosti Pánu, Panu Karlovi, mladšímu knížeti ze Schwarzenberga na památku dne 16. září 1844.

Nechť jen z hradů dávné slávy zbyla
Porouchaná, osamělá zeď,
Slova mužná kdyby hlaholila,
Ohlas z rumů dal by odpověď!
Meč a kalich.

I.

Vítám vás v té svobodnější chvíli
Vy svědkové staročeské síly,
Hrdé hradby a hrdější věže,
Kterých přísná času ruka střeže
Zdárným vlasti synům na památku,
Aby, pohlédnouce na ty zbytky
Pomyslili na vlast, starou matku,
Jak na vlastní matku myslí dítky,
Ovdovělou mnohá léta dlouhá
Po královském druhdy choti svém;

A když její ňadra svírá touha
Po každinkém synu vzdáleném,
Aby každý přišel ku pomoci
A ji k světlu vyrval z dlouhé noci.

Syn pak chvátá z dálné ciziny
Ku domácím skřítkům nazpátek,
Aby zlíbal líce matčiny,
By dědictva spatřil ostatek,
I několik drahých památek
Z ruky poručníků vychvácených,
A vlastníkům pravým navrácených:
Třeba jenom jednu kadeř drahou,
Kterou uzdobily šediny,
Třeba by měl na památku blahou
Jenom nitku z řízy matčiny,
Třeba, osudem-li usouzeno,
By ta drahá matka za své vzala,
Aby dítkám aspoň zanechala
Svoji popelnici a své jméno!

Drahá vlasti, s srdcem synovským
Chvátali jsme k hradbám Zvíkovským,
Pod nimiž se u náramné hloubi
Jedna řeka s druhou řekou snoubí;
A hle, brány bez zdvihacích mostů,
Věže bez praporců vějících

Přijaly hostinsky dvé svých hostů
Do komnat bez stropů strmících.
A tam, kde na čele tvrdé skály
Čněly k plesům uchystané sály,
Síně, a ty chodby tajemné,
Kde se páni, ti co vlasti přáli,
Spikli proti toulavému králi,
Dadouce si ruce vzájemné;
Tam kde láska mívala své skrýše,
I kde vítězství jest slavila:
Tam si nyní v trávě hovila
Polní kobylka cvrkajíc tiše.
Vedlé ní slzinka skromná květla,
Prosíc by jí noha nepohnětla;
Ona ve své kráse jednoduché
Čekala zde na počasí suché.
Dál se pustá řasa zelenala,
Jak by nad mokrem se radovala.

Tam kde „Pomiluj ny Hospodine!"
A zpěv svatováclavský jest zněl,
Sbor zpěváků v kapli oněměl,
A jen tišina se kolem vine.
Kde se písně pěvce královského
Ozývaly z hrdla panošského,
Václavovy písně milostné,
Které v síních Vyšehradu zlatých

Linuly se z ňader láskou zňatých
Za dnů mladších v době radostné;
Tam hle dobou večerní i raní
Kváká hejno havranů i kání,
A ukrutnou losu proměnou
Blahozvuky královských těch písní
Skoro oněměly v časů tísni,
I jen svou nás těší ozvěnou!
A přec ta jich sladká dostojnost
I to vyšší jejich srdečenství
Nás zve k jasnějšímu účastenství
Snoubíc s minulostí přítomnost;
I tak jako róže z pupy jdoucí
Po slaďounké rose okřívá,
Tak i při té písni srdce vroucí
K otcům milostí se rozplývá,
I každinká česká duše čilá
Svatě zachová to jméno skvoucí
Korunovaného Zpěvomila!

Duchy našich písní zahynulých
Ve kterých bydlíte sutinách?
Či snad na nebeských dlíte koulích
S duchy našich otců proslynulých,
V příhodnějších pěvcům končinách? —

II.

A vy duchy našich lechů dávných,
Stíny Vítkův[3] po královsku panských!
Kam se děly hesla znaků slavných
Na vašich i na praporcích manských,
Kam se poděl ve století víru
Zisk vítězství našich bohatýrů?
Kam se děly stopy na tom hradě
Tvojich kroků Lipský vítězi,
Jenž od bitvy dál do bitvy pádě
Sňal jsi s královských ruk řetězy,
A smrtelnou ránu zadav vládě
Césara, co s břehů Nadsekvanských
Chtěl svět sevřít do pout Čingis-chánských,
Spěl jsi k své milence, vlasti české,
Z hluku slávy k této stráni veské!

Hle ten kámen u té šedé brány;
Na něm rytíř bez bázně a hany
Po své krušné práci spočíval,
A pod zdorující věkům stěnou
Skláněl hlavu smutně zamyšlenou,
A svět citů v sobě ukrýval!

Všecko ztichlo! — a hle, jaké změny!
Jenom někdy při večerním šeře

Přichází sem mezi tyto stěny
Prorocký duch bludné pramateře,
I přináší náhlé návěští
O jakéms budoucím neštěstí,
Které knížecímu hrozí domu.
Tak když v blaženějším ondy čase
Žádný nepomyslil na pohromu,
A když děva u nebeské krásy,
Jenž se skvěla jménem Gabriely,
Dostojna jsouc spolku jen s anděly,
V cnostech nadzemských se rozvila,
Jako když se vodní lilie
Na jezeru tichém rozvije,
Věštba pramatky se zhlásila.
A hle, písně svatební hned zněly,
I nevěstu krásnou provázely
V nenadálé lůžko manželské
Až do lůna hrobky Čimel'ské. (ves as hodinu cesty od Žižkova.

Od té doby na nebeské báni
U „Blížencŭ" tam na pravé stráni
Hvězda nad Orlíkem svítívá,
Na které duch její přebývá,
I svŭj zřetel ke svým milým sklání,
A jich od pohromy nenadálé
Jako strážný anděl chrání stále.

Ovšem od té doby na Zvíkově
Bylo a jest mrtvo jako v rově,
Ani o dušičkách v noční chvíli
Bludný duch zde nikde nezakvílí,
Ba i ve dne ticho zde bývá.
Leda že sem někdy chodec pílí,
Jenž hradního k řeči pozývá,
A jich hlas se v rumech ozývá.
Jenom někdy, když sem pro zábavu
Přijdou králové,[4] či pro nauku,
Neb jich pokrevenci v knížat davu
Přitáhnou sem u loveckém hluku,
Tu praporce s Černé věže vlají,
A na staročeských sutinách
České písně zas se rozléhají,
Budíc ohlas v dálných končinách
Hlaholem trub lesních provázený;
Hájové pak zvučí dalecí,
A les hojnou zvěří obydlený
Dál zve na lov hosti knížecí.

Tu hned všecko na novo se ztiší,
Že let nočních sejců chodec slyší,
Kteří byvše z rumů vyplašeni
Hledají své skrýše v ustrašení,
Létajíce kolem věže Černé,
Která časem nejsouc dotknuta

**Stojí zde jak skála nehnutá
V proudě věkův na své stráži věrné.
A z jejího stropu řetěz plyne,
Jenžto našich králů zesnulých
Korunu kryl v časech minulých,
By nesáhly na ni ruce vinné
K svatokrádeži se hrdě pnoucí,
A na hradby našich práv se droucí;
Na věži pak v každém čtverohranném
Z žuly vytesaném kameni
Vyryto jest tajné znamení
U jazyku dotud nezbadaném.
A cokoli bývalo zde dosud
Ze všech končin skoumatelů slavných,
Žádnému z nich nepovolil osud
Zjevit obsah těchto písmen dávných.
Kdo by neposlech', den před rokem
K záhubě prý chvátá outokem.
Já však z lásky k Tobě, kníže můj,
Rád bych dal do sázky život svůj,
A co v jasnější jsem přečet' chvíli,
Zde podávám Tvé vlastenské píli
Na důkaz, že znám Tvou čilou snahu,
Která dychtí po společném blahu;
Známť i srdce Tvé i ducha Tvého
A vím že jsi hoden rodu Svého.**

III.

„Nesvornost — (tak tajné runy znié)
A neláska k svojím pobratřencóm,
Ba i odščepenstvo kmenovnié,
Oddanost že slepá k cuzozemcóm,
Svár, co kališnické rozžže války,
Až i po vítězstvě dvúvěkém
S královým sie skončí útěkem,
A hle národ klesnu do zahálky,
Nevázanost jedněch, spiatost druhých,
A předsudków vláda vítězná,
Jejéž ruka hrubě železná
Spiáše všecky stavy do pút tuhých:
Toť sú byly viny vašich dědóv;
Chraňte sie jich co dědičných vředóv,
Medle držte se jich stkvúcích cností
A svobodni súce od jich bludóv
Dojdete dřév tejto velikosti,
Jež nám určena jest od osudóv.
Přede všiém svornosti buďte pilni,
Nebo mysli shodné v obci svorné [5]
Svazkové sú srdec nerozdílní,
Pevnější než hradby nerozborné,
Než Zvěkovské věže věkozdorné!
Láska k vlasti, ta bez chtiéče zisku,
A národstvié múdré, bez nátisku

Cuzie, jinotvárnéj národnosti,
Buďtež neodstupné od vás cnosti.
Jedni hrdost, druzí podlost sprostú
Ze svých srdec rázem vyžeňte,
V národniú jú hrdost proměňte,
A uzřiéte kakie žně vám vzrostú:
Neb ta čacká hrdost národnié,
Osvětú když bude podněcena,
Vám vlastenskú roli zúrodňnié,
Že se vaše setba zazelená,
I že miésto pustej, prázdnej řasy
Ponese vám již plznějšie klasy,
Již i polských květóv do věncóv,
By sie jimi mužie ozdobili,
Již by věru dostojnější byli
Jmene jinej trsti vlastencóv!
Však pro Bóh svornosti buďte pilni,
Nebo mysli shodné v obci svorné
Svazkové sú srdec nerozdílní,
Pevnější než hradby nerozborné,
Než Zvěkovské věže věkozdorné!“

IV.

Zde se tajné runy skončily.
Ač pak moje oči spatřily
Dále více písmen porouchaných,
Snad bystřejším zrakům zanechaných,

Já jsem nemoh' více čísti dále
Přemožen jsa citů směsicí,
A jen slzy utíral jsem stále
Z očí mých se valně prýštící,
Slze radosti a slze smutku,
Zvěstující mého srdce půtku;
Až pak vítr nevím odkud dmoucí
Trochu osušil ty slze vroucí.

I hned já i můj ochotný vůdce
Šli jsme s hradu k břehu Vltavinu,
Kdežto lodník, pravý protichůdce
Onoho, jenž vozí v říši stínů,
Ze spousty nás převez' do chobotu
Z říše stínů nazpět ku životu;
Až pak klusem rychlonohé spřeže
Spatřili jsme brzo jiné věže,
Co na srázi hrozných strmíc skal
Hledí do nesmírné do hlubiny,
Kde se valí proudy Vltaviny,
A kde orel druhdy kraloval,
Prapor Černohorských knížat vál,
I přítomnost pána zvěstoval,
A na tvářích šťastných Orličanů
Čet' jsem, jak se těší svému pánu,
I nad nimi pán se radoval.

A když noční tmy se rozkládaly
Nad tím krajem čarodějně krásným,
A mne české zpěvy přivítaly,
Tu jsem též byl Orlíčanem šťastným!

* * *

Tak se Musa lehká zabrala
Do otčiny všeliké povídky,
A na vínek sobě sbírala
V rozvalinách pozasuté kvítky;
Hluboce nadechlať srdce mé,
A co jiným bylo tajemné,
Neb co druzí zjeviti se báli,
By zlých duchů na se nelákali,
Toť mé srdce láskou k vlasti zňaté
Uznalo za dávné runy svaté
V rázné řeči našich slavných předků. —
A hle, Tobě, kníže nadějný,
Zde podávám co dar veřejný
Poloviční zprávu o výsledku
Svého básnického zpytování,
Které na Tvé předevzal jsem zvání.
Druhou polovici této zprávy
Sdělím s Tebou oustně v prázné době,
Neb Ty dědicem jsa velké slávy
Rád o Slávě dáš povídat sobě.

Kníže, jenž jsi Musy zasnoubenec,
Přijmi z její ruky tento věnec,
A když v pozdějším svém živobytí
Nasbíráš si krásnějšího kvítí
K vlastním slavověncům občanským,
Pomni v lůně blahých upomínek
Na ten skromný naší Musy vínek,
Buda věren zvukům slovanským!
Blaho kolem sebe rozsívaje,
Svým a cizím štěstím oblažen,
Zpomínej si na památný den,
Kdyžto na začátku svého Máje,
Slaveného rodu zdárný člen,
Byl jsi k českým stavům přivtělen! [6]

Vykladač znakův panských.

(Zlomek.)

Jeho Jasnosti Pánu,

Panu

Karlovi,

mladšímu knížeti ze Schwarzenberg-a.

— — — — — — —

Když se vzchopí plémě činů prázné
K skutkům svojich předků důstojnějším,
A chce ducha život k síle rázné,
Která na cizích nám líkách vázne,
Léčbou navrátiti oučinnější,
Byť zhýralcům byla protivnější:
Jakéhož jest místa dostojen
Ten, kdož do té nemocnice naší,
Kde churavců dav již vyhojen,
Smělým krokem vstoupiti se straší,
Aneb na to hledí spokojen,
Kdy se řada bratří k hrobu snáší,
Kteří, kdyby péčí lékařskou,
Kdyby milostí jen bratrskou
Před nákazou byli opatřeni,
Mohli být od zkázy ušetřeni,

A ve službě dlíce národní
Nám se státi ve tmách pochodní?

Jakéž cti byl dostojen muž ten,
Který na křtu svatém posvěcen
Za hradbami Salemskými seděl,
A bez citu na smrt bratří hleděl,
Když před branou hněvem rozkacen
Zuřil proti Kristu Saracen,
A co tigr, na nějž vrazil lev,
Vyznavačů kříže cedil krev,
Když křesťanských meče Scipionů,
Ale vyšších ale světějších,
Odrážely s bratry ze Sionu
Outok Hanibalů hroznějších,
Věrně nového si bráníc trónu,
Ba ne trónu — hrobu Boha-Syna,
Kterýž svatá chrabrost Bouillionů
Vychvátivši z pěsti Moslemína
Chránila před pomstou Saladina?
Jakéhož jest jména dostojen,
Kdo je v podstatě své rozdvojen,
I jak kejklíř sobě počínaje
Na Franka i na Araba hraje,
A nevěren svému povolání
Jako třtina sem a tam se vlaje,
Kam jej schýlí plašných větrů vání,
Aneb kam jen vítězství se sklání?

Ó tenť není z řádu slavných reků,
Co s vítězným mečem ve pravici
Klestili si dráhu v bitvy zteku
Mezi ranné bratry k nemocnici,
By v pokorné službě špitálníků
Čela svoje, vedrem rozpálená,
Ochladili vlahou blahých díků,
Ježto ve modlitbách obsažená
Prýštila se z ňader křižovníků,
Kteří hvězdou víry vedeni
Šli do země Kanán pro pokání,
A na lůžku chorob zkoušeni
Došli u rytířů slitování,
Jež na hrdých hradech zrozeni
Sloužili nešťastným bez ustání,
A za krev svou v bitvách prolitou,
I za službu věrně odbytou
Nalezli před Kristem smilování!

Tak Ty věren předkům, věren vlasti
Ve cnostech dědičných pevně stůj,
I jak v blahu zdárném tak i v strasti
Pro vítězství Pravdy rytířuj,
Cizích návodů pak nejsa manem
Dokazuj že umíš býti pánem,
I na slova, Pane, pamatuj,
Kteráž ode Tvého od dlužníka

Tobě clila upřímnost a díka!
Já pak, co jsem svými zjevil slovy,
Pokládám jen za groš chudé vdovy,
A jen za ouroků̊v malý díl,
Jimiž jsem se Tobě zadlužil.
A však co jsem zjevil, co jsem dal
S českou upřímností srdečnou,
Co jsem z bání minulosti vzal,
Chci to zapečetit krví svou! —

Vykladač znakův panských.

I. Minulost.

Jako oř, co druhdy pána svého,
Vůdce v slavných bitvách vítězného
Nosil mezi nepřátelské pluky,
Kdyžto ujařmen a spřežen k plouhu
Slyší polní trouby známé zvuky,
Bystré sluchy napne, hřívu vztyčí,
A po bitvách dávnou cítě touhu
Uzdu hryze, zrývá se a řičí:
Tak se duch i srdce napíná,
Tak se vlastimila proudí krev,
Když na zašlou velkost zpomíná:
Slza tajná z očí vyjde v jev,
A hle! z ňader hořem přitlumených
Vykypí ve zvucích rozhorlených
Touhou podnícený slavozpěv!

* * *

V kraji rázu neodcizeného,
Tam, kde hrdé věže Zvíkovské
Strmíc z výspy proudu zdvojeného
Skrývaly koruny královské;
V kraji kde se vody Uslaviny
Proudí do společné do hlubiny,
Strmí v prostřed těchto svorných vod
Zámek jako koráb zakotvený,
A v tom zámku mnohý český rod
Po dalekých zemích proslavený
Zkvítal, šířil se a — běda! zhynul,
A jen některý znak nezrušený,
Co i v bitvách i na sněmích slynul,
Na věži a pod pavlačí zámku
Dává o vlastnících věst a známku.

Rožmitálských pánů chrabrý lev,
A ostrýma kloma zbrojeného
Sťatá hlava kance divokého
Nejdřív zrakům vyskytnou se v jev.

Ten znak svědčil vnukům Bivoje,
Který v lesích na kance se řítil,
A nerázně za uši jej chytil,
I co kořist svého výboje
Vrhna šelmu lítě rozdrážděnou
Chvatem na svou šíji obnaženou
Na hradě ji složil Libušině

Před milenkou svojí vyvolenou;
A pak slavil svatbu na Tetíně.

Ejhle z toho rodu pračeského [1]
Zasnoubil se krásné Johance,
Která byla mravu líbezného,
Našich dědů král a obránce;
By pak blahem míru žádaného
Náš vítězný národ oslavil,
Jiří svého svata věhlasného
Do dalekých zemí vypravil:

Pan Lev Rožmitálský s druhy svými
Ve všech zemích statně rytířoval,
Na sedáních činy rekovnými
Slávu českých pánů rozšiřoval,
I okrášlen rounem burgundským,
Jehož nápis: „pretium non vile,“ —
Protože jen ověnčená píle
Činem po královsku velikým
Jasonova mohla dojít cíle, —
Přeplavil se k Albionu dále,
A na dvoře Eduarda krále
Věhlasem a dvorností jest slynul,
A na kolbách mnoho získav díků
Po bouřícím moři odtud plynul
K ukrutnému králi Ludovíku,
Jenžto s svojí ochotností franskou

Slíbil Čechům býti prostředníkem,
By usmířil bouři vatikanskou,
Která zuřila jest nad Jiříkem;
Ale bouře tato plna krve
Zuřila i potom jako prvé;
A nevěrný Zdeněk z Konopiště
Sváděl žoldáky své na bojiště
Proti manům krále nejlepšího,
By s cizákem rodu krkavčího,
Který stal se zrádcem svého tchána,
S trůnu svrhnul našich dědův pána!*

Pan zeť Korvín šeredně se zmýlil
I se všemi svými husary,
S Černou družinou i s Tatary,
Nikdy v Čechách svého nedocílil;
Nic mu nepomohla latina
Ani Caesarovy komentáře,
Švárná zvítězila čeština,
Rokycana vznes' se nad Hiláře,
A kostnický Čechův hrdina
Nechtěl ustoupiti z kalendáře.

Statný Jiřík slavně vládnul dále,
Smrt jen zdrtila mu silné rámě,
A pak pochován jest mezi krále
Tam na hoře v staroslavném chrámě:

Tam po boku Karla, Čechův Matky,
Leží Otce vlasti pozůstatky! —

Z Francie, kde Čechův slavné jméno
Od lidu a krále bylo ctěno,
Český vyslanec až k horám spěl,
Které se své příkré výšiny
Hledí do Navarrské krajiny,
A z Navarry dále do Španěl.

Pan Lev nestanul dřív na své cestě
Až v Burgosu, staroslavném městě,
Kdežto pod náhrobkem starožitným
Nesmrtelný odpočívá rek,
Jenžto křesťanů jsa vůdcem bitným
Saraceny honil na outěk,
Kdekoli se před ním ukázali.[3]
U té jeho hrobky z mramoru
Naši rytířové prokázali
Povinnou čest Campeadoru,
Jehož sláva nikdy nezahyne,
Dokud proudy Duera i Arlance
Budou vysílati v moře Siné
Bohatou vod sladkých ořěru,
Dokavad ballada i romance
V lahodících veršů rozměru
Z úst kastillských sladce bude zníti
Ku milostným zvukům mandolíny,

Dokud jaký Hišpan bude dlíti
Od Cadizu zhůru do Mediny.

Od Cidovy hrobky památné
Bohatýři naši dále spěli
Na místo Hišpanům posvátné,
Kde dřív Kališníků neviděli
V chrámu blahozvěsta Compostelly.
A tu od Maurův i od Hišpanů
Ze všech končin bylo podívání
Na zrůst a na chrabrost českých pánů,
A tu bylo o nich povídání:
Jak prý jejich čarodějná síla
Kouzedlnou zbraní opatřená
Na tisíce vrahů rozdrtila,
I nebyla nikde přemožena.
Leč pan Vratislav a Hanuš slavný
Španhelského okusily hněvu:
Nebo rytířové jsouce správní
Věru mnohou okouzlili děvu,
Mnohá Doňa stranou od Španhela
Na ty Čechy oči obracela,
Až se proto velká bouře strhla
V Omeledě u kastillském hradě,
Kde se pomsta zakuklená v zradě
Na vladyky naše prudce vrhla;
Ale hrstka Čechů obležených
Veškerému odolala městu,

Řadami pak smělců rozlícených
Volnou sobě proklestila cestu
Dále do svobodné do prostory,
Kde milostné skončily se spory,
I nastala jiná práce mužná,
Ježto vedla české hrdiny
Na kraj světa v ony končiny,
Kde ustává snaha dobrodružná,
Kde se svět ku svému konci bére,
A pod ním začíná Finis terrae!

Odtud do krajiny, kdežto dávná
Lisabona v sadech pohroužená
Květe vůkol Tajem okroužená,
Brala družina se pravoslavná.

V tomto městě vyskytlo se nové
Hostům těmto českým podívání,
V okovech když spjatí otrokové,
Od otrokův zlata nachytáni,
Z dálných končin, tam kde na oázy
Palčivější střely slunce hází,
Do Evropy na trh přivlečeni,
Stáli na prodej co podlý skot,
A otroctvím mrzkým omráčeni
Sebe proklínali i svůj rod,
I nešťastné svoje potomstvo,
Kteréž od rodičův odtržené

Ve vlasti své zrálo zlořečené
Pro evropských vrahů lakomstvo![4]
Nebo dokud mladost, outlé tělo
Ku porobě věčné nedospělo,
Dotud vlčích srdcí ukrutníci,
Bohatnouce starší loupeží,
Krutou lítost měli s mládeží,
Dítek nehonili na štvanici,
Až by nedospělci osiřelí
Na okovy tužší oudy měli.
Takto člověk podlejším se vztekem
Nežli zvíře shání za člověkem:
Tigr nucen strašnou mocí hladu
Schvátí ovci, svého jícnu vnadu,
Sám jen sytý člověk lákán zlatem
Pro zlato se stává bratru katem,
I roznícen vášní lotrovskou
Trýzeň chystá jemu otrockou,
Která rychlé smrti ukrutnější
K smrti vede cestou nejhroznější. —

Od jeviště toho strašného
Potomkové rodu slávského
S ošklivostí oči odvrátili;
Neboť praví synové jsou byli
Velikého druhdy národu,
Jemuž volnost byla dědictvím,

Jemuž mrzkostí a zlodějstvím,
I výmyslem cizích podvodů
Poroba od věčných sloula časů,
Dokud v jiném rouše z jiných pasů
Na lid slovanský se nesřítila,
I poddanou dobrým pánům chasu
Na chlapy a many nezdrtila,
Až pak láska králů věhlasných
Náš lid sprostila pout nešťastných. —

Z vlasti kupčíkův, jež libujíce
Sobě v otročím tom obchodu
Zohavili Negrův na tisíce
Vyvržených z práva národu,
Bral se vůdce české družiny
Od Alfonsa štědře obdařený,
Od manželky jeho krásné ctěný,
Nazpět skrze horní úžiny
Do rovnějších končin Languedoku,
Odtud k slavnému spěl Avignonu,
Jenžto vatikánu, svému soku,
Záviděl teď tiary a trónu;
Neb zde láskou k vlasti Klimentovou
Rozvedená druhdy od manžela
Stará Roma stala jest se vdovou,
I jak slavná socha vyhlížela,
Plna krásy, plna oupravy,
A však byla sochou bez hlavy!

V tomto avignonském Eldoradu,
Kdežto v jaře časně rozvitém
Nebe poklenuté blankytem
Neznámou kdes jinde jeví vnadu,
Blahodárné oko přírody,
Slunce svým paprskem důraznějším
Jasné udělujíc pohody
Štědře svítí nivám úrodnějším,
K zniku vábíc květů zárody,
Že i kynou zrůstem ochotnějším,
A se šatí rouchem půvabnějším,
V dálinách když na severu chladném
Sotva chudobka se v trávě vine,
A fialka u zápachu zrádném
Ruky obává se nehostinné,
I z dlouhého probuzená ze sna
Ze skleníku ve dne kráčí Vesna,
Aby opět do skleníku v noci
Ukryla se mrazů kruté moci: —
Zde již pod tím nebem lahodným
Skví se v poli plno jara dítek,
Žádný outlý nebojí se kvítek,
Žeby zhynul mrazem podvodným,
Zde již ku Vestalce bělostné
Narcisek se k lilii své sklání,
Amarant již po věterku vání
Šepce růži vzdechy milostné,

A co jinoch, jehož láska blaží,
Vavřín po sňatku své myrty baží.

V okolí tom rajském Avignonu,
Schvácen tužbou sladce trápící,
Vyléval svou bolest lkající
Věštec do znělek a do kanzonu;[5]
V potocích zde jasných jako nebe,
V každé vodoprysku krůpěji
Vídal Laury obraz vedlé sebe,
Přízrakem tím koje naději,
Který jako fata morgana
Na březích sicilských vídaná
Jevil zde se jeho zrakům věštím,
By jej omámil jen krátkým štěstím,
Pak jej vrhnul do života víru,
Kde Francesco za nejvyšší lásku,
Za tu perlu nejdražšího jádra,
Ježto pozemských dnů zdobí pásku,
I za bolnou ztrátu srdce míru,
Za zlou trýzeň touhy neukojné,
Co jak žhoucí láva Etny ňádra
Celou jeho pronikala jsoucnost,
Nic nezískal svojím utrpením
Leč pochvaly stradatelův hojné,
Jenom odkaz jména na budoucnost,
Kterého si dobyl svojím pěním.

A ta lichá cetka slávy lstivé,
Jižto nesmrtelnou zove lid,
Že aš několika věků žive,
Sem tam bloudíc jako věčný Žid,
Jenž hledaje smrti neustále,
Za trest musí toulat vždy se dále, —
Jenom sláva za tu obět velkou
Sama měla býti platitelkou?

Tak jest sláva svému oblíbenci,
A vítězné lásky podrobenci
Za trud živobytí přelstěného
Dala z ruky nejvyššího kněze
Věnec, jenžto sluší na vítěze
Kapitolské pompy dostojného.

Ejhle nejskvostnější slávy věnec
Získal zpěvný lásky zasnoubenec!
Ach! jak trpkou bylo odměnou,
Po tak mnohých ostnech touhy dravé
Trápících to srdce plápolavé
Vztyčit hlavu laurem věnčenou,
I neklesnout srdcem ve hlubinu
Přeludův mámících zbavenou,
Kde naděje nenechala stínu,
Ba kde sama kotev obraznosti
Nedopadla na dno skutečnosti!

A za všecku tuto hroznou ztrátu
Měla být jen sláva za odplatu?

Ach! za jedno Laury políbení,
Za jedinké s ní jen okamžení,
Za jedinký jejích očí zhled
Byl by dal Francesco všecko jmění,
Všecky slavověnce, vešken svět!
A ta láskou pohrzená sláva
Lásce nejskvělejší slávu dává,
Hodnou, by nad ústím časův proudu
Přečkala tu hrubou země hroudu,
Takto jako nízkou těla hmotu
Musí přečkat ujařmený duch,
A se zhůru vznésti ke životu,
Svobodnější vlasti člen a druh!
Hle toť vítězná je palma lásky,
Že pozemské s nebem snoubíc pásky
Strážným andělem jest naději:
Ona nesmrtelnost hlasněji
Nad hlasy všech filosofů hlásá,
Neb v ní objímá se s Pravdou Krása!
— — — — — — — —

Tři sestry.

(Zlomky.)

Tři sestry.[1]

Byl král chrabrý, mocný mezi králi,
Duby vyvracel a lámal skály,
Nevládl však žezlem v blahém klidu,
Po železu svému velel lidu
Hrdým velením, co v jednom mžiku
Trestem svému hrozí přestupníku.
Ačkoli mu žezlo v ruku dali
Ti, kdo pánem svým jej udělali,
Král, když na trůně se usadil,
Davem zbrojnošů se ohradil,
Místo žezla kopí chvatem jal,
Dle své vůle hrdě kraloval:
Neb mu všickni po vůli jsou byli,
A svých šíjí před ním nachýlili;
Nikdo se mu proti příkoře
V slušném nepostavil odpoře.
Tedy svojí hledě výhody
Král se opřel právům svobody,

Jichžto národ před svým panovníkem
V době dávnější byl oučastníkem.
Zhrdnuv slávou mírudárce krále
Proti sousedům svým válčil stále,
Hlavu pokryv tvrdou přílbicí
Ostrou ozbrojil se sudlicí,
Těžkým mečem bedra opásal,
Jímžto v bitvách hrozně potřásal,
Jímž do prachu bojovníky kácel,
Kdyžto křivdu páchal, křivdu splácel.
Rozloučiv se s pohodlím a mírem
Podmanivým stal se bohatýrem.
Tedy za krev v boji cezenou
Byla sláva jeho odměnou,
Co u vřesku svojí hlučné trouby
Ohlasem se chlubí cizí chlouby,
A když váleční hrom zahřímá
Ústa svá si nejvíc nadýmá,
Aby potokem krev vylitou
Vėstí oslavila hlasitou,
Vėstí, která chloubou přesycená,
Lží a klamem štědře zbohacená
Po všem světě šíří se a roste,
Až se octne v říši bájky prosté.

A když vítěznou kde skončil válku,
Nemyslil král v míru na zahálku,

Ale od záblesku raního
Do večera ovšem pozdního
Se svou dobrodružnou svojinou
Za lesní se honil zvěřinou.
Kance divého kde zočil král
Tu jej první oštěpem svým sklál,
Bujarého tura krále lesů
U divokém k boji vyzval plesu,
A hle po nedlouhém odporu
Krví zbrocenou již prostoru
Zaléhal tur pádem svého těla,
Když mu sirá duše z hrdla spěla,
Aby v příští noci ptáků davy
Z tmavé vyplašila pradoubravy.
A již u nejbližších pospasů —
Vítězného důkaz zápasu —
Tuří rohy zlatem obroubené,
Sladké medovině zasnoubené,
Podával jest číšník pánu svému
Ku připitku věru obrovskému.

„Sláva králi, sláva panovníku,“
(Ze sterých úst znělo hodovníků,)
„Sláva jemu, jenžto z vůle boží
„Svou a naši slávu v světě množí,
„Sláva ramenu buď královu
„Na bojišti jakož na lovu!“ —

Tedy od hor až ke moři vlád',
Dost měl obilí a dosti stád,
Železnou mu rudu kopali,
V kovárnách mu meče kovali,
I že měl moc zlata a moc soli,
Hojnost pšenice na bujné roli,
Skvělého moc komonstva a manstva,
Kteréž přikoval si do poddanstva
Svojí panovnickou vůlí zpupnou,
Svojí snahou zhola neustupnou:
Měl též u závistných panovníků
Drahně nepřátel a protivníků;
Však kdy který mořem přivesloval,
Nebo s družinou naň přiharcoval,
Král svým mečem jenom pokynul,
Protivník pak z čista zahynul.

Věru nikoho král nešetřil,
Když se hněvem prudkým rozvichřil,
Duby vyvracel a lámal skály
Strach šel z něho na blízku i v dáli.
Tedy ve vlasti i v cizině
Druh i vrah se kořil hrdině.
A kdo z nízka mu se nekořil,
Naň se královský hněv obořil,
Jak když oboří se náhlým chvatem
Perun na hrdý kmen v boji svatém,

Na hrdý dub, jenžto nad doubravu
Lupenatou vypíná si hlavu,
Kterouž jedním rázem na padrtí
Hromonosná střela náhle zdrtí.

A když král ten blížil se již k hrobu,
Vstaltě jednoho dne v raní dobu,
Aby svoje hory ještě zhleď,
A své moře spatřil naposled.
Ale smutnoť opustit mu svět,
Na němž panoval již tolik let;
Ještě smutněji když zpomněl sobě,
Že svůj meč též s sebou složí v hrobě,
I že na bezbranné svojí pěsti
Národ musí pouta cizí nésti,
Dokud bídný život vystačí.
Když se takto trápil ku pláči,
Nenadále zjevil jest se králi
Stařec vyšlý z lůna temné skály,
Stařec šedivý co holub bílý.
„Co tě trápí — řekl — králi milý,
Vždyť jsi hospodin a hrdina,
Jaká jest ti smutku příčina?“

Král mu vece: ‚Moje duše kvílí,
Že ve příští po mé smrti chvíli
Bude v zemi mečův nedostatek,
Cizota, a dobré kázně zmatek.

Neb když s mečem položím se v hrobě
Sirý národ nedá rady sobě,
Jak by svého hájiti měl panství,
Jak by udržet měl u poddanství
Sousedy své, moje poplatníky,
Po smrti mé hrdé odbojníky.
Těžko levici jest bez pravice,
Vlasti bez meče a bez radlice.'

,Po železe můj děd panoval,
Otec můj mně trůnu dochoval.
Neb ti, kdož mne králem vyvolili
K této volbě přinuceni byli
Důstojností mou, ba ještě více
Mocí ráznou svého královice;
Neb jsem cítil v sobě k panování
V mladosti své božské povolání.
Nebe na dědičném staví právu
Blaho národův a králův slávu.
Vůle poslušen jsa nebeské
Žezlo uchvátil jsem královské:
jak jedno slunce nebi vládne,
Tak já nedal zniku moci žádné.
Já rozšířil říši železem
Ve všech všudy válkách vítězem,
Se mnou zajde náš rod železný,
Do manstva lid klesne vítězný!'

„Králi! — vece na to šedý kmet, —
Slávou celý naplnil jsi svět;
Ale zdali tato tvoje sláva
Byla štítem zákonů a práva,
Zdali slze tvojich podrobenců
Nezkalily dubových lesk věnců,
Že jsi nevlád' žezlem po slovansku
Ale Slovan vlád' jsi po germansku,
Pavézou a mečem po železe
Rozšiřuje svého panství meze:
Na to odpověd dej nyní pravou,
Zda ti blaho lidu bylo slávou?"

‚U Peruna tebe zaklínám,
Smělý starče, kdo jsi povèz sám!'
Takto rozhněvaný zahřměl král.
Stařec vážný mírně mluvil dál:

„Já jsem též byl druhdy panovníkem,
Bylť jsem mnohem více — sviaščenníkem
Nejvyššího boha nejpřednějším,
V chrámě Svatovita nejslavnějším
U Volinském staroslavném hradě.
Výspa Ránská[3] dvořila mé vládě,
Oplývalť jsem zlatem, železem,
V tuhých válkách byl jsem vítězem
Proti Durinu a Sasíku,
Vládařem jsa všeho Baltyku.

Kam se koráb Ránský pošinul
Skandinávčík střelou pohynul,
I hned větrem pádil příznivým
Ku břehům své vlasti mrazivým,
Vroucí vzdávaje svým bohům díky,
Že mu mezi bratry loupežníky
Bylo možno z moře vybřísti
Bez vší úhony a kořisti,
Kterou, přálo-li by milé štěstí,
U nás zbrojnou ulovit chtěl pěstí.“

„Když se znova vrátil ze zámoří,
Kdežto hlad i zima lidi moří,
I jak bobr na břeh vystoupil,
Aby náš lid co vlk oloupil:
Bděl nad lidem svým náš Svatovit,
Nad svou vlastí bděl náš branný lid;
Jako na moři tak na břehu
Proti náplavu i náběhu
Korábů i zhoubců loupežných
Věnců dobyli jsme vítězných.
Jako když se lačné vlčisko
Na zálesní vrhne pastvisko,
Aby v bujném stádě švárných skotů
Hladu žhoucí ukrotilo psotu,
Probodené býčí zbraně hrotem
Bídně rozchází se se životem;

Nebo mstivému když ujde rohu
S hladem svým se vrací do brlohu,
Rádo že již tlamou rozchrlenou
Duši nevyplilo uděšenou
Do zbrocené krví horkou trávy
Na bojišti bez zisku a slávy;
Rádo že ta duše za šera,
Svatých ptáků strach a příšera,
Nevyplaší z chobotů a luhů
Plaché ptactvo krahujčího druhu:
Takto davy skandinávských vrahů
Kácely se druhům pro výstrahu
Jako vlci v prostřed jarých býků
Pod ratištěm našich bojovníků.“

„Jest to ovšem těžké umírání
Dravých nájezdníků v cizé stráni,
Když tělo lidské nepohřbené
Dravcům na loupež tlí ostavené;
Když ta sirá duše bloudící,
Po pokoji doma toužící,
Dotud v onom světě nestane,
Dokud v požáru trup nesplane.
Duše z roucha svého vyzutá
Dotud k pozemství je přikutá,
Dokud tělo smrtí svlečené
V zemi nesloží se pohřbené,

Ovšem dobrých lidí mučidlem
Bloudí upírem a strašidlem
Sirá duše jako Běs a Třas,
Kdyžto půlnoční se blíží čas,
Zuříc proti lidem proti sobě
Dokud tělo neoctne se v hrobě,
Dokud dle svatého obřadu
Nepohřbí se proti západu,
K němuž jasná všehomíra svíce
Jako ke hrobu své sklání líce.
Hrdina, jenž za vlast umírá,
Do slasti se věčné ubírá,
Jeho posvátného popele
Laskaví se ujmou přátelé;
Oni druha svého ostatky
Ctí co nejdražší své památky,
Žalostnou jim triznu ustrojí,
Aby duše byla v pokoji,
Tělo v háji blízkém u domova
Do hlubokého se hrobu schová,
Aby nebožtíků blahých kosti
Ušly dravých zvířat lakotnosti.“

„Blažený, kdo na svém přestává,
Vášeň netrápí ho toulavá;
kdo stálým ziskem svého pluhu
Krmí tělesenství skromnou touhu,

Také ozbrojenou z hruba pěstí
Nesháni se z hurta po svém štěstí
V cizích všeho světa končinách,
Na cizího blaha svalinách."

„Užíval jsem tedy po boji
Domácího blaha v pokoji,
Ježto zřídka tomu popřáno,
Komu žezlo v ruku oddáno."

„Veškerého zboží prahojnost
Pro královskou měl jsem důstojnost:
Červeného vína od východu,
Koberců a čub až z Novgorodu,
Koňstva z plodné vlasti bitných Lechů,
Stříbra z bohatých hor šumných Čechů.
Všeho dosti směnou vzájemnou
Nad míru jsme měli potřebnou.
Z hroznů mok, jenž hody sladí všecky,
Prodával nám Bulhar a lid řecký,
Ještě více vína ze Zátatří
Slovenští nám prodávali bratři.
Od kupců a pruských bojarů
Měl jsem vzácného dost jantaru,
Sám jich nejvyšší i pop i král
Jantarem mne co rok daroval.
Bylť jsem v míru blahém, v boji tuhém
Dobrým jemu sousedem i druhem.

A ten náš bůh Slovanů, bůh mocný,
Ve všech potřebách nám nápomocný,
Blaho štědrým vylévaje rohem
Nejbohatším ve světě byl bohem.
Náš bůh pro svou milost neobjatou
Stál ve chrámě sochou ryzozlatou.
Tři sta kněží službě zasnoubených,
A pak tři sta koňů posvěcených,
Tři sta skvělých broňů bylo v stání
Zpocených, zpěněných o svitání.
Však v mé duši plodil stud i strach
Onen krvavý nůž Ludovrah,
Jímžto kryve [3] v háji bohů svatých
Těla kácel bojovníků jatých
Podlé zvyku Durinů a Sasů
Ke cti hromovládci Perkunasu.
Bohové, jež o člověka dbají,
Člověčí si krve nežádají;
Oni za svatou se vraždu stydí,
Popů Ludovrahů nenávidí.
Třeba režný chléb a pirohy,
Totě příhodný dar pro bohy,
Pro bohy jak bílé tak i černé,
Provázený slovem prosby věrné.
Ten kdo velkým vládne dostatkem
Velkým zavděčuj se podatkem,
Nesa bohům dary skvostnější,
Aby hojnost byla hojnější.

Dobře jest tu ve příbytku svatém
Bohy uctit stříbrem nebo zlatem:
Leč kdo lidskou obětuje krev,
Rozněcuje boží mstu a hněv.“

„Já jsem býval vládcem mohútným,
Vrahům ale vrahem urputným;
Od národu svého milován
Byl jsem otcem čeledi své zván.“

„Ač jsem dobrou míru štěstí měl,
Přece jedno osud odepřel:
Měl jsem manželky tři bez plodu,
Sobě bezdětek a národu.
Všecky tři mne rovně milovaly,
Ve svornosti spolu obcovaly,
Jedna i druhá mou manželkou,
Jedna druhé byla přítelkou;
Žádná před druhou se u vládě
Zvláštní netěšila výsadě,
Leč na rovně založeném právu
Šťastnou mého domu vedly zprávu.“

„První z královského byla kmene,
Z možné vlasti Lechům podrobené.
Ona, jakby sama byla Ladou,
Svojí krásou vynikala mladou

Nade všemi všude děvami,
Jako mezi rybolovkami
Labuť, když to po hlubině plyne,
Svojí spanilostí pyšně slyne.
Plna ušlechtilé hrdosti,
Plna odvahy a moudrosti,
Má choť za národ i za manžela
Do boje by byla s námi spěla,
Když to mně i mému národu
Nájezdník chtěl vydřít svobodu,
Na posvátnou naši otčinu
Ozbrojenou veda družinu.
Vděkem výmluvnosti libořečné
V době těšila mne nebezpečné,
Mužně k odporu vyzývala,
By mne po vítězství zlíbala
V ložci, ježto nám i národu
Ostávalo běda! bez plodu.“

„Této nehody mé příčina,
Teprv později mi zjevína,
Zbavila mne na vždy naděje,
Že mé srdce někdy okřeje,
Jak okřívá rosou sprahlé kvítko,
Jako otec když své zhlédne dítko.
Tchán můj, mezi králi hrdý král,
Proti sousedům svým v boji stál;

Slovan Slovanům jest křivdu činil,
A pak přemožence křivdou vinil.
Tedy nevinná ta bratří krev
Svalila naň boží zlost a hněv.
Jeden žertvec hroznou ujat mstou
Nad králem jest vyřek' kletbu svou;
Bohům černým obět obětoval,
A svou kletbu ve svém srdci choval:
Aby všecky členy jeho rodu
Beze všeho ostávaly plodu.
Tuto kletbu nad svým hrdým pánem
Třikrát opakoval nad mým tehánem.
V chrámě boha hromem vládnoucího
Slyšán byl hlas kněze lajícího.
A ta kletba moudře zatajená
Tajemně mi byla pověřena
V sedmém roce po mém prvním sňatku,
Jako původ mého nedostatku,
Útěchy té, která otci kyne,
Když své dítky k svému srdci vine,
Kteréžto jsou otci hospodáři
Věrnou podporou, když v pozdním stáří
Sil i věhlasu mu ubývá,
Které, kdyžto hrob jej ukrývá,
Jsou i nástupci i plnitelé
Chvalných cností svého ploditele.“

„Bohové jsou ovšem spravedliví,
Leč i křivdy soudcové jsou mstiví;
Často přísní jejich výrokové
Dvojnásobní jsou jen úrokové
Starých dluhů, dávných přestupů
Ušlých bez pomsty a výkupu.
Za vinu pak často otcovu
Uchvátí trest hlavu synovu.
Nad veškerou jeho rodinou,
Ba i nad čeledí nevinnou
Trestu božího se metla sklání,
Před níž žádná lhůta neuchrání.
Dávno zapomněný hřích a dluh
Pamětlivý splácí mstitel-bůh.
Často pozdní pyká pokolení
Dávného svých dědů provinění.
Tak jest; svatý osud přísně velí,
Aby za předky rod trpěl celý,
Aby za jich vášeň zločinnou
Nastavil vnuk hlavu nevinnou
Pod všeliké pohromy a rázy,
Buda žertvou odvety a zkázy.
I kdo s prokletými obcuje,
Do přátelství s nimi vstupuje,
I kdo s krví bohem prokletou
V loži manželském krev mísí svou,
Tentýž stal se pomsty oučasten.
On neb jeho rod jest nešťasten,

Jestli přísné popřeje mu nebe,
Aby ve svých dítkách přečkal sebe.“

„Lechické mé choti neplodnost
Podrývala moji blaženost.
Když jsem láskou lidu oplýval,
Tím jsem více na to myslíval,
Jaký osud, až ulehnu v hrobě,
Ve příští můj národ potká době.
Víš to králi, že se klid a štěstí
Na trůně jen velmi zřídka městí;
Často neznámá i chudá víska,
Často střecha slaměná a nízká
Více blaha skrývá domácího,
Nežli síně dvoru knížecího,
V kterémž bohatství i s nádherou
Často bývají jen přístěrou
Nedostatku, co se v srdci hostí,
Jsa nazýván nespokojeností.“

„A však mysle na svou nehodu
Že jest jedna choť má bez plodu,
Sladkou kojil jsem se nadějí,
Že se na mne dítky usmějí
Z lůna choti druhé, choti třetí,
Jak v svém usmívají se podletí
Stromy zprohýbané pod ovocem,
Kde se každý květ stal plodným otcem,

Jak se v bujné usmívají trávě,
A své plodonosné těší slávě,
Když se květiny panenské
Těchy dočkaly mateřské.“ —

„Běda! hvězdy nadějí mých zbledly,
Moje sny mne zklamaly a svedly,
Jako v tmavé noci bludice,
Poutníkovi lstivě svítíce,
Se pravé jej cesty svádějí:
Tak jsem já byl sveden nadějí!“

„Druhá choť má podlé svého rodu
Z velikého byla Novgorodu,
Velmožného dcera posadnika,[4]
Obce Pospolité náčelníka.
Obec tato v hrdém svobodství
Mnohá převyšuje království
Mocí svou a leskem slávy své.
Bojíť se jí mnozí králové;
Avšak bohové jí blaha přejí,
Jejichž chrámy po městě se skvějí.
V chrámích bohů stojí podoby,
Vedlé podob zlaté nádoby,
U nich davy služebníků dbalých
Bohům slouží podlé řádů stálých;
Protož nebe velkým bohatstvím
Ctitelům se odsloužilo svým,

Celá obec nadělením božím
Všelikerým kyne světa zbožím.
Velké jsou tam statky, velké datky,
Jsouť tam plesy, hry a stále svátky,
Hlučné hody, štědré hostiny
Bývají tam co den slavíny,
Kdež je do sytosti všeho dosti
Pro cizí i pro domácí hosti.
Vždytě Novohrad ten tržištěm,
Všeho obchodu jest rejdištěm,
Kde se po všem městě jeví všady
Nejbohatší tovarů všech sklady.
Obec pět set setnin mužů zbrojných
V dobách může vyslat nepokojných
Proti nepříteli do boje,
Aby zmožen šetřil pokoje.
Protož zdávna na severu vládlo
Slavné po všem světě pořekadlo,
Ježto králům bylo na příkor,
Že jest marný všecek vzdor a spor
Proti věčných bohů svatým řádům,
Proti mocným Velkým Novohradům.“

„Z téhož města do lůžka jsem svého
Pojal dceru vládce, zvoleného
Podlé zákonního návodu
Samostatnou vůlí národu.

Nejskvělejší hvězdu na severu,
Nejkrásnější Novohradskou dceru
Z matčiny jsem vyved' světnice,
Rozmilou choť do své ložnice.
Ona slavné rodičů svých jméno,
Ona veliké též vnesla věno
Do vzácného domu otců mojich,
Oslavených ve chrámě a v bojích.
Ale větší nežli v jejím věnu
Pokládal jsem v jejích cnostech cenu,
V její prostodušné přímosti,
V její lahodě a skromnosti,
Ježto bez nádhery pánovité
Květla jako kvítko v stínu skryté.
Novohradčanka má krásou těla
Nejenom se ve své vlasti skvěla,
Ba i naše krásy na západu
Velebily její vděk a vnadu.
Jako nebeských hvězd záře hasne,
Když vyvstává z moře slunce jasné,
Takto ona, kde se objevila
Krásy dvorské krásou zatemnila.
Národ upřímně ji miloval,
Štědrou Posadničinou ji zval.
Neboť na lid laskava jest byla,
Mnoho obtíží mně ulehčila
Cudnou přímluvou a štědrou dlaní,
Jsouci spíše matkou nežli paní.

Pročež všickni s myslí dětinnou
Ctili ji co vlastní matku svou,
Přejíce jí dítek lepotvárných
Za odměnu činů blahodárných.“

„Tato tužba mého národu
Ostávala, běda! bez plodu;
Já pak bezdětností bez své viny
Byl jsem opět kárán za zločiny
Svojich po přeslici pokrevníků,
Na svobodu spiklých svobodníků,
Jižto chytře ukrytými pikly
Svobodný řád podrývaly zvyklý,
Jako řeka tajně zuřivá
Svoje břehy nízké podrývá,
By se širším drala korytem
Na podmolu v tůni ukrytém.“

„Králi, poslyš děje výstražné
Této svatovraždy odvážné;
Strastiplný tento příběh hlásá
Jaká svatokrádcům kyne spása.“

„Když se k otcům odebral můj tchán,
Jenž byl od vší obce milován, —
Nebo nedbaje své výhody
Svatě šetřil dávné svobody,

Nejvyšším jsa obce úředníkem —
Od lidu byl zvolen Posadníkem
Nejmladší syn nebožtíka pána,
Mého laskavého druhdy tohána.
Svat můj svým velikým bohatstvím,
Ovšem opatrným pokrytstvím,
Větší počet na svou přiveď stranu
Větenníků [5] v radě velké pánů;
Druzí občané mu také přáli,
Neb jej za ochránce pokládali
Svobody a dávných výsad svých,
Dlouhým stářím svatě stvrzených.
Také všecka města přespolní,
Knížata a vládci okolní,
Národové ovšem dalecí
Dary poslali jsou knížecí
Jako příteli a panovníku
Nově zvolenému Posadníku.
Slované, jež pole svá si oří,
Skandinávští plavci od Zámoří,
Čudové pak na půlnoci dále
Hojným lovem živící se stále,
Lotyšové ba i Litvíni,
V těžkých válkách statní vojíni,
Hrdých knížat stálí poplatníci,
Bohů krve chtivých služebníci,
Kteří Zniči, jenžto věčně hoří,
Ohni svatému se zbožně koří,

Posvátným pak klanějí se hadům,
Poslali své posly k Novým Hradům,
Aby přízeň Obce Pospolité
V době obnovili příležité."

„Hned již na počátku úřadu
V tajnou scházeli se poradu
S posly knížat mnozí větenníci.
Posadník i jeho náhradníci
Zrádnou zde se smlouvou zavázali
S čudskými i zámořskými králi,
I dle přislíbené úplaty
S blízkými se shodly knížaty,
Že chtí nájemničí rukou brannou
Všecku obec jednou schvátit ranou;
Že chtí u povšechné vichřici
Posadnickou zdrtit stolici,
Aby místa postoupila svého
Velebnosti trůnu královského,
Aby zlaté žezlo ve své pýše
Pozdvihlo se nad berlicí výše,
Která zdá se býti nad občinou
V ruce posadnické slabou třtinou.
Spurnou obec nepodalých lidí
Jenom mohútný král slušně řídí,
Jehož panování věhlasné
Lhůtě nepodléhá dočasné,

Jehož synové a nástupníci
Lépe nežli všickni posadníci
Za blaho prý ručí trvanlivé
Obci svobodné, leč nedužívé.
Jako na komoni z pustých stepí
Bez uzdy jen dotud jezdec dřepí
Dokud běhoun v cválu divokém
Plachým neskotí ho poskokem:
Jen tak dlouho v obci svévolnické
Právo může vlásti posadnické,
Dokud obec poslušna být ráčí,
A svou milost zítra nezjinačí;
Dokud obsah nových zákonů
Nestane se ostem půhonu,
Jenžto velí obce náčelníku,
By se stavěl před soud porotníků,
Jejichž oslavená spravedlivost
Slove ctižádost a ziskuchtivost."

— — — — — — — —

— — — — — — — —

„Velikou jsem tedy žertvu spravil,
By mne hanby bezdětné bůh zbavil,
Úrody bůh, plodův hospodár,
Z jehož ruky plyne zmar i zdar.
Slitovníče, odvrať nehodu,
Kteráž mému hrozí národu!

Až já král bezdětný lehnu v hrobě
Sirý národ nedá rady sobě.“

„Do noci jsem na modlitbách bděl,
Náhle výrok z bohových úst zněl:
‚Jsou tři děvy, sestry spanilé,
Prasvaroha dcery rozmilé,
Které, až ty s mečem lehneš v hrobě
Ve zlé uchrání tvůj národ době,
Lépe nežli potomků tvých zbroj,
Líp než nástupců tvých hrdý voj.‘

„Když se moji dnové naplnili,
Já pak s mečem lehl do mohyly;
Stal se pravdou výrok mého boha.
Spanilé tři dcery Prasvaroha
Lid můj proti vrahům z ciziny,
Ba i proti zrádcům otčiny
Po smrti mé věrně bránice,
Byly strážná vlasti trojice!‘
Já pak podrobenec Morany
Nad svými jsem plesal Slovany,
V hrobě temném jsem se radoval,
Že můj lid se moudře spravoval.
Nyní však přicházím z říše stínů
Útěchu dát Slovan Slovenínu.“

Skončiv, za ruku jal posluchače
Krále, jenž se ledva zdržel pláče;
Pak jej vedl přes vysokou horu,
Přes vysokou horu v prostřed boru.
Potom dále velkou dolinou
Prostrannější spěli pěšinou
K hoře druhé, ke třetí až hoře,
Ke rozlehlé dále ku prostoře.
A zde rajská byla krajina,
Na níž blyštěla se hladina
Jezera co křišťál čistého
Pod soumrakem rána časného.
Zacházel i zašel měsíc bledý,
I zas krajinu mrak pokryl šedý.
Na horách, jež vůkol strměly,
Pod větérkem bory šuměly.
Zde si král i průvodčí duch krále,
Oba na omšené sedli skále,
Během nezmožení chodcové.

Nyní desku z blánky březové,
Desku plnou písma tajemného
Stařec vážný z roucha vyňal svého.
Vůkol této desky svatá zář
Světlo na starcovu lila tvář;
On pak hlásal slova svatosvatá
S desky tajně bystrým zrakem sňatá.

Ledva tato skončil slovesa,
Skvělý oheň projel nebesa,
A hned mžikem ve tři prameny
Skvoucí rozlily se plameny,
Do jezera spouštěly se s hůry,
Před jich světlem šeré zašly chmůry.
I hned děvice tři krásné plynou
Jako labutě tři nad hlubinou,
Větrem rozváté jich kadeře
V jasném zrcadlí se jezeře.
Slunce na obzoru vysokém
Světlým plynulo již potokem,
A hle! rajská končina ta celá
Jak před svatbou nevěsta se skvěla.

Děvy troje dále k břehům plynou,
Náhle před diváky v hloubi zhynou.
V křišťálových síních u jezeře
Hostinné se otevrou jim dvéře,
A zde jako družné bělice
Rusalky je baví velice,
Zpěvánkami, povídkami, hrou.
Někdy z hlubiny se proderou,
Nevidomky v světě putují
Blahu lidskému se radují.

„Králi, nebuď déle žalostiv,
Svatovit je tobě milostiv,

Modlitbami ukojen jsa mými.“ —
Stařec pravil slovy potěšnými:
„Ty tři sestry jsou tři nebešťanky,
Jsou tři sestry, Světla vychovanky.
Ony byly štítem mého lidu,
Když jsem ku věčnému zašel klidu;
Ony někdy budou obranou
Lidu tvému bohem poslanou,
Pevnější néž hory pravěčné,
Ostřejší než meče dvousečné;
Proti loupeživých vrahů roji
Budou brániti tvůj národ v boji,
Cnostem budou učit v blahém míru,
Aby v sebe sám měl národ víru,
Zvířecími zhrdna vášněmi:
Ty tři sestry zvou se Písněmi.“

„Ty tři sestry, nebe poslice,
Budou Slávy strážná trojice;
A ta trojice když vyjde v jev,
Tam kde Slovan, tam i bude zpěv.
A kde slovanský zpěv bude zníti,
Život slovanský nebude hníti
Pod mohylou v stepi nasypanou,
Po níž plaché větry smutně vanou,
Kvílíc, že na hrobě bez pomníku
Nemohou dát zprávy cestovníku;

Jakého as popel bohatýra
Němý hrob ten ve svém lůně svírá. —
Dokud slovanský zpěv bude znít
Národ bude v sebe víru mít.
Nikdy pod návalem ciziny
Nebude lid zrádcem otčiny,
Ale srdcem, ale jazykem
Věrným svému hnízdu slavíkem,
Na ostrově třeba osamělém
Bude dávné Slávy hlasatelem.
A ty písně, co pro němou zradu
Ze svých dávných vyhostí se sadů,
Do hrobu se skryjí ve své vlasti
Před národem cizím bez účasti.
Tyto písně jako upířice
Ze svých dávných hrobů vystoupíce
K novým plesům v řadě nových časů
Pozdvihnou zas na novo svých hlasů.
Doba nová novou zdvihne Slávu
Kde jí velkou vykopal čas návu.
Dejž bůh, aby tyto písně tklivé
Z mysli vymrštily pamětlivé
Nesetřené časem obrazy,
Dávné křivdy, hrozné úrazy,
Které ve slovanském pokolení
Starých dějin svaté hlásá jmění.
Dejž bůh, aby pozdní pravnukové
Chtěli zapomenout v době nové,

Co jich pradědové utrpěli,
Když svým mečem nade vlastí bděli!
Kéž by na své matky zapomněli,
Co svým mlékem druhdy přikájely,
Když jim děcka byla odňata,
Cizopanských chrtic štěňata.“

„Dejž bůh, pravím ještě do třetice,
Aby vnuci nepomněli více,
Že to slovanské a čestné plémě
Druhdy v lůně svojí vlastní země
Za nečestné bylo prohlášeno,
I že vrahem bylo obráceno
V otrockou i zahozenou chatru.
V zemi Bodrců[5] a jejich bratrů.
Nebo do budoucí hledím doby,
Vidím toky krve, vidím hroby,
Meče zlomené a okovy,
Ohavný dar z pěsti sokovy;
Vidím v naší vlasti staroslavné
Zbořených měst rozvaliny dávné;
Slyším oblas jejich názvů milých
Ozývat se ze rtů odrodilých;
Slyším těžkých břinkot řetězů,
Ohavný dar z ruky vítězů.
Leč když do nejdalších věků zhlédnu,
Slyším píseň hlučnou, píseň jednu,

Která různé sloučí národy
Pod korouhví svaté svobody,
Kdyžto potomkové nejpozdnější
Uslyší tu píseň nejzpěvnější,
Která neustane v rozlevu
Jednoho všech lidí prozpěvu,
Aniž hrázemi se nezamezí,
Dokud nad jařmem lid nezvítězí.
Tehdáž v moudrém smíru, v dobré shodě
Dávných soků vnuci na svobodě
Ruce přátelské si podadou,
Aby práv svých byli ohradou,
Aby dvojí byli pevností
Svobodné již jednou lidskosti,
Aby Teuton nad svým dávným manem,
Nebyl více pánem nad Slovanem.
A jen temná pověst pro nauku
Bude badavému hlásat vnuku
Slabou, čím dál slabší ozvěnou
Dějův pravdu nevyvrácenou,
Aby vnuk ten posouditi uměl,
A svým srdcem tomu porozuměl,
Jak i pych i hrubost národu
Svou i cizí ruší svobodu.“ —

Řekl, za ruku pak krále jal,
A s ním nazpátek se odtud bral,

Až tam ku dolině dlouhosáhlé,
Kde se stařec zjevil králi náhle.
Zde pak několik slov tajných pravil,
Slávu Máť i krále blahoslavil,
A hned před zrakoma i před sluchem
Stařec vlídný pouhým zmizel duchem.

Král pak, jenž se tolik natoužil,
Žalostí se více nesoužil,
Bez žalosti potom lehl v hrobě,
Meč svůj sirý do hrobu vzal k sobě.
Jeho dvůr mu velkou triznu spravil,
Pomník bitvy jeho zveleslavil.

A tři sestry, jak tři Lady krásné,
Komnaty své opustivše jasné
Ve hlubinách skryté jezerních,
Na břeh vešly za dob večerních.
Každá ráčila si vyvolit
Svoji zvláštní cestu mezi lid.
Jedna hnedky vešla do chyže,
Jež u dráhy stála nejblíže,
Od té chyžky u nevelké dáli
Živnosti dvě, sousedky dvě stály,
Jak dvě popelavé hrdlice
Nerozlučitelné družice.
Druhá sestra podlé obřadů
V skvělém rouchu vešla do hradu;

Třetí u válečném táboře
Na velké se octla prostoře.

První sestra, co pod nízkou střechu
K vesničanům vešla pro útěchu
Jejich klopotů a mozolů
Na poplužním vlasti podolu,
Byla v bytu hostinném a prostém
S ochotností přivítaným hostem,
Jako milá družná vlastovice,
Když se domů vrátí na Letnice,
Nad krovem když náhle zašvítoří
Poutnice ta přišlá ze zámoří,
A svým dějepravným štěbetem
Nad šťastným se těší příletem,
I nad hnízdem vloni sklenutým,
Od zvedené chasy netknutým.

Děva u kolébky sprosté stála,
Nejkrásnější písně zazpívala;
Pěla o bozích i o bohyních,
Dvoru nebeského hospodyních,
V jaké době, jaké oběti
Jim se mají v chrámě snášeti,
I jak prostá srdečnost a přímá
Nejmocněji bohů milost jímá.
I jak Radhoštova [5] laskavost
Vlídnou libuje si hostinnost,

Která hostě ve svém vítá stánku,
V jedné ruce chléb a v druhé slánku.
Pěla jak se země budí ze sna,
I jak květoplodným krokem Vesna
Po všech kráčí lukách, po štěpnicích
Do Zelených Svátků o Letnicích,
I jak umělý rod pilných včelek
Vysílá své roje na výdělek,
Hledat slasti v ňádrech květů skryté
Pro obživu obce pospolité,
Která v nezachvělé důvěře
Rozkazu své hledí mateře,
Aby prospěšným vlast květla řádem,
Zima aby nehrozila hladem!
Zpívala, jak včely u svém vtipu
Nejvíc květnou libují si lípu,
Posvátný strom holubího lidu,
Jenžto na roli své žive v klidu,
Dokud vraží syn ve zlobě své
Syna Slávy k válce nevyzve,
Aby na jestřáby, na luňáky,
Jarým orlem vrazil na ryzáky
Rozdrážděný křivdy dravé mstitel,
Vítězný své vlasti vyprostitel!

Rolníkové děvici tu zpěvnou
S hrdostí jsou poslúchali zjevnou. —

A když posadíc se na lavici
Pěla píseň o pluhu i o radlici,
Jakou Plúh měl druhdy veselku
Když si Radlici bral manželku,
I jak hlubší záhony a brázdy
Úrodnějšími se staly na vzdy,
Obilím se těšíc kynoucím
Po železe hrudy tepoucím,
I jak sklizeň přebohatých snopů
Ve stodolách sahala až k stropu;
Hospodáři a jich hospodyně
Okouzleni jsouce od zpěvkyně,
Ježto srdce jímala svým pěním,
Všickni s důvěrou i s podivením
Na tu děvu hledíc velebnou
S ochotou se drali služebnou,
Aby na důkaz své oddanosti
Ruce svému ulíbali hosti.

Na to touhu pěla milostnou,
I jak rozkoš plodí radostnou,
Dokud nezkalí se slzemi
Láska, nebeský host na zemi!
Když pak opěvala děvici,
Jakou ulovila kytici,
Pro niž do vodice chladně spadla,
Sdělná účast děvami hned vládla.

A když smutnou zpívat počala:
Jaká neřest děcku nastala,
Ježto ubožátko v bídném světě
O půldruhém osiřelo létě,
Jak se ke hrobu své mateře
Od macechy boso pryč běře,
I jak u bolestném naříkání
U nebožky najde smilování, —
Všecky matky do pláče se daly,
S matkami se dcery rozplakaly,
Ba i mužných srdcí posluchači
Jedva že jsou odolali pláči,
Až pak o Jahodách bodrý zpěv
Ukojil zas srdce smutných děv!

Když se panna z chyže dále brala,
Z květů polních kytku darem vzala;
Také věnec ze pšeničných klasů,
Jaký po žních pilnou zdobí chasu,
Jaký vedlé vínku panenského,
Mravů čistých svědka důvodného,
Při obžinkách u plesův a her
Skví se vůkol vlasů veských dcer.
Děva zpěvná pod tím vínkem z klasů,
Jakby bůh jí velkou zvětšil krásu,
Nejladnější žnečkou být se zdála,
Jakoby zde božská Živa stála,

Jakoby šla k svatbě, ku plesu,
Svému zasnoubit se Velesu.[7]

Nežli děva nízký přešla práh
Vzhledla po synech i po dcerách,
I po otci celé osádky
I po matce vší té čeládky,
Všecky vlídně poblahoslavila
A tuto jim věštbu objevila:

„Rode milý bohům spravedlivým,
Rode prostý s srdcem bezelstivým,
Osado ty pilných dělníků
U prostranném vlasti včelníku,
Poslyš výrok ducha věštího,
Do času jenž hledí příštího:
Vůlí bohů z tvého semene,
Z lůna tvého někdy plemene,
Z rodu rolnického, nízké chyže
Vstoupí na skvoucí stol oráč-kníže,
K této chyži na tom popluží
Více příbytkův se přidruží,
Z řady chalup vznikne vesnice
Její jméno bude Stadice.
Z chyže vaší, z této úzké tísně,
Kde jste přijali mne Děvu Písně,
Z kolébky té, nad nížto jsem pěla
Až se radostí má duše chvěla,

Povstane děd oráče a kněze,
Jenž z vás bude orat nejposléze.“

„Nad Vltavou slavný strmí hrad;
Oráč od plouhu tam bude vzat,
Nohou přes vysoký kročí práh,
V zlatých uhostí se komnatách,
K srdci svému na panenském lůžku
Přivine si kněžnu, věrnou družku;
Z lože toho knížata a králi,
Syni Slávy jeví se mi v dáli,
Když ku příštím hledím dějinám,
Z nichžto více nesmím zjevit vám.“

„Zrak můj ze Stadické dědiny
Do Lechické sahá krajiny
K nivám šťastným nízké Krušvice.
I tam oráč od své radlice
Z rodu rolnického, z nízké chyže
Vstoupí na skvoucí stol Piast kníže.
Tamo kde se Goplo rozprostírá,
Nad břehy se národ k sněmu sbírá,
Tam hle! pokřik lidu svobodného
Piasta provolává hostinného
Knížetem a Lechův náčelníkem,
Hrdých Popelovců náhradníkem,
Kteří proti hostinnému právu
Knížecí svou postavili hlavu:

Odepřevše hostům z ciziny
Noclehu a štědré hostiny,
Pevnou zamkli hrdé brány skobou. [8]
Za to trestáni jsou boží zlobou;
Nebo všecku nedbu zločinnou
Raději nám bozi prominou,
Nežby ušetřili ohavnosti,
Která o své nepečuje hosti
Víc než pečuje máť o své dítky,
Nežli otec o domácí skřítky.
Neboť praví sudba nezvratná:
Hlava hostě že je posvátná.
Proto bohové též spravedliví
K vašemu jsou rodu přívětivi,
Že jste svatým právům hostinnosti
S přímým srdcem činili vždy dosti.“

„Oba rolnické ty vaše rody
Nade bratrskými pranárody
Žezlem budou vládnout otcovským,
Kmentem přioděni královským.
Jednoho jsou vnuci prapůvodce,
Jednoho jsou dítky prapraotce.
Váš děd v mezihoří Tatranském
Slovan v národě květ’ Slovanském.
Čeledi jsa dobrým pohlavárem
Seděl na dědičném dvorci starém,

Dokud nájezdník ho nezahnal
Z dědičného bytu v širou dál.“

„Odebral se tehda do krajin
Nad jezerem Goplo první syn
Mezi bratrské to plémě slávské;
Druhý do vlasti táh' nadvltavské,
A zde na tom místě, kde vy dlíte
Jako v oulu včely pracovité,
V plodné Lutomírců zemici,
Sroubil tuto vaši chyžici,
I sem svého přiveď otčíka
Jako skřítka, svého strážníka.
Třetí bratr, vůdce rodiny,
Ze své odebral se dědiny
Do prostranných vlastí ku východu
Mezi bratry slovanského rodu,
Kteří na obšírných rovinách
Po dalekých sídlí končinách,
A svým pilným plúhem vzdělávají
Vlast svou od Nevy až ke Dunaji,
Od jehožto břehů naše plémě
Rozešlo se do všech úhlů země,
Protož na památku starověkou
Dunaj slove svatou Slávy řekou.“

„Na těch Podunajských planinách
Druhdy ve chrámích a hajinách

Vašich dědů bohové jsou vládli,
Dokud pod násilím neupadli
Do zlé poroby a do bídy
Pod Vlachy a vlaské Druidy."

„Tento bratr v době nejpozdnější
Dočiní se slávy nejskvělejší,
I do dálných všeho světa strání
Rozšíří své mocné panování;
Mocných bohů bude oblíbencem,
Panovnickým ověnčí se věncem,
Pevnou vůlí, bystrým věhlasem,
Neunavitelným zápasem
Pod znakem svých orlích praporů
Odolá on vrahů odporu,
Kteří na něho se zevšad vrhnou,
Jako řeky když své ledy strhnou,
A se v jediný proud k válce spojí
Proti skále, co jim v cestě stojí.
Sloučenými ajta! vlnami,
Všemi válečnými silami
Dravý na skálu se valí proud,
Jakby ji chtěl na prach rozemnout,
I kra za krou útokem se žene,
Aby hřmotným rázem rozdrcené
O hranaté boky tvrdé žuly
Na slunci se na mok rozplynuly,

Aby u podnoží hrdé skály
Drzosti své zjara oplakaly:
Skála jako prvé stojí skalou
Věčně nehnutou i nepodalou."

„Téhož bratra četní potomkové,
V tuhých válkách slavní vítězové,
O Tatry se budou opírati,
Dunajské pak brány zavírati;
Jejich orel mezi orly králem
Samovládcem vzlétne nad Uralem,
Jedním okem ke Kavkazským branám,
Druhým pohlížeje k dálným stranám,
Kamžto unavené po svém běhu
Ubírá se slunce ku noclehu
Do chladného lůžka v mořském lůně,
Aby ráno z tajné vzešlo tůně,
Ale zmladlé ale zotavené,
Svěžestí zas novou ozdobené,
Ku své nové práci posilněné. —
Avšak podlé bohův přikázání
Věští duch mi dále mluvit brání." —

Takto řekla Píseň-Děvice.
I hned u podobě hrdlice
Ruče hbitým pozdvihla se křídlem
Nad svých hostitelů nízkým sídlem.

Oni teprvé teď poznali,
Že pod svoji střechu přijali
Nejen mocnou srdcí vládkyni,
Ovšem vyšší jakous bohyni.

Druhá sestra vešla do hradu,
Jenžto za lesem stál pozadu
V chobotě u velkém týništi
Mezi vodami a bahništi.
Hrad ten podlé účelu a vzoru
Velikého podobu měl dvoru,
Jenžto v panské vládne hojnosti
Obšírné a plodné polnosti,
S příslušenstvím luk a lesů valných
Do mezníků prostranných a dálných.
Vůkol dvoru sídla panského
Čněly byty lidu dvorského,
Na zádvoří v pevné ohradě
Nižší dvorce stály po řadě;
V jedněch koňstvo, v druhých bujný skot,
V jiných brav a mladý bravu plod
Právě u večerní tiché době
U žlabu a jeslí hověl sobě.
Nejblíže pak stály u příhrady
S bohatými obilnice sklady.

Kdyžto ku bráně té ohrady,
Čili této panské osady,

Ona druhá sestra přistoupila,
Brána hned se sama otevřela;
A když mile vešla do dvoru,
Do prostranných komnat na horu,
Kdežto v lůně četné rodiny
Přivítal ji župan hostinný,
Stařec vážný povahou a věkem,
Děva na sezení sedla měkkém:
A když všem se vůkol poklonila,
Zvučné varito jest uchopila,
I hned svojí hudbou blahodějnou
Píseň prováděla čarodějnou.
Pěla před pány a před paními,
I před hosty z dálky příchozími,
Ježto k postřižinám[9] vnuka svého
Do domu pán pozval hostinného.

„O vy Slovené, o Slovené!
Dítky z plodné matky zrozené
Od Baltyku dolu do Adrie,
Kdekoli to vaše plémě žije,
Od Donu až temné do Šumavy,
Ku mezníkům velkomocné Slávy,
V blahém míru mírní dobráci,
Ve válkách jste chrabří jonáci.
Všickni když mé oko na vás patří
Jako vlastní vyhlížíte bratři;

Neračtež ach! nikdy vyhlížeti
Jako mnoha otců různé děti.
Mnoha otců jedné děti matky
Zdědili jsou často svár i zmatky!
Jako vůkol tyčky plodný chmel,
Jako v jednom toulu mnoho střel,
V bratrské tak lásce neoddílni
Buďte v míru i ve válce silni.
V míru s plouhem, v bitvě s mečem mstivým
Hrůzou budete všem vrahům chtivým.
Vás je tolik jako v moři písku,
Vaše mnohost velkosti buď k zisku,
Vás je tolik co na lipách květu,
Kdyžto plodná Vesna vládne světu;
Jak se ve včelníku množí roje
Sláva plémě rozrojila svoje;
Co se klasů v plodné rodí Hané,
Skví se hvězdic na nebeském staně:
Tolik po všech stranách matky země
Bez čísla se vaše hemží plémě.“ — —

Běh časů.

Oda na zničení obchodu s otroky.

1834.

Nové se nebe přede mnou otvírá,
Stol velikého božstva vidím skvoucí,
Člověctví, volnost, právo jej podpírá,
Blesk kolem září slávy nehynoucí;
Moudrost silnější nežli orlí křídlo
Ochraňuje to pevné vlády sídlo.

K hrobu se ubírá plný mozolů
Předsudek, stařec vlasu šedivého,
Byv podporou přivlastněného stolu,
Vrah i citu i činu šlechetného;
Tmou zplozený syn, volnosti neznaje,
V okovech sevřen časům našim laje.

Při něm jsou trapiči a mučitelé,
Co lid krvavým právem hubívali;
Ve třevách hoře, potupu na čele,
Teď pláčou jako jiní plakávali;
Na blesk volnosti hledíc okem lstivým
Sužují divadlem se strašně tklivým.

Na tróně zaseď' věhlasný mládenec,
Jasnou naň slávu vylily nebesa,
Na hlavě z květu volnosti měl věnec,
Zasedl, blesk' okem — otroctví klesá!
Krutost se zachvěla, uprchla zloba,
Svobodně dýše zlatá světa doba.

„Bezpraví konec, konec příkořenství!“
Ozval se hrozný hlas silného krále.
„Syn věků jasných, otec člověčenství
Bděl jsem nad lidským losem a bdím stále,
I nedovolím, by hrdost zpozdilá
Nad mnou i nad světem triumf slavila!“

To byl Duch časů, z jehožto rozkazu
Šlechetná čilost šíří se a svítí,
Tma mizí s pelechem zlých zeměplazů,
Hrad násilí a křivdy sloup se řítí,
Hynou ukrutné znaky svévolnosti,
A člověk trhá řetěz nevolnosti.

A když na moři nebe se rozchmouří,
A sever vzteklý vetchou vládne lodí,
Zděšený plavec z lůna krutých bouří,
Ze zoufalství do poklidu přechodí:
Tak do volnosti přejde svět z poroby,
A z trpkých slzí do radostné doby.

Kde nedávno k neslávě našich časů,
Sloužili zisku nelidských barbarů.
Nešťastní bratři afrikánských pasů,
Kořistí jsouce evropských korsarů,
Kde předsudek jen průvodce byl stálý,
Kde světlo tmou, a volnost hříchem zvali:

Tam náhle trouba svobody zahřměla,
A plodné kolem vzbuzuje naděje;
Kde před tím raní zář se nezaskvěla,
Tam slunce svobody paprsky seje,
Lid proti bouři statečně se zbrojí,
Král nad lidem, nad králem zákon stojí.

Náš věk je budoucnosti rukojemstvím,
A člověk v jařmu nadarmo nevzdychá,
Lež pokoří se pravdy před královstvím,
Svobodovražedlná klesne pýcha;
Nad právem zpupně přestane horovat,
A žezlem starým nový lid zpravovat.

„Svobodě sláva!“ duch přemocný volá;
„Krvavým outokům konec položím.
Nižádná síla mně již neodolá,
Střelami nepřátel svůj luk naložím.
Strach vám, již nebe slyší lidu prosbu!“
Zablesklo — zařval hrom — Bůh stvrdil hrozbu.

Kletba.

Potomků všech zlořečenství
Tvoje budiž oučastenství,
A za hroznou tvoji setbu
Na hřbitově matky-vlasti
Sklízej duch tvůj věčnou kletbu
Plnou hanoby a strasti.
Jako strašidlo, jak můra,
Jako upír bloudící,
Jako krupobitím chmura
Rolníkovi hrozící:
Po všech peklích toulej se duch tvůj
A na věčné pouti nepostůj!
Dlátem dějepravným vrytou
Do tvrdého jádra mramoru
Čti tvou hanbu nepozbytou
Vnuk tvůj na svou hroznou příkoru,
Aby za tvůj mrzký čin se styděl,
Jak se ďábel za svou tlapu stydí,
Tebe proklínal a nenáviděl,
Jak pes otce-vlka nenávidí!

Sylvestrova noc r. 1846.

Sylvestrova noc r. 1846.

(Ve velkém saloně shromáždili se rozmanití ctitelé Sylvestrovy noci pod svým zvoleným ředitelem této slavnosti noční.)

Motto: Honni soit qui mal y pense.

Ředitel.

Dvanáctá již hodina se blíží,
Tedy číše na stůl postavte;
Když se do hrobu rok starý sníží,
Pohřeb jeho vínem oslavte!

Strojit pohřeb, slavit spolu křtiny,
Toť jest těžký velké práce kus;
Nemálo nám třeba Mělničiny:
Živ buď český Dionisius!

Dříve ale chválu, dříve hanu
Nebožtíku roku projevme,
A však podlé mravů Egypťanů
S pravdy ničehož mu neslevme!

Protož mínim, byste v střízlivosti
 Soud pronesli, Patres conscripti!
Do dvanácté bude vína dosti,
 Až rok starý lehne do krypty!
 (Ředitel domluviv, sedne.)

Ekonom.

Tento rok se dosti dobře choval,
 Z hroznů štědrých hojný plynul mok,
Ač rod Braniborek zachoroval,
 Lékem hroznů chorý okřál rok! [1]

Pekař politikus.

Ač se z polí českých do bochníků
 Liliputských boží octnul dar,
Žádný krajan hladem Irlandčíků
 Na mizinu nepřišel a zmar.

Spisovatel I.

Na tom našem poli papírovém
 Vázlo ovšem psací řemeslo,
Ve svém rouchu po trpácku novém
 Psacím dílnám škodu přineslo.

Spisovatel II.

Na perutěch orla Tatranského
 Grammatiky-Matky český znak

Do povětří vzletěl bezmezného,
    Jak bez nitky papírový drak![3]

Spisovatel III.

Ve vlastici české, v zprávě malé,
    Velkých kakografů plachý roj
Znova začav půtky poustalé
    Dětský slabikář zval na souboj!

Rozumný člověk.

Ovšem, dopustil se hrozných hříchů
    Minulý rok — otce svého syn;
Rádi však mu promíjíme v smíchu
    Pásmo kriminalních těchto vin!

Vlast.

Ač mne mnoho synů v tomto roku
    Zpěvem svým a tancem slavilo,
Mnoho ječmenového ač toku
    Na zdraví se moje vypilo:
Přec mi sočení mých mnohých soků,
    Bůh buď svědkem! méně škodilo,
Nežli přátelství to bez ouskoku,
    Které ve krčmách mne pojilo!

Vlastenec I.

Já jsem činil, seč mé síly byly;
    Nemoha vlast šlechtit duchem svým,

Pil jsem Ležák, kdyžto druzí pili
  Bavorštinu douškem kacířským.

Mistr vlastenský.

Šumnou novináři statistiku
  O mém kollegiu napsali,
Osm tisíc květin ve skleníku
  Sadu vlastenského čítali.
Páni, nedělejte tolik křiku,
  Mrazné ještě větry nevály:
Obligatních vítr examinů
Rozpráší tu mladou vlastenčinu.
  Neb jen z lásky ne však z obligací
  Mládež naše vlasti svůj dluh splácí.

Národní básník.

Jeden rubl platil Puškínovi
  Za jeden verš kupčí průmysl;
Mně pak národnímu básníkovi
  Nedal vindry za můj nesmysl.
Puškín za mzdu duchovních svých darů
  Z Kavkazu se vrátil dvorákem,
Hojně častován byl od bojarů,
  Já však svobodným jsem horákem.
Bratr Puškín v šampaňském a čaji
  Ráčil napájet se ohnivém,
Ale v Bechynském já zůstal kraji
  Českým flegmatouškem Čežpivem.

Puškín sám byl svojím kritikusem,
Básník mateřštinu vybrousil,
Mně pak Česká Matka hrozí Brusem,
Abych oprav do ní nevtrousil. [3]
Puškín nevyšel zdráv ze souboje,
Který spískala mu žárlivost,
Já bych nedal krve kapky dvoje
Za tu romantickou šílenost.

Básník romantický.

(Deklamuje veršem klassickým.)

Sněžko ty klesni, a Tatry se třeste,
Skály ó sřiťte se na hlavu svou,
Do všehomíra, ó větry! tu věst mi doneste;
V tom roku vzal mi sok Angelu mou;
Já mu mečem kolo lebky zašustím,
Já soka svého beze msty nepustím,
Neb do krutého vrazím jemu srdce tu dýku,
Ježto i sloužila druhdy Rinaldu setníku.

Kriminální rada.

Příteli, ta vaše poezie
V našem kodexu má komentár,
Za hrozbu již kaptura vás skryje,
Tam váš poetický zhasne žár.
Budou na vás svědčit jeřábové,
Jako svědčili jsou Ibiku,

Kdybyste byl v Anonymusově
Básni chvalopěvcem zbojníků.

Staročech.

Ač nám Hecker, ač i Wutke slezský
Letos panslavistů nadával,
Přec by rád byl mnohý autor český,
Kdyby pravopis jen český znal.

Básníka třetího exemplář třetí.

Já jsem něžný básník, jenžto umí
Dobře rýmovati slast a vlast,
Jenžto na smysl svých veršů čumí
Jako na myš vnady prostá past;
Za pět let jsem složil devět znělek,
Spolu deset básní ku jmeninám,
Osm kusů bylo na výdělek,
Jiné básně směřovaly jinam.
Psal jsem mnoho veršů na ni, o ní,
Pro niž levé oko slzy roní,
Pravé na bok pokukuje dále,
Aby nezhas' plamen lásky stálé;
Nyní ale ostřím ku eposu
Na květnatou louku svoji kosu,
Abych všecky motýle s ní splašil,
Abych zpěvem komářím vlast strašil.

Recensent.

Knihy haním, chválím, nic nevěda,
Cokoli v nich obsaženo jest,
Větší jseḿ než Zbyněk Abeceda,
I své vlasti větší dělám čest;
Nebo Zbyněk jenom knihy spálil,
Autorův jich ohněm nekáral,
Já bych oba do hranice svalil,
Mstivou duší do ohně byl vál:
Nebo víte, že jsem v duchu čilém
Nejoutlejším v světě lidumilem,
Leč kdo nedbá mojí zištné rady,
Rozum nespasí ho od záhlady.

Ředitel.

Na tkalcovském stavu Pravdy tkejte
Dále pásmo těch svých předházek,
Každý sebe sám se dotýkejte,
Že má větší cenu nahlížejte
Svatě dotýkaný obrázek:
Pravda, byť i bez zázraku byla,
Mnoho bludařů již obrátila!

Študent.

Dost jsem se v tom roku namudroval,
Až mně mozkovice brněla,

Z lásky k roku rok jsem opakoval,
  Aby moudrost má víc prospěla.

Mistr I.

Pomniž přece miláčku ty soví,
  Jak se jarní rychle ztrácí květ,
A pak vyšší Mathesis ti poví,
  Že dvanáct škol dvanáct činí let.

Mistr II.

Ač mi letos ten den po dušičkách
  Vítr vyfouk' z kapsy expliky,
Nezůstal jsem v škole na holičkách:
  Katalogu čet' jsem rubriky.

Mistr III.

Ač mi vzdor mých okrojených žáků
  Letos pěknou spískal příjemnost,
Přec se nezbyla těch škodných ptáků
  Moje Tullianská výmluvnost;
Ale jako Italii matku
  Onen otec vlasti zachoval,
Když ve hrozném Katilinském zmatku
  Proti kommunistům hromoval:
Tak i já své vlasti dbáti budu,
  Ne quid detrimenti capiat,
Kdyby mne chtěl užit za rozhudu
  Ledajakýs klučík „Audiat";

A když ničeho zde nepořídím,
Buda Pavlem — s evangelium
Z této Samarie dál se sklidím,
Abych spásu kázal pohanům!

Kandidát I.

Já jsem v loni seděl na lavici
Jako Kocourkovský premiant,
Rád bych letos vstoupil na stolici,
Na níž stáli Herbart, Krug a Kant.
Neb jsem při té školní interádě
Dostal oslí kůži s pečetí,
A jsem trouba v sofistickém řádě,
Jenž dle Němců česky kleveti;
Protož chtěl bych toho učitele,
Který daroval mi dvojici,
Na vědecký souboj vyzvat směle,
By mně za dvojku dal trojici.

Kandidát II. (rozený Čech)

(Bibliotekáři přísedícímu.)

Loni zabral jsem se v Arabštinu,
Letos Sanskrit rád bych vykládal,
Prosím, neslyšel jste o Gervinu?
Bych tu vědu z něho vybadal,
Půjčte mi jej zejtra na hodinu,
Abych Bramínem se rychle stal.

Bibliotekář.

Věřte Gervinovi víc než Vedám;
Též mi ale račte věřiti,
Že tu knihu dávám erga schedam,
Na zdařbůh jí nesmím půjčiti.

Kandidát.

Tedy ku prvnímu výkladu
Vezmu Romani-Čib na radu.

Bibliotekář.

Puchmírova díla všecka máme,
Po novém pak roce vám je dáme.

Kandidát.

Kde pak tento Puchmír bramínoval,
Nežli v Kalkutě své kosti schoval?
K jaké vlastně náležel on sektě,
V jakém vychován byl dialektě?
Tato věc jest velmi důležita,
Samskritistům nesmí býti skryta![4]

(Bibliotekář se od něho odvrátí a jde mezi svými po svých.)

Právní přítel.

Ač mně mnohá starost jako můra
Na mém měkkém srdci ležívá,

Summární ta krátká procedura
    Přece nepohřbí mne za živa!

Lékař.

Ač i homoeo- i hydropati
    Do řemesla našeho se trou,
Přece lidé, jejichž rozum platí,
    Na allopatii dále mrou.

Divadelní herec.

Ač jsem recensentu za kritiky
    Letos platil tolar kulatý,
Přece se mne dotek' z politiky
    Mého přítele brk špičatý;
Ale měl jsem při tom za útěchu,
    Že mne s pavlače lid oslavil,
Když se k mému hrálo ku prospěchu,
    Jímžto dluhy své jsem zapravil.

Koncertista.

Ač jsem onen slavný koncertista,
    Kterého se ulek' Lipiński,[5]
Letos znám já sobě rovných tři sta,
    Budu tedy šumař Šuminský.

Kupec.

Ač mne lidé letos pomlouvali,
    Že se dopustit chci bankrotu,

Dokážu jim, že v tom roce lhali;
 Udělám jej příští sobotu.

Ouředník-Praktikant.

Ač jsem zrovna letos ve své službě
 Dokonal tři olympiady,
Přece adjutum mé dlouhé tužbě
 Tři sta zlatých dalo náhrady.

Mladý rekrut.

Ač mi láskou Ferdinanda krále
 Sleveno jest služby sedm let,[6]
Přec bych v Praze na vojnu šel dále,
 Kde jest mír a švárných děvic květ.

Starý mládenec.

Ač ten rok mne dále o rok šinul,
 Ač mi posněžil část vlasů mých,
Přece částku hlavy opominul
 Jeho krutý kamčadálský sníh.

Vdovec.

Ač mne ve svém masopustním roušku
 Rok ten ku novému sňatku zval,
Přece jen jsem zůstal na podpoušťku,
 A třem princeznám jsem kvinde dal.

Ředitel.

Na tkalcovském stavu Pravdy tkejte
   Dále pásmo těch svých' předházek,
Každý sebe sám se dotýkejte,
Že má větší cenu nahlížejte
   Svatě dotýkaný obrázek:
Pravda, byť i bez zázraku byla,
Mnoho bludařů již obrátila!

Mlynář-Prorok.

Ač na ujmu hydropatních mlýnů
   Oheň mele nám dost meliva,
Přece klín se musí podat klínu,
   Až nám nezbude dost paliva.
Až pak na nás od severní točny
   Seveřice mrazná bude vát,
I jak kuře pod křídloma kvočny
   U kamen se prázných budem hřát,
Tehdáž — — — — — —

Mašinista na železnici.

Ejhle! pohlédněte na proroka,
   Jenžto maje hlásat minulost,
Jako kvočna o budoucnu kvoká,
   V teplé společnosti zimní host;
Já jsem ředitelem u mašiny,
   Která světy rázem spojuje,

Která více nežli parní mlýny
Nad palivem zhoubně kraluje,[7]
Přec se ani v nejpozdnějším času
Nedostatku dříví nesmím bát,
Před mrazem pak do poledních pasů
Na své mašině se budu brát,
Ubi bene ibi patria
To jest Credo mé a Gloria.

Vlastenec.

(S užasnutím.)

Milostivý Bože! buď s námi.
Jaký železný to vlastenec!
Našinec má sedět za kamny,
Pleta sobě kvítí na věnec.

Tichošlap.

Já jsem velmi mírným Tichošlápkem,
Vyhlížím jak zmoklá slepice,
A jsem přece kočičím jen drápkem,
Závisti a hněvu směsice:
Bez srdce jsem, stvůra necitelná,
Pláštěm pokrývám se přímosti,
I jak bavlna ta potutelná
Cizí čest vraždívám v tichosti.

Lučebník.

Bavlna dřív byla pomocnicí
Na palčivou opařeninu,
Nyní prachu má být zástupnicí
Na lidskou i lesní zvěřinu! [8]

Starověrec.

Ejhle! jak se divně mění časy;
Osvěta jak dravý lidožrout
Svoje dítky sžírá na pospasy,
A svým proudem vlastní hltá proud:
Smrtonoš jsa Dobropána sokem,
Novou vraždu vymyslil tím rokem!

Baron.

Letos bylo v Čechách zaječiny
Mnohem méně nežli koroptví,
Tím pak lonské byly mrazy vinny,
Snad se budoucí rok napraví;
Já pak myslivci, jenž dlouhá léta
Moje lesy věrně pěstoval,
Že po zvěři mrazem bylo veta,
Milostivý chléb jsem daroval.

Rolník.

Není ještě velmi dávno tomu,
Že jsem chroustem, že jsem chámem slul,

Že jsem vězel ve svém nízkém domu
Jako zaražený v plotě kůl;
Čas, co jako kapka dlabe kámen,
Srdcem milostivých králů hnul,
Křivda vzata byla na exámen,
Já pak z otrlosti procitnul:
Nuže pilnou prácí budu stále
Velebiti nebesa a krále![9]

Propuštěný plnomocník.

Dokud vesničan byl pod mým bičem,
Zadal jsem mu mnoho bolných ran,
Teď chci býti jeho ranhojičem,
S vrchního jsa stupně odehnán;
Abych tedy znovu k biči pomoh' sobě,
Chirurgii selskou tisknu v této době.

Deputovaný ...ských komor.

Nelituju že jsem v oposicí
Letos namáhal svých outlých plic,
Rád jsem slyšel svůj hlas vřískající,
Ač jsem nepořídil nic a nic.
(Důvěrně šepce mandarinovi do ucha.)
Promiňte mi tuto směšnou marnost,
Já se s mandariny snáším rád,
Ale chtěje získat populárnost
Jsem té městské luzy kamarád;

Protož chodím často na výzvědy
Mezi populárnost do besedy.

Mandarin.

Pravda, často jsem se usmál v duchu,
    Škola když se stala z komory,
A ty dlouhé chrie mému sluchu
    Daly znáti směšné rhetory,
Kteří v zemi české, kteří v Dánsku
    Dcerky Tevtonie hledají,
A své pravé Matce po germansku
    Místo pižma ingoust dávají.

Žebrák kmet.

Ač jsem mnoho zkusil tímto rokem,
    Stál jsem o rok dále od hrobu,
Nyní nežli krok se mine s krokem,
    Smrt snad sejme moji porobu;
A přec vám se vyznám s upřímností,
    Že jsem více nežli mnohý král
Užil tiché v světě blaženosti,
    Že bych z něho nerad již se bral.

Včelař.

Včelař jsem, a jestli více medu
    Moje včely vloni nedaly,
Nesmíte jich vinit bez ohledu,
    Že med právě samy střádaly:

Až víc oulů v našem bude sadě,
Více medu bude dáno vám,
Nemůže oul jeden ve svém hladě
Být svým almužníkem sám a sám.
Jen kde ouly společně se sňaly,
Před hladem si dobrou radu daly.
Voskářům pak na sloupky a svíčky
Snesou dosti světla na dušičky;
Čím jsou ale včely hladovější
Tím jest žíhadlo jich špičatější.
Jestli tedy naší siré včelce
Mělo žíhadlo v čem loni vadit,
Koho bodla, letos bude hladit,
A jen škodné bude bodat smělce.

Rozumný člověk.

Ovšem dopustil se hrozných hříchů
Minulý rok — otce svého syn;
Rádi však mu promíjíme v smíchu
Pásmo kriminalních těchto vin.

Ředitel spolku.

Ať již rok ten tiše v hrobě hnije,
Nedejme mu na cti utrhat,
Vypravíc mu slavné exequie
Utrhačům spravme pereat!

I. Sbor zpěváků (zpívá):

De profundis clamavi ad te Domine.

II. Sbor.

Tot vultus sereni,
Tot mores amoeni
Abeunt, pereunt, nihil sunt.

III. Sbor.

(Zpívá vlastenskou píseň z Kotzebue přeloženou.)

Nic netrvá na světě věčně a t. d.

(Dvanáctá bije, v tom se kouzelník zjeví.)

Kouzelník.

Byste znali svého krajana,
Zahrál jsem vám kousek rejdovačky,
Komu má hra není vítána,
Snad nezačne proto jaké rvačky.
Zdurdí-li se Janek nebo Franta, [1]
Věru zahraju mu furianta,
Ano zadudám mu bez okolků,
Skočnou a pak z brusu novou polku.

Větší a starší kouzelník a zaklinač duchů.

(Mluví Goethovými slovy.)

V koutě vyznavači stůjte!
Přálo vám se dosti
Hostinnosti.
Má-li díka
Z posluh býti, pozorujte
Jenom mistra kouzelníka.

(Tu právě nastává Nový Rok.)

Sněm ženský.

(1847.)

Sněm ženský.

Úvod.

Jest to cnota nad cnotami.
Trzymać język za zębami.
Přísloví polské.

Ač mně děva Musa zbraňovala,
Bych se neodvážil vkročit tam,
Kdežto Krása s Pravdou sněmovala
V sboru slečinek a moudrých dám:

Přece zanevřel jsem na klausuru
Na vzdor spanilé té portýrce,
U zvonku pak tenkou chopiv šňůru
Zareptal jsem proti závírce.

Aj hle! jako Rusalka či Víla
Děva čarodějná vyšla ven;
A mne náhle v mouchu proměnila,
Že jsem ve sbor hned byl přepraven.

Co vám tedy budu vypravovat
Jest jen malé mušky bzučení,
Tajnost, již chce Bona Dea schovat,
Patmoské buď jenom zjevení.

Náhle jsem se octnul v sále skvělém,
Kdežto slavily ty rekyně,
Které lákají nás duchem, tělem,
Svátek Pravdy, přísné bohyně.

Ve křišťále kandelábrů jasných
Zhlíželo se světel tisíce:
Do zrcadel českých v rámech krásných
České dívaly se děvice.

Matka vlast ta v koutě stála dále,
Jako nepozbytná garde de dame,
Kteréž mlsná slečna prchla v bále
Do kredence k lásky lahůdkám.

Já jsem seděl, čili seděla jsem
Na největším v sále zrcadle,
(Víte, že jsem muškou byl tím časem)
Jak recensent sedí v divadle.

Leč i muší srdce mocná krása
Sněmujících dám tak rušila,
Že má povídka jen cnostř hlásá,
Jež mi Bona Dea svěřila.

Najde-li se skvrna pronikavá
Ve věnci mých bledých výrazů,
Jest to muší trus a kaňka tmavá
Na nešťastném krásy obrazu.

Svátek Pravdy.

Praesidentka sněmu:

„Nebude vás tajno, sestry drahé,
Proč dnes před dvanáctou nejdem spat,
Chceme rokovati v shodě blahé,
Jak se máme emancipovat.“
Takto praesidentka mnohovládná
Svoje exordium začala,
A hle ze Vlastiných vnuček žádná
Za vystoupenou si nevzala:
Schůzka byla ouplná i řádná.

Kolem konvic kávou naplněných,
Kolem samovarů čajových,
Kolem smetan moukou nelíčených,
Skvěl se likérů řad cukrových;
Všude plno vábné laskominy
Vtipem umělecké oupravy,
Plno pro mouchy a pro ženštiny
Sladké poskytalo potravy,
Jakby před svatbou již byly křtiny.

(Praesidentka mluví dále.)
„S hroznou bolestí ach! uznáváme,
Že na ujmu ženské svobody
Otrocky svým mužům podléháme,
Proti právu matky-přírody,
Ale nejen manželky, též panny,
Druhému se kořic pohlaví,
Tvůrkyně své poroby a hany,
Největší si činí bezpraví,
Ano heroldkám své škodí strany.“

„Aby tedy konec bylo moci,
Která upjala nás v poddanství,
Nuže spikněme se této noci
Proti výsadnímu tyranství;
Aby ale v našem slavném sboru
Moudré vévodily vůdkyně,
Protož vyznejte se bez odporu,
Kdo jste nejmužnější rekyně
Ve hrdinském proti mužům vzdoru.“

„Každá sestra ať nám bez obalu
Odkryje svou biografii,
O svých cnostech mluvíc bez zápalu
Ať svých pokléskův též nemíjí,
Summa summarum nám potom zjeví,
Kdo jest hodna naší důvěry,

Zdali rozum matronský neb děví
Našimi má vlásti záměry,
Dokud mužský odpor neuleví."

„Abych cestou ale šla vždy jistou,
Že v tom sněmu sestra každinká
Bude mluviti jen pravdu čistou,
Dána vám buď tato výminka:
Aby žádná nemluvila dříve,
Dokud nedotkne se růžinky,
Z níž se vůně pravdy prýští živé
Do každinké outlé dušinky
Na podvod a na lež nedužívé."

„Která selže, — to vám mohu slíbit, —
S velikou se někdy potká mstou:
Panna nebude se hochům líbit,
Ano vousy hned jí narostou,
Kdyby třeba chlapci holobrádku
Jenom jednu dala hubinku;
Ona svého nedočká se sňatku,
Žena nedočká se výminku,
A nepohřbí svého muže matku."

(Praesidentka vstane a podá první Milost Paní čarodějnou růži.)

Milost Paní s růží v ruce:

„V sedmnáctém roku byla dána
Hrozná mladosti mé ouhona,
Proti vůli své jsem byla vdána
Za starého z Milčic barona,
Manžel můj se toulal od svítání
Po lesích a v bahně kaluží,
Já co sirá růže bez hlídání
Ve smutném jsem vadla podruží
Na svobodu myslíc bez ustání.“

(Jedna dáma šepce své sousedkyni do ucha.)

„Slyšte, jak ta baronka se chválí
A svou starou krásu vyhlašuje,
Zvadlá růže mužův neošálí
Třebať i své líce narůžuje,
Třeba dává plno souvenirů
Svému milostnému bohatýru.“

(První Milost Paní mluví dále.)

„Kdo se souží v samotě a nyje,
Představí si co jsem zkusila,
Dostala jsem křeč i kongestie,
Krev má do hlavy se valila;
Proti kvapícímu tedy zmaru
Mnoho užila jsem lektvařů,
Konečně mne do Karlových Varů

Nejmoudřejší poslal z lékařů,
Tento recept mnoho stál mne darů.“

„Tam mé křehké zdraví, Bohu díky,
Lepšilo se z noci do rána,
Poznalať jsem mezi důstojníky
Velmi líbezného hulána,
Švihák tento velkopanských mravů,
Mazurek a Polku tancoval,
Měkké srdce měl a jasnou hlavu,
V souboji se švárně zachoval.
Kdož by odolal v takovém stavu?“

„Čiperný a dovtipný ten čtverák
Na mé srdce hnal též outokem,
Štíhlý jako stehlík šestiperák
Lásku mou si získal ouskokem;
Leč ta naše ostražitá milost
Nezůstala dlouho pod puklí,
Utrhačných lidí pošetilost
Vyhlásila za „fait accompli“
Nevinnou tu srdcí našich čilost.“

„Co jsem já se tehdáž narmoutila
Pro tu klevetavou nehodu,
Manžel můj, když jsem se navrátila,
O našem jen mluvil rozvodu;

Tento projekt ve smutku mne těšil,
A já v naději své lákací
Hleděla jsem, aby jen se spěšil
Se slíbenou emancipací,
By se rychle té mé lásky řešil.“

„Stalo se; a hleďte, Bohu chvála!
Já jsem získala svou vůli zas,
Proto že jsem stále na svém stála,
Nesešel mně s hlavy ani vlas,
Leda pod hřebenem frisérovým,
Leda pod břemenem mojich let;
Mou však ruku potom v stavu vdovím
Žádný ke sňatku víc nezaveď:
Vím, že v otroctví si nepohovím.“
(První Milost Paní skončíc, sedne a pije kávu.)

Praesidentka.

„Vidíte, že štipec politiky
Ženě získat může svobodu,
Jen když zcela nedbá na jazyky
Plné ouskoku a podvodu.
Historie, kterou bez okliky
Nám ta mučednice zjevila,
Nemá půl onéno romantiky,
Které já jsem užit musila,
Abych soudu ušla esthetiky.“

„Dlouhý rozum s dlouhými se vlasy
Velmi pohodlně může snést,
O rozumu krátkém ženské chasy
I o dlouhých vlasích báji vést:
Ale hleďme okem skoumajícím,
Do nejhlubší časův hlubiny,
Zdali mužům, nám se rouhajícím,
Všecky nepříčí se dějiny,
Chválu díce ženám panujícím?“

Slečna-Gouvernantka.

„Sotva slunce svojí mladší tváří
Zasvítilo na piramidy,
A již jasnou zaskvělo se záři
Žezlo slavné Semiramidy.
Ještě dříve proti Heraklovi
Ony bojovaly rekyně,
Které na půl panny na půl vdovy
Samostatné byly vládkyně,
Živy jsouce jak bez výrův sovy.“

Slečna-Vlastenka.

„K čemu z cizích dějův cizí mravy
Ženské slávy důvodem jsou nám,
Činy Libuše a Vlastislavy
V našem srdci skvoucí mají chrám:

Ač nám Alžběty a Kateřiny
S Theresií slávu zjednaly,
Přece nejvíc dívky Libušiny
Vlastenské nám srdce zajaly;
Vzorem českým ať jsou české činy!“

Druhá Milost-Paní.

„Ani ve starých ba ani v nových
Nejsem dějinách já prohnána,
Moje moudrost ze kněh Balzakových
A z Eugena Sue jest čerpána,
V noci Alfons Karr a v době ranní
Moje srdce baví Paul de Kock,
Ale díla královny všech paní
Mému slouží duchu za obrok:
Dudevantku čítám bez ustání!“

„Ona vyvedla mne ze přístěnku
Manželské té naší poroby,
Ona změnila mne v gentlemanku
Nadavši mne právem osoby;
Dokud její díla proslavená
Duchu mému byla ukryta,
Od muže jsem byla oceněna
Jako jinaká věc movitá,
Jako hračka děckem povržená.“

„Když pak síly své jsem pocítila,
Zňal se v útrobě mé vyšší duch,
Na manžela jsem se rozlítila
Jako Litice, či mstivý bůh,
Ruskou jsem mu připravila lázeň;
A když horkem hynul horoucím,
Protivnou hned musil trpět kázeň
V Lednu milosti mé vladnoucím,
Až měl respekt přede mnou a bázeň!“

„On se našeho chtěl zbavit sňatku,
Já se však ho zbavit nechtěla,
Ovšem ujala jsem za oprátku
Svatebních smluv pana manžela:
On se pod svým jařmem kroutil, příčil,
Jako uzavřený v kleci lev,
Dokavad van Aken neobklíčil
Generalním postem jeho hněv,
Dokavad jej bičem nevycvičil.“

„A tak z Boží vůle dál a dále
Taktika má muže zmámila,
Že jsem osedlala ke své chvále
Svého Kadera i Šamyla.
A hle nyní na vodítkách vodím
Nejlepšího v světě papínka:

Sama v koncerty a bály chodím,
Děti hlídá manžel chudinka;
Nuže zdali za Vlastu se hodím?“

Dixit. Po té řeči ozvala se
Hlučná z matronských úst pochvala,
Posluchárna tleskem otřásla se,
Jakby Malibranka zpívala:
Jak když slavné sbory Jelenovy
Hudbou promluví k nám srdečnou,
A my dáme tomu geniovi
Slušných potlesků daň společnou;
Tak mužatky tleskaly a vdovy.

Ale slečny k hlasu oprávněné
Chystaly se ku protestací,
Jedna postavy z nich povýšené
Takto začala svou orací:
„Prosím za slovíčko, vzácné dámy,
Ano slečen sbor vás prosí sám,
Abyste se poradily s námi,
Než se zjeví moudrých nález dám:
Krátký konec dlouhé melodramy.“

Praesidentka.

„Náš sněm není žádným, slečno milá,
Dle slov vašich melodramatem,

Jest to rozprávka jen ušlechtilá
　O stálosti v sporu srdnatém:
Žena jsouci prav svých povědoma
　Chce-li trochu meliva si smlít,
Musí arci se svým pánkem doma
　Často velmi prudkou melu mít,
Aby punktum bylo, kde jest komma!"

„Vy pak slečinko má k vůli vtipu
　Chcete v posměch dámy uvesti;
Chraňte se těch jedovatých šípů
　A té utrhačné neřesti.
Vezmou-li vás ženy na svůj brousek,
　Vloží-li vás vdovy na svůj mlýn,
Jistě po vaší cti ani kousek,
　Ani nezůstane stínu stín,
Zhrdne vámi muž i bělofousek!"

(Několik slečen mluví dále.)

„Poslyšte ty staré větroplašky,
Jak si vykládají žert a šašky.
　Ve pokrytském zahalené plášti
　Naproti nám tajné mají záští,
　Že jsme asi o dvacet let mladší,
　Že bez vrásek líce máme hladší,
Že jsme před adventem o pikniku
Měly vůkol plno milovníků,

Kteří podlé staré etiketty
Netančili s nimi menuety,
Kteří jim se k zemi nekořili,
Kteří jejich dcerám nedvořili."

Slečna pět a třicítiletá s růží v ruce:

„Dle skromnosti pannám náležité
Snáším tu se s tímto důměním,
Že vzdor proti síle pánovité
Velikým jest matron uměním,
Ale který na světě brk psací
Černým vypoví to jazykem,
Jakou má ta dívka resignaci,
Která milenci dá košíkem
A cit horoucí svým mrazem splácí?"

„Já jsem měla dvacet milovníků:
Pět baronův a tři hrabata,
Pro mne celinký pluk důstojníků
Míval různice a pračata,
Jeden víc měl zlata — podlé věsti —
Nežli Rothschild, než Demidov Rus,
Já však nedbala jsem svého štěstí,
Když mne nechtěl onen Zlatotrus
Po ohláškách ku oltáři vésti.

„Do mého zde album nahlédněte,
Jehož dárce spí už v pokoji,
Ono dáno jest mi od hraběte,
Který pro mne zhynul v souboji.
Znáte snad tu historii temnou,
Znáte snad mé při ní zásluhy,
Snad i znáte pověst nepříjemnou,
Že se můj rek zabil pro dluhy,
Kterých prý se dopustit měl se mnou!“

„Já jsem jista, že meč pro mne tasil,
To mně vyznal jeho protivník,
Jenžto milci mému život zkazil,
I hned po něm můj byl milovník.
My jsme často o té romantické
Události spolu mluvili,
Slzy prolévajíc elegické
Častokrát jsme spolu slavili
Jeho velikánství heroické.“

„Tu hle máte z minulejších časů
Podpis ruky Zlatotrusovy,
Zde jest ze hraběcích kadeř vlasů,
A zde proužek modré osnovy,
Na níž chlípí známka krve dávné
Po šestnácti otcích zděděné,

Která cedila se v půtce slavné
    Z arcirytířského ramene,
K vůli mně Helence dějepravné!“

„Zde se před oči vám obraz staví
    Jeho protivníka-hrdiny,
Který dobrému se těší zdraví
    V lůně bratrské své rodiny.
On mi rychlou svatbu přislibuje
    Po smrti své tetky majetné,
A mně na velíně opisuje
    Záměry své se mnou šlechetné;
Mne však ze svobodství nevyzuje!“

„Nebo jako slavné Amazony,
    Jako ony české rekyně,
Štítím já se manželské té spony,
    Milosti se kořic jedině;
I tak jako Dafne Peneova
    Pro své panenství se zbobčila,
Tak já místo činů berouc slova
    Již jsem ve slovník se změnila,
Který jalové jen sliby chová.“

„Mstivá léta jako Evmenidy
    Nad mojí se hlavou snášejí,
A mé listy a mé heroidy
    Slovo jenom slovem splácejí.

Archiv Třeboňský a Nadsekvanský
    Sotva tolik listin zanímá,
Sotva starý palác Vatikánský
    Tolikero dávných psaní má,
Co jich má můj pulpit velkopanský!“
(Skončíc sedne a pije thé čili čaj, což jest jedno.)

Slečna lakonická.

„Že se dobře znáte v stylistice,
    Milá slečno, to jest známo nám,
Jiná zas je lepší tanečnice,
    Jiná okrasou jest v kruhu dám;
Kdyby historií pragmatickou
    Každá z nás se chtěla proslavit,
Musila by trpělivost lidskou
    Slovem svým a stylem unavit,
Já se snáším s modou lakonickou.“

„Nedbám milostné té písaniny,
    C'est une flatterie, dont je me foue,
Nedbám slibův, u mne platí činy,
    U mne má jen cenu rendez-vous,
Které vede k stupňům u oltáře,
    Kde již Boží čeká náměstník,
Aby zajatého srdce-žháře,
    Jenžto vrtkavý byl kočovník,
Naší poddal svévoli a káře.

„Často štola, meč ten Damoklesův
Nad mládenců starých temenem,
Byla bičem Attilových běsův
Nad manželů mladých ramenem;
Jako hrozný prapor Tameriána,
Když dobýval k pádu zralých měst,
Takto štola za znak bývá dána,
Jaký manželovi hrozí trest,
Když se ženský Chan vdá za Sultana.“

„I jak východního vítěz světa,
Kdyžto na souseda zanevřel,
Zajatého druhdy Bajazeta
Do hostinné klece uzavřel,
Nuže takové se poddej káře,
Takovou buď sevřen klausurou,
Když se manžel stane z hospodáře
Mrzkým mahmutem a nestvůrou,
A chce zvítězit jen v jednom sváře.“

Praesidentka napivši se pruské kmínovky mluví:

„Slečinka má dobrou odříkačku,
Střední historii dobře zná,
Leč to jsou jen slova na łapačku
A v nich fantasie plamenná;
Podejte nám důkaz generalní,
Který z činův jen se vyvije,

A pak zvíme, jste-li radikalní,
   Nebo jste-li jen juste milieu,
Zkrátka jste-li Vlastou genialní?"

Slečna empirická.

„Dobře jest, že ráčíte zde na to
   Milost Paní přísně hleděti,
Co z knih gouvernantských bylo vzato
   A se udrželo v paměti;
Já se raděj držím empiriků,
   Kteří k theorii učené
Praktického vymáhají cviku
   A se pravdy drží zkušené,
Práznou zamítajíc rhetoriku."

Praesidentka.

„Pravdu máte, slečno drahocenná,
   Já mám hejno zásad praktických,
Pravda zkušeností potvrzená
   Nebojí se pomluv kritických!"

Slečna-Vlastenka II.
(Mluví Kollarovými slovy.)

„Pravda jest jak cedry na Libanu,
   Když to na ni dují větrové,
Více její vonnou šíří mannu."

Praesidentka:

„Vy má drahá slečno rusovlasá,
Co tak truchlivě zde sedíte,
Jakoby vás netěšila chasa,
Kterou kolem sebe vidíte,
Rcete, zdali zamkla prozřetelnost
Rubínové sponky vašich úst,
Nebo zdali skromná potutelnost
Má na mysli snubní masopust
A s ním milencovu necitelnost?“

(Praesidentka podává jí růži čarodějnou, slečna rusovlasá se jí nedotknouc, mluví:)

„Zdali Pravda v básni též se jeví,
Zdali věštčí ústa nelhou nám,
Zdali něco platí věrnost děví:
To jest, co v své mysli přemítám.
Já se pravdy nikdy neobávám,
Bez růže ji mohu dosvědčit,
Já svým slovům šperkův nepřidávám,
Jimiž přemrštěný kypí cit,
Jehož ve svém srdci nepoznávám.“

„Před nedávnem v blaženější chvíli,
Bylo poznati mně básníka,
Jenž hned na hrobech svých druhů kvílí,
Od hrobů hned k šprýmům utíká;

Nevím zdali tento pomatenec,
Rozptýlenost svojich různých sil
Svije v jeden neuvadlý věnec,
Kterým by své týmě ověnčil,
Vyšších Slávy věštců pobratřenec!“

„Neb kdo lásce nepoddal se svaté
S nejsmělejší odhodlaností,
Prozu do veršů ten básník mate,
Prostou jsa jen spoután všedností;
Protož pochybnost ta ve mně žive,
Zda svým dílem básník prospěje,
Když ten jasný plamen lásky tklivé
Jeho citův snad již nehřeje,
A on srdce chová zimomřivé?“

Sotva řeč ta byla dokončena,
Se zrcadla moucha sletěla,
Tou pak nedůvěrou rozlícena
V ústa bodla svého anděla,
Jenž co padlý anděl pánu svému
Také mně se rouhati počal;
Muší bodec pysku růžovému
Ránu jako vosím bodcem vťal,
K attentátu hotov krvavému.

A hle, co tak tajně bylo skryto,
V jednom okamžení vyšlo v jev,

A to moje muší incognito
Ve sboru se vyzradilo děv;
Sotva že jsem bodem odvážlivým
Rusovlasou ranil dívčinu,
Ona lístkem oné růže mstivým
Se mne muší svrhla šupinu,
Já pak zase člověkem byl živým!

Jak se druhdy ženy rozlícené
Na zpěváka vrhly thráckého,
Kdyžto z všetečnosti neskrocené
Do sboru se vloudil ženského:
Tak se na smělého bohatýra
Dámy na mne vrhly odevšad,
Jako vrány upjatého výra
Na drobty mne chtíce rozervat,
Pro výstrahu mužům všeho-míra.

Po tom povyku a po tom sváře,
Ženskému jsa právu odevzdán,
Byl jsem náhle vržen do žaláře,
Pouty růžovými uvázán:
Ve vězení jsem ty memoiry
Pod dozorem dámským spisoval,
Mnohé sněmovní pře, mnohé sváry
V mysli tajemné jsem zachoval,
Ještě horší strachuje se káry.

Jako pěvec Lusitaniady
O své jmění bouří oloupen,
Báseň zachovanou od Najady
Z tůně mořské na břeh vynes' ven:
Tak jsem já těch zbytků svojí básně
Ze žaláře na svět vydobyl,
Mnohou temnost vyličil jsem jasně,
Skvrnu všelikou jsem ozdobil,
Pravdu nechtě vytrubovat hlasně.

Verše tyto mají — ne tak častou —
Plaché zásluhu jen lehkosti,
Básni, jejíž rekyně je Vlastou,
Těžko bylo činit za dosti!
Jestli verše ve slohách tak plynou,
Jak pod nožem tabák turecký,
Jestli neseká jich širočinou
Hrubý dělník z česka německý:
Na fidibus lehounko se svinou!

Rokoko.

(1847.)

Rokoko.

Jak osmdesátidevítiletý pan polesný Doupnák vypravuje na štědrý večer svým vnukům a pravnukům, vnučkám a pravnučkám o svých bývalých časech.

Kéžby i mou takové šediny hlavu pokryly, bych směl
Co prapraděd minulé příběhy vypravovat!
A. Tibullus

Vy mě pobízíte, milé dítky,
    Abych z bání časů bývalých
Zlatou rudu sbíral do povídky,
    Podlé zpomínek mně ostalých;

Ač v té šachtě věku minulého
    Hasne paměti mé kahanec,
Přece pozdvihnu rád hlasu svého
    Jako duchů strážný vyslanec.

Nalejte mi ještě mělničiny,
    Aby mi se jazyk nezpražil,
Abych vánočku a lichotiny
    Svatvečerní česky zavlažil.

Na krbu ať jasný hoří plamen,
Do kamen pak vložte březiny,
Starec ženichem jest teplých kamen,
Jako jinoch věrné dívčiny.

Jasné světlo zostří oči moje,
Jimžto blízká hrozí slepota,
Že snad mravy dávné, staré kroje
Předešlého poznám života. —

Jindy bývávaly jiné časy,
Dokud více přátel měla cnost,
Dokud méně u světácké chasy
Platil vtip a zištná učenost.

Méně písáků a papírníků
Zbožím hadrním se živilo,
Méně pytláků a revírníků
Mravy dobré pérem lovilo;

Méně papírů též v pokladnicích,
Více bývalo v nich žluťáků,
Méně slýchalo se o dlužnících,
Kteří prchli s grošem nuzáků.

Nebo poštou jezdilo se starou
Tři dni z Holomouce do Prahy,
Vozy koňskou obklopené parou
Usedlější byly povahy.

Bez kapslí a bez bavlny střelní
Šlo se na srnce a zajíce,
Dřív než oukladníci potutelní
Lebedovy znali ručnice.

Teď si každý hulvát zapytlačí,
Když ho panská choutka napadne,
Křídlo jelení a paroh ptačí
Získá brokem puškou oukladné.

Kam se velkopanské honby děly
A ty staroslavné štvanice,
Kdyžto na koních jsme tryskem spěli,
Paroháče na smrt honíce.

Kde jsou dávní hoši kopinníci,
Kteří v kančí tlamu zpěněnou
Tesáky své ztekle blýskající
Potápěli rukou přepevnou.

Amen, amen, dítky, pravím já vám,
Smutná hrozí střelcům budoucnost;
Již již s frajkunštem se rozžehnávám,
Neb se k hrobu blíží lovčí cnost.

Nuže zpěváci a písničkáři
Rozplačte mi lesní ozvěnu,
Pějte píseň lesův hospodáři
O posledním štvaném jelenu!

A ty staročeské lesy husté
Hroznou svítí na nás lysinou,
Doubravy a bučiny již pusté
Snad pod ostřím seker zahynou!

Protož jsem já radou pro ženichy
Aby časně v moudrém snaženství
Starali se dítkám o kožichy,
Které v příštím zplodí manželství.

Nebo bez kožichův, bez paliva
Bude hrozné zubů cvakání;
Ani láska manželů nás tklivá
Před sibirským mrazem neschrání.

Rybníky též byly rybnatější,
Že když štědrý den jsme slavili,
Hajní jikrnáče nejtučnější
Na svůj deputát si lovili.

Kdo chtěl lososa mít u hostiny,
Podlé postních prav i návykû,
Dostal hojnost slavné lososiny
Za několik sedmnáčníků!

Dokud nad Labem se k naší strasti
Nestrhla hráz české vlastice,
Věru lovily víc o tři části
Zběhův mořských Litoměřice.

Po Labi teď hrdá Germanie
Lačnou velrybou se valí k nám,
A jen mělkost za Obřistvím kryje
Štítem svým hruď českým dědinám!

Dokud u lesů i u rybníků
Bedlivou stráž měla šetrnost,
Více českých bylo hodovníků,
Kteří českou ctili hostinnost.

Tehdáž bylo arci na pekáči
Dosti pečiva i smaživa,
Plamen jasnější plál pod koláči
U hojnosti všeho paliva!

Pražský ležák místo bavorštiny
Ostřil hostům na zvěřinu chuť,
A po sklence pravé mělničiny
Žíly probíhala vřelá rtuť.

Věru bez té rtuti Idrianské,
S nížto zasnoubil se kalomel,
Páni mívali jsou časy panské
Nechodíce v síť a zádrhel!

Ano bývaly to časy panské,
Dokud česká réva, chmel a slad
Více než ty bryndy qua-šampaňské
Měly cti a více měly vnad.

Méně chorob bylo na mou věru,
Zdravý člověk lékům vzdoroval,
A kdo ondy stonal na choleru,
Jindy na červenku choroval.

Koho rheumatismus nyní soužÍ,
  Ten měl jindy suché loupání,
Komu aneurysma průduch oužÍ,
  Míval druhdy srdce klepání.

Kdo se zhojiti chce kalomelem,
  A kdo snídá zrnko arniky:
Ten se sladem vyhojil a chmelem,
  Užil česneku a papriky.

Když pak nepomohla moc těch lÍků,
  Zavolal se mistr Krákora,
Ozdoba všech moudrých lazebníků,
  Slouha Excellencí Doktora. [1]

Doktor v zámku u knížete seděl,
  K štěstí našemu nás nehojil,
I jak zlatý bažant z klece hleděl,
  Když se do své gally ustrojil.

V panské oboře si vykračoval
  Se španhelkou zlatem kovanou,
I jak Jeremiáš prorokoval,
  Jaké nemoci nám nastanou.

Tehda Krákora hned pouštěl žilou,
A když s jarem přišly zimnice,
Album graecum prodával vší silou,
Které ke své střádal praktice.

Polámané napravoval kříže,
Z křenu hnětinky klaď do týlu.
Člověk zdravější byl nežli kníže,
Jenžto z receptův měl postillu.

A kdo slýchal o nemoci kuří,
Kterou hyne hus i slepice,
O chorobě, která nyní zuří
V srdci mnohé zemní kulice?[2]

Koho osypaly neštovice,
Jestliže se v tváři poškrábal,
Dosti hladké zachoval si líce,
Jen že hochem ďubatým se zval.

Láska nedala mu pro-to kvinde,
Zvláště ctil-li krásu ďubatou,
Výběráček hledal štěstí jinde,
Odpověd-li dostal košatou.

A ta láska byla jiné zboží,
Dokud já jsem býval ještě mlad,
Láska ta se zvala vůlí Boží,
Hleděla pak starších slov i rad.

Než se jinoch bez skvrny a hany
Na rytíře lásky pasoval,
Prvé u otce své cnostné panny
Oumysl svůj snažně fedroval.

Otec čekal, co mu řekne máti,
Soudem bratrů svých se ohradil,
Dědouška i babky jal se ptáti,
S otcem duchovním se poradil.

Tehdáž ženské jiné gusto vedly,
Hejsek do srdce se nevedral,
Řádný ženich muž byl již usedlý,
Jenžto na starce si vážně hrál. [3]

Hlava jeho zasypaná pudrem
Počestným se copem hájila,
Jakýž div, že u rozsudku múdrém
Novotám se statně bránila.

Kníry hajducké a brada kozí
    Nehyzdily tváří jinošských,
Jichžto vážný člověk teď se hrozí
    Jako kommunistů lotrovských.

Nevím, jaké katolická panna
    Užije s tím bláznem rozkoše,
Který proměnil se v tatrmana,
    Ano v houňatého hastroše.

Nevím, jaké je to potěšení,
    Má-li kožku trochu lektivou,
Když jí bradáč vytne políbení
    Na její tvář málo stydlivou.

Když tu čeleď spatřím Kozobradskou,
    Na turecké brady zpomenu,
Jak jsme pevnost vzali Bělehradskou
    Tomu vousatému plemenu.

My jsme ovšem také měli kníry
    Podlé vojenského měřítka,
Kdo však nedbal určené jich míry,
    Hrozila mu pět a dvacítka.

Věru před tou Bonapartskou dobou
    Lepší byla manipulací,
Lískovka si pod pevnější skobou
    Hájila své subordinací.

Nemalá jsme měli, Bůh mi svědkem!
    S těmi Janičary pračata,
Ale tehdáž já jsem nebyl dědkem,
    Vy pak nebyli jste vnoučata.

Mladá krev mi v žilách bujně hrála
    A ta láska k vůdci moudrému,
Která vojáků všech srdce hřála,
    K vítězství nás vedla jistému.

Nikdo nebyl ve svém živobytí
    Svědkem lomozu tak hrozného,
Jaký způsobilo hromobití
    Dělostřelců z vojska našeho.

Když jsme do hradeb těch velikánských,
    Tři dni neustále bouchali,
Až jsme z Boží vůle do křesťanských
    Rukou Bělehrádek dostali.

A ti smělci, švární dělostřelci
Byli naší vlasti synové,
A ti velcí z Turek neumělci
Zkusili to, kdo jsou Čechové.

Laudon mezi válečnými blesky
K naší baterii přiválal,
„Brávo děti české!“ řekl česky,
Slovem českým oheň do nás vál.

Mně pak zaklepal tu na ramena,
Svojí španhelkou mi pokynul,
Já hned radostí se zapomena
Byl bych ve slzách se rozplynul.

„Hoši, císař bude míti radost,“
Zvolal vůdce slovem podstatným,
„Že činíme povinnosti zadost
Jak přísluší mužům udatným!“

A což v jeskyni té Veteranské
Slávou Písecký se okryl pluk,
Tam hle proti síle Musulmanské
Jedna ruka byla na šest ruk.

Tehdáž byly jiné rejdováky,
Na tureckém onom rejdišti,
V poli jiné polky pro jonáky
Na bodnatém hřměly strništi!

Já jsem šťastně vyšel z toho boje,
A jen tři jsem dostal plezury,
Jichžto nebálo se zdraví moje,
Bylť jsem chlapík tuhé nátury.

Na svých prsou obrázek jsem nosil
Svatohorské Boží Rodičky,
Jeho ochrany jsem v bitvách prosil,
Bylť mi od vaší dán babičky:

Dokud ještě ve otcovském sadu
Jako skrytá květla fiala,
A všem pannám jsouci ku příkladu
Na manželský sňatek čekala.

Ona každodenně na klekátku
Růženec se za mne modlila,
Třikrát za týden se od začátku
Až do konce vojny postila.

V zimní noci u krbu len předla,
A když ráno pěli kohouti,
Ona první z postele se zvedla,
By svou práci mohla stihnouti.

Každý týden dvacet peců chleba
Časně ráno pekla v sobotu,
Dala pokrm kde ho bylo třeba,
Šatila též chudou nahotu.

Celé okolí ji milovalo,
A na místě jména Doroty
Dceru pana polesného zvalo
Pěkným názvem panny Dobroty.

Když pak jsme se navrátili z boje,
Jaký to byl v celé vlasti ples,
Plesalo též potěšení moje,
Kdyžto jsem jí do náručí kles'.

Tehdáž panny byly všecko jiné,
Měšťka slečnou zvát se nechtěla,
Cizí řečí, která z úst teď plyne,
Svůj rod zapírat se styděla.

Srdce české bylo srdce věrné,
Ještě nekypělo cizotou,
A ty dnešní kunšty licoměrné
Pašovanou byly novotou.

Bez kvapíku, ovšem bez povyku,
Žily v bázni Boží dceruśky,
V srdci věrnost, skromnost na jazyku
Měly Liduśky i Bětuśky.

Chlubné Berty, plaché Amalie
Módy tatrmanské nectily,
Rozum více vlád' než fantasie,
Mravy dobré více platily.

Přece v srdci více ohně bylo
Méně ale dýmu, méně par,
Teď se všecko parou poplašilo
Zapřaženou do vozův a kar.

Více bylo kázně, více bázně,
Více proti hříchům stavidel,
Na hříšníky více horké lázně,
Na cnost bylo méně osidel.

Neb ti ústavové vychovací,
Kde se děvče učí bildunku,
Že se ku rodičům naspět vrací
Plné přetvářlivých posuňků,

Našich děvčat nezáživným mlékem
Z cizích ňader nenapájeli,
Hrubé vášně v ženském srdci měkkém
Pod pukličí tajnou nevřely.

Holka městská tehdáž netýrala
Celinký den klavi-cembalo,
Ale prací potřebnou si hrála,
Aby věno její zrůstalo.

Nezpívala ona bez ustání
Vlaské rulady, neb arie,
V sobotu jen pěla za svítání
Písně ke cti Panny Marie.

Někdy píseň: „Osiřelo dítě
O pů druhém létě" zpívala,
Někdy po práci a to jen skrytě
„O Griseldě" knížku čítala.

Tedy nebylo zle o ženicha,
Jako v temto plachém století,
Kde před svatbou zasnoubenec z ticha
Jak před supem doupnák odletí.

Věru tehdáž za oněch dob cnostných
Veselejší svatby bývaly,
Mužové se kommunistů zlostných
Po veselce neobávali.

Proto já též s myslí spokojenou
Pojal jsem svou pannu Doretu,
Jež je půl století mojí ženou,
A pramenem vašich životů.

V onom Křesoveckém kostelíčku
Tam nás nebožtík pan farář spjal,
Tchán můj po našem nás veselíčku
Na knížecí revír odeslal.

Měli jsme to tenkrát svatbu slavnou,
Až se mozek hostům zatočil,
Dědek vaší báby skočnou dávnou
Posledníkrát sobě zaskočil.

Když pak otec mojí dobré ženy
Na věčnost se od nás stěhoval,
Nebožtík náš kníže osvícený
Polesným mne po něm jmenoval.

A když jsem zde v těchto stráních horských
Dosloužil již padesáte let,
Bez Rad hospodářských, bez Rad dvorských
V lesích dobré hospodářství veď',

Ouřad můj byl oddán za dědictví
Synu mému, dědu vašemu,
Jak by lenním právem polesnictví
Rodu náleželo našemu.

Po Abramu Isák následoval,
Po něm nastoupil syn Isaků̊v,
Tak se v doupěti tom uhnizďoval
Po Doupnáku synek Doupnáků̊v.

Dobře nám se děje v tomto stánku
Milostivý chléb nám dopřán jest,
A když smrt nás zdrtí na hrabanku,
Nerozdrtí přece naši čest.

Až pak já se podlé vůle Páně
Na Křesovský hřbitov umĕstím,
Tož vám hladší cestu v svatém staně
U svatého Petra proklestím.

Jen mne, milé dítky, pochovejte
Hezky blízko vedlé kostela,
Mému popelu pak místa přejte
Vedlé nebožtíka konšela.

Že jsem na selský lid laskav býval,
Byl jsem lásky lidu oučasten;
Rád bych mezi ním též odpočíval,
Až mne věčný ukonejší sen.

Ctěte rolníka, jenž rukou pilnou
O vezdejší váš chléb pečuje,
Jehožto syn v bitvě pěstí silnou
Slávu svou svým vůdcům věnuje!

Já jsem skončil povídky své látku,
A hle! již ta doba půlnoční
Zvonů hlaholem nás volá k svátku
A k té krásné písni vánoční!

Epilog a komentár

básníka ke štědrovečerní idylle osmdesátidevítiletého pana polesného Doupnáka.

Motto: Látka elegie od satyry
Rodem svým jen tak je vzdálena,
Jak dvě struny, služky jedné lyry,
Těla jednoho dvě ramena,
Jako pravé oko od levého,
Jako výsluní dne májového
Od vlažičky vzdáleno jest raní,
Jako od pláče smích panenského
Od věrnosti nevěrných lest paní!

Jestli stařec svůj čas chválil více
Nežli tuto dobu nynější,
Nedivte se kmetu, pomyslíce
Že snad druhdy býval šťastnější.

V této době nových vynálezků
Lidský vtip svůj prapor rozvinul,
Mina starší kamenatou stezku
Na hladší se dráhu vyšinul.

Zdali tato dráha vede k štěstí,
    Zdali vede k spokojenosti,
Zdali nová cesta neproklestí
    Nový kolej bídám lidskosti?

Otázka ta nad můj rozum strmí,
    Ale radostná ta vědomost
Novou nadějí mé srdce krmí,
    Vás že spasí stará národnost.

Stará národnost, co v řeči dědů,
    Co se v dobrých mravech zjevuje,
V nových uměních nás pudí k předu,
    Všem je občanům uděluje.

Všecko vědění jest plevou holou,
    Nevede-li ono ke cnosti,
Všemu národu-li není školou
    Národní a moudré hrdosti.

Pravda, po Labi že Germanie
    Lačnou velrybou se valí k nám,
Že jen mělkost za Obřistvím kryje
    Štítem svým hruď českým Rusalkám!

Kéž ti čeští páni, velikáni,
Tak mi praví sprostý rozum můj,
Nám i sobě české řeči ohrání,
Pečujou-li o zisk náš i svůj!

A ti šosáci z té smutné gardy,
Kteří od bavorských mezníků
Přišli domů z vandru od Kušvardy
A se štítí řeči tatíků,

Ať žiž o svoji čest trochu dbají
Dle vzoru těch pánů Pražanů,
Kteří sobě české slávy hájí,
Jsouce hodni jména měšťanů.

Ctěte rolníka, jenž rukou pilnou
O vezdejší váš chléb pečuje,
Jehožto syn v bitvě pěstí silnou
Slávu svou svým vůdcům věnuje!

Rolník jestiť perem nejhlavnějším
Ve obecném našem orloji,
Ontě sloupem vlasti nejsilnějším
Ve válce i v blahém pokoji.

Mnohý Racek, mnohý Volný Jiří,[4]
Mnohý zdárný pravnuk Vavákův
Blaho vlasti mnohem více šíří,
Nežli péro leda-písákův.

A pak když se všickni polepšíte,
Lepší doba zas se přiblíží,
Neb se jeden druhým povýšíte,
Cizinec vás hanou nesníží.

Nebe nad námi jsouc potěšeno,
Za odměnu činů slavnějších
Slávou ověnčí zas české jméno
V příštím rodu vnuků zdárnějších.

Stařec, kterého jste poslyšeli,
Neníť synem doby památné,
V nížto Čechové se slávou skvěli
V umění a v půtce udatné.

Ale vzorem české upřímnosti,
Pozůstalé z časů dávnějších,
Vzorem hynoucí teď srdečnosti
Může nám být za dnů nynějších.

Kdyby spor ten podán byl ku právu:
  Má-li padnout oko nebo zub?
Mám-li srdce ztratit nebo hlavu?
  Dal bych lebku srdci za výkup!

O srdce hle, milí bratři! dbejme
  V této naší vševědoucnosti,
A za poklad upřímnosti dejme
  Trochu dovtipu a chytrosti!

Spisovatel a recensenti.

(1834.)

Spisovatel a recensenti.

Satyrické poslání.

(1834.)

Nemysli, že kniha tebou napsaná
Lidského je vtipu zdárné ovoce,
A plod nauky pojaté hluboce,
Jakož recensentem byla hlásána.
Věř mi, jednoho že nejsem s tebou zdání;
Odporovat tobě tak dlouho budu,
Dokud nepozveš mne k sobě na snídaní,
Jako's pozval recensenta Necudu.
Chceš-li, pane, míti stále příměří,
Vše nás častuj mělnickým a večeří,
Sic tě zlému ostavíme osudu,
A publikum tvoje vyvedem z bludů,
Řkouce že je orel sprostou drůbeží.
Kredit máme, lehko se nám uvěří.
Co chceš tedy, válku nebo příměří?
Jestli dáš se vidět, učiníme více,
Pošleme tě do archivu za hranice,
A takž bude mnoho vzácné tvé jméno
Naší, dá Bůh, pomocí oslaveno.

Ba, budeš-li pilně plnit láhvice
Uděláme tobě k vůli i více;
Pošlem dále tě, až přes mořskou vodu
Na Albion k slovútnému národu!
Odtamtud pomocí naší kritiky,
Velké v Britanech učiniv povyky,
Dostaneš se přes všeliké okliky
Lehko až do půlnoční Ameriky.
Všecko bude ale na tom záležeti,
Jak se as u recensentů dáš viděti.
Tím nemyslím, jako z pekla pokušitel,
Jestliže snad padna na svá kolena
Klaněti se budeš: toho nejsem ctitel;
Ačkoli bych moh' z našeho plemena
Lehko také mnohé vypočísti tobě,
Kteří takovou čest zasloužili sobě.
O tom ale promluvíme v jiné době!
Jsouť na tomto světě choutky všeliké;
My se vraťme k našim hodům večerním
A k milým Američanům severním,
Tam nám může vzejít štěstí veliké!
A zajisté byla by to věc dost hezká,
Aby až za oceanem v oné dáli
Úcty došla naše drahá Musa česká
A tam jménu tvému oltář zbudovali.
Co nebylo, to se může snadno státi,
Jen se hleďme brzo na cestu vydati!

Arci někteří by řeč tu slyšíce
Řekli, že jsme jako „Paní Pépice,“
Kteréž *Lafontaine* pro svoji zábavu
S *Puchmírem* dal hrnec mlíka na hlavu,
Proto jenom aby jej zas roztloukla,
Jim pak morálku do péra přifoukla,
A když podvedla naděje Matěje,
Že i Martina podvede naděje.
Pěkný syllogismus!? Říman však praví:
Audaces Fortuna k cíli dopraví!
Protož rychle Pegasa jen osedlej,
A nám důvěrně se pod ochranu dej;
Nedoletíš-li do Filadelfie,
Aspoň v Temži koník tvůj se napije.
Tebe-li nevábí příklad předstupců,
Abys v Čechách nabyv slávy klassické
Oblékal se také v šaty anglické,
A do skladu vstoupil britských kněhkupců?
Jestliže tam Maďar již se odvážil,
Proč by Slovan tam se neopovážil?
A když se tam mohl ten i onen dostat,
Proč pak bysi ty jen pozadu měl ostat?
Což tam není *Zaboj* a lev *Jaroslav*,
Není *Kollar*, i národní *Ladislav*?
I ty příklad vezmi z takových si hlav,
S naším attestátem k Bowringowi plav.[1]
Uvidíš, jak s naší rekomendací
Slávy sobě malou dobudeš prací.

A že, přítelíčku, po česku jsi psal,
To jsi právě dobrou radu sobě vzal;
Národ, jenžto pije Rýn a Sekvanu,
A ti co dál bydlí na levou stranu,
Na ostrovech, jsouce Čechům náchylni,
Nebudou snad toho tak tuze pilni,
Aby, chtíce ublížiti tvé chvále,
Čítali snad v českém originale!
Stranu toho starosti měj na mále;
Tu jsme jisti — ale v pravo tam dále,
K Visle na východ bych tobě neradil,
Tam by snad se original prozradil.
Protož hleď, bys k Britanům se dopravil;
Tam umějí dělat povyky a hluky
Jinak nežli Slovan tichý skoupozvuký.
Však i tam, dáš-li se vidět s večeří,
Recensent své lety s tebou zaměří,
A rozhlásí troubou fámy tvoje jméno,
Že hned v časopisech bude velebeno;
Ano sama šlechta o tobě se doví
Pakli Britan něco o tobě jí poví.
A jak české sklo v Londýně koupené
Budou tvoje spisy v Čechách vážené,
Na vše strany budou ukrutně je chválit,
Nikdo nebude z nich fidibusy pálit!
Při tom ale budiž tobě povědíno,
Abys, až tvé jméno bude oslavíno,
Posléz nám se docela nezbritanil,

A tak knihy po česku nám spisuje
Anglického honoráru se chránil;
České knihkupectví láci miluje!
Čtenář, draze koupiv, sám by tě hanil.
U nás kdybysi psal Byronovým pérem,
A se měřit mohl se Skottem Walterem,
Nevím jestli bysi stavěl paláce;
Nám se podlé archů platí za práce!
A vystav si za to malou jen chalupu
Na došky nezbude tobě ani chlupu.
Blaze, jestli bysi napřed něco dostal,
A tak na holičkách docela nezůstal!
Zvláště to počestné básníkův řemeslo
Dosavád velkých ouroků neneslo!
Co jest toho asi pravá příčina,
Že uznalých Čechů vděčná otčina
Své spisovatelstvo tak po skrovnu krmí?
Nevím; — vysoce to nad můj rozum strmí.
Jsoutě věru čeští spisovatelové,
I my všickni jejich prakritikusové,
Podařilí toho boha potomkové,
Kterémužto trpkoovocná haluza
Bobku čelo na znak slávy ovila;
Neb i nám se daří, kdyžto naše Musa
Nás jen bez užitku slávou pokryla;
Sláva jen je cílem našich namáhání!
Po té každý z nás se kudy může shání,
A nedá si ve dne ani v noci stání,

Ta nás až do Ameriky popohání;
Za ní — jestli je v tom Pána Boha vůle —
Půjde prozaista, básník, kritikus,
Až tam kde vyniká praultima Thule;
Byť i to byl sebe větší cesty kus!
Nil mortalibus ard... budiž však již dosti,
Skoro bych zapomněl z velké horlivosti
Jaké pan kandidát spisovatelský
Musí na se vzíti v světě povinnosti,
Chce-li dosáhnouti oné slovútnosti,
Která jemu tehda všude bude rósti,
Když učiní spolek s námi přátelský.
Protož pravím beze vší dotíravosti:
„Pane kandidáte spisovatelský!
Vyčastujte recensenty, svoje hosti,
My zase na důkaz upřímné vděčnosti
Učiníme slávě kritikou za dosti;
A bude-li víno plynout ve hojnosti
Potom za odměnu vaší hostinnosti
Dáme o vás znělku hned do veřejnosti,
Ježto celá k vůli lahodné zvučnosti
Rýmovat se bude veskrze na — osti.“
Dixi! Dnes jsem mluvil věru do sytosti —
(Ano ledakomus snad i k ošklivosti?)
Ostatek si nechám až do budoucnosti.

Krotké znělky[1]

čili

obrázky nejnovější literatury naší a jiných veselých i smutných věcí.

Vyňatky z tajemných čtení na světlo vydaných

od

Janka Pravdomluvy,

svobodného pána z Veršovic a na Veršovicích.

Motto: Ob aber ein Volk die Freiheit ertragen kann, dafür ist, glaube ich, der sicherste Gradmesser der, ob es Spaß vertragen kann oder nicht. In England müssen öffentliche Charaktere ja ganze Stände eine unendliche Dosis oft sehr herben Humors ertragen 2c.

Literaturbriefe aus England.

Beil. z. Allg. Ztg. Nr. 27. 1852.

Úvod.

Chtěl jsem šestiměrem, co orel, po homérsku se
povznest,
Neb jak Naso plachý, distichovým poletem
Po květinách spanilých, co motýl se proháněje bludný,
Chtěl jsem písně milé zpívat o lásce blahé,
Méně nebezpečné, věru! než Nasona vyhnance
Láska byla k vysoké Julii Césarově!
Málo-tě básníků dobrých, by si slávy velebné
Věštce slepého Řeků̦v moudře neráčili přát,
Málo i těch, co by lavřínem římského poety,
Krom věnců Pontských, z pýchy pohrdli hrubé.
Afrika víc havranů bílých, ba i více kanarských
Jistě chová ptáků otčina Kamčadalů,
Víc paniček věrných přestárlým známe dobrákům,
Co v tenatech zkušených hloupě uvázli mladic,
Nežli oněch pěvců, jimž sláva a čest obojetna
Být by měla, třeba bez zisku zlatého byla!
Nás ale před pýchou chráníc naše Musa slovanská
Stezkou s hellenské dráhy zavedla jinou
K Parnasu nižšímu, kde cizí lavřín nevidí se
Nikdy nevadnoucím ozdobený lupením;

Nám z fialek, nám z doušky pokorné vhod bude vínek,
Byť bodlák i žhavá kopřiva v něm se kryla!
Z dvakrát sedmera veršíkův, kde pravidlo a zákon,
Kdežto i lad, kde sklad v rýmě se družně jeví,
Tak jako ve mládí minulém, tak v době nynější
Jak duchu, takž uchu, znělka dosud lahodí,
Znělka libozvučná, kde ohlas na ohlas se ozývá,
Jakby se odrážel v hájině od skal a hor,
Znělka, co rozměr a takt zachovává ráda hudební
A v skořepě sličné jádro myšlénky podá,
Jsouc obsáhlejším epigrammem jenžto žehadlo
Neb medu slast na konec jak včela moudře chová.
Ejhle! tak obnovují svou návštěvu ospice zrádné,
Ač nás již v outlém osuly dávno věku,
Takto neočkovaných i dětí i hochův hubitelky
Neštovice trýzní očkovaného muže!
Nás zkušenost trpká do živého začasto ubodla.
Bodcem svým a nožem nám ducha zočkovala,
Člověčina zpupná tať zmírněla tím cvikem ostrým,
Mrav příkrý zjemněl, srdce pozor si dalo,
Leč ta hrdost vrozená básníkům, ježto je sobě
Své ceny povědoma, zůstala nezmožená,
Nezmožená vědomost je naší též zásluby o vlast,
S tou nadějí, že časův soud učiní mi zadost,
Tak též nám věrnou veselá mysl zůstala družkou
A vtipu českého hrstka nevelmi malá!
Toť je podíl a zvyk, totě hračka mladých, blažených
let,

Jež na vodítkách svých pěvce hrdého vodí;
Zvyk ten opět do rukou známých nás Znělce přilákal,
Jak když lásce jinoch dá se přilákat opět.
Tak v pozdním stáří díváme se rádi na hračky,
Co v létech dětských k zábavě sloužily nám,
Srdce stárnoucí nadějí se sladce kojívá,
Že jsme omladli trochu, když zdětiníme trochu,
Neb že jaký se omyl do naší snad matriky vedral,
Tak že počet chybný nám přidělal trochu let.
Mrav každý i nemrav je plodem zvyku zlého, dobrého,
Čím hrneček navřel — dosti! vy víte konec.

I.

Stavitel a trakařníci.

Wenn die Könige bau'n, haben die Kärrner zu thun.
Schiller.

U nás hlučně břinkáno a znělkováno
Na básnickém poli blaze omladlém,
Když jest prvé blahodějným ruchadlem
Pěvců Kralodvorských bylo přeoráno.

Tolik znělek nebylo snad nasoukáno
Ani hišpanským ni vlaským soukadlem,
Tolik ani obou Schleglů vijadlem
Nebylo jich navito neb zamotáno.

Jaký div, že u nás tolik nádenníků,
Kdyžto „Slávy Dcery“ chrám byl budován,
Hmoždilo se prací prostých trakařníků?

Přec se neštítím té práce trakařnické;
Neb když k robotě své budu přikován,
Svobody chci užit — aspoň poetické!

II.

Znělka a klec.

Po těle jak roucho plyne,
Rým se vůkol písně vine,
Roucho ať je sebe ladnější
Tělo budiž mnohem vnadnější!
Mirza Šaffy.

Vy co sobě snad dost slušně stěžujete
Že se znělka úzké kleci podobá,
V nížto tuhá sevřenost a poroba
Lapeného křovníka až běda hněte;[2]

Lépe učiníte, když zůstanete
Ve křoví, kde prostrannosti zásoba
Není záminkou, by mužná žaloba
Zněla steskem zavřeného křovníčete.

Jazyk, jenžto aby stal se kyrysníkem
Vězí v těžkém nevolných slov brnění,
Nemůž býti švárně hbitým harcovníkem:

Jemu protiví se obratného šiku
Čtrnáctero mrštných veršů skupení, —
Jazyk náš je jonák hulánského cviku!

III.

Do rozkošných časů, vlast to vidí!
Naše literáctví upadlo,
Vázne papírna i pisadlo,
Ač ten náš věk dosti hadrů klidí.

Učenost se za verše už stydí
Jak matrona, když jí zrcadlo
Smutné poskytuje divadlo,
Že tvář spustlá marně hochy šidí.[3]

Role poetické ladem leží, —
Trochu zemčat, trochu zádeňku
Z nemrvených polí proza těží.

To však útěchou jest pro poety,
Vaří-li z těch zemčat pálenku,
Že jí nelze ztržit bez palety.

IV.

Tudyž literáctví víc a více
Postonává na souchotiny;
Bůh se ujmiž dobré chudiny!
Neveď pak nás do té nemocnice,

Kdežto receptů všech chumelice
Sněhem umrlčí své latiny
Dláždí cestu v ony končiny,
Kde již nikdy nezabolí plíce.

Nadějí se kojmež převelikou,
Že nás lékařové laskaví
Zhojí čítankou neb grammatikou:

Neb když Daniel i Amos psali,
Řeč i sloh ti muži churaví
Z Optatovy lékárny si vzali.[4]

V.

Ano jiná radost ještě kyne
Vlastenského pérce vlastníku,
Prozaistovi jak básníku,
Jenžto do přístavu slávy plyne;

Neb se plémě u nás rojí činné,
Rovné plemenu těch čmelíků,
Co svůj pelech mají v kurníku
V kůži slepic zhloupa pohostinné.

To jsou fabrikanti vyrobených
Duchem kramařícím čítanek
Bez hlavy a paty sestavených:

Protož radím, aby k vůli celku
V tento slepičí svůj dýchánek
Podruzi ti přijali mou znělku!

VI.

Nechať proto drůbežního moru
Čmelík nějaký se nebojí,
Když tu krotkou znělku připojí
Ke své sbírce cizopanských vzorů.

Kdo se přede lží má na pozoru,
Ten si pravdu lehce osvojí,
I když do srdce mu zakrojí
Ostrým slovem pravda bez příkoru.

A když čmelíkům se líbí sláva
Sádlo tučných kuřat hryzoucím,
Proč by kuře nemělo k ní práva?

Nuže, když ty znělky vyloučíte
Z čítanek svých v čase budoucím,
Zplesám, že v mém sádle nehnízdíte. [5]

VII.

Otázka geografická.

Moji milí přátelé i nepřátelé
    Velmi laskavě se na mne hněvají,
    Že své písně zpívám sobě podtají,
Neb že nezpívám již ničehož nic cele.

„Každý člověk tak si lehne, jak si stele,“
    Šťastní páni z teplých lůžek volají
    Ani platných námítek již nedbají,
Na příklad, že větrák za větru jen mele.

Jakých větrů básník na svůj mlýn si přeje,
    Nemá-li být větroplachem klassickým,
Co vždy pěje, jak mu Zefír sladce věje:

To ať porota mých soudců vyzpytuje,
    Pak se vtípí vtipem geografickým,
Zdali Boreáš, zda Zefír na mne duje?

VIII.

Nová klassifikací starých živočichů.

Milý brachu můj! když pro tvou neumělost,
Nebo pro tvou hloupost lehce makavou
Výstrahou tě poranila bodavou
Vtipem ozbrojené pravdy zjevná smělost:

Tu ať tvého hněvu klokočitá vřelost
Filippikou nebrání se sápavou;
Raděj buď ti naukou i nápravou
Přísných soudců Šalomounská obezřelost.

Jsi-li ale terčem hany bezzásadné,
Protože máš něco více dovtipu,
Něco konceptu, jenž lepším pérem vládne:

Tehdáž svoje nestydaté protivníky
Připočti k té třídě nuzných polypů,
Které poctivý Čech zove závistníky.

IX.

Moloch i Apollo, čili nová metamorfosa staré metamorfosy.

Zpěvák ten se ovšem snadně zamiluje
Do své lyry jako do své bohyně,
Když jak blahý slavík v noční tišině,
Slyšán od milenců bdělých, prozpěvuje;

Když mu ale zpěvné hrdlo zaškrcuje
Křivda za zpěv utrpená nevinně,
Ze zpěvácké vyhostiv se svatyně
Jiným bohům jiné dary obětuje.

Z Molocha, či z Béla svého Apollina
Blahodějní stvořili prý Helleni,
Nechtíc boha učiniti ze zlosyna;

Teď však podlé zlověštích i náhlých zjevů
Obávám se, že se opět promění
V Molocha, či vraha synů svých, bůh zpěvů!

X.

Svatý Jiří a básník.

Die Welt wird Prosa mehr und mehr,
Der Glaube selbst ist ohne Wehr;
Was hat das Ewige verschuldet,
Daß man's nur nebenher noch duldet?
August v. Platen.

Planá proza našich ovocem je časů,
V nichžto víra s nedověrstvím bojuje,
Co své žáky jedem pýchy častuje,
By jen v rozumu svém hledali svou spásu.

Blahověrný poutník, jenžto ku Parnasu
Po trnatých stezkách zbožně putuje,
Kde svých bohů svaté sledy stopuje,
Posměvačných jedva pozbude se hlasů;

Věštec, jenžto dále jasným hledí zrakem,
Ví, že jako onen svatý hrdina,
Na smrt bude válčit s nevěřícím drakem.

Srdce věští husté zahalují chmury,
I jak odhodlaná k smrti družina,
Díme písním: „Salutant vos morituri!“ [6]

XI.

Řemeslo a umění.

Kde se pivo vaří,
Tam se dobře daří! atd.
Novo-Gräfenbergská píseň Göthových
Duchů nad vodami.

K čemu asi básník na světě se hodí?
Totě věru důtaz mnohých šosáků,
Až se často tázanému chudáku
Nad otázkou závrať v mozkovici rodí;

Ba i vážný státní ekonom, jenž chodí
Na vodítkách publikánských mudráků,
Ví, že slad i sládek v obci pijáků
Mnohem více blaha nežli básník plodí.

Pravda! — a však nevaří-li mistr Macek,
Navaří vám dosti blaha pivního
Jemu rovný umělec pan mistr Racek.

Vás se za to ptáme, státní mudrlante:
Kde jest ona škola ducha věštího,
Do níž chodil Shakspere, Gundulič neb Dante? [7]

XII.

Opět řemeslo a umění.

Kde je sládek, tam je mládek,
Tam je také pivovárek. atd.
Manského práva kniha I. Hlava I.

Ptáme se též s pokorností ostýchavou
Mistrů novější i starší moudrosti,
Nenajdou-li všecky jejich hodnosti
Množství náhradníků s duší dotíravou?

Včera opustil nás, smrtí porván dravou,
Mistr Feudorum, man školní kárnosti,
Zítra zajme sídlo jeho lénosti
Jeho žák, co železnou byl kojen kravou;

Oba do též jedné chodili jsou školy,
Sebírali spolu klasy na tom poli,
Na němžto je sbíral děd i prapraděd:

Kdyžto Rafael neb Tasso skonat měl,
Kdož jim z dotíravých hejsků říci směl:
Brachu milý! Ote-toi, que je m'y mette![8]

XIII.

Přátelská výstraha.

**Blázen jest ten básník nezachvělý,
Který hrdou lyru nastaví
Pod zákonník často bezhlavý,
Jímž ho soudce stíhá neumělý;**

**Raději, když vůle Páně velí,
Ať se tvoje snaha vypraví
Přístěnek si hledat laskavý,
Kde tě úřad od Parnasu dělí:**

**Obyčejné tužbě žíly zlaté
Bude učiněno zadosti
V kancelářské ukrytosti svaté.**

**Byť ta služba tobě nezjednala
Pokladův a velkých hodností,
Nebyt básníkem je zisk a chvála.**

XIV.

Smutek a veselost.

a.

Ego multa tacui, multa pertuli, multa concessi, multa meo quodam dolore sine vestro timore servavi.
Cic. in Catill. 4.

Znalec lidí, jenž svým okem pronikavým
Poznal, co je zámínkou, co oučelem,
Co je na oko, co tajným zřetelem,
Zaslepit se nedá slovem chytře lhavým;

Srdce zkušené mu poví, kdo je pravým
Zásluhy tvé aneb zisku ctitelem,
Kdo je věrným nebo lstivým přítelem,
I kdo v potřebě je rekem ostýchavým.

Blázen ale jest, kdo proto snad se souží,
Že ta cnost co ořechová skořepa
Jádru scvrklému jen za obálku slouží.

Ten, kdo člověčinu mnohým seznal cvikem,
Pozná lehce za hlucha i za slepa,
Co je cností, co je lživým cnosti křikem.

XV.

b.

Běda vám, kteříž jste ztratili trpělivost.
Syrach k. 2. v. 15.

Blázen jest, kdo jemnou obdařen jsa hrudí,
Játra, žluč a slezinu a ledviny
Souží smutkem daremným z té příčiny,
Že svět ohavný se ohavnostmi trudí;

Buď svým přísným soudcem každý jemný sudí
Viny svého bližního i neviny,
A když na dně vypátrané hlubiny
Skryté bezpraví ve srdci smutek zbudí,

Netrap velmi touto žalostí a strastí
Srdce svého, ni svých skormoucených třev,
By tvá žalost zrádnou nebyla ti pastí.

Nad tvým slušným smutkem, kdyby trval déle,
Nevzešel by přátelský ni žal ni hněv,
Plesaliť by nad ním tvoji nepřátelé;

XVI.

c.

Mysl moudře veselá ať pohybuje
Všecky ducha tvého pružiny a síly,
A když smutné musíš podlehnouti chvíli,
Nechať smutek v srdci dlouho nebytuje.

Veselost je víno, ježto rozpaluje
Ducha tvého nervy, těla tvého žíly;
Veselost tvá jako číše z rukou Víly
Jedem závisti tvé soky počastuje.

Ovšem těžko jest se vlídně rozveselit
V spolku vážně zamračených Fakyrův,
Do nichžto se Moloch hněvu ráčil vtělit.

Arci že se člověk smutku těžko zbude,
Byť i tančil v kole směšných Satyrův,
Kdyžto bez taktu čert na dudy nám hude!

XVII.

d.

**Ten, kdo za svá dobrodiní očekává náhrady,
blázen jest.**

Třeba celou půlku té své zkušenosti,
Kterou jsem tak draze musil zakoupiti,
Chtěl bych mnohým protivníkům postoupiti,
Aby procitli z své směšné otrlosti,

Která jako pštros v své známé nemoudrosti
O kořist chce vraha svého připraviti,
Když své oči může v písek potopiti,
By se nestal lupem dravé prchlivosti;

Kdo však jako kvočna matka starostlivá
Věrně pečoval i o svá kuřata,
Dbal i o kačata cizí vody chtivá,

Ten, když nevděkem je stíhán nestydatým,
Budiž ujištěn, že jeho odplata
Mstitelem mu bude dána svatosvatým.

XVIII.

e.

Qui comprend tout,
pardonne tout.
Madame Staël.

Kdo svou myslí pozoroval shovívavou,
Jaký na světě tom plodí svár a zmatek
Mnoha potřeb světských častý nedostatek,
Jenžto chleba žebře, lačnou zhrdna slávou,

Kdo ví, jakby leckdo cestou kráčel pravou,
Jakby leckdo nepouštěl se do šarvátek
Proti druhu svému, kdyby malý datek
Skrovnou opatřil jej živností a stravou;

Kdo ví, jakých potřeb žádá nespočtených
Jícen vyprahlý a pustý žaludek:
Ten se zdrží šprýmů vtipem zaplavených.

Kdo zná ještě jiné spády ukrytější:
V tichém srdci zatají svůj úsudek,
Promina všem tělům šmejdy tělesnější!

XIX.

Prozaický trojlístek
při obraze Kollarovy Míny.

a.

Ejhle švihák, jenž se řečí lhavou
Na vlastence ráčil změniti;
Pudivětra lze vám spatřiti
Přes vrtkavost ducha pronikavou.

V Čechách českou vykrmený stravou
Cizincům jen ráčil dvořiti,
V nové době bál se sočiti
Na družinu naši podnikavou.

Svijte mu dva věchty vůkol vlasů
Z koukole a trávy jalové,
Na ukázku změnnosti všech časů.

A připojte k tomu odrozenství
Dlouhé tahy tváři kozlové:
Máte sobce v chudém podobenství.

XX.

b.

Není chytrost, není hloupost zcela
Co se v tváři její vyskytá,
Jest to nouze ducha ukrytá,
Duše z brku v hezkém pouzdře těla.

Hned chce Hermanna, hned jakby chtěla
Zdírada v své lásce klopýtá,
Hned chce oba, hned je zamítá,
Hned se třetí láskou plaší celá.

Ba jak vidím hrozné učenosti
Z cizích románů si dobyla
Na základě pražské vzdělanosti.

Pověz tedy slečno rozmilá
Jsi-li Thusnelda, ať veršů spořím,
Jsi-li Šárka, ať tvůj Děvín zbořím?

XXI.

c.

Drahé zbytky naší kavalkády,
Ostroho a šavle zlámaná,
Hodna aby byla zpívána
Pěvcem slavné Don-Quijotiady!

Slib mi za mou pásku všecky řády,
Nedal bych tě, plachto zcuchaná,
Za milostné šátky sultána,
Když v haremě složí břímě vlády.

Zkušenosti, budiž nám hojičem,
Zhrdati nás nauč hračkami,
Slepou dusbabou a dětským míčem.

Když pak větrové můj popel schvějí,
Zhyň má pásko mezi sbírkami,
Kde se mumie a třepy skvějí!

Písně, bájky a nápisy.

Písně.

Odvážlivý milovník.

1835.

Když jsem tebe vyprovázel
Domů přes lesíček,
Svítil na nás smutně z oblak
Bleďounký měsíček.

Ach co vše jsem tu pocítil,
Vyslovit nemohu;
Mně jen jest to povědomo,
Mně a pánu Bohu.

Chtěl jsem tebe políbiti,
Žádný nás neviděl,
Znali jsme se přes tři léta:
Přece jsem se styděl.

Pod nízkým tam pod jedlovím,
Kde chvojina hustá,
Zamhouřil jsem směle oči,
Namířil jsem ústa.

K tobě jsem se ponachýlil,
Ruku tiskna směle;
Ničeho jsem nedocílil,
Mráz mi šel po těle.

Ještě kousek cesty zbýval
Do tvého domova;
Chtěl jsem tobě pověditi,
Chtěl jsem jen tři slova.

Bůh ví, co to bylo; chtěje
Mluvit oněměl jsem,
Chtěje tebe políbiti
Celý zkameněl jsem.

Ó bych směl tě ještě jednou
Domů provázeti;
Chtěl bych pak se jinak o tvou
Lásku ucházeti.

Hezká Liduška.

1835.

Starý mládenec, zbouchnutý do mladice,
začíná znova býti děckem.
Staročeská kniha, kap. 3. str. 27.

Liduško, hezká jako růže když rozkvítá,
Kterou větérek líbá, a ponejprv vítá;
Hezčí než krůpěj rosy v liliovém věnci,
Poslyš Liduško, zpívám o tvojím milenci!

Jak potok čistý, jasný, prohlídavý do dna,
Tak, Lidko, duše tvá je čista i lahodna,
Tvé srdce nezkalené, jako modré nebe;
Slyš, Lidko, zpívám o něm, kdo jen živ pro tebe!

Víc nežli světlo luny oblohou plynoucí,
Než slunce nade mořskou hlubinou planoucí
Oko i srdce Lidka povahou zanímá;
Slyš, Lidko, zpívám o něm, koho láska jímá!

Zpívám o tvářích, které hoří, které blednou,
Když na ně modré oči Liduščiny zhlédnou,
Však v ústech zajíká se odpověd s otázkou;
Slyš, Lidko, zpívám o něm, jak je zmořen láskou!

Jakož se štíhlá jedle vznáší nad křovinou,
Tak spanilá Liduška nad panen družinou,
Každičké hnutí ducha šlechetnost maluje;
Slyš, Lidko, zpívám, kdo tě nade vše miluje!

Ach, když se čarokrásná Liduška usměje,
Tu hned se oheň i mráz po srdci rozleje;
Co vidím? hezká Lidka usmívá se skrytě?
Miluj mne, Lidko, miluj, ty andělské dítě.

Relikvie lásky.

1835.

Ach, jaký to kvítek krásný,
  Ona jej nosila;
Nad růži ten modrák jasný,
  Ona jej ztratila.

Ó jak sladká ta jahoda,
  Ona ji podala;
Nad nektar je tato voda,
  Ona ji čerpala.

Ach, jak drahý ten šáteček,
  Ona jej vroubila;
Nad erby ten dvoulísteček,
  Ona jej vyšila.

Nad diplomy to psaníčko,
Ona je napsala;
Nad orací to slovíčko,
Ona je šeptala.

Nad epos je ta písnička,
Ona ji zpívala;
Nade všecko ta tkanička,
Dvé srdcí svázala.

Polka vlastenecká k Čechovi nečeskému.[1]

1833.

(Obraz mnohých Čechů v Haliči.)

Čech.

Sličná Polko! proč tak pyšně,
Proč tak necitlivě
K bratru Čechovi se chováš,
Nebo tak bázlivě?

Znám já, Polky, vaši hrdost
Naproti vašincům;
Znám já dobře vaši tvrdost
Naproti cizincům!

Tělo bílé jak sníh padlý,
Oči jak dvé blesků;
Neumí však srdce polské
Milovat po česku!

Sličné Polky, ale hrdé
Ke všem svým mládencům;
Krásné Polky, ale tvrdé
Ke všem cizozemcům.

Mne však cizím nenazývej,
Jsem tvůj bratr krevní;
Svazek, jímž nás Sláva poutá,
Milost nechť upevní.

Polka.

Chciała bym cie, mily Czechu,
Chciała bym cię lubić,
Kdybyś tylko niepomagał
Narodowość gubić.

Synem Sławy ty się zowiesz,
I obcym hołdujesz,
I obcym językem mówiąc,
Wstyd sobie gotujesz!

Tą cudzą zarazą nasze
Dzielne psujesz syny;
Wierz mnie Czechu niesławiański,
Wielkie ty masz winy!

Niewolno mnie do kochania
Wybrać sobie Niemców,
Niewolę być nigdy matką
Takich cudzoziemców.

Niewolno mnie jako Wandzie
Z Niemcem się zaślubić,
Chcę ja prędzéj w nurtach Wisły
Moje życie zgubić!

Bájky.

1834.

I.

Kamzík a medvěd.

Kamzíka omrzely skalnaté vršiny,
I zběhl dolů, líbily se mu roviny.
Tu spatřiv doupě zvědavě do něho skočil;
Však medvěd huňatý hned do cesty mu kročil.
„Co chceš roháči? — Smělost tvou zaplatí krev!“
‚Odpusť, panáčku, hledám skrýš, honí mne lev.‘
I ztruchlel medvěd, rychle do kouta se vtíská,
Kamzík před smrtí utek’, co tak byla blízká.

II.

Kos a čečetka.

(Podlé Alexandra hrab. Fredra.)

„Jak se líbí v kleci panáčkovi?“
Pravila čečetka ke kosovi. —
„Hvízdáť, hvízdáť ještě časem svým;
Ale kteraké to hvízdání?
Prvé tvojím hlasem prorockým
Zvěstováno nám jest svitání,
Až se ozývalo křoví celé;
Nyní — styď se — nyní tak nesměle
Jenom tichým pištíš hlásečkem,
Jako bysi přestal být kosem!“ —
‚Jiný v křoví, jiný v kleci los!‘
Odpověděl opatrný kos;
‚Kdybych vám upřímně zpívat chtěl,
Jakých zisků bych se nadít směl?
Z vás posluchačů by peří drali,
A zpěváka na rožeň by vzali!‘

III.

Człowiek i puhacz.

(Częścią bajka, częścią prawda, częścią tłómaczenie z rossyjskiego — największą częścią oryginał.)

Od rodziców i krewnych swojich opuszczony,
Gardząc światem, od świata może téż wzgardzony,
Był Filaret człowiekem zupełnie szczeéliwym.
Lecz odważyl się prawdy mówcą być gorliwym,
I głupcom prawdę gwałcił nasz prawdy obrońca:
Otóż prześladowali go głupcy bez końca!
Dwa to skarby: Cierpliwość i swój rozum zdrowy,
Zabrał z sobą Filaret, w podróż iść gotowy.
Raz zobaczył jak kruków i wron dzika tłuszcza
Ostre szpony i dzióby w puhacza zapuszcza.
„Otoż kłamca i oszczerca
„Bez honoru i bez serca,
„Któren nas łajał bez trwogi,
„Dać mu w skórę dla przestrogi!"
Wróble i wrony wrzeszczały
Puhacza żywcem skubały.
Wielmożne jest głupstwo i siła!
I już śmierć puhaczowi groziła;

Lecz wzruszony jego męką
Filaret raz machnął reką:
Zniknęla zwolna
Zgraja swawolna.
„Dla czegoś jich rozjuszył tak naprzeciw sobie?“
Zapytal się Filaret puhacza wolnego.
„Ach! ja mój Dobrodzieju niewiém sam dla czego,
Lada tę jedyną rzecz mogę zwierzyć tobie:
Mówiłem ptastwu prawdę, mówilem daremnie;
Chciałem, aby się bracia kochali wzajemnie —
Sam jim przynosząc bratniéj miłości dowody,
Przedstàwiałem jim smutne skutki jich niezgody;
Lecz paw z dudkiem przez durnią swą fanfaronadę
Knowali w rzeszy ptaszéj naprzeciw mnie zdradę
Za to, że byłem łaskaw jich Dudkiewiczów nauczać,
Sępowscy, Jastrzębscy, i Wrońscy,
Kaniowscy, Krukowscy, Gawrońscy,
Jaśnie wielmożne Państwa chciały mnie dokuczać;
Rada moja była bez skutków, bez pomocy,
Moja winna: Otoż, że widzę jaśnie w nocy.“

Nápisy.

1834.

Stálost povahy lidské.

Byv porozen jsi plakal, nu nerád tedy bral jsi se na svět.
Proč narodiv se nerád, nechceš umírati rád?

Důstojníkovi vojenskému.

Ozbrojenému hledíš do očí směle Marsovi hrozných;
Však co klesáš, kdy vidíš Ladu nahou jen okem?
Mars všelikou zasadil tobě jízvu, přec ozbrojený Mars
Tak mnoho ran ti nedal, jak dala Lada nahá!

Na chlipníka lakomého.

Ve tvé skříni plné objímá Křemnici Příbram,
Jen aby Idria zas obě nepolkla hory.

Povšechný nedostatek sebemilenstva.

I.

Fakir: Zle jest tak přísnou cizoložství trestati károu!
Ženatý: Lehce chytrouškovi tak neženatému mluvit.

II.

Fakir: Chceš by se ukrutnou cizoložství trestalo károu
Žádný div, sličnou máš doma, Víte, ženu!

Poznamenání.

Zříceniny Zvíkovské.

1 Na stránce 1. Zříceniny hradu Zvíkova náležejí k nejvýtečnějším a nejpamátnějším pozůstatkům starožitností českých. Celý tento veliký hrad vystavěný na vysoké příkré skále, pod níž Vltava s Otavou se spojuje, skládal se ze tří hlavních částí. Mezi jeho znamenité budovy, které se dosavad v proudu mnohých zuřivých časů zachovaly, náleží tak nazvaná věž markomanská, jižto jsme raději nazvali Černou věží; neboť patrně ukazuje, že ve 12. století a nikoli dříve, vystavěna byla. V této věži chovala prý se za panování některých Přemyslovců koruna česká. Domnělé runské nápisy, které se na čtverhranných kamenech této věže nacházejí, nejsou zajisté nic jiného, než jak Dobrovský pravdivě řekl: kamenické známky od stavitelů této věže vytesané. Básník tedy od historika jsa opuštěn odvolává se ku výkladu těchto pseudorun na verše:

„Znáte-li číst runy skryté,
Do šlechetných srdcí vryté,
Snad několik písmen přečtete!“

a na tom přestává.

Není pochybnosti, že Zvíkov (Klingenberg) náležel mezi nejstarší královské hrady v Čechách, a že již na začátku 12. století vystavěn byl. Roku 1248 přebýval zde po

nějaký čas zpěvu a lovu milovný král Václav I., když království svému synu Přemyslovi Otakaru II. postoupil. Léta 1289 byl Bavor ze Strakonic a na Horažďovicích pánem hradu a zboží Zvíkovského, kteréž obojí bylo r. 1317 postoupeno panu Petrovi z Rožmberka.

Tento pravdivě vlastenecký pán obávaje se, aby koruna česká od cizozemců na zmar uvedena nebyla, odpadl krále Jana s mnohými pány Čechy, mezi nimiž Jindřich z Lipé a Zajíc z Valdeku. Nejznamenitější na Zvíkově se sjeli a učinili mezi sebou jednotu proti králi Janovi, zapomenouce na své vlastní hněvy a půtky a majíce toliko spásu vlasti na zřeteli.

Nedlouho potom dostal se Zvíkov pánům ze Švamberka i náležel jim až do roku 1420, v kterémžto roku od Táborů dobyt a ještě silněji ohražen, ale brzo na to od Sigmundova vojska vzat byl. V prosinci léta 1428 oblehli Jan Bleoh a Mikuláš z Paděrova s pomocí Píseckých, Sušických a Klatovských hrad Zvíkov a vzavše jej outokem vypálili jej. Na to se uvázal v tento hrad pan Kunrád Kaplíř ze Sulevic, ale l. 1429 učiněno narovnání s panem Oldřichem z Rožmberka, jemužto Zvíkov postoupen a od krále Sigmunda i s many k tomu hradu příslušnými do zástavy puštěn byl. Až do roku 1446 jmenuje se pan Oldřich, r. 1450 pan Jindřich, r. 1451 pan Jan z Rožmberka pánem na Zvíkově. Léta 1467 náležel tento hrad Smilovi z Hodějova, ale za nedlouhý čas dostal se opět pánům Rožmberským, kterým také spolu Orlík náležel. V druhé polovici 16. věku připadl Zvíkov opět pánům ze Švamberka, kteří tehdáž Orlík drželi. L. 1571 obojí toto panství od Krištofa Švamberského v jedno vtěleno a spojeno jest bylo. Od toho času až do r. 1623 zůstal Orlík i Zvíkov při tomto rodu, ano oba tito hradové, jakož i hrad Třeboňský od Jiřího ze Švamberka po pánich Rožmberских se všemi jich

panstvími zděděný, bránili se nejstatečněji a nejdéle proti Don Maradasovi a Don Huertovi, generálům císařským a toliko skrze úmluvu čili kapitulací, když již celá koruna česká podrobena byla, r. 1623 císařským se vzdali. Památka těchto vůdců udržela se dotud v některých končinách někdejšího Prachenska v povídkách jim nevelmi pochlebných. Toho roku bylo veškero movité i nemovité jmění Petrovi ze Švamberka od cís. fiska odňato. Zvíkov s Orlíkem ponechán byl Adamovi ze Šternberka, nejvyššímu purkrabímu Pražskému. Jeho vdova prodala obojí panství Janovi Oldřichovi z Eggenberka, knížeti Krumlovskému. Když ale r. 1710 kníže Jan Krištof z Eggenberka bez dědiců umřel, ustanovila jeho manželka Marie Ernestina, rozená kněžna ze Švarzenberka, svého synovce Adama Františka říšského knížete ze Švarzenberka, za hlavního dědice (1716). Od té doby náleží obojí panství tomuto knížecímu rodu a jest dědictvím druhého majorata mladšího kolena knížecího.

2. Na str. 4. „Srdečenství, sladká dostojnost, jako róže z pupy jdoucí;“ jsou slova schvalně vyňatá z milostné písně krále Václava I.

Dodatek vydav. V nejnovějším teprvé čase povstala pochybnost o pravosti písně této. Budiž píseň ta pravá nebo podvržená, v tom zajisté se každý shodne, že v prvním případě literatura česká proto mnoho nezíská, v druhém však nic důležitého neztratí. Závažnější a podivu hodnější jest ovšem to, že pochybnost o pravosti Libušina soudu, kterou byl Dobrovský vzbudil, posud v některých jinak dobrých spisech našich sousedů časem jako kometa se vyskytá, z čehož souditi musíme, že kritický spis našeho Šafaříka a Palackého „Die ältesten Denkmäler der böhm. Sprache“ r. 1840 vydaný dosud k trůnu mnohých učenců

náležité dráhy si neproklestil. Viz na př. „Die Poesie und ihre Geschichte," von Karl Rosenkranz, Königsberg, 1855. pag. 290.

3 Na stránce 5. Vítkové, Vítkovci. Tak se nazývali v nejdávnějších časích slavní lechové čili pánové z Rožmberka.

4 Na str. 7. Králové neb jich pokrevenci. Car Alexander, jsa r. 1814 na Orlíce hostem, navštívil také Zvíkov. R. 1834 navštívil týž hrad Friedrich August, král saský. Později zde byl Arcikníže Karel Ferdinand, kterýžto českými zpěvy a mezi nimi sborem „My čeští manové" v noci pod měsícem s Černé věže hlučně se rozléhajícím od knížete Karla ze Švarzenberka, vládaře panství Orlického, přivítán a rozmile překvapen byl.

5 Na str. 9. V obci svorné. Dle starého mluvení spůsobu mělo by vlastně řečeno býti v obci svornej, tak, jako polština dosaváde této formy, i v mluvě i v písmě užívá, která u nás toliko v ústech lidu se zachovala.

6 Na str. 13. Dne 16. září 1844 kníže Karel mladší ze Švarzenberka mezi české stavy byl uveden a k nim přivtělen.

Vykladač znakův panských.

Pokud z pozůstalého rukopisu souditi se dá, povstal zlomek ten r. 1846; básník měl úmysl podobným spůsobem nejslavnější muže národu českého opěvati.

Viz Sebr. sp. díl I. str. 74.

1 Na str. 23. Rádi bychom místo všeho vysvětlování odkázali čtenáře na důležitý spis přečasné zemřelého histo-

rika Josefa Edm. Horkého „Des böhm. Freiherrn Löw v. Rożmital und Blatna Denkwürdigkeiten und Reisen durch Deutschland, England, Frankreich, Spanien, Portugal und Italien," kterýžto spis básníku za hlavního průvodce sloužil, kdybychom nevěděli jak zřídka lze se ho dopíditi. Zajisté velkou zásluhu o domácí i západní evropskou kulturní historii získal by si novější historik spracováním a přeložením díla toho.

Rod pánů Rožmitálských, jejž básník po básnicku z báječných časův odvozuje, přestěhoval se ku konci 14. století z prvotního sídla svého hradu Rožmitálského na zámek Blatenský, kde téměř do konce první polovice 16. století panoval. Nejvíce proslavil se ne tak na poli válečném jako spíše diplomatickém v dějinách českých pan Lev z Rožmitála a na Blatné. Jeho vliv uměl dobře oceniti Jiří Poděbradský za času bezkralevi. Aby si horlivý kališník tento získal mohútného strany pod jednou spojence, zasnoubil se po smrti první své manželky Kunky ze Šternberka (1448) se sestrou p. Lva „krásnou Johanou" r. 1450. Krok tento uhladil Jiřímu cestu k dosažení nejvyšší moci v zemi: byl totiž zvolen ještě toho roku od strany pod jednou i pod obojí za gubernátora, po smrti pak Ladislava krále (1457) za krále českého (2. května 1458). Jiří kraloval do r. 1471, manželka jeho Johanna umřela o čtyry léta později (1475) na Mělníce.

Syn pana Lva z Rožmitála, Zdeněk Lev, byl podivná směsice dobra i zla; jím též vyšinul se rod pánů Rožmitálských na nejvyšší stupeň slávy a lesku v Čechách, jím spolu klesl do bídy a nedostatků. Syn jeho a vnuk pana Lva, Adam Lev, přinucen byl veškery po smrti otcové pozůstalé statky v Čechách prodati, a přestěhoval se na půdu sesterské Moravy. Tento potomek slavného rodu zůstavil v Blatné po sobě památku po dnešní den

trvající: jesti to veliký zvon „Matka Boží“ nazývaný s následujícím nápisem:

1. řádek. JA ŠTEFAN z BUDIEOWIC SLIL SEM TENTO ZWON Z ROZKAZANI UROZENEHO PANA PANA ADAMA LVA Z ROŽMITALA A Z BLATHNE A NA PODIEBRA.

2. řádek. DECH. KE CTI A K CHWALE BOHU WSSEMOHUCZIMU. MILE PANNIE. MARIGI. I. WSSEM BOZIM. SWATIM. LETA. 1539. PO WSSECH SWATICH.

2 Na str. 24. Viz: Děje království Českého. Nově sepsal W. W. Tomek, r. 1850, §. 64.

3 Na str. 25. Jesti to v španělských romancích proslavený rek Rodrigo Diaz de Bivar, jemuž Španělové příjmí Campeador, t. j. bojovník, Maurové pak el Cid t. j. pán udělili. — Okolo r. 1000 za panování Sancha z Novarry povznesl Diaz moc křesťanů nad Maury tak dalece, že Sanchův syn, Ferdinand I., Kastilii za království povýšiti, a syn jeho, Alfons VI., ku konci 11. století Toleda dobývati mohl. — K. Rosenkranz ve jmenovaném již spise „Poesie und ihre Geschichte“ mluví o 153 romancích, které o Cidovi na nynější časy k nám se dostaly; Nebeský udává počet jich na dvě stě. Viz: Musejník na r. 1856, sv. 4. str 68.

4 Na str. 28. König Alfons V. (v. Portugal) besass ausser Alcaçar Ceguer noch zwei andere Städte in Afrika, nämlich Alcaçar Quivir, die er im J. 1448, und Ceuta (Scepta), welche bereits sein Grossvater K. Johann II. eingenommen hatte. Diese Besitzungen hatten ihn in den Stand gesetzt, sich den Mauren immer furchtbarer zu machen; doch eben dieser Fürst, der Künste und Wissenschaften liebte .... benützte sein seltenes Kriegsglück zu dem schändlichsten Monopole, zum Menschenhandel .... Alljährlich pflegte

ein portugiesisches Heer in Afrika einzufallen, um — Sklaven zu bekommen. So wurden jedesmal eine ungeheure Menge friedlicher Mauren, Männer und Weiber, Kinder und Greise dem heimatlichen Herde entrissen, und nach Braga, Porto und nach anderen Häfen des Königreichs gebracht, wo man sie gleich Thieren an ausländische Kaufleute verhandelte. Ein kleiner Maure wurde gewöhnlich für 12 bis 13 portug. Gulden verkauft, grössere und stärkere wurden verhältnissmässig theuerer bezahlt. Die Kinder hingegen, sowohl jene, die in Afrika eingefangen, als jene, die von Sklavinen seit ihrer Ankunft in Portugal geboren waren, wurden vom König auf die Städte des Reiches repartirt, wo sie auf Kosten der Bürger aufgezogen, dann aber auf königliche Rechnung verkauft werden mussten. Diese Einnahmsquelle übertraf die Summe der jährlichen Landesauflagen, und bereicherte die königl. Schatzkammer alljährlich mit mehreren hundert tausend Gulden.

Jos. E. Horký's: Des böhm Freiherrn Löw v. Rožmital und Blatna Denkwürdigkeiten und Reisen. I. Theil, pag. 273.

5 Na stránce 31. Francesco Petrarca, narozen r. 1304 v městě Arezzo v Toskánsku, dostal se později (r. 1313) s rodiči svými do Avignonu, tehdejšího sídla papežského, kdež první nauku o básnictví provençalském nabyl. Zde též poznal r. 1327 Madonnu Lauru nedlouho předtím za Huga ze Sadu zasnoubenou. Horoucí láska jeho k Lauře byla zdrojem pověstných jeho sonettův. R. 1341 byl v Kapitoliu v Římě laurem korunován. Mimo básnictví získal si Petrarca též zásluhy veliké o studium klassických starožitností. Zemřel r. 1374 ve vesnici Arqua nazvané, nedaleko Padovy.

Tři sestry.

1 Na stránce 37. Zlomky tyto z r. 1849 pocházející měly býti s počátku toliko volný překlad básně téhož jména z polštiny od nejmenovaného, bez pochyby mladistvého básníka. Srovnej: Bibl. zakł. Ossol. r. 1848. sv. 2. str. 175.

Zatím ale zalíbila se českému tlumočníku myšlénka o sestrách-písních, i přál si ji míti rozvedenější, čehož dosáhl, když poustevníka, který v originale přichází, v krále-ducha proměnil. (Čtenáři, jemuž uvedená od nás poznamenání nestačí a udané prameny přístupny nejsou, radíme aby si k snadnějšímu porozumění staroslovanského živobytí přečetl aspoň v Palackého Dějinách Českých, Díl I. kniha II., článek 1, odkud mnohého osvětlení nabude.)

2 Na stránce 43. Výspa Ránská, nynější ostrov Rügen v moři baltickém, obydlen za starých časů větví Slovanův přeudatnou a mohútnou, uměním, plavbou a bohatstvím slynoucí. Viz Šafaříkovy Starožitnosti slovanské, stránka 891.

3 Na stránce 48. Krive-kriveyte, byli velicí kněži litevští, mající mnoho podobnosti s Velikým Lamou indického Budhy. Původ jejich jména jest prý neznámý. Oni též vykonávali při modloslužebných obřadech krvavé oběti. Více důležitého o nich vypravuje slovútný polský badatel starožitností slovanských Wacław Alexander Maciejowski ve svém spisu: Pierwotne dzieje Polski i Litwy. Warszawa 1846, str. 501.

4 Na stránce 54. Nynější gubernské město Novohrad Veliký (Великій Новгородъ) při výtoku řeky Volchova z jezera

Ilmenského, byvši v 9 věku sídlem prvního varjašského knížete Rjurika, stalo se později svobodnou obcí; i vstoupivši s jednotou měst kupeckých, jménem Hansy známou, (hlavně okolo r. 1273) ve spojení, obchodem k takové dospělo velikosti i moci, že čítajíc blízko 400.000 obyvatelů, nejdůležitějším bylo na severu městem, o němž přísloví užívalo se slušného: „Kdož může proti Bohu i Velkému Novohradu.“ V čele obce,ouplně způsobem republik městských se řídící, byl náčelník od měšťanů zvolený, posadníkem (посадникъ) nazvaný. Samostatnosti této konec učinil (r. 1478) veliký kníže Moskevský Ivan Vasiljevič III. (r. 1462—1505), jenžto vyprostiv Rus od dosavadního vrchnictví zlaté hordy tatarské v Kapčaku (okolo Astrachanu), první považován musí býti co zakladatel nynější velkomoci Ruské, hoden jsa příjmí Velikého. — Podobně bylo i město Pskov, blíže ústí řeky Veliké v jezero Pskovské (Pejpus), v středním věku svobodnou obcí po Velikém Novohradě, majíc též v čele správy své Posadníka.

5 Na stránce 58. Pod jménem Věteníkův připomíná Dithmar (biskup Meziborský, umř. 1018) zvláštní třídu ozbrojených strážcův městských. Viz Šaf. Starož. Slov. str. 904.

6 Na str. 66. Na západu od Veletův, mezi mořem východním a Labem, od řeky Varnavy a Stepenice, přebýval méně sice lidnatý (než Lutici) však rovně bojovný a slavný národ Bodricův, na několik menších větví rozdělený. Včasným jeho připojením se k Frankům, hledajícím v té straně činných pomocníkův jednak proti Sasům, ještě nepokořeným, jednak proti Veletům, vzdorujícím úporně všelikému vlivu cizincův, jméno Bodricův brzo sice v dějinách se rozhlásilo; avšak spolu národ sám zapleten tím

do záhubných zmatkův mezi oběma sousedy svými, Sasy i Velety, od nichž potomně přes celý čas svého bytu mnohých neřestí zakušoval. Šaf. Starož. Slov. str. 901.

7 Na stránce 69. Radhošt, Radegast u Slovanů pomořských bůh průmyslu a obchodu. Že ale Slované v časech nejdávnějších kupce zahraničné nazývali hostmi, byl Radhošt spolu bohem pohostinství; též prý doprovázel duše zemřelých na věčnost, pročež kladeny jsou mu ve svatyni jeho oběti za mrtvé. Viz Maciejowského: Dzieje pierv. Polski i Litwy str. 144.

8 Na str. 73. Veles, bůh dobytka domácího; Živa, bohyně úrody polní.

9 Na str. 75. Prvopočátky dějin polských znamenitou ukazují souhlasnost s českými. Jako naše plemeno v nynější vlast svou Čechem (po němž jméno své dostalo) přivedeno, tak i bratr jeho Lech zástupy své v krajiny zavedl, kdež počátky říše polské hledati sluší — totiž do potomního Velkopolska, nynějšího Poznaňska. Naleznuv prý hnízdo orlí, na témž místě město Hnězdno (Gniezdno) založil, i bílou orlici v půdě červené znakem polským ustanovil. (Známo vůbec, že prvotním znakem naším v červené půdě byla orlice černá.) Rod Lechův dle podání přes 100 let panoval, načež vojvodové nastoupili, Krakus zakladatel Krakova (tento se svou dcerou Vandou po otci nešťastně panovavší ihned na mysl přivádí našeho Kroka s Libuší), dále Přemyslav, zakladatel Přemyšle, konečně několik Lechův i Popelův. Poslední Popel, sídlíc v Krušvici nad jezerem Goplem nedaleko Jinovratislavi (Inowrocław) v Poznaňsku, blíže hranic nynějšího ruského Polska v smutné svou ukrutností u lidu zůstal

paměti. Proti poddaným počínaje si krutě, proti cizím nehostinsky jen v hodech zalíbení měl, kraje vůbec si nevšímaje. Strýcův svých i příbuzných vůbec bál se, aby snad vlády mu neodňaly, pročež ku veliké hostině všechny sezvav, zrádně je dal usmrtit, mrtvoly pak do jezera hoditi. Strašné ale neušel spravedlnosti; neboť vůkol jezera naplodilo se veliké množství myší, které konečně nešťastného vojevodu ve vlastním jeho sídle za živa sežraly. Národ prý nyní na březích jezera Gopla k volbě nového vládce se shromáždil. Právě koloděj Piast slavil postřížiny prvorozence svého. S nelíčenou hostinností častoval on i žena jeho Řepicha dav hostí pořád rostoucí, mezi nimi též dva jinochy postavy krásné. Tito prý byli poslové boží, kteří dříve nehostinnosti Popelovy byli zakusili. Přesvědčivše se pak o výborných Piasta vlastnostech, spůsobili prý, že tento za vládce lidu polského byl zvolen (r. 840). Pověst tuto opěvá krásně slavný básník polský Julian Urszyn Niemcewicz ve svých „Zpěwich hystoricznych.“ r. 1816 poprvé vyšlých.

10 Na str. 80. U starých Slovanů chlapcům v jistém věku vlas, jehož se dotud žádný nástroj nebyl dotekl, na místě jakémsi posvátném býval přistřižen, což postřižinami nazváno. Bylať pak to veledůležitá slavnost, končící se hody a radovánkami, k nimž se příbuzní i přátelé dostaviti musili. Tento obyčej, o němž u nás Čechů nemáme ani památky, udržel se zde onde u některé části slovanské větve; hlavně zachoval se u Huculův, Rusínův to horalův v krajích Stanislavovském, Kolomyjském v Haliči.

Sylvestrova noc.

1 Na stránce 90. Roku 1846 ukázala se poprvé nákaza bramborů čili zemčat na polích v Čechách daleko rozšířená.

2 Na str. 91. Básník naráží zde na spory jazykové mezi Čechy a Slováky tehdáž vzniklé hlavně vycházením časopisu „Orol Tatranski" psaného v liptovsko-slováckém podřečí. Více o tom ve spisu: „Hlasové o potřebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky"; v Praze 1846. — Ostatně i v Praze byly téhož roku spory pravopisní v plném rozkvětu.

3 Na str. 93. „Sbor musejní pro vzdělání vědecké jazyka českého" též Matice česká nazvaný, vypsal dnem 1. března 1845 cenu 100 kusů dukátů na knihu: „Brus jazyka českého, kteréžto knihy účel má býti, v čem vůbec noví čeští spisovatelové chybují, jakých zejména chyb a omylův proti přesné řeči písemní se dopouštějí, a kterak to napraviti a jak psáti by měli"; a t. d. Viz Musejník r. 1845. sv. 2. str. 319.

4 Na str. 98. Pravý exemplář tohoto samskritisty z oné doby nemůžeme pro nedostatek pramenů zejména uvesti. Jiná však odrůda, ryzí nohsled, v každém ohledu podařenější žije a tyje tohoto času v Praze, i pečuje usilovně o to, aby si v metropoli české co „kandidát indo-evropských a orientalských jazyků," co kritik à la Julian Schmidt (!) a recensent svých vlastních kritik po všech žízných slovanských vlastech slávu a nesmrtelnost jména pojistil. O jiných cnostech literárních tohoto quasi-učence prozatím pomlčíme. — Poznamenání to dali jsme sem z té

příčiny, aby si čtenář osoby nepomatl, a básníka z anachronismu nevinil.

5 Na stránce 99. Lipiński Karel, rodem Polák, slavný houslista a komponista druhdy u dvora ruského v Petrohradě, nyní u saského v Drážďanech.

6 Na str. 100. Známo že služba vojenská do r. 1846 trvala v Rakousku 14 let.

7 Na str. 102. Tehdáž ovšem vytopovaly se lokomotivy dřívím, teprvé později užíváno uhlí kamenného.

8 Na str. 103. Téhož roku nadělalo mnoho hluku užívání připravované bavlny místo střelního prachu; brzo však následkem mnohých neštěstí s toho sešlo.

9 Na str. 104. Básník zpomíná bezpochyby na nejvyšší patent ode dne 14. prosince 1846, jímž sedlákům na ruku dáno bylo, jak by se v dorozumění s tehdejší svou vrchností z roboty vykupovati mohli.

10 Na str. 106. Báseň ta vytištěna byla v časopise „Česká Včela", dne 31. prosince 1846.

11 Na str. 107. Srovnej 1. číslo Květů a 3. č. Včely 1847.

Rókoko.

1 Na str. 143. Před panováním císaře Josefa II. doktorové v lekařství užívali titule „Excellencí.“

2 Na stránce 144. Kulice, v Píseckém kraji vulgarní jméno zemčat čili bramborů. (Vydav.)

3 Na str. 145. Tyto čtyry verše jsou zjinačenou kopií začátečních veršův známé básně polské od slavného generala Františka Moravského.

4 Na str. 159. Racek, rychtář na panství Orlickém, jehožto chvalitebnou snahu o rozšiřování užitečných kněh českých mezi lidem J. J. kníže Karel ze Švarzenberga vlastensky podporovati ráčí (1847). Na důkaz knížecí spokojenosti obdržel Racek s druhýma dvěma rychtáři stříbrem kovanou špaňhelku s pěkným nápisem českým. Dod. vyd. O Vavákovi sedláku a rychtáři z Milčic nechť podá svědectví píseň: „Sedlské vítání J. J. K. M. Františka II. cís. římsk. I. krále českého“ od r. 1792, kterou sám složil, a z níž tyto výňatky podáváme. K císaři mluví: „Čechy věrné teď veřejně ráčils spatřiti, jim k radosti Tvé Milosti mnoho popříti; rač nás říditi dále šťastně k Tvé větší slávě, a řeč naši, její hlasy přiveď k nápravě. — Jistě krásné a přejasné jestiť spatření, v každé zemi jazyk její když jest slyšený; ať Tvá milost přispíší, ať se i u nás slyší, ať stejně všickni mluvíme, nižší i vyšší.“ K stavům českým: „Sloužit Vám se zavazujem 's láskou a péčí, jen ať s Vámi mluvit můžem v mateřské řeči; milujete vlast i nás, a my milujeme Vás: Ať ta milost vejde v sdílnost, v jeden český hlas!“ a t. d.

Spisovatel a recensenti.

1 Na stránce 165. Sir John Bowring (narozen 1792), nynější gouverneur anglický v Hongkongu seznámil poprvé Angličany s českou literaturou, přeloživ mnohé básně Kollara, Čelakovského a jmenované zpěvy z Rukopisu Královdvorského r. 1832 v Londyně.

Krotké znělky.

1 Na stránce 169. Z úcty k velmistru znělkového básnění zpěčoval se Koubek mnohé tyto parodie vesměs za živobytí Kollarova sepsané tiskem vydati. Nyní ale spoléhajíce na nestrannost vzdělaného čtenářstva, máme za to, že tyto „wybryki“ veselé mysli se všemi šlehy Juvenalskými původci jejich nikdo za zlé vykládati nebude. Za milé přijetí „Krotkých znělek“ ztratí v Jungmannově historii literatury české na str. 360 uměstěná slova: „Satyrický básník ještě nepovstal“ svou dosavádní platnost; tak skrovná oběť stojí zajisté za tak velký zisk. Ostatně nešetřil básník ani sám sebe před satyrou: tak pozná bystřejší čtenář, že jedna z nejostřejších znělek jemu výhradně platí; pročež jsme ji jakožto „sladkou rozinku“ k uchlácholení všech nedůtklivých na konec postavili.

2 Na str. 175. Ještě onehdy takto sobě stěžoval známý německý básník Kobell.

3 Na str. 176. Jiný variant zní takto:

Autor za svůj honorár se stydí
Jako za žebrácké lakadlo,

Jímžto ani pro své mazadlo
Per a papíru si nepořídí.

4 Na str. 177. Známo jest, že Beneš Optat vydal v Náměstí r. 1533 první grammatiku českou.

5 Na str. 179. Varianty: 1. Dokážete že jim rozumíte!
2. Poznám, že se pravdy nebojíte!

6 Na stránce 187. „Majíce umříti, pozdravujem vás!“ bylo heslo gladiatorů římských, jdoucích do boje na smrt.

7 Na str. 188. Znělky I. II. VII. VIII. IX. X. XI. XII. byly i s úvodem a poznamenáními tištěny v „Lumíru“ r. 1853.

8 Na str. 189. „Ôte-toi, que je m'y mette! — Hni se, bych já si tu seď!“ Tímto pořekadlem a šprýmem omráčil ministr francouzský, pan Guizot, svého neméně slavného soupeře, exministra a deputovaného Thiersa, řka: „Krátký smysl dlouhé řeči páně Thiersovy proti ministru jest: Hni se, abych já si na tvé místo seď!“ Touto přímou a zřetelnou odpovědí získal sobě ministr valnou většinu hlasův proti návrhu pana Thiersa.

Mnohem důraznějšími slovy nežli se jakákoliv znělka ozvati může, vyjádřil se o vysokém povolání a nenahraditelnosti pravých a velikých básníků slavný ruský básník, kníže Lermontov, ve svém zpěvu na smrt Alex. Puškina (viz: Sebr. spisy díl I., str. 202) v souboji zabitého. Tato vážná slova stůjtež zde v překladu českém:

Ten pěvec, jehož nikdo u nás nepřevýšil,
Teď mrtev, mezi mrtvými se náhle ztišil,
On, jenžto věrným slovem pravdy živé

Hloub srdcí lidských skreslil tajemnou,
Pad' zradou z ruky větroplacha lstivé,
Jemuž on ruku podal důvěrnou!
— — — — — — — — — — — — —
Slavíka lehce kočka ostřím drápů svých
Plazivě vražednických rozedrati může,
Leč jeho hrdla zvuků sladce milostných
Nám nikdy její hebká nenahradí kůže!
— — — — — — — — — — — — —
Jest jeden soudce, věčný, spravedlivý,
On, nepomstíme-li té ohavnosti,
Nám úpějícím odpoví v své zlosti:
„Ať vyschne písní vašich pramen živý!
Vyť jste si neuměli vážit věštce svého,
Po druhé nepošlu vám věštce pražádného!"

Polka vlastenecká k Čechovi nečeskému.

1 Na stránce 207. Kromě Čechů nazývajících se v Haliči „Poláky" jest tam ještě jedna mnohem valnější třída našich milých krajánků, kteří o sobě nejinak než „Wir Deutschen" rozprávějí a píšou. Jestli se z nich přece jeden k svému rodu přizná, tu již svému přiznání na vzdor vždycky i všude po nečesku sobě vystupuje. O takových zpívá se píseň: „Blaze, že umíme z toho píseň tvořit, nad čím bychom měli hořké slze mořit!" Mezi desíti Čechy v Haliči najdeš jistě osm odrodilců, to jest neslovanských, devátý jest Polák, desátý teprvé praví že je Čech. Totéž slovo do slova platí o našich dobrých Moravanech! Jakýž div, že Poláci, neznajíce pravých Čechů a Moravanů, o nás všech tak soudí, jak vůbec soudíváme o renegatech. Dalo by se o tom, běda! mnoho psáti; leč

my již končíme to smutné poznamenání moudrými slovy moudrého Kroka: „Rozum cvičný a národství v mysli velké, to hrad peven!“ Kdo chceš slyšeti, slyš; slyše získovati, jinak škodovati budeš! —

Básně „Zříceniny Zvíkovské,“ „Rokoko,“ „Krotké znělky“ (čísl. II. IV. X. XII.), „Polka vlastenecká,“ opatřil básník sám poznamenáními; jiná potřebná vysvětlení a dodatky podal vydavatel.

Obsah.

Opravy.

Stránka;	řádek:		
42	21	má státi:	I jak jedno slunce a t. d.
46	25	„ „	I kdo stálým ziskem a t. d.
53	24	„ „	Jak se usmívají v svém podletí.
112	7	„ „	odważył.
113	9	„ „	mówiłem.

V básni „Tři sestry“ račiž si čtenář číslování v poznamenáních opraviti.

Poklesky některé v čárkování a interpunkcí ponecháváme shovívavému čtenářstvu k opravení.

